

Campbell, I. d. 34

See Page 96. Fingal divided according
to the Pythons.

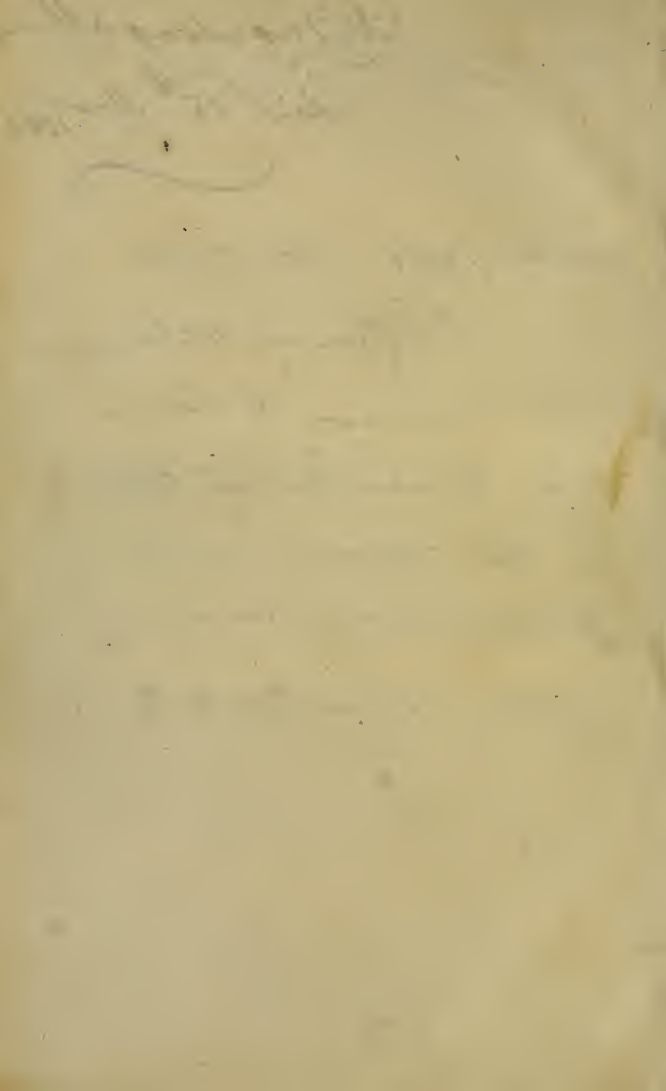
at 1000

Edw. Macdonald
Edin. 15th March
1852.

November. 1861. Edinburgh

J. F. Campbell

Subscribed to be
a presentation copy
as the former owner's
father was an
Isleay schoolmaster.

D A N A

OISEIN MHIC FHINN,

AIR AN CUR AMACH

AIRSON MAITH COITCHEANNTA

MUINNTEIR NA

GAELTACHD.

DUN-EIDIN;

CLO-BHUAILTE LE TEARLACH STUBHART.

M.DCCC.XVIII.

ROIMH RADH.

FHAD'sa chaidh seachas a' chinnidh dhaonna a rannsachadh, fhuaras gu'n robh ceud fhiosrachadh gach sluaigh air fhoillseachadh ann an duanaibh Bhàrd. Tha an Leabhar Noamh 'na dhearbhadh sìorruidh gu'n robh moladh an Uile-chumhachdaich, agus dhaoine deadh-thoillteannach 'ga thaisbeineadh ann an rannaibh o thùs an domhain. 'Sann à h-òran-aibh nam Filidh a choimh-dhealbh gach cinn-each san airde 'near an earrann bu mhò 's bu shine d'an cuid eachdraidh. Cha 'n'eil fine a chraobh-sgaoil air feadh na h-Eorpa, nach do ghléidh an cleachdadh ceudna. A réir an teisteannais a's fearr a ta againn a thaobh

ghnàthanna agus mhodhanna ceud luchd-àit-eachaidh eileana Bhreatainn agus na h-Eirinn, 's ann an ranntachd a bha'n t-iomlan d'an cuid fòghluim air a dhealbh. Anns gach ionad 'san d'rinn iad bàilteachas 'na dhéigh sin, dhlùth-lean iad ris a Bhardachd. Taisbainidh sin an t-aobhar mu'n robh duain cho phailt am measg ar sinnseara ; agus nochdaidh e ciod an seòl air an d'fhàs a' Ghailig cho foirfe 'sgach buaidh a bhuineas do chànain dhiongmhalta. Bha'n fhilidheachd, a là agus a dh'oidhche, am beul nan òg agus nan sean.

Ge b'e ni ris an cuireadh e a làmh, no ris an leagadh e a chridhe, gheibheadh an Gàidheal toilinntin sa' bhardachd, agus bhiodh an t-òran dùthchais a' cur sunnt air 'aighe. B'e gnìomh nam bard, a bhi 'seinn cliù ghaisgeach, agus a' mosgladh an t-sluaigh gu treuntas ; agus 'si tàmailt cho mhòr 'sa b'urrainn an Gàidheal foghainteach fhulang, “ gun iomradh bhi air 'ainm san dàn.” Dream mata mar na Bàird, a bha cho feumail am measg sluaigh 'gan robh cridheachan fosgailteach, fiolaidh, fiughanta,

maille ris gach ard bheachd a bhuineadh do Chinneach mìleanta nach do sthrìochd riamh do chuing choigrich, is coltach gu'm faigh-eadh iad gach urram; agus gu'n d'thugadh iad gach oidhrip air a thaisbeineadh gu'n robh iad toillteannach air a' mheas so o uaislibh agus o ìslibh an dùthcha. Mar so bha ard chliu agus deadh bheusan a' beothachadh agus a' brosnachadh a chéile cho mòr, 's nach iongnadh idir ge do bha na Gàidheil cho déigheil air solus an dàin a chumail suas o linn gu linn.

Am measg nam Bàrd a bha ainmeil o shean ann an Gàeltachd Alba, b'e *Oisian* gu mòr a b'airde cliu. Bha na duain a rinn e coimhlionta anns gach buaidh, leis an urrainn teangaireachd an t-anam a mhosgladh gu h-ard smaointean agus gu mòr ghnìomharan. Chlòbhualadh uime sin na duain a rinn e air chlàraibh cridheachan nan Gàidheal. Bha iad 'gan sìor-aiseag o' Athair gu mac, anns gach ionad anns an do labhradh Gailig, rè iomadh linn. B'i ranntachd *Oisein* toilinn-

tinn gach cuirme agus gach còmhhdhalach. Anns na h-oidhchean fada geamhraidh, mu chagailt a' ghealbhain shuilbhearra, agus mu sholus an lòchrain daraich no ghiubhais, bhiodh sgeul nan euchd a rinn Fionn, Oscar, Cuchulluinn, Caoilte, Goll agus Diarmad, a' fadadh tein' aoibhinn an uchdaibh na h-òigridh, agus a' toirt nam bliadhnachan a dh'fhalbh, le'n uile dhearrsadh, gu cuimhne nan aosmhor.

Dlùth air ceud bliadhna roimhe so, thàinig muthadh mòr air cleachadh agus modhannaibh nan Gàidheal. Bu ghann teaghlach Cinn-cinnidh, aig an robh ni's fhaide bàrd, no clàrsair, no seanachaidh, mar a b' àbhaist doibh roimhe sin. Leigeadh gu mòr air diochuimhn na seann dàin bu taitneach le'n sinnsearraibh.

Air eagal, an ùine ghearr, gu'n cailleadh iad gu tur, air iarrtus agus cosgais dhaoin' uaisle foghlumta ann an Dùn-éidin, agus sa' choimhearsnachd, thug Seumas Macmhuirich, a Baid-eanach, mu chùig bliadhna deug an déigh latha Chuil-fhodair, dà chuairt air feadh na Gàelt-

achd, chum gu'n cruinnicheadh e na dh'fheudadh e do dhànaibh *Oisein*. Na fhuair e dhiubh thionndaidh e, air ball, gu beurla. Bu ghann neach nach do leugh, agus nach do mhol, a' Shaothair.—Sgaoil i air feadh na Roinn-Eorpa gu léir. Chaidh a tionndadh 'sgach cànan; air doigh 's gu'n d'fhuair *Oisian* ann an tìribh imchéin, agus an caintibh choigreach, am moladh agus an t-ardachadh sin nach d'fhuair e roimhe riamh, ach ann an cànan, agus an dùthaich nam beann. Air impidh cuid d'a luchd-eòlais chuir Seumas Macmhuirich roimhe na dàin ghaelach a chruinnich e a chlò-bhualadh mar an ceudna; ach a chionn nach d'thàinig a bheag air an aghaidh a bha miannach air a' ghnìomh a chuideachadh, b'éigin da san àm, a rùn a leigeadh air cùl.

Chaidh fios so gu h-Innsibh na h-airde 'near, far an robh an *Ridir Jan Macgregair* agus moran eile a dh'uaislibh na h-Alba.—Chruinnich e fein, agus a chairdean, ar ball, airgiod gu leor, a chuireadh a dhionnsuidh *Mhic Mhuirich*, gus

an gnothach a chur air aghaidh, ach fhuair esan bàs gun an obair a chuir amach, agus chaidh Iomadh dhe na dainibh air chall.

Bhuilicheadh ochd mìle deug marg do n air-giod so, ann an clòdh-bhualadh na Gaelic ann an Lunnuin, sa bhliadhna 1807, maille ri tionndah fìrinneach, focal air fhocal, gu Laidinn, le *Roibeart MacPharlain*.—Tha n'tsaoth-air so air a h-ath fhoillseachadh, as eugmhais na Laidinn, gu leas coitchionn nan Gaidheal. Tha a Ghaelic air a glanadh, leis an duin uasal foghlumta, *Eobhan Mac Lachlainn*, o mhearachdaibh a rinneadh roimhe, le cabhaig, no le dearmad. Leanadh an so am modh scriobhaidh a chleachd an oll' urramach, *Jain Stiubhart*, ministir *Luis*, annsa Phiobull Ghaelach, a thaobh, le breth aonsgeulaich luchd foghlum, gur e so seol scriobhaidh a's fearr a fhreagras do chomh-dheilbh na cánain.—Shamhluich an Ridir, le laimh fein, an obair so, a lion sreith agus sreith, ris a' chlodh-bhualadh Lunuinnneach.

A CHLANNA NAN GAEL !

'Sdearbhta nach eil an duigh Cinneach as airde cliu na sibh fein ag aiteachadh an domhain. Thoil sibh, marri bhur sinnsir, an luaidh òirdheirc so am builsgein gach cruadail. Chuir na n Laoich o na ghineadh sibh, le taic nam Beann, le misneachd an Dain, 's le faobhar a claidhe, na *Roimhich* o shean, air ais do'n tìr chein, ge do cheannsaich iad earran mhor dhe n Domhain. 'S anns na blaraibh cian-iomraideach a thugadh anuadh, air feadh na h-Eorpa, nuair a bhagair Aintighearna na Frainge, gu ladarna, aon tighdaorsainn a dheanamh do'n t-saoghal gu leir, sheas sibhse, mar bu dual, ri gualai bhur Rìgh dhumhahasaich, gu calma, curannta, cunbhalach, bhur namunnabh bràs san chath, le meamnadh Ghaisgeach na Feinne, agus fhuair sibh, mar iadsan, moladh an dànabh gach Dumhchadh, nach leigear air diochuimhn gus an sguir na soluis neamhaidh a thomhas bhliadhnachan agus linntin.

Chum gu'n deanta, le h-uirigleadh taitneach bhur Baird fein, a mòr aigne so altrum, abachadh, agus a shior-mhosgladh, feadh na linntean a tha ri teachd, gus an eirich e gu barr mhullach na mòralachd, tha na dàin a dhealbh *Ossian Mac Fhinn* air an tairgseadh dhuibh anns an Leabhar so, a nasgaidh, le deadh dhurachd dhaoin uaisle araid a bhuineas dhuibh fein.

Gu m bu fada mhealas sibh an cliu sin a tha cho dligheadh dhár munntir, anns gach deadh bheus agus deadhghniomh. Lionmhor bitheadh 'ur sliochd mar Reulta nèimhe, cruadalach mar an Darach nach cìosnich siàn a gheamhraidh; sgun robh saoirse, agus sonas, gu brath, ag aitheachadh tìr na m Beann, 's na 'n Gleann, 's na 'm Breacan !!!

CATH LODUINN.

DUAN I.

SGEUL ri aithris air àm o aois.

A chaoin aiteil, gun t'fhaicinn a chaoidh,
Lùbadh cluaran mu Lora nan sian ;
Thu air astar an caol-ghleann na gaoith,
C'uime thréig thu mo chluasa co dian ? 5
Cha chluinnear gairm nan liath shruth ard ;
No guth clarsaich o charn nan gas.

Mhalmhina nan teud, thig gud' bhard,
Till anam do bhaire air ais ;
Till m'anam, a làmh-gheal, dhomh féin. 10

Mi coimhead air Lochlin nan sonn,
Ciar uisge Uthorno nan tonn ;
O'n iar-chuan a' tearnadh mo righ ;
'S muir bheucach fo ghaoith a' strì ;
'S neo-lìonor glan òigridh nam beann 15
Tìr choigrich a' togail fo'n ceann.
Ghairm Starno o Loduinn fear faoin,
'Chuireadh Fhionnghail gu cuirm nam fleagh ;

Chuimhnich an rìgh an òigh chaoin ;
 Ghluais ardan a làmh ri a shleagh. 20

“ Ni ’m faicear leam Gorm-mheall no Starno :
 Tha bàs a’ snàmh, mar fhaileas ciar,
 Air inntinn an triath a tha borb ;
 Cha tréig m’anam an dearsa o’n ear,
 Ainnir làmh-gheal a’s àirde cliu. 25

O m’ fhianuis, mhic Loduinn, gu grad.
 Dhomh féin ata fhocal mar ghaoith,
 A thogas ’s a thréigeas an dos
 An dubh-ghleann fo dhubh-nial ciuin.”

“ Dhubh-mhic Roinne nam bàs-arm geur ; 30
 Chromaghlais, fhir cruaidh nan sgiath ;
 Shruthmhoir, a thuineadh riamh

An truscan ciar a’ chòmhraig ;
 Chormair, leis an dìonaiche long
 A’ gearradh a h-astair feadh thonn 35

Gun chùram, mar theine nan speur
 Ro’ bhearna beur nan neul ;
 Eiribh grad, a chlann nan sonn,
 An tìr choigrich mu’n iadh an tonn.

Sealladh gach duin’ air a sgéith, 40
 Mar Threunmhor, fear riaghladh a’ chòmhraig.

Thusa chòmhneas am measg nan clàrsach,
 A sgiath bhallach, druid-sa gum’ làimh ;
 Till an sruth mòr so om’ thaobh,
 No ri m’ thaobh biodh do thuineadh fo làr.” 45

Mu ’n rìgh ghrad dh’éirich triatha borb ;
 Ghlac iad uile an sleagh le colg ;
 Las an sùil gun fhocal ’nam beul,
 ’N anam ’g éirigh ard do na tréin.
 Air sgéith chualas screadan nan lann ; 50

Ghabh iad uil' am monadh fo 'n ceann ;
 Sheas na fir an duibhre liath
 Air ardaibh ciar na h-oidhche
 Bristeadh durdain nan duan ciuin
 Air osaig-ùir nan sliabh. 55

Làn is mall bha'n ré air tuinn ;
 Am màile liath thig triath nan sonn,
 Dubh mhac Roinne o chrom nan dos,
 Sàr shealgair nan torc ciar.

B'e miann an fhìr an t-eathar donn 60
 Ag éirigh suas air cuan nan long,
 'Nuair dhùisgeadh Cromthormod a choill'
 An talamh foill agus naimhde.
 Cha robh eagal an anam an Dùir.

“ Mhic Chumhail, an sgaoil mi mo cheum, 65

Measg oidhche ? o sgiath nam beum
 An seall mi mu'r naimhdibh gu léir
 An sàmhchair fo fhaileas nan speur,
 Mu rìgh Lochlin gun iochd, gun bhàigh,
 Sàr Shuaran, namhaid borb nan dàimh, 70

Taomadh thall nan rann air chòmhlà
 Do chlach Loduinn nam fìar thaibhs' ?
 Cha 'n ann gun fheum tha 'm focail mall
 Rì Loduinn nan Gall treun.

Mur till mac Roinne, a thriath, 75
 Bhean bhanail tha triall 'na h-aonar,
 An àite tachairt do gharbh shruth nan sliabh,
 O Chruailinn tha sìos a' taomadh.

Air gach taobh tha cruach agus carn,
 Gorm-choille, beur ard, is beuc' cuain ; 80
 Tha sùil mo mhic air eoin nan tonn
 Faoin sheachran nan tom an òige.

Thoir ceann an tuirc do cheann nan daoine ;
 Innsear dha nach b'fhaoin mo shòlas,
 'Nuair thàinig neart riabhach nan cnoc 85
 Air gorm-shleagh nan torc an Uthorno.
 Innsear dha mo ghnìomh sa' chòmhrag ;
 Innsear air chorr dha mar thuit mi."

" An dì-chuimhn' air m'aithrichibh treun
 Cha d'thàinig mi féin thar caoil : 90
 Am a' chunnairt b'e àm am beum ;
 Cha robh iad gun fheum an aois.
 Cha 'n'eil an dùbhra dona donn
 A' dùnadh trom mu chiabhan m' òige :
 A thriath Chramo chruailinn an aonaich, 95
 Is leams' an oidhche, 's leams' an cunnart."

Shìn an rìgh gun dàil a cheum
 Thar Turthoir nam beuc-shruth fuar,
 Chuir sìos a thoirm garbh le beud,
 Raon Ghorm-mheall 'na cheò féin gun tuar. 100
 Bha ghealach air eudan nan carn,
 'S 'nam meadhon cruth àillidh na snuadh ;
 Cruth àillidh nan ciar-chiabh ard,
 Oigh Lochlin an uchd bhàin o stuadh.
 Bu liònor, 's bu ghearr a ceum, 105
 Duan briste gun bheud sa' ghaoith.
 Dh'éirich a ruighe geal gun fheum ;
 Am bròn 'na h-anam 's i baoth.

" A Thorcuil-torno nan ciabh glas,
 Am bheil astar do chas mu Lula, 110
 Do ghathteine mar eibhle dol as
 Aig sruth a tha cas fo dhùbhra ?
 C' àit' an do ghabh thu tuinneas thall,
 Athair òigh bhàin nan ciar-chiabh ?

Chi mi triath Lula nam beuc 115

Cur nan cleas mu chlar chruth Loduinn,

'Nuair a dhùineas an oidhche mu speur.

Thu ceileadh na ré fo sgéith mòrchuis :

Chunnaic mis' i dorchas as donn ;

Bha teine nan tonn ann do chiabh, 120

'S tu snàmh uam mar shiubhal nan long.

C' uim' nach cuimhne do'n t-shonn air m' fhiamh?

A rìgh nan torc riabhach gun ghìomh,

Seall-sa sìos o thalla Loduinn

Air ainnir fo bhròn 'na h-aonar." 125

“ Co thusa, 's caoine guth fo dhùbhra ?”

Thionndaidh i cùl ris an t-shonn.

“ Co thusa, san oidhche fo chùram ?”

Dh'aom i dlù ri còs nan tonn.

Dh'fhuasgail an rìgh an iall o làimh ; 130

Dh' fheoraich e le bàigh m'a sinn'sre.

“ Bha Torcul-torno,” labhair an òigh,

“ Aig Lula nan sruth mòr a' tàmh ;

Bha thuinneas aig Lula nan seòd—

'Tha 'n t-shlige chorr an diugh 'na làimh 135

An talla Loduinn nan gruaidh ciar.

Thachair e 's Starno nan long

Am meadhon nan tom an còmhrag ;

B'fhada spairn nan ciar-shuileach donn :

Thuit m'athair, an sonn, fo dhòruinn, 140

Torcul-torno nan gorm sgiath.

Air taobh na craig aig Lula féin

Thuit ruadh-bhoc nan leum fo m' iuthaidh.

Mar thionail mo lamh, 's mi leth-aobhach,

Mo chiabhan air faondra sa' ghaoith, 145

Chualas toirm : mo shùile plaosg' ;

M urla caoin ag éirigh ard ;
 Bha mo cheum gu Lula nach faoin
 Gu Torcul nan cuan 's nan carn.

Co a t'ann ach Starno, an righ, 150
 A dhearg shùil ag iadhadh gràidh ?
 Bu dorch a garbh a mhala dhubh,
 'S è gàire gun chruth le sòlas.
 C'àite bheil m'athair bu mhòr,
 Triath nan tòrr, bu chòrr an còmhrag ? 155
 Thréigeadh measg naimhde an òigh,
 Nighean Thorcuil nan seòl còmhnard !

Ghlac e mo làmh, is thog e 'n seòl ;
 Chuireadh mis' an còs duibhre.
 Air uairibh thig esa, mar cheò, 160
 Togail am chòir sgiath m'athar.
 Gath òige dol seachad air uair
 Mu dhall dhorus thruagh nan còs ;
 Mac Starno, fear-siubhail nan cruach ;
 Tha m'anam fo luaidh do'n òg." 165

" A nighean Lula nan geal làmh,"
 'Thuirt Fionnghal, " ainnir a' bhròin,
 " Tha nial am measg teine a' snàmh
 Air t'anam, a ghràdh nan seòd.
 Na seall air ré fo éididh dhonn, 170
 No air teine nan tonn o speur ;
 M'an cuairt a ta stàilinn nan sonn,
 Eagal trom do d' naimhdibh, a bheus.
 Cha 'n e stàilinn nan lag a t'ann,
 No anam cam nam faoin fhear. 175
 Cha chaoin òigh an talla nan lann
 A ruighe bàn a' sgaoileadh 'na h-aonar.
 Tha i àillidh measg a trom chiabh

Tribualadh clàrsaich nan triath an Selma ;
 Cha 'n 'eil a guth a' caoineadh air sliabh, 180
 Sinn a' tiomachadh riamh air fonn."

* * * *

* * * *

Shìn an rìgh a cheum gun stad
 Ro' dhuibhre nan ciar thom ; 185
 Fhuair e craobh Loduinn gu grad,
 'S i lùbadh fo osna gu trom ;
 Tri clacha le còinnich ghlais,
 Struthan cas a' ruith ri'n taobh ;
 Os an cionn bha 'n teine dol as, 190
 Cruth Loduinn an ceò 's an gaoith.
 Bha tanas a' coimhead gu h-ard
 Leth-dheante do dheathach 's do cheò.
 Chluinnteadh guth briste le spairn,
 'S toirm uild a' taoma o'n ord. 195

Ri taobh daraig gun duille san fhraoch
 Chluinnt' a chòmhra ri laoich gun bhàigh,
 Ri Suaran is Starno neo-chaoin,
 Droch naimhde maraon do'n dàimh.
 Dh'aom iad air sgiathaibh dubh-dhonn 200
 Le sleaghaibh nan dorn gu teann ;
 Fuaim gaoithe mu Starno nan long,
 'S a dhubh fhalt a' taomadh m'a cheann.

Bhuail farum a cheum an cluas ;
 Dh'éirich iad suas 'nan airm. 205
 " Leag fear seachran na h-oidhche, Shuarain,"
 Labhair Starno 'na ardan mhòr ;
 " Glac-sa sgiath t'athar a'd' làimh ;
 Tha cruaidh mar charraig nan còs."
 Thilg Suaran a shleagh gu grad ; 210

Stad is chrith i an sean chraoibh Loduinn.
 Tharruing na suinn ri chéile
 Le'n lannaibh a' beumadh còmhraig;
 Bha cruaidh a' spealtadh air cruaidh,
 Lùiriche fuaim agus màile; 215
 Ghearr mac Luinn na h-iallan uallach;
 Thuit an sgiath bhallach san làraich;
 Chaisg an rìgh a làmh gu h-ard,
 Le faicinn sàr Shuarain gun airm;
 Thionndaidh a shùil fhiadhaich 'na cheann, 220
 Agus thilg e a lann air làr;
 Tharruing e cheum mall o'n t-sliabh,
 Fonn òrain a' tùchadh 'na chliabh.

Gun fhios do athair ni 'n robh Suaran;
 Thionndaidh Starno cheann o'n tom; 225
 A mhala dhubh a' cromadh trom
 Air aghaidh uaibhrich an ardain.
 Bhuaile craobh Loduinn leis an t-sleagh;
 Shìn e cheum, is ghabh e chathar.
 Thill gu Lochlin nan gorm lann 230
 Gach fear gu mall, 'na astar féin,
 Mar shiùbhladh an cobhar dà àld
 O dhà ghleann, is sian 'sa bheinn.

Gu Turthor thill an rìgh;
 Glan dh'éirich dearsa o 'n ear. 235
 'Na làimh an iomall na h-oidhche
 Shoillsich airm Lochlin nam mòr thonn.
 Glan araon o charraig nan còs
 Ghluais nighean Thorcuil nan caoin bheus,
 Tional a ciabh throm o'n ghaoith, 240
 'S a' togail guth le binneas theud,
 Guth Lulain nan slige fial,

Talla cònuidh nan triath ard.

Chunnaic airm Starno 'na làimh ;
Las sòlas an anam na h-òigh : 245

Chunnaic sgiath Shuarain r'a thaobh,
Is thionndaidh o cheannard an t-slòigh.

“ An do thuit thu aig do cheud sruth
A rùin ainnir nan ceud bròn ?”

Uthorno a dh'èireas o uisge, 250
Air do thaobh tha dealain na h-oidhche.

Chi mi ghealach dubhach donn,
Am measg nan tonn, air chùl do choill' ;
Rid' mhullach tha Loduinn sna neoil,
Tigh mòr nan seòd a dh'aom o shean. 255

An ceann an talla chithear thall
Cruth Loduinn nan gorm lann ;
Chithear, mar fhaileas an ceò,
'Dheas làmh an sclèò air nì mar sgéith ;
'Lamh chli air slige nach faoin, 260
Slige sòlais nam mòr thriath.

An talla taibhs', bu ghlaise snuadh,
Chit' aisre dealain nan stuadh.

Chruinnich sìol Loduinn r'a chùlaobh,
Seoid as ùr, is suinn o shean. 265

Shìn esan an t-slige chùbhraidh
Dhoibhs' a shiubhladh gu còmhrag glan ;
Eadar e 's geilteara dh'éirich

An sgiath bhallach, bhearnach, dhonn,
Mar ghealach a' dubhadh sna speuraibh, 270
No tein-athair a' luidh air an tom.

Mar bhogha braoin air aghaidh stuadh
Thàinig òigh bu ghloine snuadh.

CATH LODUINN.

DUAN II.

“ C’ AITE ’m bheil gaisgeach nan triath ?”

Thuirt Dubh mhac Roinne nan sgiath donn.

“ Co ’n neul a cheil anns an t-sliabh

Og dhearsa o Shelma nan tonn ?

An e an rìgh a chithear thall

Tighinn o charn fo sgéith na h-oidhche ?

Tha mhaduinn air Thoirne nan stuadh,

’S a’ ghrian air a’ chruaich an ceò.

Togaibh am fhianuis an sgiath,

Mhòir ghaisgich an triath a dh’fhalbh : 10

Cha tuit e mar thein air an t-sliabh,

Dorcha chìt’ a thrìan air làr.

Sud féin e mar iolair nan spur,

A’ tearnadh o bheinn sa’ ghaoith ;

Tha faoibh a nàmhaid na làimh. 15

Bha m’anam, a rìgh, fo bhròn.”

“ Tha na naimhde teannadh r’ar làimh,

Mar stuaidh tigh’n anall fo cheò,

’Nuair a chithear fo chobhar an ceann

Thar smùid, nach ’eil gann, is scleò.

Crithidh fear-siubhail 'na thriall,
Gun fhios dha cia rian is còir."

" Cha chrith, mar fhir-siubhail, sinn féin ;
Tairnibhs', a threuna bhur cruaidh.
An éirich mo lanns' air a' bheinn, 25
No 'm fàg mi dhuibh féin a' bhuaidh ?"

" Na gnìomha dh'fhalbh," thuirt an Dubh,
" Tha tighinn an diugh fom' shùil ;
Tha Treunmor bu leathan sgiath,
Ri fhaicinn measg thriath a bh'ann. 30

Cha bu lag anam an righ,
'S cha robh a smaointe riamh fo ghìomh.
O 'n ceud sruth mòr san fhraoch
Thachair slòigh an caol-ghleann Chòna ;
Bha 'n triath r'an taobh san t-sliabh. 35

Cò dh'imicheas sìos gu còmhrag ?
Tharruing iad gu'n leth an lainn ;
Bha dearg-shùil 's gach ceann fo ardan ;
Gach fear leis féin san doire thall,
'S e mùchadh nan dàn fo ùrla. 40

C'ar son a ghéilleadh iad d'a chéile ?
Bu choimeas feum an sinns're.
Bha Treunmor le shleagh chòrr san t-sliabh ;
Bu ghasda fo chiabh an t-òig-fhear ;
Chunnaic e 'n nàmhaid a' triall, 45

'S bha 'anam gu ciar am bròn.
Dh'iarr e air gach gaisgeach treun
Ma seach bhi riaghladh a' chòmhraig.
Chaidh, ach thill iad fo bheud
O'n nàmhaid is beinn na comhstri. 50

O charraig féin, fo chòinnich ghlais,
Theiring Treunmor nan gorm sgiath ;

Tharruing gu leathan sa' chomhrag,
 'S ghéill anns a' charraid na dàimh.
 M'an cuairt do'n triath an sliabh a' bhlàir, 55
 Thionail na sàir le aoibhneas mòr.
 Mar aiteal, is taitneach sna raoin,
 Bha guth cumhachd gu caoin o Shelma.
 Bhuail na triatha leo féin an còmhrag,
 Gus an d'éirich sa' chomhstri cunnart ; 60
 An sin a bha àm do 'n rìgh
 Chur ceann air an strì le chruaidh."

" Cha 'n ann gun eòlas dhuinn féin,"
 Thuirt Cromghlas nan geur lann,
 " Chaidh sinns're nam beann fo ùir. 65
 Cò e bheir còmhrag san t-sliabh,
 'S rìgh nam beann ard air chùl ?
 Tha ceathach thall air iomadh tom ;
 Buaileadh sonn 's gach cruaidh a sgiath ;
 Thig tanas an duibhre gu lom, 70
 A sheòlas gu comhstri an triath."

Dh'fhalbh, is ghabh gach triath a thom ;
 Chuir baird nam fonn am beachd air triatha.
 Bu labhra na caismeachd nan sonn
 Toirm an Duibh o chopan ciar, 75
 'S e togail a sgéithe sa' chòmhrag.

Mar thoirm mhòr o uisge thall
 Thàinig sìol Thoirne anall ;
 Bha Starno an eudan còmhraig,
 'S Suaran o innis nan stoirm. 80
 Sheall gach laoch o dhonn sgiath,
 Mar shamhla ciar aig cloich Loduinn,
 'Nuair sheallas e o chùl na gealaich,

'S i dubhadh fo eallaich san speur,
'S dealan tanais sgaoilte san oidhch.' 85

Thachair aig Turthor na suinn,
Mar bhruailleinn thonn air druim a' chuain.
Bha beuma beucach dlù ri chéile ;
Am bàs a' leum thar tréin san t-sliabh,
Mar nial do chlacha-meallain garbh, 90
'S gaoth mhòr na cirb ag éirigh ;
Na sianta mar thorrunn a' falbh,
'S muir dhorchais le spairn a' beucail.

A strì Thoirne, 's duibhe gruaim,
C' uim' an cuirinn an duan do chreuchda ? 95
Tha thu san àm a chaidh suas,
A tha gun tuar do m' léirsinn.
Thàinig Starn' anall le còmhrag,
Is Suaran mòr le chuib do 'n strì.
Cha robh do lann gun bhrìgh sa' chomhstri, 100
A Dhuibh mhic Roinne o 'n Tuath thìr.
Theich Lochlin thar an uisge thall ;
Bha triath' nan lann air call an smaointe,
Thionndaidh iad am mòr rosg mall
Air teicheadh o'n charn do'n t-sluagh. 105
Chualas stoc Fhionnghail o 'n chruaich ;
Thill sìol Alba o ruaig sa' ghleann.
Bu lìonor mu Thurthor nan stuadh
A thuit gaisgich gun tuar fo lainn.

“ A thriath Chrathmo,” thuirt an rìgh, 110
“ Mhic Roinne, shealgair nan torc ciar ;
Gun bheud cha do thill thu o 'n strì,
A gharbh iolair a' tearnadh o 'n t-sliabh.
Bithidh Lanshùil an urla bhàin
Fo aoibhneas aig a h-uisge féin, 115

Le Ceann-daoine, òg mhac do ghràidh,
 'S e 'g iadhadh mu Chrathmo fo 'n bheinn."

" 'S e Cùlghorm," fhreagair an sonn,
 " An ceud fhear chaidh null do dh'Alba ;
 Cùlghorm, ciar mharcaich nan tonn 120

Thar gleannaibh crom an t-sàil.

Thuit a bhràthair le làimh an laoich,

'S dh'fhàg e faoin a thalla thall ;

Ghabh tuinidh an Cruailinn an fhraoich

Am measg sàmhchair nam baoth charn. 125

Thàinig a shìol a mach 'nan àm

Gu comhstri nach gann sa' bhlàr ;

Thuit iad an comhstri nan lann ;

'S leamsa lot shinns're bu shàr,

A rìgh innis a's fuaimeara carn." 130

Tharruing e 'n iuthaidh o thaobh ;

Gun tuar thuit an laoch gu làr ;

Shiubhail anam gu shinns're nach caoin,

Gu innis mhaol nan stoirm ard

A' leantuinn tanais tuirc do cheò 135

Air sgiathaibh nan gaoth mòr sa' charn.

Sheas laoich gu sàmhach m'an cuairt,

Mar chloich Loduinn nam fuath air sliabh,

'Nuair a chi fear-siubhail iad shuas

O astar an fheascair ro' chiar, 140

'S e 'm barail gur tanais nan aosda,

Tha suidheachadh faoibh nam blàr.

Thuit an oidhche air Toirne donn ;

Sheas iadsa m'an t-sonn fo bhròn.

Bha osag mu seach anns gach ciabh 145

An co-thional nan triath mòr.

An sin bhris o 'n rìgh gu mall

Na smaointean a bha thall 'na chliabh ;
Ghairm Ullin nan clàrsach 's nan dàn,
'S dh'iarr moladh éirigh mu 'n triath. 150

Cha tein' e chaidh sìos gun leus,
A chithear, 's a leumas o'n t-sùil ;
Cha dhealan, a chaillear san speur ;
Chaidh esa, bha treun air chùl.

Bu chos'ail ri gréin an laoch, 155
A sheasas fad air faobhar bheann.
Gairm air ais a shinn're nach b'fhaoin
O 'n tuinidh san àm a bh'ann.

“ Innis Thoirne,” thuirt am bard,
“ A dh'éireas gu h-ard sna stuaigh, 160

Chi mi fo ghruaim do cheann thall
Measg cheathaich a' snàmh air chuan ;
O do ghleannaibh thàinig na triatha
Mar fhior iolair nan sgiath treun ;
Sìol Chulguirm na màile ciar, 165

Tha 'n Loduinn, tigh liath nan speur.”
An ard Thoirne, innis nan gaoth,
Dh'éireas Lurthan nan sruth-charn ;
A liath-cheann gun choill', 's e maol,
'S a chathar faoin 'na chaol ghleann. 170

Aig fuaran Churtho 's fuaimear braon,
Thuinidh Rurmar, sealgair nan torc.
Bha nighean mar dhearsa caoin,
Strìandaoine an uchd bhàin.

'S lìonmhor rìgh, a b'airde triath, 175
'S lìonmhor triath fo sgiathaibh donn ;
'S iomadh òg, bu truime ciabh,
Ghabh talla Rurmhair nan ciar long ;
Thàinig air ionnsuidh na h-òigh

- Gu slios Thoirne fhiadhaich fhaoin. 180
 'S ainnir ghasd, do'n géill na slòigh.
 Sheall i sìos o 'ceumaibh caoin,
 Strìndaoine nan cìoch ard.
 Ma 's ann air siubhal an fhraoich,
 Bu ghile na 'n canach a cruth ; 185
 Ma 's ann air tràigh nan stuadh faoin,
 Na 'n cobhar air aomadh nan sruth.
 Bha 'sùilean soluis mar dhà reul ;
 Mar bhogha nan speur am braon
 A gnùis àluinn fo 'ciabh féin, 190
 'S duibhe na nial fo ghaoith ;
 Bu tuinidh dhuit anam nan laoch,
 A Strìndaoine, bu chaoine làmh.
 Thàinig Cùlghorm 'na loingeas féin,
 'S Corcul-Suran, an treun fial, 195
 Na bràithre o Thoirne nam beum,
 A dh' ionnsuidh dearsa nan ceud triath.
 Chunnaic i na laoich 'nan cruaidh ;
 Bha h-anam a' luaidh air Cùlgorm.
 Sheall caoin-reul Lochlin o stuaidh 200
 Air ainnir àluinn bu ghloine urla,
 'Nuair a thog i làmh gheal chaoin,
 Strìndaoine, bu ghuirme sùil.
 Bha gruaim air na bràithribh fo ardan ;
 Thachair an sùilean an sàmhchair ; 205
 Thionndaidh o chéile na garbh thréin ;
 Bhuail iad an sgiatha san làraich ;
 Chrith gach làmh an ceann gach lainne ;
 Chaidh iad an carraid nan laoch
 Mu Strìndaoine b'fhaide ciabh. 210

Thuit Corcul-Suran 'na fhuil
An innis nan tuil 's nan carn.
Chuir 'athair òg Chulgorm gu muir
O Thoirne nam muc, a tha thall,
Air seachran mar chaochla na gaoithe. 215
An raon fada Chruailinn an fhraoich
Ghabh saoi nach robh faoin a thàmh.
'Na aonar cha do thuinidh an laoch ;
Bha dearsa bu chaoine r'a làimh,
Nighean Thoirne, a b' airde fuaim, 220
Strìnandaoine nan gruaidh tlà.

CATH LODUINN.

DUAN III.

CIA as tha srutha na bh' ann?
C' uin' a thaomas an t-àm tha falbh?
C' àit' an ceil aimsir a dà cheann?
An ceathach tha mall 's nach gann,
A thaobh ballach le gnìomh nan seòd. 5
Tha mo shealladh air linnte dh' aom;
Cha 'n fhaicear ach caol na bh' ann,
Mar dhearsa na gealaich tha faoin,
Air linne tha claon sa' ghleann:
An so dh' éireas dealan a' chòmhraig; 10
An sin thuineas gun sòlas neo-thréin;
Cha chuir iad an gnìomha air chòmhla
Air aimsir, tha mothar 'nan déigh.

Thus', a thuineas am measg nan sgiath,
Thogas anam nan triath o bhròn, 15
A chlàrsach o Chòna nan sian,
Thig sios o 'n bhalla am chòir;
Le d' thri ghuthaibh thig gun stad,
Soillseachadh gu grad na dh'fhalbh;

Tog samhla nan laoch, nach robh lag, 20
Air chiar àm, a chaidh fada null.

A Thoirne nan stoirm 's nan cruach,
Chi mi shuas mo dhream ri d' thaobh;
Fionnghal ag aomadh fo ghruaim,
Thar uaigh mhic Roinne nach b' fhaoin. 25

Ri làimh tha ceuma nan triath,
Sàr shealgaire nan ciar thorc mòr,
Aig Turthoir a' luidhe san fhraoch
Rìgh Lochlin 's a laoich an ceò;
An dà rìgh feargach air dà charn 30

A' coimhead anall thar an sgiathaibh;
Bha 'n sealladh air reulta na h-oidhche,
Tha seachran le soillse gu h-iar,
Cruth Loduinn ag aomadh gu h-ard,
Mar theine leth-chaille 'an nial, 35
'S am Fuath a' cur a mach nan gaoth
Le dealain ri 'n taobh ro' bhàs.

Chunnaic Starno, le eòlas, nach b' fhaoin,
Nach géilleadh an saoi sa' bhlàr.

Tri uaire bhuaile chraobh le feirg; 40
Bha shiubhal gun mheirg gu mhac,
'Se mùchadh nam fonn dha féin,
'S a' clàistinn gaoith thréin 'na chiabh.

Thionndaidh na saoi o cléile,
Mar dhà dharaig threun sa' charn, 45
Gach aon diubh do ghaoith a' géilleadh,
'S ag aomadh o bheinn thar àld;
Crithidh am mór gheugan thall
Fo osaig, a bheucas o 'n ghleann.

“Bha Annir,” thuirt rìgh nan loch ciar, 50
“Mar theine chaidh sìos o shean;

Thaom e o shùilean am bàs
 An còmhrag nam blàr 's nan sgiath ;
 Bha shòlas am bàs nan laoch ;
 Fuil cho caoin ri sruth an t-samhraidh, 55
 'Nuair a bheir e o'n ard chraig fhaoin
 Aoibhneas nach baoth gu gleann cathair.
 Thàinig e mach o Luthcormo
 An coinneamh Chormain, an sonn treun,
 Esan o Urlor nan sruth, 60
 A thuine fo sgéith a' chòmhraig."

Thàinig Corman 'na loingeas donn
 Gu Gorm-mheall, mu 'n iadh an tonn.
 Chunnaic nighean Annir nam beum,
 Fiona gun bheud nan làmh-geal : 65
 Chunnaic e, 's cha b' fhaoin a sùil
 Air maraich, bu dhubh-ghorm triall.
 Dh'fhalbh i gu luing anns an oidhche,
 Mar ghealach a' boillsgeadh ro' ghleann.
 Ghabh Annir an cuan mòr fo cheann ; 70
 Ghairm e gaoth neartor gu chrann.
 Cha 'n ann leis féin a bha 'n laoch ;
 Bha Starno, a mhac, ri thaobh.
 Mar iolair Thorno fo òg sgiath
 Thionndaidh mo shùil air an triath, 75

Thàinig sinn gu Urlor bheucach.
 Le shluagh ghluais Corman, an treun fhear..
 Bhual sinn, is thug an nàmhaid buaidh.
 'Na fheirg sheas m' athair fo chrùaidh ;
 Ghearr e na badain le lainn, 80
 'G an sgathadh fo ardan nach gann.
 B' fhiadhaich is bu dhearg a shùil.
 Chunnaic mi anam gu chùl,

Is ghabh mi dùbhra na h-oidhche ;
 Thog mi cruaidh chlogaid o 'n raon, 85
 Sgiath bhearnach o bheum nach b'fhaoin,
 Agus dh' iarr mi 'n nàmhaid thall
 Le sleagh gun cheann am làimh.

Air carragh shuidh Corman an treun,
 Darag a' lasadh roimhe féin ; 90
 Fo chraoibh, nach robh fada thall,
 Bha Fìona ghasda nan rosge mall.
 Thilg mi 'n sgiath bhrìste 'na còir,
 Is labhair le foill mu shìth.

“ Air taobh a mhara beucaiche féin 95
 Tha Annir 'na luidhe an treun ;
 Thuit an rìgh sa' chòmhrag gun bhuaidh ;
 Tha Starno togail na h-uaigh' ;
 Chuir mise o Loduinn anall
 Gu làmh-gheal ghasda nan rosge mall 100
 A dh' iarruidh d'a h-athair a ciabh,
 Theid marris an triath san ùir.
 Thusa, rìgh Urloir nan gleann,
 Caisg còmhrag, is taisg do lann,
 Gus am faigh e 'n t-slige fhial 105
 O chìar làimh dhearg Chruth Loduinn.”

Dh' éirich an òigh fo dheoir san t-sliabh,
 Tharruing i o leadan a' chiabh,
 Bha seachran air a broilleach bàn
 Fo osaig, bha snàmh gu mall. 110
 Chuir Corman an t-slige am làimh ;
 Dh' iarr e an aoibhneas mo thàmh.
 Luidh mi teann air anns an t-sliabh,
 M' aghaidh fo chlogaid bu chìar.
 Thuit cadal air an nàmhaid thall ; 115

Dh' éirich mi mar thanas mall,
 Bhuaile mi Cormac mòr san taobh;
 “ Fhiona, bha d' fhaobh air mo lainn;
 Bha do bhroilleach fo fhuil san fhraoch.
 C' ar son, a nighean nan laoch a bh' ann, 120
 Mhosgail thu ardan do bhràthar?”

Dh' éirich madainn; dh' fhalbh an nàmhaid,
 Mar cheò tha snàmh air a' bheinn;
 Bhuaile Annir copan nan sgiath,
 Agus ghairm air a chlar mhac. 125

Thàinig mi am fuil anall;
 Tri chuairt dh' éirich guth an laoi,ich,
 Mar osag ghaoith a bhriseas thall
 O nial air carn san oidhche.

Tri làithe chaidh aoibhneas m' an cuairt; 130

Cha do chuir sinn san uaigh na mairbh;

Ghairm sinn seabhaig nan speur,

Is thàinig o 'n uile ghaoith

Gu cuirm air faoibh nan nàmhaid.

“ A Shuarain, tha Fionnghall air tom 135

“ Na aonar fo chrom na h-oidhche;

Buaile an t-sleagh 'na thaobh sa' bheinn,

'S biodh Starno fo aoibhneas mar Annir.”

“ Mhic Annir,” thuirt Suaran fial,

“ Cha mharbhar fo nial leam féin; 140

Le soillse bithidh m' astar san t-sliabh,

'S na seabhaig air sgiathaibh am dhéigh;

Am foill c' uime ghluaiseadh fear treun?

Tha mo phiuthar a' bacadh mo thriall.”

Las fearg air an rìgh gun dàil, 145

Is thog e gu h-ard a shleagh;

Tri uaire chlisg i 'na làimh;

Ach chlisg e o bhàs a mhic.
 Bhual e ro' oidhche gu luath
 Gu sruth Thurthoir tha shuas sa' chòs, 150
 'S na chuir e nighean Thorcuil o thuath,
 'S anns an d'fhàg e chruaidh bu chòrr.
 Ghairm e òigh Lula nan triath;
 Bha ise an nial le Loduinn.

Dh'at ardan an anam an laoich, 155
 'S dh'aom e ro' 'n raon gu Fionnghal.
 Luidh an rìgh air sgiath san fhraoch,
 'Na aonar, gun smaoin air iargail.
 A bhorb shealgair nan torc ciar,
 Cha 'n i làmh-gheal nan ciabh tha d' chòir; 160
 Cha ghiullan air raineach san t-sliabh,
 Aig sruth Thurthoir nan toirm mòr :
 An so féin tha cònuidh nan treun,
 A dh'éireas gu beum a' bhàis.
 A shealgair nan ciar thorc sa' bheinn, 165
 Na mosgail fuathas—fan thall.

Thàinig Starno le fuaim a nall ;
 Dh' éirich Fionnghal nan lann sa' mhagh.
 “ Cò thusa, mhic oidhche sa' ghleann ? ”
 Thilg esan san àm an t-shleagh. 170
 Bhual iad-anns an strì mar aon ;
 Thuit san raon an sgiath fo lainn ;
 Sgiath sgoilte bh'aig Starno ri thaobh,
 As cheangladh e ri daraig thall.
 'Nuair chunnaic Fionnghal rìgh nan long, 175
 Thionndaidh e gu trom a shùil ;
 Bha smaointean air na laithibh a bh' ann,
 Mar cheòl uasal nan caoin dhàn,

- Bha òigh an uchd bhàin a' gluasad.
Dh' fhuasgail e na h-ialla o làimh. 180
“ Mhic Annir nan lann, bi falbh.
Gabh Gorm-mheal nan slige mu d' cheann ;
Tha dearsa na bh'ann ag éirigh ;
’S cuimhne leam òigh an uchd bhàin ;
A rìgh 's fuiliche lann, bi falbh. 185
Gabh gu d' thalla am bruailleinn thall ;
A dhroch nàmhaid mo ghràidh, as m' fhianuis !
Na tigeadh an coigreach a' d' dhàil,
Fhir a ghabhas do thàmh an gruaim !”
Sgeul air àm o shean. 190

CAOMH-MHALA, DÀN DEALBHCHLUICH.

NA PEARSA.

FIONNGHALL,	HIDEALAN,	} <i>Nigheana Mhorni.</i>
CAOMH-MHALA,	MILSH'UIL-CHAOMHA,	
DEARSA-GRE'INE,	BAIRD.	

DEARSA-GREINE.

DH'FHALBH an t-sealg, gun fhuaim an Ardbheinn,
Ach sruith a tha gàirich o charn.
A nighean Mhorni, a's gile làmh,
Thigsa nall o bhruchaibh Chròna;
Thigeadh an oidhche le dàin; 5
Biodh sòlas air ard na Mòrbheinn.

MILSHÙIL-CHAOMHA.

'S i 'n oidhch' i, òigh a's guirme sùil,
A chiar oidhch' o chùl nan carn.
Chunnacas leamsa fiadh sa' bheinn

Aig sruth Chròna mòthar mall; 10
 Mar bhruaich bha e anns an duibhre;
 'S grad a leum e sìos ro' 'n ghleann:
 Mu chabar bha dealan na h-oidhche,
 Chithear soills' air taobh nan sliabh;
 Bha samhla na bha, a' boillsgeadh 15
 Leth-fhaicte o Chròna nan nial.

DEARSA-GRÉINE.

'S e fuathas a' bhàis a bh' ann;
 Thuit rìgh nan lann 's nan sgiath 'sa chòmhrag.
 Eirich, a Chaomh-mhal' air a' charn;
 Fhuair Caracul buaidh sa' chòmhstri; 20
 Eirich, a nighean Sharno fo dheoir;
 Thuit òg do ghràidh, am fear treun;
 Chithear tannas an t-sàir sa' bheinn.

MILSHÙIL-CHAOMHA.

Shuidh Caomh-mhal' an sud na h-aonar,
 Dà chaol chù, a's léithe colg, 25
 A' glacadh an aiteil san aonach,
 'S a' crathadh an cluas gu tric.
 Tha gruaidh air a làimh a's àillidh,
 Agus gaoth nan carn 'na ciabh,
 A gorm-shùil a' sealladh gu farasd 30
 Gu raon, 'san robh gealladh a triath.
 C' àite bheil Fionnghal, mo rùn,
 'S au oidhche dubhra' dlù mu 'n cuairt?

CAOMH-MHALA.

A Charuinn, a Charuinn nan sruth,
 C' uim' a' chitheam am fuil do bhùrn? 35

Cha chluinneam fuaim còmhraig no guth
 Ag iadhadh do thuil is do chùirn. *u mair*
 'Na chaidil rìgh Mhòrbheinn an treun?
 Eirich, a nighean na h-oidhche ;
 Amhairc anuas o neoil nan speur : 40
 Eirich grad, gu 'm faiceam an soillse
 Caol dhearsa o mhàile 's o chruaidh
 Air raon 'san robh a ghealladh o'n ruaig.
 No thusa, dhealain uaine bhàis,
 Bu sholus do'r sinns're nach beò 45
 Fo dhuibhre 's sleò na-h-oidhche,
 Thigs' ann do chaoir o 'n Ardbheinn,
 'S feuch dhomh mo threun an soillse
 'Na luidhe, 's mi deurach, sa' bhlàr.
 Co sheasas eadar mi 's bròn ? 50
 Co eadar mi 's rùn mo nàmhaid ?
 'S fada sheallas Caomh-mhala fo dheoir,
 Mu 'm faicear leath' a mòr thriath
 A' tilleadh am measg a shluaigh
 Soillear mar mhaduinn o nial, 55
 Is am braon a' triall o stuaidh.

HIDEALAN.

Luidheadh ceò is gruaim air Cròna ;
 Luidheadh iad air siubhal an rìgh ;
 Ceilibh anis o m' shùil a cheuma
 Gun chuimhn' air treun-fhear a chaoidh. 60
 Tha triath' nan sgiath gun cheann air rèidh.
 Cha chluinnear an ceuma mu chruaidh.
 A Charuinn, a Charuinn nan sruth,
 Iadhsa ann am fuil do bhùrn ;
 Tha ceannard an t-sluaigh fo sleò. 65

CAOMH-MHALA.

Cò thuit aig Carunn nam bruach,
 A mhic duibhre na fuar oidhche ?
 An robh e geal mar shneachd nan cruach ?
 Mar bhogha braoin air stuadh a' soillse' ?
 An robh a chiabh mar an ceò sa' bheinn 70
 Ag iadhadh caoin fo ghréin air tòrr ?
 An robh e mar thorrunn nan speur ?
 Cho luath ri féidh nam fàs ghleann mòr ?

HIDEALAN.

C'ar son nach fhaiceam a rùn féin
 'S i 'g aomadh o 'n bheinn le h-àille, 75
 A dearg-shùil fo dheoir mu 'n treun,
 A ciabh gun bheud mu gruaidh fharasd ?
 Eirich, éirich, a chaoin ghaoth,
 Togsa gu caomh a leadan trom ;
 Faiceam a làmh gheal a's caoine, 80
 'S a gruaidh, a tha gaolach am bròn.

CAOMH-MHALA.

'Na thuit mac Chumhail féin san t-sliabh ?
 'Na thuit, a thriath, a's duibhe sgeul ?
 A thorrunn a' siubhal nan aonach ciar,
 A dhealan air sgiath theine nan speur, 85
 Cha 'n eagal do Chaomh-mhal' ur triall,
 O 'na thuit an triath fo scleò.
 Innis, fhir a's dubhaiche sgeul,
 Am bheil gaisgeach nan sgiath gun deò ?

HIDEALAN.

Tha shluagh nise sgaoilt' air a' bheinn ; 90
 Cha chluinn iad guth an tréin ni 's mò !

CAOMH-MHALA.

Bruaillean air an raon a'd' dhéigh,
 Cunnart dhuit féin, a rìgh mhòir ;
 Do 'n uaigh na biodh lìonor do cheum,
 Biodh aon òigh a'd' dhéigh fo bhròn ; 95
 Biodh i mar Chaomh-mhala fo cheò,
 Làr do dheoir an laithibh a h-òige.
 C' ar son a dh'innis thu dhomh féin,
 Gu 'n thuit mo ghaisgeach treun sa' bhlàr ?
 Bhiodh mo dhùil r'a thilleadh o 'n bheinn ; 100
 Chithinn e féin air craig no còmhnard ;
 Shaoilinn gu'm b'i chraobh mo laoch,
 A' tighinn le faoibh o 'n bhlàr ;
 Chluinninn a stoc anns a' ghaoith,
 Bhiodh siubhal baoth air taobh nam beann. 105
 Tha mise deurach gun bhi thall
 Air bruaich Charuinn nan sruth mall ;
 An sin bhiodh mo dheoir gu tlà
 Air gruaidh an t-sàir a tha gun tuar.

HIDEALAN.

Air bruaich cha 'n'eil an laoch : 110
 Air ard an fhraoich nise togar 'uaigh.
 Seall, a ghealach, o neul caoin ;
 Biodh do sholus caol air cruaidh,
 Gu 'm faic an Làmh-gheal a gaol
 Am boillsge faoin a' mhàile chruaidh. 115

CAOMH-MHALA.

Na cuiribhse, a shìol na h-uaigh ;
 Na cuiribhse mo luaidh air chùl.
 Dh'fhàg e mi san t-seilg air cruaidh ;
 Gun fhios chaidh e suas gun chliù.
 “ Tilleam ri oidhch’,” thuirt an triath ; 120
 ‘S thill rìgh Mhòrbheinn fìor ri oidhch’.
 C’ ar son nach d’innis thu, fhir léith,
 Tha ‘n cromadh nan sliabh gun soills’,
 Gu ‘n tuiteadh ceannard nan sgiath marbh ?
 Chunnaic thu ‘na fhuil an t-òig-fhear ; 125
 ‘S cha d’innis thu ‘m bròn do Chaomh-mhala.

MILSHÙIL-CHAOMHA.

Cìod an fhuaim tha shuas sa’ bheinn ?
 Cìod a tha boillsgeadh sa’ ghleann ?
 Cò tha tighinn mar shruth treun,
 ‘Nuair chritheas fo ‘n ré nach gann 130
 Mòr-uisge taomadh ò charn ?

CAOMH-MHALA.

Cò ach an nàmhaid aig Caomh-mhal’ ;
 Mac rìgh an domhain ‘s a shluagh.
 A thannais Fhinn air neoil a’ sgaoileadh,
 Greas iuthaidh Caomh-mhal’ sìos gu luath ; 135
 Tuiteadh e mar fhiadh san aonach.—
 ‘S e Fionn a th’ann, measg tannas a shluaigh !
 C’ uime thigeadh tu, mo luaidh,
 A chur sòlais is fuath orm féin ?

FIONNGHAL.

Togaibhs' a bheula nan dàn ; 140
 Togaibh gu h-ard am blàr aig Carunn :
 Theich Caracul, 's a shluagh om' lainn ;
 Theich e thall thar raoin an ardain.
 A ghaigich mar dhealain air sliabh,
 Tha sgeadachadh tannais na h-oidhche, 145
 'S e 'g aomadh ro' ghaoith o'n iar,
 'S a' choille chial mu 'n cuairt a' boillsge'.
 Chualam guth nan aiteal thall
 O thaobh nan carn 's am fiar-ghlinn féin.
 Ban-shealgair Ardbheinn, an i th' ann, 150
 Nighean làmh-gheal Sharno thréin ?
 Amhairc o d' charraig, mo rùn ;
 Cluinneam do ghuth ciuin, a Chaomh-mhal'.

CAOMH-MHALA.

Tog mise gu còs do shuaine,
 Og ghaigich, a fhuair mo ghràdh. 155

FIONNGHAL.

Thigsa féin gu còs mo shuaine ;
 Sgaoil na stoirm, tha grian air an raon.
 Thigsa, òigh, gu còs mo shuaine,
 Bhan-shealgair nam fuar-bheann faoin.

CAOMH-MHALA.

Thill e féin, is thill a chliu ! 160
 'S e làmh mo rùn 's mo thréin a th' ann !
 Luidheamsa sìos air a chùl,
 Gus an till m' anam anall
 O eagal tha snàmh mu 'n cuairt.

Buailibh clàrsach, togaibh dàn, 165
Oighe nan rosg mall aig Morni.

DEARSA-GRÉINE.

Le Caomh-mhala thuit tri féidh san fhraoch ;
Fo ghaoith tha teine 'g éirigh ard.
Gabh gu fleagh na h-òigh a's caoine,
A rìgh Mhòrbheinn nach maol carn. 170

FIONNGHAL.

Togaibh guth, a shìol nam fonn,
Mu chomhstri nan sonn air Carunn ;
Biodh aoibhneas air làmh-gheal nan tom,
Nuair a chi mis' a fleagh air Ardbheinn.

NA BÀIRD.

✓ Taom, a Charuinn, taom do shruth ; 175
An aoibhneas an diugh, siubhail sìos ;
Theich coigrich, a b' àirde guth.
Cha 'n fhaicear an steud-each san t-sliabh ;
Tha sgaoileadh an sgiath an tìr thall.
Eiridh grian an sìth o nial, 180
'S tearnaidh an oidhch' an aoibhneas ;
Cluinnear guth na seilg air carn ;
Ri balla thall bithidh sgiath nam fuaim ;
Bithidh ar comhstri ri dàimh thig anall
O thalamh nan Gall o thuath, 185
'S ar làmh a gu dearg am fuil Lochlin.
Taom, a Charuinn, taom do shruth ;
An aoibhneas an diugh, siubhail sìos ;
Theich coigrich, a b' àirde guth.

MILSHÙIL-CHAOMHA.

Teirinn, a cheò, o 'n tir aird; 190
 A ghatha gealaich, togaibh suas
 Ciuin anam na h-òigh, a b' àillidh,
 Tha ri carraig 'na luidhe gun tuar!
 Caomh-mhala, 's i fuar gun deò.

FIONNGHAL.

Am bheil nighean Sharno gun deò, 195
 Làmh-gheal dha 'm bu mhòr mo rùn?
 Tachair rium, a Chaomh-mhal', fò scleò
 Air fraoch, fo cheò, 's mi air chùl,
 Nuair shuidheam air sruth nam beann
 'S mi m' aonar an àm na h-oidhche. 200

HIDEALAN.

An d'fhalbh guth na seilg o Àrdbheinn?
 C' uime chuir mi 'm bruailean air òigh?
 C' uine chi mi fo aoibhneas an làmh-gheal,
 Am faoghaid fàsaich, mu 'n iadh slòigh?

FIONNGHAL.

Oig, a's duibhe gnè is tuar, 205
 Cha 'n fhaic o so suas am fleagh;
 Cha chuir leam an t-sleagh fo ruaig;
 Cha togar leat buaidh air magh.
 As m' fhianuis, òig a's duirche snuadh.
 Feuchar dhomh 'na suain an òigh; 210
 Faiceam ise b'àillidh tuar.
 'S glas mo luaidh air taobh nan scòrr!
 Tha gaoth na h-oidhche fuar 'na ciabh;
 Tha taifeid san osaig a' fuaim;

Bhris a saighead ri tuiteam air sliabh. 215
 Tog moladh na h-ainnir gun ghruaim,
 Nighinn Sharno nan stuadh àrd ;
 Togar a h-ainm air gaoith nan speur.

NA BAIRD.

Faic dealain a' lasadh mu 'n òigh !
 Gatha na gealaich a' togail suas 220
 Caoin anama ainnir nan slògh,
 O na neoil tha dlù mu 'n cuairt !
 Chithear tannais nan sonn a dh'fhalbh ;
 An sin tha Sàirn na mala donn,
 Is dearg-shùil Fhidealain an laoch. 225
 C' uine dh' éireas an làmh-gheal o' n tom ?
 C' uine chluinnear a guth san fhraoch ?
 Thig òighe da h-iarraidh san t-sliabh :
 Cha 'n fhaigh iad ciabh, a's àillidh snuadh.
 Chithear thu 'n aisling gu d' thrìan, 230
 Chur sìth air an anam fo ghruaim.
 Bithidh do ghuth 'nan cluais gu mall ;
 Bithidh an smaointean aoibhneach san t-shuain,
 Dh' aisigeas an luaidh gu 'm beachd.
 Faich dealain a' lasadh mu 'n òigh ; 235
 Gatha na gealaich a' togail suas
 Caoin anama ainnir nan slògh !

CARRAIG-THURA.

AN d'fhàg thu gorm-astar nan speur,
A mhic gun bheud, a's òr-bhui ciabh?
Tha dorsa na h-oidhche dhuit rèidh,
Agus pàilliun do chlos san iar.
Thig na stuaidh mu'n cuairt gu mall, 5
A choimhead fir a's gloine gruaidh;
A' togail fo eagal an ceann:
Ri d' fhaicinn cho àillidh 'na d' shuain,
Theich iadsa gun tuar o d' thaobh.
Gabhsa cadal ann do chòs, 10
A ghrian! is till o d' chlos le h-aoibhneas.
Togar mìle solus suas,
Ri fuaime tha sèimh o chlàrsaich ghrinn;
Duìsg sòlas an talla nan stuadh;
Thill rìgh nam buadh le 'shluagh gu 'thìr. 15
Tha còmhstri Charuinn fada uainn,
Mar fhuaim nach cluinnear ni 's mò:
Togadh bàird a' chiuil an duain;
Thill gaisgeach nam buadh le chliu.
Mar sin bha focail Ullin chaoine, 20
Nuair thill an rìgh o raon nan triath,
Le 'leadan throm, a b' àillidh ciabh.

Bha mhàile ghorm mu cheann an t-suinn,
 Mar nial nach trom air aghaidh gréin,
 Nuair ghluaiseas e 'na éideadh donn, 25
 A' feuchainn leth a shoills' san speur.

Bha ghaigich threun an déigh an righ;
 Bha fleagh na slige fial an àird.
 Thionndaidh Fionn ri luchd bu bhinn,
 Is dh'iarr am fonn o shonn nam bàrd. 30

“ A ghutha Chòna, 's àirde fuaim,
 A bhàrda, tha luaidh mu h-aois,
 Dha 'n éirich, air ar n-anam suas,
 Feachda mòr nan gorm-chruaidh laoch.

'S taitneach leam aoibhneas a' bhròin, 35

Mar dhrùchd mòthar earraich chaoin,
 Fo 'n lùb geug dharaig nan tòrr,

'S an duilleach òg ag éirigh maoth.

Togaibhse, mo bhàird, am fonn;

Am màireach bithidh long fo sheòl; 40

Bithidh m' astar an gorm-ghleann nan tonn,

Gu carraig nan sonn 's nan seòd;

Baile uaine Sharno fhial,

A Chaomh-mhala nan ciabh do chònuidh,

Far an sgaoileadh Cathul, an triath, 45

A chuir air an t-sliabh le mòr-chuis;

'S lìonor 'na choille tuirc chior:

Cluinnidh doire nan sìan an t-sealg.”

“ A Chronain, a mhic nan caoin fhonn,

A Mhìnfhonn nach trom air clàrsaich, 50

Togaibh sgeul air Silric donn,

Do righ nam mòr-thom 's nam fàsach.

Thigeadh a' Bhinnbheul, a's àillidh,

Mar bhogha braoin, a nall sa' ghleann,

Nuair dh'fheuchas e cheann san àirde, 55
 'S a' ghrian a' dol air chùl nam beann.
 Sud an òigh, a rìgh nan lann,
 Le guth fann, is i fo bhròn."

BINNBHEUL.

Tha mo rùn do shinns're nan sliabh ;
 'S e sàr shealgair nan ciar ard ; 60
 Tha 'mhiol-choin a' plogadh r'a thaobh,
 A thaifeid chaol sa' ghaoith a' fuaim.
 'Na shuidh thu aig fuaran nan carn,
 No aig mòr-shruth ard an aonaich ?
 Tha 'n luachair ag aomadh fo osaig, 65
 An ceathach a' mosgladh san t-sliabh.
 Tairneam air mo rùn fo scleò,
 Is chitheam an seòd o 'n chruaich.
 Nuair chunnam na h-òig-fhir shuas
 Aig daraig Bhrano, 's fuaimear sruth, 70
 Thill thu 'n sin gu mòr o 'n bheinn ;
 'S mòr a b' àille thu féin na d' shluagh !

SILRIC.

C' e 'n guth so tha caoin am chluais,
 An guth caoin mar fhuaim an t-samhraidh ?
 Cha suidh mi aig luachair nan cruach, 75
 No aig tobar fuar nan carn.
 Fada, Bhinnbhéil, fada thall,
 Tha m' astar gu blàr le Fionnghal.
 Cha 'n 'eil mo choin féin ri m' thaobh,
 No mo cheum air fràoch nan gleann. 80
 Cha 'n fhaic mi o ard nan sliabh
 Sàr ainnir nan ciabh air an raon,

Aig aomadh nan sruth leatha féin,
 Mar bhogha lùbadh san speur,
 No gealach air tuinn san iar. 85

BINNBHEUL.

Dh'fhalbh thu, Shilric, dh'fhalbh thu féin,
 'S tha mise sa' bheinn am aonar!
 Chithear am fiadh air a' chruaich
 Gun duine 'ga ruaig o 'n fheur;
 Cha 'n 'eil 'eagal ni 's mò anns a' ghaoith, 90
 'S cha 'n 'eil fuaim nan craobh r'a chluais.
 O' n doire tha sealgair nach faoin;
 Tha esan 'an raon nan uaigh.
 A choigrich, a shìol nan tonn,
 Caomhnaibhs' an sonn sa' bhlàr! 95

SILRIC.

Ma thuiteas mi sa' mhagh, a Bhinnbhéil,
 Togsa dìleas gu h-ard m' uaigh,
 Clacha glas, is meall do'n ùir,
 'N an comhara do d' rùn, a Bhinnbhéil. 100
 Nuair shuidheas an sealgair ri m' thaobh,
 Is cuirm, 's e faoin, 'na làimh,
 "Tha gaisgeach," their e, "san fhraoch,
 "Fear cliu, nach robh baoth sa' bhlàr."
 Cuimhnich, a Bhinnbhéil, do laoch, 105
 Is e 'n tigh caol a' bhàis!

BINNBHEUL.

'S ceart gu 'n cuimhnichear thu féin:
 Tuitidh Silric, mo threun, sa' bhlàr.
 C' àit am faighear mi, rùin, sa' bheinn,

'S nach till thu o bheum a' bhàis ? 110

Bithidh m' astar an gleanna nan cruach,

Nuair dh'islicheas shuas a' ghrian ;

Bithidh mo cheum o aisrigh an t-sluaigh

Gu dìomhair 's gun tuar san t-sliabh ;

Chithear leam àite do shuain 115

An àm tionndaidh o ruaig na seilg.

'S ceart gu'n tuit Silric sa' bhlàr ;

Ach cuimhnichear an sàr leam féin.

“ 'S cuimhne leamsa féin an triath,”

Thuirt rìgh nan coill' ard 's nan sliabh : 120

“ Chaitheadh leis còmhrag 'na fheirg ;

Cha 'n 'eil e san t-seilg fo m' shùil.

Chunnacas e aon uair sa' bhlàr ;

Bha gruaidh an tréin fo smal gun tuar,

A mhala dorch', is spairn a chléibh 125

Gu luath, 's a cheum gu h-aird nan cruach,

Cha 'n fhaicear e am measg nan triath,

Nuair dh'éireas air an sgiath am fuaim.

'Na luidh e 'n tigh caol tha ciar,

Sàr cheannard shliabh a's duibhe gruaim ?” 130

“ A Chronain,” thuirt Ullin aosda,

“ Togsa dàn nach faoin air Silric,

Nuair thill e le buaidh o 'n raon,

An déigh Binnbheul, a ghaol, bhi ìosal.

Dh'aom e ri cloich ghlais a ruin ; 135

Bha Binnbheul 'na smaointean beò.

Chunnaic e 'n ainnir gu 'cùl,

Sa' ghleannan chiuin, 's b' àluinn a scleò ;

Ach shiubhail, mar cheò, an sàmhla.

Dh'fhalbh dearsa na gréine o 'n raon, 140

Cha 'n fhaicear a cruth faoin ni 's mò.”

“ Tha mi ’m shuidh aig fuaran fuar
 Air mullach na cruaidhe fo ghaoith,
 Aona chraobh san osaig a’ fuaim,
 Tuinn dhorch ’nan ruaig san fhraoch. 145
 Tha bruaillean air an linne thall,
 Féidh a’ tighinn o charn gu raon.
 Cha’n fhaicear ceum sealgair, ’s e mall;
 Tha sàmhchair sa’ ghleann, ’s e faoin,
 ’S trom an osna, ’s truime smaoin, 150
 Nam faicinn mo ghaol san t-sliabh
 Air seachran an àstar an fhraoich;
 A’ snàmh air a’ ghaoith a ciabh;
 A broilleach bàn ag éirigh ard,
 A sùil ghorm mu ’cairde làn, 155
 A cheileadh le ceò nan carn:
 Ghabhainn thu, a rùn, am chòir,
 ’S bheirinn thu gu còmhnuidh t’athar.

An i féin a chi mi fada thall,
 Mar dhearsa air carn an fhraoich? 160
 Mar ghealaich an fhoghair ’s i làn,
 Mar ghréin an stoirm an t-sàmhraidh, caoin?
 An tig thu, òigh a’s àillidh ciabh,
 Thar carraig is sliabh am dhàil?
 ’S fann do ghuth, ainnir nan triath, 165
 Mar chuisseig ’s a’ ghaoth m’ a ceann.”

“ Na thill mo ghaisgeach o ’n bhlàr?
 C’ àit’ an d’fhàg do chaird’, a rùn?
 Chualam mu d’ bhàs air a’ charn;
 Chuala, ’s bha m’anam fo mhùig.” 170

“ Thill mi, ainnir nan rosg mall;
 Thill mise do thréith am aon;
 Cha ’n fhaicear o so iad san t-sliabh;

Thogadh leam an uaigh sa' bhlàr.
 C' ar son tha thu t-aonar shuas ; 175
 Air iomall nan cruach leat féin?"

" Am aonar tha mis', a Shilric ;
 Am aonar ìosal an tigh geamhruidh ;
 Le bròn thuit mi mu mo luaidh
 Gun tuar anns an uaigh, a Shilric !" 180

Dh'fhalbh i mar fhaileus fo ghaoith,
 Mar cheò air an fhraoch an gruaim.
 " Nach fan thu, Bhinnbheil, 's tu faoin ?
 Fan, is faic mo dheoir, 's mi truagh.
 Is àluinn do chruth an ceò, 185
 B' àluinn thu ri d' bheò, a Bhinnbhéil.

Suidhidh mi aig fuaran fuar
 Air mullach na cruaiiche an gaoith ;
 Am meadhon là, is e gun fhuaime,
 Labhairsa, mo luaidh, san fhraoch. 190
 Thigsa, Bhinnbheil, air an osaig,
 Air aiteal an dosan nan carn ;
 Cluinneam do ghuth, is tu 'm fhochair,
 Air meadhon là an sàmhchair thall."

Measg aoibhneis an talla nam fear, 195
 Mar so thog Cronan am fonn ;
 Dh'éirich maduinn a' soills' o 'n ear ;
 Bu ghorm air an lear an tonn.
 Ghairm an rìgh a shiuil gu crann ;
 Thàinig gaoth a nall o 'n chruaich ; 200
 Dh'éirich Innis-thorc gu mall,
 Is Carraig-Thùra iul nan stuadh.
 Bha comhara beud gu h-ard,
 Teine dall 's a thaobh san smùid !
 Bhuaile an rìgh a chliabh air ball ; 205

Gun dàil bha 'gharbh shleagh o chùl ;
 Chunnaic e gun chlàth a' ghaoth ;
 Bha 'leadan air a chùl a' strì ;
 Cha robh sàmhchair an rìgh faoin.

Thuit oidhch' air Rotha nan stuadh ; 210

Ghabh cala nan cruach an long ;
 Bha carraig mu iomall a' chuain ;
 Dh'aom coille thar fuaim nan tonn.

Air mullach bha crom Chruth-Loduinn,
 Is clacha mòr nan iomadh buadh ; 215

Air ìosal bha raon gun mhòrchùis,
 Agus feur is craobh ri cuan ;
 Craobh a bhuain a' ghaoth, 's i ard,
 O iomall nan carn gu raon ;

Bha gorm-shiubhal nan srutha thall, 220
 Is osag mhall o chuan bha faoin.

Dh'éirich gath o dharaig léith ;
 Bha fleagh nan triath air an fhraoch ;
 Bha bròn air anam rìgh nan sgiath

Mu cheannard charraig chiar nan laoch. 225

Dh'éirich ré gu mall is fann ;
 Thuit suain nach gann mu cheann nan triath ;
 Bha 'n clogaide a' boillsgeadh thall ;
 Bha 'n teine call a neart san t-sliabh.

Cha robh cadal mu shùil an rìgh ; 230

Dh'éirich e am farum a chruaidh,
 A shealladh air carraig nan stuadh.

Dh'islich teine fada thall,
 A' ghealach dearg is mall san ear.

Thàinig osna nuas o 'n charn ; 235

Air a sgiathaibh bha sàmhla fir,
 Cruth-Loduinn san lear gun tuar.

Thàinig e gu chòmhnuidh féin,
 A dhubh-shleagh gun fheum 'na làimh,
 A dhearg-shùil mar theine nan speur, 240
 Mar thorrunn an t-sléibh a ghuth
 An dùbhra dubh fada thall.

Thog Fionnghal san oidhch' a shleagh ;
 Chualas anns a' mhagh a ghairm.

“ A mhic na h-oidhche, o mo thaobh ; 245
 Gabh a' ghaoth, agus bi falbh.

C' uim' thigeadh tu m' fhianuis, fhir fhaoin ;
 Do shàmhla cho baoth ri t'airm ?
 An eagal dhomhsa do chruth donn,
 Fhuathais nan crom th' aig Loduinn ? 250
 'S lag do sgiath 's do nial nach trom,
 Do chlaidheamh lom mar thein air mòr-thonn.

Cuiridh osag iads' as a chéile,
 Agus sgaoilear thu féin gun dàil.
 As m' fhianuis, a dhubh-mhic nan speur ; 255
 Gairm t'osag dhuit féin, 's bi falbh !”

“ An cuireadh tu mi féin om' chrom ?”

Thuirt an guth trom a's fàsa fuaim.
 “ Dhomhsa dh'aomas feachd nan sonn ;
 Seallam o m' thom air an t-sluagh, 260
 Is tuitidh iad mar luath am fhianuis ;
 Om' anail thig osag a' bhàis.

Thig mi mach gu h-ard air gaoith ;
 Tha na stoirm a' taomadh shuas
 Mu m' mhala fhuair fo ghruaim gun tuar, 265
 'S ciuin mo chòmhnuidh anns na neoil,
 Is taitneach raoin mhòr mo shuain.”

“ Gabhsa còmhnuidh na do raoin,”
 Thuirt rìgh nach b' fhaoin, 's a làmh air beirt :

“ Na cuimhnich mac Chumhail air raon ; 270

’S lag do thannais—’s mòr mo neart.

’Na ghluais mi mo cheum o ’n bheinn

Gu d’ thalla féin, air raon a’s ciuin ?

’Na thachair mo shleagh, am bheil feum,

An truscan nan speur ri guth 275

Fuathais dhuibh aig crom Chruth-Loduinn ?

C’ uim’ thog thu do mhala le gruaim ?

C’ uim’ chrathadh tu shuas do shleagh ?

’S beag m’ eagal ri d’ chòmhra, fhir fhaoin.

Cha do theich mi o shluagh sa’ mhagh ; 280

C’ uim’ theicheadh o shìol nan gaoth

Sàr ghaigeach nach faoin, rìgh Mhòrbheinn ?

Cha teich ! Tha fhios, gun bhi dall,

Air laigse do làimhe an cath.”

“ Teich gu d’ thìr,” fhreagair an Cruth ; 285

“ Teich air a’ ghaoith dhuibh ; bi falbh !

Tha ’n osag an crochan mo làimhe ;

’S leam astar is spairn nan stoirm ;

’S e rìgh na Soruch’ mo mhac féin ;

Tha ’aomadh sa’ bheinn dha m’ thuar ; 290

Tha a charraid aig carraig nan ceud,

Is coisnidh gun bheud a’ bhuaidh.

Teich gu d’ thìr féin, a mhic Chumhail,

No fairich gu dubhach m’ fhearg.”

Thog e gu h-ard a shleagh dhorch’ ; 295

Dh’aom e gu borb a cheann ard ;

Ghabh Fionnghal ’na aghaidh le colg,

A chlaidheamh glan gorm ’na làimh,

Mac an Luinn, bu chiar-ðhubh gruaidh.

Ghluais solus na cruaidhe ro’ ’n taibhs’, 300

Fuathas dona bhàis fo ghruaim.

Thuit esa gun chruth, 's e thall,
 Air gaoith nan dubh charn ; mar smùid
 Bhriseas òg, 's bioran 'na làimh,
 Mu theallach na spairn 's na mùig. 305

Scread fuathas Chruth Loduinn sa' bheinn,
 Ga thional ann féin sa' ghaoith.
 Chual' Innis nan torc an fhuaim ;
 Chaisg astar nan stuadh le fiamh ;
 Dh'éirich gaisgich mhic Chumhail nam buadh ;
 Bha sleagh 's gach làimh shuas san t-sliabh. 311
 " C' àite bheil e ? " 'S am fearg fo ghruaim,
 Gach màile ri fuaim m' a thriath.

Thàinig ré a mach san ear ;
 Thill ceannard nam fear 'na airm ; 315
 Bha aoibhneas air òigridh san lear ;
 Shìolaidh an anam mar mhuir o stoirm.
 Thog Ullin gu subhach an dàn ;
 Chual' innis nan carn an ceòl ;
 Bha lasair o 'n daraig làn ; 320
 Chualas sgeul air clann nan seòd.

Shuidh Frothal na Sorucha fo fheirg,
 Aig craoibh, a bh' air leirg nam frìth ;
 A mhòr-fheachd mu charraig an deirg,
 'S a shealladh m' an cuairt gun chlàith ; 325
 A bhorb-inntinn air Cathul 's air 'fhuil,
 Thug dheth cìs air chur nan laoch.
 Do Annir air Soruch 'na thriath,
 Athair Fhrothail nan ciar stuadh ;
 Air muir dh'éirich gailleann nan sìan. 330
 Bhual Frothal ard innis a' chuain.
 Tri làithe bha cuirm nach gann
 An talla Sharn' nan lann gun mhùig ;

Chunnacas leis geug nan rosg mall,
Sàr Chao'mhal, a b' àillidh cùl. 335

Bha 'ghaol di mar ghaol na h-òige ;
Mar theine dha 'còir a bha 'thriall.

Eadar Frothal is làmh-gheal nan seòd
Dh' éirich Cathul, 's bu mhòr an triath :

Las comhstri am meadhon an t-sluaigh ; 340

Chuireadh Frothal, bu chòrr, fo iall,

Tri làithe bha esa 'na aon,

An ceangal neo-mhaoth, fo nial ;

An ceathramh, chuir Sarno nan long

Ard cheannard nan sonn gu 'thìr. 345

Dhorchaich eud anam an laoich ;

Ri Cathul las fraoch na feirg.

'Nuair dh' éirich clach Annir le cliu,

Thàinig Frothal fo mhùig 'na neart ;

Bha 'n còmhrag mu charraig na smùid, 350

Balla Sharno do'n lùb am feachd.

~~Dh' éirich maduinn air innis nan stuadh ;~~

Bhuail Frothal le cruaidh a sgiath ;

Ghluais gaisgich fo bhriseadh na fuaim ;

Bha 'n sealladh gu luath air triall 355

Gu muir liath nan iomadh stuadh ;

Chunnaic iad Fionnghal 'na neart ;

Thuirt Tubar nam feachd an triath.

“ Co sud mar ruadhaig an fhirich,

Le 'uile ghreigh bhiorach 'na dhéigh ? 360

A Fhrothail, 's e nàmhaid gun ghioraig,

A shleagh roimhe air iomall an t-sléibh.

'S e an gaisgeach, rìgh Mhòrbheinn, a th' ann,

Mac Chumhail nan lann 's nam fear.

An Lochlin tha 'ghnìomha nach gann ; 365

An talla ard a' chuain o 'n ear

Thaom e fuil mhear nan laoch.

An iarr mi sìth o cheann nan treun ?

Tha 'chlaidheamh mar dhealan nan speur."

" A mhic gun mheas, a's laige làmh," 370

Thuirte Frothal nan lann, le feirg,

" An gluais m' òige fo nial nach gann ?

An géill mi roi' m' àm san leirg ?

An géill mi mun d' fhuaireadh leam cìs,

Fhaoin cheannaird gun bhrìgh o Thòra ? 375

C' uim' a theireadh 'an Soruch' an sluagh,

Ghluais Frothal mar thuar nan speur ;

Thuit smal air a theine gu luath ;

Cha chluinnear air duan 'na dhéigh ?

A Thubair, cha ghéill mi, ri m' bheò ; 380

Bithidh cliu mar sholus mòr mu 'm chuairt ;

Cha ghéill gu m' thuiteam fo scleò,

A thriath Thòra nan sruth fuar."

Ghluais an triath le neart a shluaigh ;

Ach thachair iad shuas ri carraig ; 385

Gu daingeann sheas Fionnghal nam buadh ;

Theich iadsa brist' o chruaidh an laoich ;

Cha do theich iad gun bheud o 'làimh,

'S a shleagh na deann anns an ruaig.

Bha 'n raon fo thuiteam nan triath ; 390

Ghabh cruach nan sìan na mhair.

Chunnaic Frothal sàmhach an ruaig ;

Dh'at anam fo bhuaireadh feirg ;

Dh'aom e 'shùil reachdor an gruaim ;

Ghairm thuige Tubar nach mairg. 395

" Thubair, theich mo shluagh san strì ;

Tha mise gun chli, 's gun chliu ;

Buaileam sa' charraid an rìgh ;
 Las m' anam le brìgh gun mhùig.
 Cuirsa bàrd g'a ghairm gu còmhrag : 400
 Na labhair an aghaidh mo mhiann.

A Thubair, air ainnir gun mhòr-chùis,
 Geug òg, tha m' anam gun ghìomh ;
 Tha 'còmhnuidh aig Taine nan sruth,
 Nighean, 's gile cruth, aig Herminn, 405
 Utha àluin nan ros g mall.

Bha h-eagal mu Chao'mhal, tha fuar ;
 A h-osna gu dìomhair is truagh,
 Nuair a thog mi suas mo shiuil.
 Aithris do Utha na cruit ghrinn, 410
 Gu 'n robh m' anam do 'n mhìn-gheal làn."

Mar sin bha focail an tréith,
 'S e càramh a sgéithe r'a thaobh.
 Bha osna chaoin-Utha san t-sliabh ;
 Lean ise o chian an laoch, 415
 Fo mhàile 's fo àrmaibh òig-fhir,
 Bha sùil gu dìomhair air an t-sonn,
 'S i coimhead gu trom o 'cruaidh.

Chunnaic ise am bàrd a' triall ;
 Thuit san t-sliabh a sleagh o 'làimh ; 420
 Bha 'leadan air gaoith nan sìan ;
 Air osna dh'éirich a h-uchd bàn ;
 A' sealladh suas air rìgh nan long ;
 Thòisich is thosd i trì chuairt.

Chuala Fionnghal guth a' bhàird ; 425
 Ghrad-thàinig e nall 'na chruaidh ;
 Bha 'shleagh, an cunnart nach mall,
 Is dealan a lann mu 'n cuairt.
 O Fhionnghal thuit beum neo-fhaoin ;

Chaill Frothal an laoch, a sgiath : 430
 'Nuair nochdadh gun mhàil' a thaobh,
 Dh'aom bàs thar smaointean an triath.

Chuairtieh dorchadas air ball
 Anam Utha non rosg mall ;
 Shil na deoir air a gruaidh chaoin ; 435
 Ghrad-ghluais i do'n laoch le 'sgiath.'
 Ghabh darag a ceum 's i triall ;
 Thuit i sìos air a ruigh bhàn.
 Leum a clogad air an t-sliabh ;
 A broilleach geal ag éirigh thall ; 440
 A ciabh nach gann air làr 's i truagh !

Ghluais tiomachd air anam an rìgh,
 Mu òigh mhìn bu ghile làmh ;
 Chaisg e 'chleidheamh anns an strì ;
 Thuit deoir neo-chli o rìgh nan lann : 445
 " A thriath na Sorucha 's fuaimear sruth,"
 'S e togail a ghuth le spairn,
 " Cha 'n eagal duit mo chruaidh an diugh ;
 Cha robh riamh fuil air mo lainn,
 'Nuair ghéilleadh an dàimh sa' chòmhrag ; 450
 Biodh aoibhneas air anam do shlòigh,
 Aig sruthaibh mòr do thalmhain féin ;
 Biodh aoibhneas ortsa, ainnir chòrr ;
 C' uim' thuiteadh an t-òg sa' bheinn,
 A rìgh na Sorucha nan tuil làn ?" 455

Chuala Frothal guth an laoich ;
 Chunnaic òigh bu chaoin ag éirigh.
 Sheas iad 'nan sgèimh san fhraoch,
 An sàmhchair, nach b' fhaoin, le chéile,
 Mar dhà chraoibh òg araon fo bhlàth, 460
 An iomall fàsaich tlàth, 's iad gorm,

Drùchd earraich a' sileadh o 'm barr,
'S a' ghaoth 'na luidhe thall san ord.

“ Nighean Hermain o thìr nan stuadh,”

Thuirte Frothal nam buadh gun dàil, 465

“ C' uim' thàinig 'na d'aille thar cuan,

Gu m' fhaicinn gun chruaidh fa'n làr ?

Ach tha mi gun chruaidh aig treun,

Oigh gun bheud nan réidh rosg mall ;

Cha laigse a bhuadhaich, a gheug, 470

Thar mac Annir, bu treun làmh.

'S garbh 's is mòr thu féin, a rìgh,

An carraid 's an strì nan sleagh ;

Ach 's caoin thu, ghaigich, an sìth,

Mar a' ghrian air drùchd mìn sa' mhaigh ; 475

Togaidh dìthein ùr a cheann ;

Crathaidh osag mhall a sgiath.

O b'fhearr gu 'm biodh tusa féin

An Sorucha nan teud 's nam fleagh,

Gu faiceadh tréith Shoruch' am dhéigh 480

D'airm 'nuair bhiodh aoibhneas sa' mhaigh ;

Bhiodh aoibhneas mu chliu an sinns're,

A chunnaic san strì rìgh Mhòrbheinn !”

“ Mhic Annir,” fhreagair an' rìgh,

“ Cluinnidh aimsir sìos ar cliu ; 485

'Nuair sheasas na gaisgich san strì,

Eiridh neart nan dàn gun mhùig ;

Ma shìneas iad air laigs' an cruaidh,

Is fuil nan truagh m' an cuairt do 'n lainn,

Cha togar le baird an duan, 490

Cha 'n fhaicear an uaigh no 'n carn.

Thig coigrich a thogail tùir,

Is cuiridh iad an ùir thar làimh ;

Chithear claidheamh meirg san smùir,
 Fear ag aomadh o chùl ag ràdh, 495
 ‘ Bhuin na h-airm do sheoid, tha fuar;
 Cha chualas an luaidh ’sna dàin.’
 Thigsa, Fhrothail, thar an t-sliabh,
 Gu fleagh nan triath an innis nan stuadh;
 Thigsa, ainnir an fhuilt chéir, 500
 Ghaoil gaisgich nan sgiath o thuath;
 Thigibhse gu cuirm nan laoch,
 ‘S bithidh aoibhneas a’ glanadh ar gnùis.”

A shleagh ’na làimh, ’s a cheum treun,
 Ghabh Fionnghal dha féin an sliabh. 505
 Dh’fhosgail dorsa Charraig nan ceud;
 Fhuaradh cuirm nan slige fial;
 Dh’éirich suas fuaime mhaoth nam fonn;
 Bha sòlas an talla nan sonn.
 Chualas guth Ullin nan duan, 510
 Is cruith Shelma, mu ’n cromadh an cuan.
 Bha Utha fo aoibhneas ’na chòir;
 Dh’iarr i duan tuirseach a’ bhròin;
 Deoir ag iadhadh mu ’rosg mall,
 ‘Nuair labhair Cridh-mòr nan caomh-dhàn, 515
 Nighean Rinnhail nan geur lann,
 Ghabh tunaidh aig sruth na Lòtha.
 Ge b’ fhada, bu chaoin an duan;
 ‘S bha gheug ghasd o thuath fo aoibhneas.

CRIDH-MÒR.

Co thig cho sàmhach o ’n aonach, 520
 Mar nial o ’n iar, ’s a thaobh sa’ ghréin?
 Co dha ’m bheil an guth cho caoin,
 Cho labhara ri gaoith sa’ bheinn,

'S e taitneach mar chaol-chruit Charuill?
 'S e mo sheòd, 'na shoills', a th'ann, 525
 Sàr ghaisgeach nan lann fo bhròn.
 'S dorch a tuar do mhàla thall ;
 Am bheil Fionnghal an triath gun deò ?
 C' uime tha do ghruaim 's do bhròn, a Chonaill?

CONALL.

'S beò an triath o iul na seilg ; 530
 Thill laoch na feirg mar sholus còrr ;
 Tha grian air sgiath nan cop gun mheirg,
 E féin san leirg mar sholus mòr.
 'S labhara guth 'oigridh thall !
 Tha carraid nan lann a' triall. 535
 Am màireach thig an Dearg a nall
 Chur còmhraig air clann nan triath,
 Clann an rìgh, a's gloine cruaidh,
 Sìol stoirmeil nan creuchd 's nam buadh.

CRIDH-MÒR.

Chnnaic mi, Chonaill, a shiùil 540
 Leathan mar liath-mhùig nan tonn ;
 Bu mhall gu tràigh a bha 'n iul ;
 'S lìonor laoch aig Dearg nan long.

CONALL.

Càirich sgiath t' athar ri m' thaobh,
 An sgiath chruaidh chopach bh' aig Rinnhal ;
 An sgiath mar ré làn nach faoin 546
 A' siubhal ro' speur fo iorguil,
 'S i dubh agus ciar 'na tuar.

CRIDH-MHÒR.

Càireamsa gu luath an sgiath,
 O nach do thearuinn triath nam buadh. 550
 Thuit e le Cormar san t-sliabh;
 'S maith gu 'n tuit thu féin, a Chonaill.

CONALL.

'S maith gu 'n tuit; ach togsa m' uaigh,
 Chridh-mhòir nam buadh. Biodh liath-charn
 Is meall dhe 'n ùir air taobh nan stuadh, 555
 A chur m' ainm 's mo chliu ro' àm.
 Aomsa do rosg dearg fo dheoir,
 O iomall nan tòrr thar m' ùir;
 Buailsa d' uchd àluinn am bròn,
 Is ann am dhéigh cum beò mo chliu. 560
 Ge h-àillidh thu na 'n solus féin,
 Mar aiteal an t-sléibh do ghuth ciuin,
 Cha 'n fhan mi ri d' thaobh sa' bheinn;
 Tog thusa am dhéigh mo chliu.

CRIDH-MÒR.

Cuirear airm sholuis am làimh, 565
 Lann gorm geur, agus sleagh chruaidh;
 Tach'ram ris an Dearg gun dàil,
 Na m' chobhair sa' bhlàr dha 'm luaidh.
 Slàn leibh, a chruach nam beann ard,
 A dheirg nam barr is sruth nan carn, 570
 Cha till sinn air ais o 'n bhlàr;
 Eiridh ar n-uaigh fada thall!

* * * * *

* * * * *

Tri làithe mhair cuirm dha na laoich ; 575

An ceathramh sgaoil araon an siuil.

O Thuath shéid neartor a' ghaoth ;

Bhuail Fionnghal gu tìr gun mhùig,

Coille Mhòrbheinn nan tùr ard.

Shuidh air nial fuath dubh Chruth Loduinn, 580

'N déigh Fhrothal air àros nan stuadh,

'S e 'g aomadh air osaig nam mòr-thuinn,

Siuil bhàn air aghaidh a' chuain :

Air a lot bha smaoin an tàibhs',

Agus eagal o làimh an rìgh. 590

2727. 2 = edition. 1762.

The story is current in
in the Occur. MSS. 1530

but this Gaelic will not do at

CARTHONN.

alt. 1762

English Gaelic

and much of it

was at Oculu

SGEUL ri aithris air àm o aois ;
Gnìomha làithe nam bliadhna dh'aom.

Do thoirnesa, a Lòra nan sruth,
Thog cuimhne an diugh air na thréig,
Fuaim coille Gharmallair nan craobh !
Sèimh a guth do m' chluasaibh féin.

5

Am faic thu, Mhalmhìna nan seòd,
Carraig mhòr, is a ceann am fraoch ;
Tri giubhais ag aomadh o 'n tòrr,
Caoin ghlasra tha còrr r' a taobh ?

10

An sin tha dìthein thlà nan gleann,
A's gloine ceann, a' crith fo ghaoith ;
An cluaran glas air chrom nan carn,
Call gu mall a chalg le h-aois ;
Dà chloich gu an leth anns an ùir,
An còineach fo smùr air an raon.

15

Theich fiadh o iomall a' chuirn
Ann do chuireadh air chùl an laoch.
Tha tannas caol, is faoin, is fuar,
Mall ag aomadh mu uaigh an t-seoid :
Na tréin, a Mhalmhìna nam buadh,
Aig iomall nan stuadh fo 'n tòrr !

20

Sgeul ri aithris air àm o aois ;
Gnìomha làithe nam bliadhna dh'aom.

Co sud, tha o thìr nan dàimh, 25
Le mìlte mu làimh fo chruaidh ?

Tha dearsa na gréine m'a cheann,
A chiabh fo strì ri gaoith nan stuadh.

Tha ghnùis a' sìoladh sìos gu sìth,
Cho ciuin, a rìgh, ri feasgar thall, 30

'Nuair thearnas gath o iar nam frìth,
Air caol-ghleann Chòna nan sruth mall.

Co th' ann, ach mac Chumhail nan treun,
Ard rìgh nam beum, nam beusa mòr ;

Faicinn a gharbh mhonaidh féin ; 35
A mhìlte gun bheud bu chòrr.

" Togar guth," thuirt bàrd bha liath ;

" Dh'aom nàimhde fo fhìamh air leirg,

Clann na tìre fad o iar, 40
Rìgh talla nan sgiath fo mheirg,

A dhearg-shùil a' siubhal am mòr-chuis,
E tarruing lann mhòr nan triath.

Theich air raon nan cruadalach gnìomh,

Clann na tìre fad o 'n iar."

Mar so mhosgail guth nam bard, 45
'Nuair thàinig gu talla Shelma nan stuadh ;

Mìle solus a' losgadh mu 'n aird,

A dìol dhealan am meadhon an t-shluaigh ;

A chuir an ard thalla nam buadh :

Dh'aom oidhche gu luath le sòlas. 50

" C'àite bheil triath nan cleasa mòra?"

Thuirt Fionnghal, a's aillidh cùl ;

" C'àite, measg sòlas nan seòd

Garbh bhrathair na còrr òighe Muirn ?

Dorcha, mall tha 'laithe triall 55

An toirm ghleann nan sìan mu Lòra.

Faic ! is esa tha tearnadh o shliabh,

Mar steud-each gun srian am mòr-chuis,

'Nuair chithear an t-eachradh m' an raon,

Agus foghar na gaoith na shròin. 60

' Ceud fàilt air Cleasamor nach faoin !

C' uim' cho fada o Shelma nan corn ?

“ 'Na thill an rìgh,” 's e fhreagair an triath,

“ Gu monadh nam fiadh le chliu ?

Do mholadh mar Chumhal nan srian, 65

An còmhrag nan sgiath gu chùl ?

Bu tric thar Carunn bha sinn a' triall

Gu talamh is céire dàimh :

Cha do thill sinn gun fhuil air ar sgéith ;

Cha robh sòlas air tréith nan lann. 70

C' uim' tha cuimhne air àm nam blàr,

Is mo chiabha gu 'm barr cho liath ?

Chan aithne do 'n bhogha mo làmh ;

An diugh is eatrom mo shleagh 's mo sgiath.

Nan tilleadh sòlas dhomhsa féin, 75

Mar chunnacas air cheud an òigh,

Urla shneachda nan dàimh treun,

Maona ghlan do'n géille slòigh,

Ainnir àillidh nan rosg ciar !”

“ Aithris,” thuirt an rìgh le fòill, 80

“ An sgeul m' an òigh, a thriath.

Mar nial air gath gréine tha do bhròn ;

Tha t'anam fo cheò nach crìon ;

'S dubh-dhorcha do smaointe, ard laoich,

A' t'aonar mu Lòra nam fuaim. 85

Cluinnear mu t'òg-bhròn nach faoin,
Air a' cheò a chuir t'aois fo ghruaim."

" Iadsa làithe na sìth a bh'ann ;"

Thuirt Cleasamor nan lann, an triath,
" Bhuail mi gu Bailechluthai nan tùr ard, 90
Nam balla cam, an eathar ciar.

Chuir gaoth mo shiuil bhàn fo ruaig
Gu cal' air Cluaidh nan sruth sèimh.
Tri làithe thogadh fleagh agus cuirm
An talla Rurmhair nan corn fial ; 95

Chunnacas urla soluis na muirn,
Maona ghasda nan tùr 's nan triath.
Chuireadh sòlas na slige m' an cuairt ;
Thug Rurmar nam buadh an òigh,
A broilleach mar chobhar nan stuadh, 100
A sùil reul sholuis an t-slòigh ;
Dubh mar am fitheach a ciabh ;
B' àillidh na 'ciabh a gnè.

Mòr m' annsadh air ainnir nan triath,
Maona ghasda air sliabh nan réidh. 105

Chunnacas mac coigrich nan sgiath,
Og a dh'imich a thriall do Mhaona ;
Chualas fhocail an talla nan triath ;
Leth-thairngeadh leis sgian nach caol.

' C' àite bheil ard Chumhal nan lann, 110
Fear astair nan gleann gun raon ?
Bheil Cumhal is gaisgich san àm,
Thusa ladorna, dàn, is faoin ?

" Tha m' anam, thuirt mise, a thriath,
A' lasadh gu thrìan leis féin ; 115
Gun eagal tha Cleasamor fo 'sgìath,
Measg mhilte, ge ciar na tréin.

'S mòr t'fhocal, mhic coigrich nan lann,
 Agus mise san àm am aonar ;

Tha mo chlàidheamh crith-mhosgladh gu cheann ;
 Grad a b' àill leis mo làmh ag aomadh
 Gun fhocal eile air Cumhal nan ceud,
 Mhic Chlutha o na thréig an sruth."

Dh'éirich neart agus ardan na h-òige ;
 Bhuail, is thuit an triath mòr fo chruaidh. 125

Chuala Clutha air bruachaibh na seoid ;
 Las mìle sleagh còrr m' an cuairt.

Chuir mi cath : thug coigrich buaidh :
 Leum mise grad an Cluaith nan sruth ;
 Sgaoil mo shiuil bhàn air cuan, 130
 A' beumadh ro' stuadha dubh.

Thàinig Maona truagh fo dheoir,
 Ag aomadh nan rosg bròin o speur :
 Chualas a guth, 's e dubh is beur.

Tric a thill mi féin an long ; 135

Bhuadhaich tonn is gaoth o 'n ear ;
 Ni 'm facas Clutha chaoin o 'n uair,

No Maona nam buadh, nan ciabh ciar :
 Thuit ise mu Chluthaì gun tuar ;

Chunnacas tannas bha fuar air sliabh. 140

Dh'aithnich measg na h-oidhche a triall,
 Ise an iomall nan sìan an Lòra ;

A caol ghath mar ghealach as-ùr,
 Sealladh sìos o mhùig nan speur,

'Nuair thuiteas an sneachda gu dlùth, 145
 An domhan fo smùr gu léir."

" Togaibh, bhàrda caoin, am fonn,"

Thuirte Fionghal, ard shonn nan sgiath ;

" Togaibh moladh mìn Mhaona nan tonn,

Is i codal am fonn nan sliabh ; 150

Gairmear a h-anam gu mall fo dhuan

Gu talamh nan stuadh mòr.

A caoin astar mu iomall nan cruach,

Air Mòrbheinn, nach truagh òigh ;

Gathaibh gréine nan laithe dh'aom, 155

Sòlas banail nan daoine bh' ann.

Chunnacas balla Bhaile Chluthai nan lann,

Air nach éirich ach gann guth slòigh ;

Anns an talla bha teine nach mall ;

An diugh gun chaidre measg tréith is òigh : 160

Dh'aom Clutha ; sruth eatrom air raon

O ard bhallaibh, thuit claon fo smùr.

An sin cluaran a' gluasad fo ghaoith,

Agus còineach a' caoineadh fo thùr ;

An sionnach ruadh 'na uinneig féin, 165

Mall lùbadh an fhéir m'a chùl.

Is fàsach còmhnuidh Mhaona nan teud,

Doilleir talla nan ceud san tùr.

Togaibh, bharda, bròn nam fonn

Mu thalla nan tonn, a bh' ann ; 170

Thuit na treuna fada fo thom ;

Thig làithe nan sonn a nall.

C' uim' a thogadh leat talla nan còrn,

Mhic aimsir, a's lìonmhoire sgiath ?

Thu coimhead an diugh o 'n tùr mhòr, 175

An t-ath là fo scòrr nan sliabh.

Cha mhall na bliadhna 's cumhachd triall,

Le osaig nan ciar mhonadh fàs

A' gairm an talla nan triath,

A thuiteadh gu trian air làr. 180

Thigsa, chiar osag, o mhonadh fàs ;

Bithidh sinne sàr 'nar làithe féin ; ,
 Bithidh comhara mo lann am blàr ;
 Bithidh m' anam aig bàrd an tréin.
 Togaibhse fonn, cuiribh slige m' an cuairt ; 185
 Biodh sòlas r'a luaidh am chòir.
 'Nuair dh'aomas tusa, chi mi shuas,
 Ma dh'aomas tusa, a sholuis mhòir ;
 Ma ta air àm, air àm gun tuar,
 Mar Fhionnghal a's luaithe ceum ; 190
 'S ceart co fada mo chliu 's do dhearsa."
 Mar sin a thog an righ am fonn,
 Air làithibh nan sonn a b'airde gnìomh ;
 Làn mhìle fear focail shuas,
 Ag aomadh gu luaidh an righ. 195
 Bu chosmhuil sin ri fuaim nan teud,
 'Nuair dh'éireas a' ghaoth mall o 'n ear.
 B'àillidh do smuainte féin, a thréin ;
 C' uim tha Oisian a' d' dheigh gun neart ?
 Ach seasaidh tu, athair, leat féin ; 200
 Co e coimeas righ Shelma nam feart ?
 Chaidh an oidhche thairis am fonn ;
 Dh'éirich maduinn le sòlas còrr ;
 Chunnacas monadh thar liath cheann nan tonn ;
 An gorm chuan fo aoibhneas mòr ; 205
 Na stuaidh fo chobhar, ag aomadh thall,
 Mu charraig mhaol bha fada uainn ;
 Ghluais ceò o linne gu carn.
 Sàmhla dall is aosd' o chuan ;
 Cha robh shiubhal mar shiubhal nam fear, 210
 Nan garbh chruth o lear le ceum ;
 Caol thannas ag aomadh o 'n ear,
 'Ga ghiùlan air leth nan speur.

Gu Selma mhòr ghluais an cruth,
Tuiteam dubh mar fhuil air raon. 215

Chunnaic an rìgh an sealla trom,
Bàs nan daoine tighinn a nall.
Thàinig do thalla nan sonn ;
Ghlac e sgiath Chumhail 'na làimh ;
Chluinntes creadh na màile cruaidhe. 220

M' an cuairt ghrad-éirich na laoiach ;
An sàmhchair sheas treun-fhir an t-sluaigh,
Gach sùil air rìgh fuar-ghleann an fhraoich,
An còmhrag a' snàmh air a ghnùis,
Bàs an t-sloigh ag iadhadh ma shleagh. 225

Dh' éirich mìle sgiath an aird ;
Làn mhìle claidheamh dubh-ghorm geur
A' dealradh glan an talla Shelma,
Screadadh truagh air cruaidh nan arm,
Donnal balbh nan luath-chon còrr : 230

Gun fhocal, gun ghuth o cheann ;
Gach sùil air lainn is tuar an rìgh,
Esa tarruing a shleagh o 'chùl.

“ A shìol Mhòrbheinn, a's lìonmhor treun,
Cha 'n àm so do theud no fial : 235

Tha còmhrag a' dùbhradh romham féin,
Bàs a' dorchadh mu chruaich nan sliabh ;
Tannas faoin, do 'n annsadh cliu,
Feuchainn dhuinn na dàimh o lear :

O 'n uisge thàinig suas a' mhùig, 260

Comhara garbh chunnart nam fear.

Gach làmh air sleagh, a's gloine crann ;
Gach slìos fo lainn tha guineach geur ;
Dubh-chlogaid ag éirigh mu gach ceann ;
Gach màile thall mar theine speur. 265

Mar stoirm tha 'n còmhrag tional shuas ;
Cluinnear luath guth fuar a' bhàis.

Dh'imich an rìgh, is lean an sluagh,
Mar nial stuaidh làn tein is toirm,
'Nuair thig an caol dhealan o thuath 250
Do mharuiche truagh le stoirm.

Air Còna sheas na fir am fraoch ;

Chunnaic òigh' nan uchd glana na tréin,
Mar bhadaid nan geug na laoich.

Chunnaic bàs measg òig-fhear nam beum, 255

Na rosga mall air cuan le fiamh,

Air cobhar bha triall mar sheoil ;

Deoir a' siubhal lic bhanail gun ghìomh,

Spairn anama mu ghnìomh nan seòd.

Ghluais an solus suas air cuan ; 260

Mòr chàbhlach air stuadh mar cheò ;

Air tràigh thaom na treuna gu luath.

Measg tional a shluaigh bha seòd,

Mar cheannard ruadh-eilid nan cruach,

A sgiath bhallach, uallach, uasal, òir ; 265

Bu duineal, còrr, rìgh mòr nan sleagh,

A thriall gu sàr Shelma nan tòrr ;

A mhilte 'na chòir air magh.

“ Gluais le focal caoin na sìth,

Gluais, Ullin, gu rìgh nan lann ; 280

Innis da sa' chòmhrag ar brìgh,

Ar naimhde measg fuaith nam fann ;

Gur mòr an cliùs' a thog ar fleagh,

An talla farsuing, a's fial bàigh.

Feuchai iadsa do 'n sinns're gach sleagh 285

O thir fad'uainn nan treun dàimh ;

Ionadh sud do chlann coigrich gun ghìomh,

'Cur fàilt air cairde do thriath Mhòrbheinn.
 Chualas thall mu ghnìomh nam buadh ;
 Chrith rìghre measg ardan an sluaigh, 290
 Is an domhan a' luaidh oirne."

Ghluais Ullin le focal caoin ;
 Sheas rìgh nach robh faoin r'a shleagh ;
 Chunnaic e nàmhaid san raon.
 " Ceud fàilt air mac coigrich nam fleagh ! 295
 Mall is mòr do cheum o lear :"

Thuirte Fionnghal nam fear 's nam faobh ;
 ' Do lann mar ghath teine o 'n ear
 Dol seachad gu mear ri do thaobh ;
 Cha mhò gealach mhòr nan speur 300
 Na do sgiathsa féin, a laoich !

Dearg do ghruaidh, is òg do shnuagh,
 Caoin leadan nam buadh mu d' cheann !
 Ach dh'fhaidte gun tuit an crannsa gu luath,
 Gun chluinntinn m'a luaidh sa' ghleann. 305
 Bithidh dòruinn chial air òigh nan tonn,
 I' coimhead air dronn an t-sàil.

Their leanabh ceart fhaicinn na luinge,
 ' Rìgh baile nan sonn a t'ann !
 Na deoir tigh'n o dhearg shùil do mhàthar 310
 Mu do chadal an cathair nam mòr-bheann."

Sud focala fein an rìgh :
 Thàinig Ullin na brìgh do 'n triath ;
 Thilg e sleagh fada air frìth,
 Roi' Charthonn le sìth fhial, 315
 Is e togail an fhuinn gu mall.

" Thig gu cuirm Fhionnghail nam beann,
 Gharbh Charthuinn o ghleann a' chuain ;
 Thig gu cuirm an rìgh a nall,

Neo tarruing an lann gun bhuaidh. 320

Is lìonmhor taibhs' ar naimhde, a threim ;

Ach cliùthar sinn féin 's ar càirde.

Faiceadh Carthonn an raon gu léir,

'S iomadh gorm thom ag éirigh arda

Le clachaibh glas is feur fo fhuaim ; 325

Naimhde Fhionnghail fo uaigh a t' ann,

Na dàimh, a dh' aisig ràmh thar cuan.'

“ Am bheil do ghuth ri taibhs' nan àrm ?

Thuirt Carthonn, “ a bhàird bhrais o Mhòrbheinn ?

'Na chaochail mo thuarsa gu glas, 330

Mhic fhonn, nach 'eil cas gu còmhrag,”

An dùil leat m' anam adhlac' an scleò

Le sgeulaibh nam beò a dh'fhalbh ?

Chosgair an làmh's an carraid na seoid ;

Air mo chliu clia 'n 'eil còmhra balbh. 335

Gu laigse nan làmh le fonn ;

Géilleadh iadsa do'n t-sonn Fionnghal !

Nach fhacas Bailclutha nan long,

Is an suidhe air tom gun iorguil ?

Innis so do mhac Chumhail, a bhàird, 340

Cumhal, a thilg a theine suas,

An talla Chluthai nam bruach ard,

Aite còmhnuidh mo shinns're ri stuadh.”

*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*

OIGH-NAM-MÒR-SHÙL.

MAR ghluaiseas solus speur fo scleò
Air Larmon mòr a's uaine tom ;
Mar sin thig sgeul nan'triath nach beò
Air m' anam is an oidhche trom.
'Nuair thréigeas filidh caoin a mhuirn, 5
A chlàrsach chiuil san talla ard ;
Thig guth gu cluais Oisein o chùl,
Mosgladh anma an tùr nam bard.
'S e guth nam bliadhna thuit a ta ann,
Tional uile a nall le 'n gnìomh. 10
Glacam-sa na sgeula nach fann,
Cuiream siòs iad am fonn gun ghìomh.
Cha shruth tha dorcha fonn an rìgh,
'Nuair dh' éireas e measg strì nan teud ;
O làimh-ghil an Lutha nam frìth 15
Malmhìna, cruth clìth gun bheud !
A lutha nan teud a's gloine fuaim !
Gun sàmhchair air do chruachan ard,
'Nuair shiùbhlas, geal-làmh na stuaim
Air clàrsaich fo dhuana nam bard. 20
Sholuis nan smuainte dorcha truagh,
Tha tarruing suas air m' anam dall ;

A nighean Thoscair nan ceann-bheart cruaidh,
Thoir cluas do chaoin fhuaim tha mall !

Gairmsa air ais gu luath 25

Na bliadhna gun tuar, a bh' ann.

An làithibh an rìgh, bu cholgach snuagh,
Mo chiabha, 'nan dual mar chuach nan òigh,
Sheall mi air Cathlinne nan stuadh,
O dhruim a' chuain, fo ghruaim gun cheò. 30

M' astar gu innis Fuarfead thall,

Mòr choille nan crann san t-sàil.

Chuir rìgh nan sonn air tonn mo lann,
Le beum nach fann, gu naimhdibh rìgh

Mhalorchoil nam fuar fead chrann, 35

Fear cuirthe nach robh gann an sìth.

Ghluais còmhrag o chuan m'an triath.

An cala Choileid thrus mi mo sheòl,

Chuir mi 'n lann gu fear mòr nam fleagh ;

Dh' aithnich es' ard-shuaicheantas nan seòd, 40

Agus dh' éirich le mòrchuis a shleagh.

Dh'imich triath o 'thalla ard,

Ghlac esa mo làmh le fiamh :

“ C' uime thàinig sìol Mhorbheinn nam bard

Gu duine gun chàil, gun ghnìomh ? 45

Tonthormod nan lann geur 's nan sleagh,

Fear cuirm agus fleagh an Sardronlo,

Dh' iadh a shùil mu m' nighinn chaoin,

Oigh-nam-mòr-shùl a's gloine ùrla.

Dh' iarr esa, 's dhiùlt mi 'n òigh ; 50

Le mòrchuis bha ar sinns're fo naimhdeas.

Thàinig e le còmhrag bu chòrr,

Gu Fuarfead nan seòl le gàmhlas ;

Thaom e mo shluagh air mo shluagh.

C' uime thàinig gu tuath an triath, 55
Gu duine, 's e tuiteam gun ghnìomh?"

" Cha d'thàinig mar bhalachan neo-threun
A choimhead gun fheum air strì ;
Tha cuimhne do 'n mhòr rìgh ort féin,
'S air do chuirmibh gun bheud an sìth. 60
Thàinig an rìgh o ard thonn sìos,
Air innis nam frìth 's nan crann ;
Cha bu nial thu am meadhon nan sìan,
Bha fleagh, bha fial, bha dàn.
'S e furan, a thriath, thog mo lann ; 65
'S math gu 'm fairich do naimhde a càil.
Ni 'n di-chuimhn ar cairde an àm,
Ge fada sinn thall air sàil."

" Shàr mhic Thréinmhoir nan colg sheòl,
Tha do ghuth mar Chruth-Loduinn beur, 70
'Nuair a labhras o bhrise an neoil,
Fear tuinidh ro mhòr nan speur.
'S iomadh sonn a chrom air fleagh,
Nach tog an diugh sleagh air mo dhòruinn :
Mo shùil air gaoith a' chuain, 's i caochladh, 75
Cha 'n fhaicear air chaol na seoil chòmhnhard.
Tha stailinn san talla le saoibhneas,
Gun slige bhreac chaoìn le sòlas.
Thig-sa, shìol nan triath, a nall ;
Tha 'n oidhche mu charn, 's i ciar ; 80
Cluinn-sa guth, a's gloine fonn,
O òigh nan tonn a's fuaire fead."

Air clàrsaich ghrinn nan iomadh teud
Dh'éirich làmh-gheal, rùn nan ceud,
Oigh-nam-mòr-shùl, b' àillidh snuagh. 85
An sàmhchair sheas mi fada thall ;

Mar sholus ainnir nan ciabh mall,
 Ainnir àillidh innis nan stuadh.
 'Dà shùil a' dearsa mar dhà reul
 Sealltuinn ro' dhubh-bhraon nan speur, 90
 Fear seachran a' chuain a' coimhead suas,
 Air gathaibh glan air stuadh na h-oidhche.
 Ghluais mi le madainn gu còmhrag,
 Gu 'Tormul nam mòr shruth o charn.
 Thàinig an nàmhaid air chòmhlà ; 95
 Sgiath Thormoid nan cop 's nam ball.
 O thaobh gu taobh sgaoil an strì ;
 Thachair Tormod is mi sa' chruadal ;
 Bhriseadh leam staileann gun bhrìgh :
 Fo cheangal chuir rìgh nam fuar-thonn. 100
 Thug mis' a làmh fo neart nan iall
 Do shlige na fial Malorchol ;
 Dh' éirich sòlas na cuirm' air an triath ;
 Thuit naimhde o thrìan na droch-bheirt.
 'Thionndaidh Tormod fada thall 105
 O nighinn àillidh nan rosg mall.
 " Mhic Fhionnghail," so thòisich an rìgh,
 " Cha 'n ann gun bhrìgh a théid thu uam ;
 Cuiream solus san luing 'an sìth,
 Ainnir àillidh rosg mall gun ghruaim ; 110
 Loisgidh an teine so an sòlas
 Air anam na mòrchuis an gnìomh ;
 Gun fhaicinn cha sìubhail i gu mòthar
 An Selma nam mòrbheinn 's nan rìgh."
 Anns an talla, doilleir trom, 115
 Chrom mo rosg an cadal sèimh ;
 Air mo chluais thuit torman nam fonn,
 Mar osaig nan tom, a' chaomh'neas réidh,

- Osag, a dh'fhuadaicheas m'an cuairt
 Feusag liath a' chluarain an aois, 120
 Dorch' shiubhal air cruachan an fheoir.
 Co e an guth? Oigh ghlan nam Fuar-fead,
 Togail mall a fonn san oidhche :
 B' eol' do 'n ainnir m' anam caoin
 Mar shruth nach faoin air taobh nam fonn. 125
 “ Co as an triath,” is e thuirt an òigh,
 “ Tha coimhead air gorm-cheò a' chuain?
 Co th' ann ach triath a' chùil mhóir
 Dubh mar sgéith fhithich nan cruach ;
 Chi mi measg osag a chiabh, 130
 'S is àillidh a thriall am bròn.
 Tha sùil an fhir fo dheoir gun fheum,
 A chliabh duineil ag éirigh mall
 Air 'anam, tha briste o chéile.
 Fàg an traigh, 's mi fada thall, 135
 An seachran nan carn leam féin ;
 Tha clann nan righ gu cli is caoin ;
 Tha m' anamsa baoth, a thréin.
 C' uime bha ar n-aithriche féin
 An naimhdeas treun, a rùin nan òigh? 140
 “ A ghuth chaoin o ard innis nan sruth,
 C' uime chaoineas an dubh nan speur?
 Sàr-shìol Thréinmhoir a's colgaiche cruth,
 Cha mhùgach an anam, 's cha bheur.
 Cha sheachrainn thu an carn leat fèin, 145
 Oigh-nam-mòr-shùl nan rosg tlàth.
 Fo 'n urla so tha guth gun fhuaim ;
 Cha druid e gu cluais nan dàimh,
 Tha 'g iarraidh dhiom clàistinn do thruaigh,
 'Nuair ghluaiseas iochd m' anam gu bàigh. 150

Tréig an talla, thusa 's caoine fonn ;
Cha bhi Tormod nan tonn fo bhròn."

Thuit ialla le madainn o 'n righ ;
Shìn mi dha làmh mhin na h-òigh.
Chuala Malorchul mis' an sìth, 155
Am meadhon talla, is airde fuaim,

" A righ Fhuarfheid, is uallach crann,
C' ar son a bhiodh Tonthormod fo bhrón ?
A shinns're luchd tarruing nan lann,
Dealán speur e féin sa' chòmhrag. 160

Bu naimhdean aithriche nan triath ;
Tha sólas am fial a bhàis ;
Tha 'n làmhan ris na sligibh liath,
Tha 'g iadhadh mu chiar Chruth Loduinn.
Air chùl, le chéile ar fraoch, 165
An dubh nial a dh' aom o shean."

Sud mo ghnìomha féin 'nuair dh' iadh
Mo chiabh mu 'm mhuineal gun aois ;
Nuair bha solus mar éididh mu 'n cuairt
Nighean uasal innis nan crann. 170

Ghairm sinne air ais gu luath
Na bliadhna gun tuar, a bh' ann.

GAOL-NAN-DAOINE.

CHAOL-AMHAINN nan sruth ciar o charn,
Dorcha dall do shiubhal shuas ;
Tha mo shùil measg iomairt do chrann,
Talla Charuill nan lann 's nam fuaim !
An sin a bha tuineadh na h-àille, 5
Gaol-nan-daoine, sàr fhuil an rìgh :
A sùile mar sholus nan reul,
A ruighe gasda gun bheud ; bha 'làmh
Geal mar chobhar air uisge nan leum ;
Dh' éireadh cìocha nam beus gu mall 10
Mar thonna bar-gheal a' chuain mhòir ;
A h-anam 'na shruth do sholus
Fo urla corrach, a b' àillidh snuagh.
Co ise measg òighe 'n ard bhrollaich,
Bu choimeas ri glan rùn an t-sluaigh ? 15
Fo ghuth caismeachd rìgh nam buadh,
Gu Cròna nan sruth ruadh, tha thall,
Ghluais Toscar o Lutha gun ghruaim,
Is Oisean, fear luaidh nan dàn,
Tri baird air ar taobh le fonn, 20
Tri sgéith nach robh lom, 'n ar còir,
Dol a thógail nan clach air an tom,

Chuireadh cuimhne nan sonn fo ghlòir.

Aig fiar shruth chòinnich Chròna féin

Sgap Fionnghal, an t-ard threun, na dàimh; 25

Theich coigrich roimh 'chladheamh gu léir,

Mar gharbh mhuir a' beumadh air tràigh.

Thàinig sinne gu raon a chliu ;

Theiring an oidhche o chùl nan carn ;

Reub mi darag o leathad nan smùr; 30

Thogadh lasair measg mùig nan ard.

“ Seallaibh sìos, mo shinns're treun ;

Seallaibh sìos o 'r tallaibh féin,

'Nuair mhosglas cliu as-ùr ar clann,

Soillsidh suinn nan lann air gaoith.” 35

O chladach Chròna thagh mi clach,

Measg fonna le neart nam bard ;

Fuil naimhde Fhionnghail fo smachd

An còinneach dhubh-ghlas nan àld.

Fo sud shuidhich mi o chéile 40

Tri copana o sgéith nan dàimh,

'Nuair luidheadh mu seach 's a dh'éireadh

Fonn oidhche o Ullin an àigh.

Chuir Toscar a sgian fo 'n ùir,

Is murla dubh-ghorm stailinn chruaidh; 45

Thogadh mu chloich aird an smùr,

A ghairm gu cliu bliadhna nan luadh.

A nighean chòinnich sruth nan carn

Thu 'g éirigh an aird ann am chòir ;

A chlach o chladach a ta thall, 50

'Nuair chaillear sìol Shelma nan tòrr ;

Labhair-sa ri laigse nan daoine.

Air aghaidh, san oidhche fo sprochd

Luidhidh dubhailteach bochd, tha triall,

Do chòinneach a' caoinèadh gun lochd, 55
A' tilleadh mu rosg nam bliadhna.

Eiridh còmhraig threun fa chòir,
Rìghre gorm sgiathach a' tearnadh gu cath,
Làn ghealach a' dubhadh fo 'n scòrr
Air raona nan seòd 's nam flath, 60

Brisidh e o 'aisling chiar ;
Druididh madainn air triall na h-oidhche ;
Chithear uaighe nan treun air sliabh,
Treuna gasda nan gnìomh an soillse.
Labhraidh e mu chloich an raoin, 65
Agus freagraidh an aois r'a iarraidh :

“ So an liath-chlach thog Oisean nach faoin,
Sàr cheannard, mu 'n d'aom na bliadhna.”

Ghluais mall o Chaolamhain am bard
O Charull, do 'n annsadh dàimh, 70
G' ar cuireadh gu cuirme nan ard,
Aite tuinidh geal-làimhe na bàigh,
Gaol-nan-daoine nan sàr thriath.

Shoillsich Carull measg aois a chiabh,
'Nuair chunnaic e sìol a chairde, 75
Mar dhà gheug òg air an t-sliabh,
Air chrannaibh do 'm miann na h-arda.

“ A chlann nan treun mòr,” thuirt Carull,
“ Thug sibh làithe chaidh thairis a nuas,
'Nuair a thearnadh leam sìos o thonn mara 80
Air Selma nan darag ri stuaidh.

Bha Dubh-mhac Chéir-ghlais fo mo ruaig,
Fear còmhnuidh gaoith luath air chuan ;
Ar n-aithriche 'nan naimhde cruaidh,
Thachair sinne aig Cluai nam bruach ; 85
Theich esa 'o m' lainn air fairge,

Mo shùilsa leantuinn 'na dhéigh.
 Mheall an oidhche mi gun fhàire ;
 Thàinig mi gu talla an rìgh,
 Gu Selma nan làn-bhroilleach òigh. 90
 Thàinig Fionnghal, bu chòrr, le 'bhiard ;
 Thàinig Conlaoch, làmh bàis nan ceud.
 Tri làithe bha cuirm anns an ard ;
 Chunnas gorm-shùil làn na h-Eirinn,
 Nighean nan triath mòr, Roscranna, 95
 Solus àille shìl Chormaic nam beum.
 An di-chuimhn' cha do thréig mo cheuma ;
 Thug rìgh nam beum dhomh a sgiath ;
 Sud ard i an talla nan teud,
 A' cur cuimhne air àm nan triath. 100
 A chlann nan treuna mòr o fhairge,
 Thug sibh làithe chaidh thairis a nuas.
 Thog Carull lasair ghlan na cuirme.
 Dà chopan nan toirm 'o 'r sgèith.
 Chuir sìos fò chlachaidh le muirn, 105
 Gu labhairt ri ùr-chloinn an tréith.
 " Nuair bheucas còmhrag," thuirt an rìgh,
 " Nuair thachras an strì nan lann
 Ar maca—so ! caismeachd na sìth.
 Air a chloich so bithidh brìgh nach fann. 110
 'Nuair ghleusas iad na sleagha gu feum—
 Nach robh ar n-aithriche fò chliu
 Aig cuirm ? Cuir air chùl an sgiath."
 Thuit oidhche le ciabhaibh donn ;
 Ghluais ainneir nan sonn dàna ; 115
 Measg chlàrsach chualas a fonn,
 Gaol-nan-daoin' nan ruighe bàna.
 Dhorchaich Toscar 'na àite féin

Roimh rùn nan ceud. Air 'anam thall
 Thainig i mar dhearrsa nan speur 120
 Air dubh-dhruim nan leum air sàil,
 'Nuair bhriseas an solus o nial,
 Air cobhar liath nan tonn.

Le madainn mhosgail sinn' an sliabh ;
 Ar ceuma air triall nan ruadh. 125
 Thuit iad mu shruth a b' annsadh riamh,
 Thill sinne ro' Chròna nam buadh.
 O 'n choille thàinig oirnn fear òg,
 Sgiath nach mòr, is sleagh gun bheud.
 " Co as tha 'n dearrsa o 'n tòrr ?" 130
 Thuirt Toscar o Lotha nan ceud.
 " Bheil sìth an Caolamhainn nan teud
 Mu sholus nam beus air clàrsaich ?"

" An Caolamhainn nan sruth," thuirt an t-òg,
 " Thuinidh soillse nan seòd air clàrsaich ; 135
 A nis tha a siubhal san tòrr
 Le mac an rìgh mhòir a's sàire,
 Es' a ghlac le rùn a h-anam
 A' seachran car tamuill san talla."

" Og-choigrich na sgéile truaighe, 140
 Am faca tus' a thuar 's a thriall ?
 Tuitidh e fo chadal tha buan.
 Thoir dhomhsa gu luath do sgiath."
 Le feirg reub an sgiath dha féin ;
 Dh' éirich brollach nam beus o cùl, 145
 Mar uchd eala ag iadhadh gun bheud
 Air tonna o threunas a' chuain.
 'S i Gaol-nan-daoine féin a bh' ann,
 Nighean Charuill, fuil shàr an rìgh.
 Ghluais 'gorm-shùil mu Thoscar nan lann ; 150
 Chaidh a h-anam air chall san strì.

Compos. Manuscript. Nichols.
Silber. 29. 210. Gaelic
MacPherson. Copyist 1767.
Glenk. 1870. Gaelic 1867. - 12

C R O M A.

57. lines

'S e guth ciuin mo rùin a t' ann!
O! 'sainmic gu m'aisling féin thu.
Fosglaibh sibhs' bhur talla thall,
Shinns're Thoscair nan ard speur;
Fosglaibh sibhse dorsa nan neul. 5
Tha Malmhìna gu dian fo dheur.

Chualam guth measg m' aisling féin;
Tha farum mo chléibh gu h-ard.
C' uim' a thàinig an osag 'na dhéigh,
O dhubh-shiubhal na linne thall? 10
Do sgiath fhuaimear an gallan an aonaich
Thréig aisling Malmhìna air sliabh.
Chunnaic is' a rùn ag aomadh,
Ceò-earradh a' taomadh mu 'n triath,
Dearrsa na gréine mar thaobh ris 15
'S e boilsgeadh mar òr nan dàimh.

'S e guth ciuin mo rùin a t' ann;
O! 'sainmic gu m'aisling féin thu.
'S e do chòmhnuidhsa m' anam féin,
A shìol Oisein, a's tréine làmh; 20
Eiridh m' osna am maduinn gun fheum,
Mo dheoir mar shileadh speura ard

A' tuiteam mall o ghruaidh na h-oidhche.

Bu chrann àillidh mi, thréin nan seòd,
 Oscair chòrr, le geugaibh cùbhraidh, 25
 'Nuair thàinig bàs, mar ghaoth nan tòrr;
 Fo 'sgéith thuit mo cheann fo smùr.

Thàinig earrach caoin fo bhraon;
 Cha d' éirich duilleag fhaoin dhomh féin.
 Chunnaic òigh mi fo shàmhair thall; 30
 Bhuail clàrsaiche mall nan teud.

Chunnaic òigh mi, 's mi cumhadh fo ghràdh.
 C' uime cho truagh tha làmh-gheal nam beus?
 Cheud ainnir o Lotha nan sìan,
 An robh Oscar gu trian do luaidh 35
 Anns a' mhaduinn mar dhearrsa o ghréin,
 Làn àille do mhiann fo chruaidh?

Caoin am fonn na mo chluais féin,
 A nighean Lotha nan sruth fiar.
 An 'cual' thu guth nach 'eil beò sa' bheinn, 40
 An aisling, ann do chadal ciar,
 'Nuair thuit clos air do shùilibh mall
 Air bruachan Mòrshruth nan toirm beura?
 'Nuair thearnadh leat o sheilg nan carn,
 An latha ciuin ard ghrian sna speura? 45

Chuala tu barda nam fonn.

'S taitneach, ach trom do ghuth,
 'S taitneach, a Mhalmhina nan sonn;
 Leaghaidh bròn am bochd anam, tha dubh.
 Tha aoibhneas ann am bròn le sìth, 50
 'Nuair shuidhicheas ard strì a' bhròin;
 Caithidh cumha na tursaich gun bhrìgh;
 Gann an lài an tìr nan seòd,
 A nighean Thoscair, a's àillidh' snuagh.

Tuitidh iad mar dhìthein sìos 55
 Air an coimhid grian neartor na soillse,
 'Nuair luidheas an dealt air a' chiabh,
 'S a throm cheann fo shian na h-oidhche.
 Eisd-sa ri mo shean sgeul, òigh ;
 Tha mo chuimhne air òige nam buadh. 60

Fo ghuth an rìgh ghrad thog mi siuil.
 Bhuaill mi Croma nan tòrr o chuan,
 Croma, an Innis-fàile nan sluagh,
 Ard thalla nan seòd 's nam buadh,
 Tùir ghlas mu iomall na tràigh, 65
 Baile Chrothair, am mòr thriath,
 Laoch a bhuadhaich, 'na òige, thar dàimh ;
 Thog an aois a làmh m' an liath.

Shìn Rothmar a lann thar sonn ;
 Las fearg, a bha tròm, air Fionnghal. 70
 “ Gluais, Oisein, gu còmhrag a null ;
 Tha mo charaid am òige fo iorghuil.”

Chuir mi suas am bard le fonn ;
 Thàinig e gu talla nan sonn.
 Shuidh Crothar measg armaibh nan triath ; 75
 Ghéill a shùil ; bu ghlas a chiabh.
 An gaisgeach liath air maide thall,
 A leadan m'a cheann ag aomadh mall ;
 Mhùch e fonn air àm a dh'fhalbh ;
 Bhuaill farum ar n-arm a chluas ; 80
 Ghluais Crothar, shìn e mach a làmh ;
 “ Ceud fàilte do shàr mhac nam buadh,
 Oisein !” thuirt an laoch, a' còmhradh ;
 “ Thréig spionnadh làmh Chrothair am blàr.
 Nan togainn féin an lann gu dóruinn, 85
 Mar an là thug Fionnghal a nall

Buaidh ri Srutha nan gleann fiar !
 B' esa ceann nan daoine féin ;
 Bha Crothar gun bheud fo chliu.
 Dhomhsa thug e moladh nan treun. 90
 Chuir e copan na sgéithe air chùl,
 Sgéith Chalthair, a dh'aom an còmhrag
 Fo 'n rìgh, 's e 'n comhstri nan lann.
 Faic ard i ri balla na mòrchuis ;
 Ghéill mo shùil ; tha Crothar dall. 95
 Bheil do neart mar neart nan triath ?
 Sìn, Oisein, do ruighe do 'n liath."
 Thug mi mo ruighe do 'n rìgh féin ;
 Ghlac an treun aosda mo làmh ;
 Bhris an osan o spàirn a chléibhe ; 100
 Thuit deura le 'ghruaidh gun tàmh.
 " Is làidir thu, a mhic an tréin ;
 Ao-coltach do ghleus ri triath Mhòirbheinn.
 Co esa tha coltach ris féin
 Measg ghaisgeach nan ceud an còmhrag ? 105
 Sgaoilear mo chuirm anns an talla ;
 Togadh gach bard caoin am fonn ;
 'S mòr esa tha 'n iadhadh mo bhalla,
 Shìol Chroma 'ni freagar ri tonn !"
 A' chuirm sgaoilte, chualas an ceòl, 110
 Ard shòlas an talla nan triath ;
 Ach sòlas mu 'n osan fo scleò,
 Am bròn còmhnuidh dorcha sa' chliabh,
 Mar sholus fann o ré, 's i faoin,
 Tha sgaoileadh mu mhala nan spur. 115
 Thraogh an ceòl, is labhair le fòill
 Rìgh Chròma, dha 'm b' aosda cruth ;

Gun deoir labhair ceannard nan seòd,
Dh'at am bròn am meadhon a ghuth.

“ Shìol Fhionnghail, nach fhaic thu, thréin, 120

An dùbhra dubh measg aoibhneas Chrothair? .

Cha robh mulad an cuirm orm féin,

'Nuair bu bheò seoid a bheumadh còmhrag.

Am fianuis dàimh bu mhòr mo shòlas,

'Nuair a shoillsich mo chòrr mhac a' chuirm : 125

Ach gath sin a thréig mi fo dhòruinn,

Gun fhàgail deò soluis air chùl.

Thuit è, shìol Fhionnghail nan treun,

An còmhrag nam beum am chòir.

Chuala Rothmar an Tromlo fo fheur 130

Gu 'n dhùinear o leus mo shùile ;

Chual' e mu m' armaibh gun fheum,

Air balla nan teud fo smùire

Chual' e sud : an ardan mhòr

Thàinig e do Chròma le stoirm ; 135

Thuit mo shluagh leis an còmhrag còrr,

Las fearg mi 'na chòmhail fo m' airm.

Ciod a dheanadh Crothar fo leus?

Mo cheum gun bheud fo mhùig.

Mo bhròn ! mi gun treoir, is gun bheum ! 140

Truagh ! nach tilleadh na lài chaidh null !

Na lài treun san d'thug mi còmhrag,

'Nuair choisinn mi mòr chliù na strì.

Thill mo mhac o fhuaim na seilg,

Faobhar-gorm nan leadan ciar ; 145

Cha do thogadh leis riamh claidheamh le feirg,

Og ruighe gun mheirg lag fo sgéith ;

Mòr anam an òig a' leumadh.

Las solus nach géilleadh o 'shùilibh ;

Chunnaic e fo bhròn mo cheuma, 150
Mhosgail osna nam beus o 'urla.

' A rìgh Chroma,' so labhair an treun,
' 'N ann air son nach dhuit féin a tha mac,
' 'N ann air son gu 'm bheil mise gun fheum,
Ghluais osna do chléibhe fo smachd? 155

Faireaghadh m' athair féin mo neart;
Tharruing mi cruaidh-bheart nan lann;
'Na m' òige 's annsa leam feart;
Lùb mi bogha nan teud gu mall;
Tachraidh mi ri Rothmar an còmhrag, 160
Le sìol Chròma nam mòr ghnìomh
Tachraidh mi ri Rothmar air còmhnard.'
Las m' anam gu còrr gun ghìomh.

' Tachair ris an triath fo lann,
Mhic Chrothair, tha mall gun fheum, 165
Ach biodh gaisgich eile air cheann,
Gus an cluinn am fear dall do cheum.
Cha 'n fhaic mo shùil thu ann do chruaidh,
Fhaobhair-ghuirm nan ruadh chiabh.'
Ghluais, thachair, is thuit, an t-òg. 170

Tha Rothmar ri Cròma nam fleagh,
Esa reub mo mhac, bu chòrr,
Le roinn gorm a mhòir shleagh."

Cha 'n àm gu lìonadh nan corn,
'S mi glacadh na m' dhorn an t-sleagh. 175
Chunnaic càirde mi lasadh gu còrr;
Ghrad-ghluais iad o mhòir fhleagh.

Shiubhail sinn ro' oidhche am fraoch:
Ghlas maduinn gu caoin o'n ear;
Dh'éirich romham gleann uaine caol, 180
Fiar shruthan a' taomadh gu lear.

Bha Rothmar ann le fearta ciar
 Fo 'n armaibh, bha liath ri soillse.
 Bhual air caol fada nan gleann ;
 Theich naimhde, thuit Rothmar fom' lainn 185
 Mu 'n do cheilear an là fo iar,
 Ghlac Crothar airm Rothmhair nan sgiath ;
 Dh' fhairich 'na aois iad le 'làimh,
 Mìn shòlas a' snàmh m'a smaointe.

Thionail sluagh gu talla nan triath ; 190
 Chualas farum nan slige fial ;
 Mhosgail clàrsach nan teud mall ;
 Cuig barda ma seach le rann
 Togail cliu mu mhac nan treun,
 Is mu Oisian, fear ùr nan ceud ; 195
 Anam a' lasadh suas fo 'urla,
 Fonn a' freagradh fo thùr nan teud.
 Ro mhòr mhosgail sòlas air sluagh ;
 Gu Cròma thill buaidh fo shìth.

Thàinig oidhche ciuin is balbh ; 200
 Chaidh maduinn air falbh fo shòlas ;
 Cha d' thàinig naimhde an dùbhra dùint',
 A' tarruing o' n cùl nam mòr shleagh ;
 Bu mhòr an sòlas thog an sluagh,
 Is Rothmar gun tuar air leirg. 205

Thog mi fonn air òg am bàs,
 'Nuair chuir iad fo làr an triath ;
 Crothar aosda, 's e 'g aomadh trom,
 Gun osna o 'n t-sonn mu 'mhac.
 Dh'iarr is fhuair e lot 'na bhroilleach ; 210
 Dealradh soluis am measg a bhròin.
 'Nam chomhair thàinig an treun dall ;
 Ghlac e mo làmh, is e labhairt.

“ A rìgh nan sleagh, a’s gèire ceann,
Thuit mo mhac fo lainn le cliu ; 215
Cha do theich mo ghaisgeach ro’ ghleann ;
Thachair esa ri bàs gun smùir,
Is e dlùthadh ri neart nan naimhde.
Sona na h-òig treun’, a thriath’,
Mu ’n cluinnear cliu fo chiar a’ bhàis ! 220
Cha ’n fhaic iad an talla nan sgiath
Fiamh gàire mu chrìonaich an làmh ;
Cuimhn’ orra-sa measg fonn na mòirchuis,
Deoir ghlana bhan òg mu ’n ùir.
Ceart gu’n seac an aois o chòmhrag, 225
Chuir treunas an òige fo chliu ;
Iadsa fo dhìochuimhn nam beò ;
An dìomhaireas tuiteas iad thall,
Gun osna mhall o ’m macaibh féin ;
An sòlas togar suas an carn, 230
Gun deoir air làr mu chloich nan treun.
Sona na h-òig treun, a thriath,
Mu ’n cluinnear cliu fo chiar a’ bhàis !

CALTHONN IS CAOLMHAL.

GLAN guth na fonna do thréin,
Fhir tha tuineadh leat féin an còs,
E tearnadh mar shruth o bheinn
An caol ghleann na gréine dhomhs'.
Fhir a thàinig o mhagh nan Gall,
Mosglaidh m' anam an talla nam fleagh ; 5
Mar na lài am bliadhnaibh thall,
Tha mi 'sineadh mo làmh gu sleagh ;
Tha mi 'sineadh mo làmh tha lag,
Is an osun fo smachd mo chléibh'. 10
An cluinn thu, shìol na còs an craig,
Fonn o Oisian mu 'òg ghniomh féin ?
Tha m' anamsa mu 'n aimsir mhòir ;
Thill solus is sòlas do thriath.
Mar so féin a chithear a' ghrian 15
Is i siubhal san iar an soillse,
An déigh do 'ceuma gluasad fo nial,
Tulaich uaine nan sìan a' boillsge
Na srutha gorm an sòlas sa' ghleann ;
An sean laoch air lorg, is e triall, 20
A liath cliabha lasadh m'a cheann.
Am faic fear tuinidh nan còs ciar

Sgiath mhòr Oisein an aird an talla
 Fo chomhara scara nan còmhrag?
 Thréig an soillse glan a balla, 25
 Tha meirg air a ballaibh, mo dhòruinn!
 An sgiath sin féin air taobh an tréin,
 Fir riaghlaidh nan ceud air Tuaide;
 Air thaobh Dhunthalmo nam mòr bheum,
 Seal mu 'n thuit e fo gheur na cruaidhse. 30
 Cluinn-sa, fhir tuinidh nan còs ciar,
 Mòr sgeul air na bliadhnaibh tha thall.

Mòr Rathmor nan triath ri Cluai.
 Thuinidh lagaich na truaighe fo 'thlàth;
 Cha do dhùnadh riamh dorsa nam buadh, 35
 Cuirm is fleagh a' dol suas a ghnàth.
 Thàinig sìol coigrich nan Gall
 Le fàilte gu sàr na féile;
 Thog barda na duana 's na dàin;
 Bhuaileadh clàrsaiche mall fo theudaibh; 40
 Las sòlas an eudan a' bhròin.
 Dunthalmo còrr, an ardain mhòir,
 Ghluais e grad an còmhrag Rathmhoir:
 Bhuaibh triath na Cluai a bhuaidh bu chòrr;
 Dunthalmo fo fheirg, is e lasadh. 45
 Thàinig fo oidhche le 'shluagh;
 Thuit Rathmor fo chruaidh nan lann;
 Thuit e an talla nan luaidh,
 Anns 'na sgaoileadh fleagh luath nach gann,
 'Nuair bhiodh coigrich nan Gall m'an cuairt. 50

Bha Colmar is Calthonn an òige,
 Dà mhac còrr triath mhòir nan carbad;
 Thàinig iad le sòlas is mòrchuis
 Gu talla mòr an athar féin;

Sheall iad air-sa 'na fhuil, 55
 Is theiring an tuil o 'n gruaidh.
 Leagh anam Dhunthalmo gu 'bhun,
 'Nuair chunnaic e sìol gun luaidh.
 Gu Alteutha, tùr nan sìana,
 Mhosgail iad tigh thriath a' chòmhraig; 60
 Lùb iad na boghan 'na fhianuis,
 Is thearnadh iad sìos gu chomhstri.
 Chunnas balladh an athar air làr,
 An droighionn uaine fàs san talla :
 Thuit deura mu ghruaidh nan sàr, 65
 'S an eudan air àm fo smala.
 Cha do sheachuinn Dunthalmo am bròn ;
 Bha 'anam fo mhòrchuis mu 'm bàs ;
 Chuir esa iad sìos an dà chòs
 Aig Teutha nan ro-thoirm tha fàs. 70
 Cha d' thàinig grian le 'dearrsa féin,
 Cha d' thàinig ré nan speur san oidhche :
 An duibhre bha còmhnuidh nan treun,
 An duibhre gun leus, gun soills',
 Iadsa coimhead gu dìomhair ri bàs. 75
 Deoir shàmhach air nighinn an triath,
 Air Caolmhal nan ciabh 's nan rosg mall ;
 Bha 'sùile air Calthonn fo fhiamh ;
 A ta 'àille 'na cliabh air àm.
 Chrith anam na h-òigh m'a treun ; 80
 Beag do chomas-sa féin a dheanamh :
 Cha 'n éirich do ruighe féin air beum ;
 Cha robh lann riamh gu feum mu d' iadhadh.
 Cha mhosgail d'urla bàn fo mhàile ;
 Cha ghiorag do shàraibh do shùil : 85
 A Chaolmhal an uchd chorraich àillidh,

Beag do chomas-sa féin mu d' rùn !
 Is lìonmhor is gearr bha 'ceuma,
 Leadan àillidh a'leum m'a ceann,
 Sùile alluidh losgadh ro' 'deuraibh, 90
 Ainnir ghasda nam beus air chall.
 Thàinig i san oidhche gu talla ;
 Chuir i cruth gun smala fo chruaidh,
 Cruaidh laoiach an òige a chailleadh,
 Thuit an còmhrag ri caladh nan stuadh. 95
 Thàinig i gu còs a rùn féin,
 Is dh' fhuasgail i o 'n treun an iall.

“ Eirich, a shìol Rathmhoir nam beum ;
 Eirich, tha 'n oidhche gun ré fo ghruaim ;
 Teicheamaid gu Selma nan teud, 100
 Shàir cheannaird nan treun o Chluthai.
 Is mise mac Lamhgheal nan tòrr,
 Dha 'm bu thuineadh mòr thùra t' athar ;
 Chuala mi do dhorchadh an còs,
 Ghluais m'anam le bròn a' caitheadh. 105
 Eirich, a shìol Rathmhoir nam beum ;
 Eirich, tha oidhche gun ré fo ghruaim.”

“ A ghuth speura,” fhreagair an triath,
 A thàinig o nial gu Calthonn,
 Tha samhla mo shinns're a' triall, 110
 Is gu tric a' dol sìos an aisling,
 O'n là thréig a' ghrian mo shùil,
 'S an dorchas so dlùthadh m' an cuairt.
 No 'n tusa mac Làmhgheal nam beum,
 An triath chunna' mi féin aig Cluai? 115
 'N teich mise gu Selma nan teud,
 Is Colmar gun fheum fo chruaidh ?
 'N teich mise gu Mòrbheinn nan sìan,

Is Colmar gun trian do shoillse ?
 Cha teich—Thoir dhomh féin do shleagh, 120
 Shiol Làimhgheal nam fleagh fo dhàna ;
 Bithidh Calthonn m' an cuairt do 'bhràthair."

" Làn mhìle triath" thuirt sgèimh na h-òigh',
 Le'n sleaghaibh mòr mu chòir nan carbad :
 Ciod a ni òg Chalthonn nan tòrr, 125
 Am measg coimhthional slòigh an armaibh ?
 Teicheamaid gu rìgh na mòir bheinn ;
 Thig esa a nall le còmhrag ;
 Tha 'ruighe a sgaoileadh air gach àm
 Gu na truaigh tha 'n call an dòruinn ; 130
 Mar dhealan mu lagaich tha 'lann.
 Eirich, a shìol Rathmboir nam beum ;
 Siolaidhidh oidhche gun fheum o thriath ;
 Eirich ; chi an là do cheum ;
 Tuitidh an òige mòr threun nan sgiath." 135

Ghrad ghluais fo osna an triath,
 A dheoir a' dol sìos mu Cholmar.
 Thàinig e gu Selma nan sìan
 Gun fhios da air sgèimh na h-òige.
 Bha ceann-bheart air an eudan chaoin ; 140
 Mhosgail brollach gu baoth fo chruaidh.
 Theiring o ard sheilg an treun ;
 Chunnas coigrich gun bheud 'na chòir,
 Mar dhà dhearsa o shoillse speur,
 An talla nan ceud slige còrr. 145
 Chual' an rìgh sgeul bròin o Chluai ;
 Chuir e 'shùile m' an cuairt le feirg.
 Ghluais mìle mu chòmhrag na Tuaide
 Leth-mhosgladh an cruaidh gun mheirg.
 Thàinig mi le sleagh o shliabh, 150

Ard shòlas a' lasadh mo chléibhe ;
 Labhair am mòr rìgh ri Oisian,
 Air thoiseach am meadhon nan triath.

“ A gath mo threunais,” thuirt an rìgh,
 “ Shìol Fhionnghail, gu strì tog mo shleagh ; 155
 Gabh gu Tuaid' nan sruth corrach o fhrith ;
 Tearuinn Colmar nan carbad is fleagh ;
 Thigeadh do chliù-sa am fhianuis,
 Mar aiteal dol sìos anns a' ghleann,
 Gus an éirich mo smuainte an ìosal 160

Mu mo shìol, mu ùr-chliu nam beann.
 Bi-sa, Oisein, mar ghaillinn an còmhrag,
 Gu ciuin is gun mhòrchuis do nàimhde ;
 Mar so féin ghlan an cliu dhomhsa ;
 Bi-sa, Oisein, mar mhòr-thriath Shelma ; 165
 'Nuair thig dàna nam focala treuna

Gu talla nan teud, chrom mo shùile,
 Tha mo ruighe a' sìneadh gu beuma,
 'Nuair thig lagaich fo bheud am' ionnsuidh,
 Mo chlaidheamh an còmhnuidh 'g an dìon.” 170

Ghluais sòlas o fhocail an rìgh ;
 Chaidh mise gun strì fo armaibh ;
 Ri mo thaobh ghluais Diaran nam frith,
 Is Deargo, ard rìgh nan gorm shleagh ;
 Tri cheuda o òigridh nan gleann 175

An déigh mo cheuma air a' mhadh,
 Na coigrich a' triall ri m' thaobh.
 Chuala Dunthalmo am fuaim
 O astar na cruaidh' gu 'thìr ;
 Choimhthionail e neart na gann Tuaid : 180
 Air tulaich sheas sluaigh gu strì,
 Mar charraige briste le torrunn,

Ag iadhadh fo fhorum nan crann
 Gun duille, 's iad dàithte fo dhonadh ;
 Gun srutha a' tuiteam gu gann 185
 Air ciaradh is fiaradh an còs.

Bha Tuaid le fuaime a' gluasad mòr
 Roimh naimhde garbh nan còrr.
 Grad imicheadh barda 'nan còir ;
 Tairgeadh còmhrag do sheòd Dhùnthal. 190
 Fiamh gàire fo dhorcha a mhòirchuis,
 'S a ghaigeacha dòmhail air sliabh,
 Mar niala air tòrra nan scor-bheinn,
 'Nuair bhriseas a' mhòr-ghaoth an taobh,
 Sgaoileadh an ciabha dubh m' an cuairt. 195

Thug iad Colmar òg gu Tuaid,
 Iomadh iall gu cruaidh mu 'n triath.
 Bha 'n gaisgeach an ceuma fo ghruaim,
 A shùile dol suas gu thrìan,
 Ag iadhadh mu 'chairde gu léir. 200
 Sheas sinne fo threun nan arm,
 Uisge Thuaid a' bruailleinn le beuc.
 Thàinig Dunthalmo le 'ghorm shleagh ;
 Bhuaile e 'n gaisgeach glan san taobh ;
 Thuit e air bruachan a' mhagh 205
 Am fuil, is chual' sinne gu 'n cùl,
 Na h-osna gu dlùth o 'chliabh.

Leum mi air mo shleagh gun dàil ;
 Ghabh Calthonn an snàmh le leum ;
 Thuit Tuaid is a h-òigridh fo 'r làimh ; 210
 Thuit duibhre na h-oidhch' air na tréin.
 Shuidh Dunthalmo air arda scòrr
 Measg coille neo-òg, fo fhuaime ;
 Las fearg ann a urla gu mòr,

Ri Calthonn còrr nan carbad luath. 215

Sheas Calthonn féin fo bhròn,

Fo bhròn mu Cholmar, a thuit sìos,

Colmar glan, a thuit 's e òg,

Seal mu 'n d' éirich a chliu fo sgéith.

Cuir suas fonn ciar a' bhròin, 220

A bhaird tha còrr ; tha triath fo luaidh.

Sheas esa fo dharaig mhòir,

Tric a' tilgeadh air lòn a chruaidh.

Bha rosga caoin Chaoilmhal fo dheoir,

Gu dìomhair, ach mòr m'a gruaidh : 225

Chunnaic i bàs a h-athar féin,

No tuiteam an tréin o Chluai.

Theich oidhche gu bloigh o na speur' ;

Thuit sàmhchair is dùbhra mu mhagh ;

Bha 'anam ag aomadh dha féin, 230

Iadhadh cadail mu threun nan sleagh :

Leth-fhosgladh sùile do'n triath,

Toirm Thuaide a' fiaradh m'a chluais :

Gun tuar, 's a' luaidh a lota mòr,

Thàinig fuath (fuathas) Cholmair gu 'leus ; 235

Bha 'aomadh thar triath nan tùr còrr,

Is mhosgail gann is fann a ghuth.

“ An cadal so do mhac nan sgiath,

Oidhche fo liath, a bhràthair shìos ?

Nach d'éirich gu seilge nan sliabh, 240

'Nuair a lean sinn na ciara mu chruaich ?

Cha do dhi-chuimhn' thu Colmar, a thriath',

Ach aig iadhadh a' bhàis m' a 'òige ;

Tha mi gun tuar fo chruaich an lòn ;

Eireadh Calthonn ; là òg ag éirigh ; 245

'Thig Dunthalmo le gnìomh neo-chòir.”

Shiubhail e luath am fuaime na gaoith ;
 Chunnaic Calthonn a cheuma 's e falbh ;
 Ghluais esa fo bhuaireadh a chruaidh :
 Ghrad mhosgail caoin Chaolmhal gu balbh, 250
 'Ceuma seachran ro' oidhche, 's i truagh,
 Sleagh fhada gun bhuaidh 'na déigh.
 'Nuair thàinig e gu carraig an lòn,
 'Nuair chunnaic a bhràthair gun tuar,
 Làs giorag is fearg m'a chliabh mòr. 255
 Bha osna a' bhàis m'an cuairt :
 Dhùin iad, a' dlùthadh mu 'n triath,
 Is chuir iad fo ialla caol e ;
 Chuir iad suas e fo shùile ciar ;
 Bha sòlas mu shliabh a' plaosgadh, 260
 'S an oidhch' ag aomadh o chruaich.
 Mhosgail mise féin fo 'n fhuaim ;
 Ghrad ghluais mi fo chruaidh mo shinns're ;
 Bha Diaran ri m' thaobh aig Tuaid,
 Is Deargo, an t-òg ruadh le 'neart. 265
 Triath Chluthai bha againn air falbh ;
 Ghluais m' anam gu balbh fo bhròn,
 Is mi fo eagal mu m' gharbh chliu ;
 Bha mòrchuis na treunas 'mo chliabh.
 " Shìol Mhòirbheinn," thuirt mi, " a thriath, 270
 Mar so cha robh sinne riann an còmhrag ;
 Cha robh ar sinns're an còmhnuidh air sliabh,
 Is coigrich gu'n trian air chòmhnard.
 Bha 'n neartsa mar iolair nan speur,
 Tha 'n cliu mar bheus nam bard ; 275
 Tha sinne a' tuiteam gu léir ;
 Tha ar cliu do réir mar shamhla.
 Ciod their rìgh Mhòirbheinn nam beum,

Ma thréig Oisian e féin o Thuaid ?

Eireadh bhur cruaidh, a ghaisgeacha treun ; 280

Leanaibh Oisian fo bheum le fuaim :

Cha till esa gun fhorum is cliu

Gu Selma nan tùr 's nam buaidh.

Air gorm thonn Thuaide ghluais o 'n ear

Maduinn ghlan ; sheas Caolmhal fo dheoir ; 285

Labhair i mu Chlutha nam fear ;

Tri chuairt thuit an t-sleagh o 'meoir.

Las fearg dhomh ri coigreach 's mi triall ;

Bha m' anam gun chial mu 'n òig-fhear.

“ A mhic làimh' tha tais gu trian, 290

An cuirear còmhrag an Tuaid le deoir ?

Cha 'n éirich buaidh do thruaigh le bròn ;

Cha chòmhnuidh do 'n osna an treun.

Gabh gu Carmun dona nan ruadh,

Gu gluasad mu Thuaid an fheoir ; 295

Ach fàg-sa na h-airme gu grad,

Mhic taise, 's tu lag gun chliu ;

Togaidh duin' eil' iad an còmhrag.”

Reub mi sios a mhàil' o 'gualainn,

Urla shneachd na luaidh ag éirigh ; 300

Thuit a sealladh air talamh fo ghruaim.

An sàmhchair sheall mis' air na tréunaibh ;

Thuit mo shleagh o mo làimh is i fann ;

Ghluais osna an airde mo chléibhe ;

'Nuair chuala mi 'n òigh a bh' ann, 305

Thuit na deoir gu dlùth o threun.

Ceud fàilte air gath glan na h-òige !

Chuir mise an còmhrag fo ghlnasad.

A mhic nan còs tha ard an cruaidh,

C' uim their Oisian mu Thuaid nam marbh ? 310

Cha 'n 'eil cuimhn orr' an talamh nan stuadh,
'S cha 'n fhaicear an uaigh air blàr.
Thàinig bliadhna dorch 'nan sian,
Thuit na tomanna sìos gu làr ;
Cha 'n fhaicear Dunthalmo no uaigh, 315
No 'n t' àit 'na thuit e fo chruaidh mo làimh.
Airisidh gaisgeach liath na h-iosa,
A shealladh gu caol san oidhche,
Aig daraig fo shoills' an talla,
R'a chloinn tha teannadh ris, mo ghnìomh. 320
Is gu 'n thuitedh le triath na Tuaide.
R'a ghuth tha aomadh claon na h-òige,
Tha iongantas is sòlas 'nan sùilibh.
Fhuair mi Calthonn còrr ri daraig,
Is ghearr mi am bar-iall o 'laimh ; 325
Thug mi dha a bheus bu ghloine,
Ard urla cruth geal, a bha làn :
Tha 'n tuineadh thall an talla Thuaid.

measured prose like that of the English translators

The names in red ink
indicate passages condemned
by Mac Lean as bad Gaelic.
It will be found that in this

FIONNGHAL. both
the red ink names are few
and unimportant.

DUAN I.

SHUIDH Cuchullin aig balla Thùra,
Fo dhùbhra craoibh dhuille na fuaim ;
Dh'aom a shleagh ri carraig nan còs,
A sgiath mhòr r'a thaobh air an fheur.
Bha smaointean an fhir air Cairbre,
Laoch a thuit leis an garbh-chòmhrag,
'Nuair thàinig fear coimhead a' chuain,
Luath mhac Fhithil nan ceum ard.

"Eirich, a Chuchullin, éirich,
Chi mi loingeas threun o thuath !
Grad ghluais, a chinn-uidhe na féile :
'S mòr Suaran, is lionmhor a shluagh !"

"A Mhorain," thuirt an gorm-shùileach treun,
"Bu lag thu féin, is chrith thu riamh ;
'Na t'-eagal is lionmhor nàmhaid ;
Mhic Fhithil, 's e Fionnghal a th' ann,
Ard churaidh nan ciar bheann."

"Chunnaic mi 'n ceannard," thuirt Moran ;
"Coimeas do 'n charraig an triath, .
A shleagh mar ghiubhas air scor-bheinn,
Mar ghealaich ag éirigh a sgiath :
Shuidh e air carraig san tràigh

* here Mac Lean went wrong the line is all right.
under shade of the tree of the leaf of the sound.

Mar an ceò tha thall air a' bheinn.

'S lionmhor, a chinn-uidhe nan dàimh,

Làmh chòmhraig, a dh'éireas leat féin, 25

Garbh-laoich, a's cruadalaich beum,

'S géire lann an cleasachd nan saoi:

Ach 's lionmhoire gaisgich is treun,

Tha 'g iadhadh mu Thùra na gaoith.'

Fhreagair an sonn mar thonn air carraig, 30

Cò san talamh-sa 's cosmhuil rium féin?

Cha seasadh do ghaigich a'm' fhianuis;

Ach thuiteadh gu h-ìosal fo m' làimh.

Cò es' a thachradh ri m' lann,

Ach Fionnghal, rìgh Shealma nan sian? 35

Là, ghabh sinn an glacaibh a chéile

Air Meallmor, 's bu threun ar spàirn,

Thuit coille fo chòmhrag nach géilleadh;

Thionndaidh sruith, 's chrìochnaich an càrn:

Tri làith' dh'ùraich an strì, 40

Chrith laoich, bu treun, air cùl lann:

An ceathramh, thuit Fionnghal an rìgh,

'Thuit ceannard a' chuain sa' ghleann.'

'Cha do thuit,' 'se fhreagair mi féin.

Géilleadh Cuchullin do 'n triath 45

Is tréine na gaillean nan sliabh."

"'Ne mis!" thuit an gorm shùileach treun, *

"Cha ghéill mi do dhuine tha beò.

Cuchullin cho gailbheach ris féin,

Mòr an còmhrag, no 'm bàs gun sleò. 50

Mhic Fhithil, glac-sa mo shleagh,

Buail sgiath Shealma fo smal is gruaim;

Chi thu ard i air balla nan sleagh;

Cha b'e sanas na sìth a fuaim.

* The question is can Gaelic be so compounded?
 none the less quarrelled with the word yet
 it does not offend my ear or sense of Gaelic

1/2

Buail sgiath Sheuma, mhic Fhithil, gu grad ; 55
Gairm gaisgich o bhad 's o choill'."

Bhuail e 'n sgiath bhallach gu grad ;
Fhreagair gach bad agus coill',
Shiubhail caismeachd ro' 'n doire gun stad ;
Chlisg féidh is earba san fhraoch : 60

Leum Curtha o charraig na fuaim ;
Ghluais Conal, bu chruadalach sleagh ;
Dh'fhàg Faobhui an eilid 'san ruaig ;
Thill Crùthgheal gu Tùra nam fleagh ;
A Ronain, cluinn sgiath nam blàr, 65
Caismeachd àrd Chuchullin, a Chlùthair ;
A Chalmair, o 'n chuan thig a nall ;
Le d' chruaidh thig a nall, a Luthair.

Mhic Foinne, 'gharbh-churaidh, éirich ;
A Chairbre, o chromleac a' ghuth ; 70
Lùb do ghlùn, Fhiochi na féile,
A Chormaig, o Léna nan sruth.

Sìn do shlios àluinn, a Chaoilte,
Air astar o Mhòra gu dian,
A's gile na 'n cobhar, tha sgaoilte 75
Air muir o'ghaillinn nan sian.

This is not good
Chìteadh gaisgich nan àrd ghnìomh
Tearnadh sìos o 'm fiar-ghlinn féin, x
Gach anam a' losgadh ri cuimhne
Gach còmhraig a dh'aom o shean ; x 80
An sùile lasadh, 'g iadhadh borb
Mu nàmhaid dorcha Innis-fàil, *
Gach làmh, bu tréin, an ceann gach lainn,
Caoir' dhealan a' dearsadh o 'n cruaidh.

Mar shruth a' taomadh o gharbh ghleann 85
Dh'aom na suinn o chruaich nam beann,

* here an assurance is wanting in
consequence of the name..

Gach triath 'n àirm 'athar nam buadh,
 A ghaisgich dhubh-ghruamach 'na dhéigh,
 Mar chomh-thional uisge nan stuadh
 Mu'n cuairt do dhealain nan speur. 90

Chluinnte fuaim nan arm 's gach ceum,
 Meaghal mhìolchon cleasadh ard,
 Duain 'gam mùchadh anns gach beul,
 Gach curaidh treun ag iarraidh blàir.

Chrith Cromleac air aghaidh nam beann, 95 *

'Nuair ghabh iad am fraoch fo 'n ceann;

Sheas iad air aomadh nan sliabh,

Mar cheò an fhoghair, 's e liath,

Dhùineas mu 'n aonach gu léir,

'S a cheanglas a cheann ris an speur. 100

“Ceud fàilte,” thuirt ceannard nan triath,

“Air sìol àluinn nan caol-ghleann,

Ceud fàilte air sealgair nam fiadh.

Tha cleas eile ag éirigh fo 'r ceann;

Tha nàmhaid mu chromadh a' chuain 105

Ag iadhadh gu luath mu'n tràigh.

'M buail sinn sìol Lochlin nan stuadh,

No 'm fàg sinn Eirinn do'n dàimh?

Chonail, a chinn-iuil nam fear,

Mhòr ghaisgich an àm bhristeadh sgiath, 110

'S lìonmhor còmhrag ri daoine o 'n ear,

An tog thu sgiath t'athar, a thriath?”

“Chuchullin,” thuirt esa' gu ciuin,

“Tha sleagh Chonail an comhstri geur;

Bu shòlas leam, 's b'e mo chliù 115

Bhi leagadh gu dlùth nan ceud.

Gediarradh mo làmh am blàr,

Tha mo chridh' gu sàmhchair Eirinn.

* This word offends G 2 Mac Lean but it does not strike me as wrong. it is unusual but it occurs in a story - W. & T. Tales. Vol. I. 40.

[Thriath a's tréine th' aig Cormac bu shàr,
Faic loingeas nàmhaid ag éirigh, 120

['G éirigh suas air iomall tràigh,
Mar choill' air Léga nan saoi ;
Mar choill' tha loingeas nan dàimh,
A' géilleadh ma seach dha na ghaoith.

[Chuchullin, tha Conal gu sìth ; 125
Thoir cìs do Shuaran nan long ;
Sheachnadh Fionnghal féin an strì,
Ard cheannard shìl Alba nan sonn,

*unt like
this*

[Fionnghal, a sgapadh na seoid,
Mar charraid nan sian ri fear, 130
'Nuair bheucas sruth Chòna nan tòrr,
'Sa' Mhòr-bheinn an truscan nan speur."

[Thuirt Calmar, " As m' fhianuis an t-sìth ;
Siùbhladh Conal gu mhùig mhonadh féin ;
Biodh a shleagh ris an eilid a' strì, 135
'N àite tachairt an carraid nan ceud ;

[Lean-sa 'n os bhallach air Cromla,
Siùbhladh d'fhiu' ro' earba Léna.

[Thusa, mhic Sheuma an àigh,
Chinn-fheadhna nam fear 's nan dàimh, 140

[Sgap is ruaig sìol Lochlin nan long ;
Bris comh-thional coigrich nan tonn,

[Gus nach éirich eathar air sàil
Le seòl no comas nan ràmh.

[Mu mhuir ghàirich Innis-thorc 145
Eireadh gaoth Eirinn gu h-ard,
Cromadh an dubh-osag shuas—

[Tuiteam le tannais gu bàs,

1/2 [Nan leanuinn am fiadh cho luath
Ri teas-chòmhrag chruaidh nan lot." 150

“ Og mhic Mhathais, nior dhiùlt riamh
Còmhrag nan sgiath; 's bha mi dlùth
Ri m' chairdean an carraid nan sleagh,
Ge do bha, cha d'iarr mi cliù.

Thugadh buaidh a'm' fhianuis sa' bhlàr, 155

Thog gaisgich an ruaig is lean.

Thusa, mhic Sheuma bu shàr,

Cuimhnich Cormac is 'àit' o shean;

Thoir cìs do Shuaran is tìr, ——— See. *the Muilearteach*

Gu'n gluaisèadh Fionnghal a nall. 160

Ma's sòlas le t'anam an strì,

Sud i thogas an t-sleagh 's an lann.” [triath,

“ Leam-sa 's taitneach,” thuirt ceannard nan

“ Cruaidh-fharum nan sgiath 's nan lann,

Cho taitneach ri torrunn nan sliabh, 165 .

'Nuair a thuiteas uisg Earraich gu mall.

Eireadh sìol Eirinn nam buadh;

Siùbhladh soilleir mu 'n cuairt gach dream;

Gluaisèadh thairis san fhraoch gu luath,

Mar ghath gréin' air cruaidh nam beann, 170

'Nuair dh'éireas gaoth an iar o thonn,

A tional gu trom nan nial,

Cluinnear fuaim air Morbheinn nan tom,

'S air daraig, 's i lom san t-sliabh.

C' àite bheil mo chairde cruaidh, 175

Neart mo làimh an cunnart riamh?

C' àite Cathbaid, bu ghloine snuagh,

Dubhchomar nam buadh, an triath?

'N d'fhàg thu mi, Fhearghuis bu chorr,

'S an sruth mòr-sa tional ri m' thaobh, 180

A laoich an sòlas nam fleagh 's bu inhòr

'N àm cruadail? A mhic Rosa nam faobh,

[An d'thig thu mar earba o Ghalmar,
 Mar eilid o aomadh nan sliabh ?
 Ceud fàilt air mac Rosa mheanmnaich, 185
 Ciod am bròn a th'air t'anam, a thriath ?”

[“ A Chuchullin, tha ceithir clachan
 Air Cathbaid taisgte san uaigh ;
 Chuir mo làmhsa sìos fo ùir
 Dubhchomar, bu ghruamach snuagh. 190

[Bha thusa; Chathbaid, mhic Armin,
 Mar ghréin a'dearsadh sa' bheinn.
 Is thusa, Dhubhchomair nan garbh-bheum,
 Mar chomh-thional uisge nan speur.
 A Mhùirne, bu ghloine measg òighe, 195
 Sèimh do chadal an còs nan carn ;

[Thuit an dùbhra rùn an t-sluaigh,
 Mar reul dealradh san oidhche an gleann ;
 Bidh fear-uidhe 'na aonar am bròn,
 'Nuair thuiteas an solus gann.” 200

* [“ Aithris,” thuirt an gorm-shuileach treun,
 “ Mar thuit gaisgich nam beum am bàs.
 'Na thuit iad le Lochlin sa' bheinn,
 'N cruaidh chòmhrag ri ceud sa' bhlàr ?
 Ciod eile chumadh na laoich 205
 Anns an talla chaol gun leus ?”

[“ Thuit Cathbaid fo lann Dhubhchomair
 Aig daraig, a's fuaimniche sruth.
 Thàinig gu doire nan còs,
 'S labhair e ri òigh, bu shèimh. 210

[‘ A Mhùirne, a's gloine measg nam mnà,
 Nighean àluinn Chormaic an àigh,
 [C'ar son an crom nan cloch leat féin,
 [An còs creige a t'aonar sa' bheinn ?

[Tha sruthan a' toirm ri d' thaobh, 215
Seana chraobh a' fuaim ri gaoith,

[Bruaillean na linne ud thall,
Neoil chiar mu mhullach nan carn.

[Thu féin mar shneachd air an t-sliabh;
Mar cheò Chromla lùbadh do chiabh 220

A' casadh suas ris a' bheinn

Ri dearsa gréine o 'n iar.

[Mar charraig ghil tha d' uchd tlà
Air taobh Bhran^x nan sruth bàn.

*The termination in
o is not found
225 elsewhere*

[“ 'N sin thuirt òigh a b' àille ciabh,

' Co as, fhir a's gruamaiche dhaoine?

Bu dorch do mhala riamh;

[Dearg do shùil a nis, 's cha 'n fhaoin i.

Am fac thu Suaran air cuan?

Ciod a chuala tu mu 'n nàmhaid? ^{x. *There takes to be*} ^{*interpretations*} 230

[' Tha mise, Mhùirne, o 'n bheinn,

O dhoire earb nan leum ard;

Nior chual' air nàmhaid leam féin.

[Thuit tri féidh fo mo làimh,

A nighean Chormaic, is àille snuagh, 235

Mar m'anam mo rùn do 'n òigh;

Thuit fiadh dhuit, a làmh-gheal, fo m' chruaidh,

[Ainnir àluinn, dha 'n géill na sloigh.'

[' A Dhubhchomair,' thuirt òigh bu shèimh,

' Cha 'n'eil mion dheth m' rùn dhuit féin; 240

Dorch do mhala, 's duirche do ghnè;

[Do chridhe mar charraig sa' bheinn.

Ach ort-sa, mhic Armin, mo rùn,

Shàr Chathbaid, tha Mùirne 'n déigh.

Mar dhearrsa na gréin' tha do chùl,

245

['Nuair thogas a' mhùig o shléibh,

[Am facadh leat Cathbaid, an triath,
 Og ghallan an astar nan sliabh?
 Tha nighean Chormaic, sonn nach mairg,
 Feitheamh tilleadh a rùin o 'n t-seilg.' 250

[' Is fada dh'fheitheas tu, Mhùirn,'
 Thuirt Dubhchomar gu ciar borb,
 ' Is fada dh'fheitheas tu, Mhùirn,
 Ri mac Armin nam fiar cholg.

[Seall air lann a's gloine beum, 255
 Fuil Chathbaid a' leum gu 'chùl;
 Thuit leam do ghaisgeach bu treun,
 'S fhada dh'fheitheas tu féin, a Mhùirn.

[Togam-sa cloch air do rùn,
 'Nighean Chormaic nan gorm sgiath. 260
 Crom air Dubhchomar do shùil,
 Tha 'làmh mar thorrunn nan sliabh.'

[' 'Na thuit mac Armin gu bàs,'
 Bhريس, le guth a gràidh, an òigh.
 ' 'Na thuit air an tulaich ard 265
 Laoch a b' àille measg an t-slòigh?

[Ceann-feadhna nan seòd san t-seilg,
 Nàmhaid beumnach cuain nan dàimh?
 'S dorchadh Dubhchomar 'na fheirg,
 Is fuileach dhomh féin a làmh. 270
 'S nàmhaid dhomhsa; ach sìn dhomh 'n lann,
 'S annsa dhomh Cathbaid is fhuil.'

bad x [" Thug e a' ghorm-lann dha 'deoir:
 Ruith i chruaidh, bu gheur, ro' thaobh. x
 Thuit e aig a shruthaibh mòr: 275
 Shìn e lamh, is chluinntè ghlaodh.

* [' Nighean Chormaic nan gorm-bhall sgiath,
 Ghearr thu tùs mo thriall o chliù;

*. I don't agree with this criticism. The mode
 of compounding words occurs in stories.

- [Is fuar an lann, a reul nan triath,
 Is fuar nam' chliabh e, Mhùirn. 280
 ['Thoir mise do Mhoina an òigh ;
 'S mi a h-aisling an sclèò na h-oidhche ;
 [Thogail mo chuirn measg an t-slàigh ;
 Chi sealgair mo-chliù an soillse ;
 Ach tarruing an lann o m' thaobh, 285
 'S fuar leam am faobhar, a Mhùirn.'
 [" Thàinig i gu deurach mall,
 O 'thaobh tharruing i'n lann.
 [Reubadh leis a brollach bàn.
 Thuit i, is sgaoil a ciabh air làr ; 290
 Thaom sìos gu fuaimear an fhuil ;
 Bu dhearg a cruth air a làimh ghil."
 " Na cluinneam ni 's mò mu 'n òigh,"
 Thuirt ceannard a' chòmhraig an Eirinn,
 [" Sìth do dh'anam nan garbh sheòd, 295
 Nach b'fhaoin gleus an iomairt lann.
 Siùbhladh iad mu m' charbad mòr,
 Faiceam an sclèò air neoil nan gleann ;
 Bidh m' anam an comhstri treun,
 Mar thorrann nan speur mo làmh. 300
 [Bi-sa mar ghath gealaich, a Mhùirn,
 'Nàm sealladh mo shùil bhi gearr,
 'Nuair shuidhicheas m'anam as ùr,
 'S a dh'islicheas farum a' bhlàir.
 [Gluaiseadh gach dream ; gluaiseadh còmhrag, 305
 Freasdaibh mòr charbad nan triath,
 Cuir dà shleagh ri m' thaobh air chòmhlà ;
 Tog romham air chòir an sgiath.
 [Leanaibh na steud-eich air chòmhnard,
 Tha 'n siubhal gu mòthar 's gu luath. 310

Biodh m'anam an spionnadh le sòlas,
 'Nuair dh'éireas a' chomhstri mu 'n cuairt."

Mar thaomas sruth cobharach liath
 O chruaich iarnaidh Chromlaich àird,
 An torrunn a' siubhal san t-sliabh, 315
 'S a' chiar oidhche air leth nan carn,

Is tanas fhuar nan snuadh 'glas
 Ag coimhead o iomall nam fras,
 Cho garg, cho mòr, cho borb, cho luath,
 Dh'imich cruadal sìol na h-Eirinn, 320
 An ceannard mar mhòr-thorc a' chuain,
 A' tarring nam fuar-thonn 'na dhéigh,

A' taomadh a threunais mar stuaidh ;
 Fo shiubhal chritheadh an tràigh.

Chuala sìol Lochlin am fuaim 325
 Mar shruth gàireach fuar a' gheamhraidh.
 Bhuail Suaran a sgiath gu luath,
 Thuirt ri mac Airn, bha teann air,

"Cluinneam toirm air thaobh nam beann,
 Màr chuileig fheasgair nan cleas mall ; 330
 Sìol Eirinn nan colg a t' ann,
 No doirionn nan sian sa' choill,

'S cosmhuil ri Gorm-mheall am fuaim,
 Mu 'n éirich gailleann a' chuain ard.
 Gabh an t-aonach, mhic Airne, gu grad, 335
 Gabh fradharc air bad agus sliabh."

Dh'fhalbh is thill e gealtach dlù,
 Chìte claon a shùil 'na cheann ;
 A chridh a' clisgeadh ri thaobh,
 A' labhairt baath, briste, mall. 340

"Eirich-sa, shionaidh nan tonn,
 A shàr cheannaird nan donn sgiath,

*This is
 better for
 than the
 English.*

* See page 97. if we may say "shake."
 we may also say "was shaken" but this is unusual.

Chi mi sruth chiar-bheann nan tom,

Chi mi sìol Eirinn 's an triath.

Carbad! carbad, garbh a' chòmhraig, 345

Gluasad thar chòmhnard le bàs;

Carbad cuimir luath Chuchullin,

Sàr-mhac Sheuma nan cruaidh chàs. _____ *

Tha 'earr a' lùbadh sìos mar thonn,

No ceò mu thom nan carragh geur, x 350

Solus chlocha-buadh mu 'n cuairt

Mar chuan mu eathar san oidhche. x *one assumption is
wrong here.*

Dh'iuthar faileusach an crann.

Suidhear ann air chnaimhibh caoin,

'S e tuineas nan sleagh a t' ann, 355

Nan sgiath, nan lann, 's nan laoch.

Ri taobh deas a' mhòr-charbaid

Chithear an t-each meanmnach séidear,

Mac ard-mhuingeach, cliabh-fharsaing dorch,

Ard-leumach talmhaidh na beinne; 360

'S farumach fuaimear a chos;

Tha sgaoileadh a dhosain shuas

Mar cheathach air àros nan os;

Bu shoilleir a dhreach, 's bu luath

'Shiubhal; Sithfada b'e ainm. 365

Ri taobh eile charbaid thall

Tha each fiarasach nan srann,

Caol-mhuingeach, aiginneach, brògach

Luath-chosach srònach nam beann.

Dubh-sròngheal a b'ainm air an steud-each, 370

Làn mhìle dh'ialla tana

Ceangal a' charbaid gu h-ard,

Cruaidh chabstar shoilleir nan srian

'Nan gialaibh fo chobhar bàn;

* Something like this passage exists in Irish
It is more like the measured prose of the tales and
I believe it to be genuine

Tha clocha boilsge le buaidh 375

Cromadh suas mu mhuing nan each,

Nan each tha mar cheò air sliabh

A' giùlan an triath gu chliù.

'S fiadhaiche na fiadh an colg,

Co làidir ri iolair an neart ; 380

Tha 'm fuaim mar an geamhradh borb

Air Gormmheall mùchta fo shneachd.

Sa' charbad chithear an triath

Sàr mhac treun nan geur lann,

* Cuchullin nan gorm-bhallach sgiath, 385

Mac Sheuma, mu 'n éireadh dàn.

A ghruaidh mar an t-iuthar caoin,

A shùil nach b' fhaoin a' sgaoileadh ard

Fo-mhala chruim dhorcha, chaoil ;

A chiabh bhuidhe 'na caoir m'a cheann, 390

Taomadh mu ghnùis àluinn an fhir,

'S e tarruing a shleagh o chùl.

Teich-sa, shàr cheannaird nan long,

Teich o 'n t-sonn, 's e tigh'n a nall

Mar ghaillinn o ghleann nan sruth !" 395

" C'uin a theich mi ? " thuirt rìgh nan long,

" C'uin a theich Suaran nan donn sgiath ?

C'uin a sheachnadh leam cunnart trom,

Mhic Airne, bu dona riamh ?

[Dh'fhuiling mi gailleann nan speur 400

Air cuan beucach nan geur fhras ;

Dh'fhuiling mi còmhrag bu treun.

[C'uin an teichinn féin o'n chath,

Mhic Airne, bu taise làmh ?

Eiribh mo mhìlte air an t-sliabh, 405

+ Taomaibh mar ghàirich a' chuain,

See ante/cage 97.

* This word is so used throughout this Ossian but
+ no where else.

CUCHULLIN IN HIS CHARIOT.

The luxuriance of the imagery which Macpherson cultivated in his version of the Ossianic poems, has somewhat obscured the meaning of the Celtic bard, and left the English reader with little more than a garland of poetic flowers, with scarcely a thread of narrative to connect them. The original, however, is a clear, deep, continuous stream, unbroken and unobscured by the abundant growth of poetic foliage which adorns its banks. For those who have been reading "The Hardships of the Horse," we have made the following literal translation, in order to bring out the "points" of the celebrated chargers which carried "Cuchullin to his fame." Having seen Cuchullin approach, Suaran's scout addresses his master thus :—

Arise, thou, lord of the ocean,
Commander of brown shields ;
I see the dark-wooded mountain torrent,
I see the sons of Erin and their chief.
A chariot ! a chariot for the fierce conflict
Moves o'er the plain with death—
The rapid, shapely chariot of Cuchullin,
Tried Shema's matchless son.
Down, like a wave, it curves below,
Or, like a mist on the wooded shelving rock ;
The light of gems surround it,
As the sea, a skiff by night ;
Of polished yew the shaft,
The seat of finest bone :

'Tis the gathering place of lances,
Of shields, of spears, and champions !

To the right of this great chariot,
Is seen the spirited, compacted horse
Of high-maned race, with ample chest, and dark,
A high-bounding, solid steed to tread the mountain—
And merrily resounds his tramp ;
The spread of his forelock on high
Is like a mist on the home of the deer ;
Glossy is his hue, and swift his speed,
He's well named *Long Spring*.

Over, to the other side of the chariot,
Is a curveting, snorting horse,
Thin-maned, self-willed, hard-hoofed ;
A fleet-footed, snuffing mountain steed,
Whose name is *White-nosed-Black*.

A thousand slender thongs
Attach them to the car ;
A bright, hard, bridle bit
In each one's jaws in foam,
And gems, which flash with worth,
Festoon each horse's mane—
Horses that, like mist upon the mountain,
Carry the hero to his fame.
Wilder than deer is their fury,
Intense as the eagle's their strength ;
Their sound like the fierceness of winter
On Gormal whilst smothered in snow.

In the chariot I see the champion,
To keen-edged weapons born ;
Cuchullin, with his blue-bossed shield,
The son of Shema, whose deeds resound in song ;
His cheek is like the seasoned yew,
His noble eye high looks all round,
Beneath a slender, dark-arched brow ;
His golden locks glowing upon his head,
And streaming o'er a countenance of noblest manly
grace—

As he draws his spear from behind !
To your ships, then, great commander,
Flee from the hero, for here he comes,
As comes a tempest from a flooded glen !

By
John Murdoch
Sent by
Carmichael.
April 2/62

Handled by Isaac Deane May June Gaelic.

See.

Grant on the Gael. . P 418.

Edinburgh. 1814. —

West Highland Tales N. 409. P^e

'Nuair chromas an osag o'n nial.
Eireadh Lochlin nan lann mu'm' chruaidh.

Bithibh mar charragh an cois sàil'
An talamh nan ràmh agam féin, 410
A thogas an giubhas gu h-ard
An coimhstri ri gaillinn nan speur."

Mar thoirm fhoghair o dhà bheinn,
Gu chéile tharruing na suinn;
Mar shruth làidir o dhà chraig 415
'G aomadh, taomadh, air an réidh,
Fuaimear, dorch, garbh sa' bhlàr
Thachair Innisfàil is Lochlin.

Ceannard a' spealt-chleas ri ceannard,
Is duine 'n aghaidh gach duine: 420
Bha cruaidh a' screadan air cruaidh,
Bha clogaide shuas 'gan sgoltadh,
Fuil a' dòrtadh dlùth mu 'n cuairt,
Taifeid a' fuaim air mìn iuthar,
Gathan a' siubhal ro' 'n speur. 425
Sleagha bualadh a' tuiteam thall.

Mar dhealain oidhche sa' bheinn,
Mar onfha beucach a' chuain,
'Nuair ghluaiseas an tonn gu h-ard,
Mar thorrunn air cùl nan cruach, 430
Bha gruaim is farum a' bhlàir.

Ged bhiodh ceud bard Chormaic ann,
'S an dàn a' togail a' bhlàir,
Cha b' urrainn aithris ach gann
Gach coluinn gun cheann, is bàs. 435

Bu lìonor bàs fhear is thriath,
Am fuil a' sgaoileadh air an t-sliabh.

Bi'bh brònach, a shìol nan dàn,

This is the measured prose of the tale

Measured by Mac Lean very fine Gaelic.

Mu Shithàluinn nan garbh-thriath.

Tog-sa, Eibhir, t'uchd bàn

440

Mu shàr Ardan nan colg fiar ;

Mar dhà eilid thuit o 'n bheinn

Fo làimh Shuarain nan donn sgiath ;

'Nuair ghluais ro' mhìlte gu treun,

Mar thanas an speur nan nial,

445

Tanas, a shuidheas an scleò,

Leth-dhèanta do cheò o thuath,

'Nuair dh'aomas maraiche, nach beò,

Sealladh bròin air bhàr nan stuadh.

Nior chaidil do làmh ri d' thaobh,

450

Thriath Innis nan caoin shian ;

Do lann air astar nam faobh

Mar dhealan a' lasadh gu dian,

'Nuair thuiteas an sluagh sa' ghleann,

Is aghaidh nam beann 'nan caoir.

455

Shrann an Dubh-sròngheal thar seoid,

Nigh Sithfad' a bhròg am fuil.

Luidh gaisgich 'na dhéigh gu leòr,

Mar choill' air Chromla nan tuil,

'Nuair ghluaiseas òsag ro' 'n fhraoch

460

Le tanas fhaoin na h-oidhche.

Bi deurach air carragh nam fuaim,

Nighean uasal Innis nan long ;

Lùb do ghnùis àluinn thar chuan,

'Thus', a's gloine na taibhs' air thom,

465

A dh'éireas suas gu mòthar mall,

Mar ghath-gréin air sàmhchair nam beann ;

Thuit, 's ghrad thuit e 'sa bhlàr,

Tha òig-fhear do ghràidh gun tuar

Fo lainn Chuchullin bu shàr—

470

much of this is very bad. and suggests an English original. brog is a man's shoe. there is a word perhaps.

Ciod dh'fhàg thu cho bàn 's cho fuar?

Cha ghluais e gu cruadal gu bràth,

Cha bhuail e fuil ard nan saoi:

Thuit Treunfhear, òg-Threunfhear, gu bàs;

Oigh, cha 'n fhaic thu do ghràdh a chaidh. 475

Tha 'mhiolchoin a' caoineadh gu trom

Aig baile, 's chi iad a thaibhse.

'Tha 'bhogha gun taifeid, 's e lom;

Air tom tha farum a' bhàis.

Mar dh'aomas mìle tonn gu tràigh,

480

A ghluais fo Shuaran na dàimh:

Mar thachras tràigh ri mìle tonn,

Thachair Eirinn ri Suaran nan long.

Sin far an robh guthan a' bhàis,

Toirm gàire-cath is cruaidh,

485

Sgiatha 's màile brist' air làr,

Lann 's gach làimh, 'na dhealan shuas,

Fuaim a' bhlàir o thaobh gu taobh,

Còmhrag beucach, creuchdach, teth,

Mar cheud ord a' bualadh baoth

Caoir o 'n teallach dearg ma seach.

Cò sud air Léna nan sliabh?

Cò 's duirche 's as fiadhaiche gruaim?

Cò 's cosmhuil ri nial bu chiar,

Lann gach triath mar thein air stuaidh?

495

Tha bruillean air aghaidh nan tom,

Chrith carragh nan tonn air tràigh. X.

Cò th'ann ach Suaran nan long,

'S triath Eirinn mu'n éireadh dàin?

Tha sùil nan slògh ag amharc claon

500

Air suinn nach b'fhaoir ag aomadh suas.

Thuit oidhche air còmhrag nan laoch;

*Measured
pure genuine
Irish*

- x

Cheil comhstri nan saoi gun bluaidh.
 Air a' bheinn air fad an fhraoich
 Charnadh le' Daorghlas an t-sealg,
 A leagadh le iomart nan laoch,
 Mu 'n d'fhàg iad aonach nan dearg.

505
- x

Bha ceud fear a' tional an fhraoich,
 Deich a' lasadh chaor-theine suas,
 Tri cheud taghadh chlocha caoin,
 Ceud a' cosgairt na sithinn gu luath;
 Chìte ceò mu 'n cuairt is fleagh.

510
- [

'N sin thuirt ceann-uidhe na féile,
 Triath Eirinn an anam mhòir,
 E 'g aomadh air sleagh ag éirigh,
 Ri mac Fhena, 'm bard bu chorr,

515
- [

"A Charuill o 'n àm o shean
 C'uim a sgaoil a' chuirm dhomh féin,
 Is rìgh Lochlin nan colg sean
 Air tràigh Eirinn gun fhleagh sa' bheinn?

520
- [

'S fada fiadh Lochlin o 'n laoch,
 A thalla faoin a's fada thall.
 Thoir m'fhocal do'n t-saoi gun fhraoch;
 Gairm ceannard nan long a nall;

525
- [

Thigeadh o iomairt nan tonn
 Gu cuirm Eirinn nam fleagh fial;
 Cluinneadh e fuaim nan tom
 Sa' choill' 's an oidhche fo nial;

530
- [

'S farumach, fuaimear a' ghaoth
 A tha taomadh o 'chuan féin.
 Moladh e clàrsaiche caoin
 Is fonn o na laoiach sa' bheinn."

530
- [

Ghluais Carul, bu shèimh glòr;
 Ghairm ceannard nan donn sgiath.

“ Eirich o bhian nan torc mòr, 535

Eireadh Suaran, rìgh nan sliabh,

Tha sòlas slige na féile

Mu thriath Eirinn, 's guirme sùil.”

Fhreagair mar thoirm mhùchta, mhall

Air Cromla, 'nuair mhosglas gaoth. 540

“ Ge d' thigeadh òighe Innis-fàil

Le 'n làmhaibh bàn mar shneachda caoin,

Am brollaich geal ag éirigh ard,

Sùile tlàth ag iadhah gaol,

'An so a dheanadh Suaran tàmh 545

Mar mhìle creag an Lochlin àigh ;

'An so, gu 'n tig dearsa o 'n ear

A shoillse Cuchullin gu bàs.

Is taitneach gaoth Lochlin leam fhéin ;

A thog beucail a' chuain mhòir, 550

Labhairt measg nam bearta treun

Le cuimhne mo choille bu chorr,

Coille Ghorm-mheall, a b' uaine snuagh,

A lùbas ma seach fo 'n ghaoith,

Fuil chraobhach air sleagh nam buadh, 555

Fuil thorc ciar nan confhadh baoth,

Thoireadh Cuchullin domh cìs,

Cathair Chormaic nan górm sgiath ;

Mur toir, 'nuair dh'ùraicheas strì,

Bidh leam Fàl air uisg is sliabh.” 560

“ 'S brònach an guth,” thuirt am bard,

“ A thug Suaran nan donn sgiath.”

“ Is brònach dha féin a mhàin,”

Fhreagair mac Sheuma an triath.

“ Charuill, tog do ghuth gu h-ard 565

Air gach linn a bh'ann nach beò ;

Caithear oidhche ann am mìn-dhàn ;
Faighear gairdeachas sa' bhròn.

'S iomadh saoi is òigh bu chaoin
Ghluais o thùs an Innis-fàil.

570

Is taitneach dàin air na laoich
O thaobh Alba nam fuaime ard,

'Nuair dh'aomas farum na séilg
Fo ghuth Oisein nan caomh-rann,
'S a fhreagras aonach an deirg
Sruth Chòna nan toirm mall."

575

Thuirt Carull, " san àm o shean
Thàinig a nall neart a' chuain,
Mìle long air tuinn o 'n ear
Gu Ullin ghuirm-ghlais nan stuadh.

580

Dh'éirich sinns' readh Innis-fàil
An coinneamh nam fear o thuath.
Bha Cairbre, an garbh churaidh, ann,
Is Cridh'-mor, a b'àille do 'n t-sluagh.

Dh'ùraich iad mu 'n tarbh bu bhàn,
A chèite 'm beinn Ghuilbuinnsa shuas,
Leig gach fear a chòir a b'fhearr,
Ghluais am bàs o lanna cruaidh.

585

Chaidh iad taobh ri thaobh air ghleus,
Is ghéill dàimh a' chuain sa' bhlàr.
Co b' annsa na fir bu treun,
Cridh'-mor 's Cairbre bu shàr.

590

B'fhearr nach cualas air tarbh riamh
Air Gulbuinn riabhaich an fhraoich.
Chunnaic iad e anns an t-sliabh,
'S dh'ùraich trom-dhorran nan laoch.

595

Bhuail iad aig Lùbar a chéile,
Thuit Cridh'-mor air tèur 'na fhuil.

Thàinig Cairbre gu talla na féile
Gu Bràigh-soluis, bu chaoin' guth, 600

Piuthar ghasd a' ghaigich féin.
Air Crìdh'-mor bha fonn na h-òigh,
Fear òg dha 'n robh dìomhair a gràdh,
I deurach, 's e 'n còmhrag an t-slòigh,
A' feitheamh a phillidh o 'n bhlàr ; 605

Chìte o 'truscan uasal
A h-uchd uaibhreach mar ghealach oidhch',
'Nuair bhios a h-iomall a' gluasad
O duibhre a tuair gu soillse.
Cho caoin ri clàrsach a beul, 610
'N àm togail nam fonn le bròn.
Bu leath-sa an t-sùil mar reul.

' C' uin a thig thu na t-airm, a sheoid ?'
' Gabhsa, Bhràigh-soluis,' thuirt Cairbre,
' Gabh sgiath bhallach a' gharbh-chòmhraig, 615

Tog suas san talla nach meirg i ;
Dheth na h-airm bu nàmhaid dhomhs' i.'
Bhuail cridhe bu tlà ri taobh.
Dh'fhalbh a snuagh, is bhris i ro' 'n fhraoch,
Fhuair i e marbh ; is 'dh'eug i san t-sliabh, 620

'N so féin, a Chuchullin, tha 'n ùir,
'S caoin iuthar tha fàs o 'n uaigh.
Bu ghlan thu, Bhràigh-soluis, o 'n mhuir,
B' àille Cridh-mor o chul nan cruach.

Cumaidh baird ar cuimhne araon, 625
Fhad 's a thaomas an caol o chuan."

" 'S binn do ghuth, a Charuill, dhomh féin,"
Thuirt triath Eirinn bu ghorm sùil ;
" 'S binn d'fhocail, a bhaird, sa' bheinn,
Ag éirigh o àm nan cliù ; 630

Iad cosmhuil ri braon nan sian,
 'Nuair sheallas a' ghrian air raon,
 Caol fhaileus a' siubhal air sliabh,
 'S an osag gu mall 's gu caoin.

Buail clàrsach, mhic Fhena, buail ; 635

Mol, a Charuill, mo luaidh, tha thall,
 Deò-ghréine Dhùn-scàthaich nan stuadh,
 Ainnir bhràigh gheal, nan ros g mall,
 Ise dh'fhàg mi 'n Innis an t-slàigh,

Og-bhean bhanail chorr mhic Sheuma. 640

An tog thu aghaidh nan snuagh caoin
 O 'n charraig a' coimhead mo sheoil ?

Cha n fhaic thu ach a' mhuir fhaoin,

Cha 'n e cobhar nan tonn do sheoid ;
 Fàg a' charraig, is oidhe mu 'n cuirt ; 645

Tha osag nan cruach mu d' cheann.

Cha till mi o achadh gun bhuidh,

Am feadh 'sa mhaireas an ruaig sa' ghleann.

A Chonaill, le eachraidh air còmhrag

Cuir Ainnir nan triath air cùl ; 650

Aille 's glaine fo chiabh òr-bhuidh

Nighean Shorghlain 's àirde cliù."

Fhreagair Conall nan glòr mall :

" Cuir faire air coigrich a' chuain,

Cuir gaisgich san doire ud thall, 655

Ag amharc air Suaran nan stuadh.

Chuchullin, tha m' anam gu sìth,

Gu tighinn o Alba nam beann

Laoich ghasda le Fionnghal an rìgh,

Ceann ghaisgeach an strì nan gleann." 660

Bhuail e, le caismeachd, an sgiath.

Dh'imich faire air taobh nan sliabh,

Luidh slòigh air aomadh fhraoich
 Fo reula 's gaoth na h-oidhche;
 Tanas churaidh thuit sa' bhlàr,
 Neoil ghruamach mu 'n cuairt a' snàmh,
 Is fada thall air sàmhchair Léna
 Chluinntear éibh a' bhàis.

665

December 1861. If the rhythm and
 musical cadence of this book is
 considered without reference to the
 meaning it is easily divided into
 stanzas of various kinds as
 - above.

There remain a number of passages
 which will not scan & clink
 of these some are like the measured
 prose of the tales & have a cadence
 some are like half stanzas or
 single lines.

Some are mere prose -

These are not marked and it will
 be found ^{that} the joints on which the
 story hinges & the cement which joins the
 detached passages, are to ^{be} found in
 these, when the meaning alone is considered.
 Many of MacLennan's (red ink) marks will
 be found in these broken passages.
 so that rhythm, meaning and grammar, all
 point the same way. This is a mosaic
 with evident joints

FIONNGHAL.

DUAN II.

LUIDH Conall aig sruth nam fuaim
Fo 'n daraig gun duill' air crann ;
Ri cloich mu 'n robh còinneach uaine
Dh'aom ceannard nan triath a cheann.
Measg an fhraoich, an truscan dubh, 5
Chualas leis guth na h-oidhche.
'O laoich luidh e fada thall,
Gun eagal air mac nan lann.
Chunnaic an gaisgeach 'na shuain
Sruth caoirtheach o chruaich nam beann ; 10
Shuidh Cruthgheal air dearsa gu chùl,
Saoi a thuit le cliu sa' ghleann ;
Thuit e fo Shuaran nan long
A' còmhrag an carraid nan sonn.
Bha aghaidh mar ghath na gealaich ; 15
Bha 'earradh do nial nan tom ;
Dhà shùil mar éibhle sa' bhealach.
'Na bhroilleach bha lot mar tholl.
" Chruthghil !" thuirt Conall bu shàr,
" Mhic Gheugail o aird' nan sliabh, 20
Com' tha thu cho glas o' n bhlàr,

Cho brònach, fhir bhrisidh nan sgiath ?
 Le eagal 'cha d' chaochail do shnuagh.
 Ciod thionndaidh do thuar, a Chruthghil ?"
 Leth-fhaicte, briseadh gu deoir 25
 Shìn e 'làmh mhòr thar an laoch,
 Thog e le spairn a ghuth-beoil,
 Mar Leug-ghaoith an cuiseig no 'm fraoch.

“ Tha m' anam, a Chonaill, air tom,
 Mo cholunn aig tonn na h-Eirinn. 30
 Chaoidh cha labhair, a cheannaird nan sonn ;
 Cha 'n fhaicear air lom mo cheuma ;
 Mar aiteal air Cromla nan sliabh,
 Mar fhaileus tigh'nn sìos o cheò.
 Chonaill 'mhic Cholgair a thriath, 35
 Chi mi nial dhaoine nach beò ;
 Nial a' bhàis air machair Léna,
 Sìol Eirinn a' tuiteam thall.
 Grad-fhàg, a chinn-uidhe na féile,
 Raon nan tanas ; na bi mall.” 40
 Mar ghealaich a dubhadh san speur
 Ghabh e dha féin a' ghaoth.

“ Fuirich,” thuirt Conall bu chòrr,
 “ Mo charaid dileas dubh-dhearg féin,
 Leig uat an gath teine, fhir mhòir. 45
 Cia an talamh dha d' chònuidh sa' bheinn ?
 Fuirich, mhic Chromla na gaoith.
 Cia 'n t-aonach a's uaine tom,
 Cia 'n còs bheil tunaidh an t-saoi ?
 C'àite 'n aom thu an codal a's trom ? 50
 Nach cluinnear thu 'm farum nan sian,
 Measg toirm a' taomadh o 'n bhlàr ?
 C'uin a chithear do chleasa dian ?

'S lag tanas air aghaidh nan carn."

Dh'éirich Conall bu mhìn glòr ; 55
Shiubhail e mòr 'na àirm ;

Bhuail sgiath Chuchullin bu chòrr,
Chlisg ceannard a chòmhraig o toirm.

" Carson," thuirt gaisgeach a' charbaid,
" Thig Conall nan garbh-bheum o 'n fhraoch ? 60
Nan éireadh mo shleagh gu d' mharbhadh,
Bhi dorran air m'anam, a laoich.
Labhair, mhic Cholgair bu treun,
Tha d'fhocal mar ghréin a' soillse."

" Mhic Sheuma, ro' 'n oidhche dhuibh 65
Thàinig Cruthgheal o chòs nan càrn ;
Chèite na reulta ro' 'chruth,
'Nuair a dh'éirich a ghuth le spairn,
'S e teachdair a' bhàis a th' ann.
Bha 'labhairt gu mall mu 'n uaigh, 70
Iarr sìth, a thriath Eirinn nan lann,
No teich thar Léna o 'n chuan,"

" Chualadh le Conall a ghuth !"
Thuirt triath Eirinn, bu mhòr brìgh ;
" Bha reulta dealradh ro' 'chruth ! 75
Mhic Cholgair, a dh'iarras sìth ;
Is gaoth bh'air do chluais, a ghaigich,
Agus toirm nan allt mu d' cheann.
No ma bha Cruthghil ri fhaicinn,
C'uim nach tug e m'fhianuis fo d'lainn ? 80
An d'fhiosraich o 'n taibhs' mu 'chòs,
Mu thalla fir astair na gaoith ?
Gheibhte fo lann a ghuth-beoil,
Gach eòlas a bha aige 'n t-saoi.
'S beag eòlas an t-saoi, a Chonaill : 85

'N diugh féin a bha e san t-sliabh,
 Cha b'fhad a shiubhal ; 's bu don e.
 Co dh'innseadh air bàs nan triath ?"

“ Tha astar nan taibhs' air neoil,”
 Thuirt Conall bu mhòr ciall ; 90

Air gaoith chithear suinn nach beò ;

Tha 'n tunaiddh an còs nan sliabh ;

'Nam fois bidh an sanas ri chéile,

'S an labhairt mu bhàs nam fear."

“ Biodh an labhairt mu bhàs nam fear, 95
 H-uile fear ach ceannard Eirinn.

Cha teich mi o Shuaran o 'n lear,

Mu 's fheudar tuiteam, éiridh m' uaigh,

Aig iomairt nan stuadh, fo dhàna.

Taomaidh sealgair deoir o 'ghruaidh ; 100

Bidh bròn a toinpeadh mu Bhràigheal,

Ainnir àillidh, b' àirde cliabh.

Cha 'n eagal bàs ach ruaig ;

Chunnaic Fionnghal mo bhuaiddh sa' bhlàr.

Thanais fhaoim nan carragh geur, 105

Feuch dhomh thu féin gun dàil ;

Thig thus' air dealan nan speur,

Is faiceam mo bheud a' d' làimh ;

Cha teich mi o Shuaran, a thaibhs',

Fhaileis eatruim na fàs ghaoith. 110

Eirich, mhic Cholgair, is buail

Sgiath bhallach nam fuaim ard ;

Eadar dà shleagh chithear shuas.

Eireadh laoich nam buadh gun dàil,

Measg comhstri' is blàir na h-Eirinn. 115

Ge fada 'na thighinn a nall

Fionnghal o Innis nan gaoth,

Buaileam, a Chonail, am blàr,
Is tuiteam fo lann nan saoi."

Sgaoil air an leathad am fuaim ; 120
Dh'éirich laoiach nam buadh fo airm,
Mar bhristeas cùl dubh-ghorm nan stuadh
San taif fo bhruaillein nan stoirm,
Sheas iad gu mòr air an fhraoch
Mar dharaig 's am faobh mu 'n ceann, 125
'Nuair chluinnear fo reotha a' ghaoth,
Duille thioram a' taomadh ro' 'n ghleann.
Ghlas faobhar nan nial air Cromla ;
Chrith an là air aomadh a' chuain,
An gorm-cheathach a' snàmh air aonach, 130
Ceileadh Innisfail 's a sluaigh.

" Eiribh fo m' chaismeachd gu luath,"
Thuirt ceannard nan donn-sgiath,
" Eiribh, shìol Lochlin nan stuadh ;
Dh'fhàg Eirinn fo ruaig an sliabh. 135
Leanaibh ro' Léna nan gleann,
Gabh, a Mhòirlaimh, tigh Chormaic fo d' cheann,
Géilleadh do Shuaran nam buadh,
Mu 'n tuit iad san uaigh fo lann,
'S faoin sanas a' bhàis an Eirinn." 140

Dh'éirich iad mar scaoth o 'n chuan,
'Nuair bhuaileas an stuadh an tràigh.
Mar mhìle sruth bha toirm an t-sluaigh,
'N àm tachairt an Cona an àigh, 145
An garbh-eas, a' briseadh o 'n oidhche,
Fo dearsa soillse na gréine.
Mar thaomas faileus dùbhra dùinte
Air aomadh mùgach foghair thall,
Cho gruamach, dorch, dlùth, gun chuntas, 150

Shiubhail Lochlin mòthar, mall.
 Mar thore ciar air chruaich nam beann,
 Ghluais 'na airm ard-rìgh nan lann;
 Air taobh a' gaisgich chite sgiath
 Mar thein an oidhch' air leac nan sliabh, 155
 An saoghal dorcha, sàmhach, faoin,
 Fear-siubhail critheach coimhead claon
 Air tanas baoth san dearsa.
 Chithear thall an carn fo sclèò,
 'S na daraig mhòr a dh'fhàs air. 160
 Chuir osag o bhruaillein a' chuain.
 Fo ruaig an ceathach o 'n charn.
 Chunn'cas sìol Eirinn nam buadh;
 Mar charragh ri stuaidh nan ràmh
 'N àm seach'ran do mharaich o 'eòlas, 165
 'S e brònach mu chaochladh nan speur.

“ Siubhail, a Mhòrlaimh, gu luath,”
 Thuirt rìgh Lochlin nan stuadh ard;
 “ Tairg sìth do dhaoine fo ruaig;
 Sud shuas iad mu chruaich nan carn, 170
 Tairg sìth a bheiream do rìghre,
 'Nuair chromas an cinn fo lann,
 'N déigh an gaisgich a thuiteam san strì,
 'S òigh mhìn gu deurach sa' ghleann.”

Thàinig Mòrlamh mòr mac Shathair; 175
 Bu mhòr, 's bu mhòthar a cheum,
 Gu labhairt ri triath Eirinn bu shàr
 Measg coimhthionail ard an treun.

“ Gabh sìth o Shuaran, 's thoir cìs,”
 Thuirt gaisgeach nach mìn glòr; 180
 “ Gabh sìth a bheirear do rìghre,
 'Nuair thuiteas an strì na slòigh.

Fàg Eirinn nan sruth 's nan raon :
 Do bhean, is cù caol an fhéidh,
 Bràì'gheal uchd-àluinn is caoin, 185
 Luath, a dh'fhàgas a' ghaoth 'na dhéigh,
 Tairg sin ; oir is lag do làmh,
 Gabh smachd ; na bi dàn 's bi beò."

" Innis do Shìtaran nan sgiath,
 Cha do ghéill mi riamh, 's cha ghéill. 190
 Bheiream an cuan dha 'n triath,
 No uaigh dha 'shlòigh an Eirinn.
 An là sin cha d' thig gu bràth
 Bheir dearsa mo ghràidh gu tuath,
 'S cha teich, an Lochlin nan carn, 195
 Ard-chabrach na seilg o Luath ?"

" Fhaoin cheannaird a' mhor charbaid,"
 Thuirt Mòrlamh, " bheil t'àirm ro' 'n righ,
 An righ le luingeas o gharbh-choill,
 Thogadh 'n innis mu 'n dhùisg an strì ? 200
 'S cho beag Eirinn nan tom uaine
 Do cheannard a' chuain fo stoirm."

" Am focail géilleam do Mhòrlamh,
 Mo lann do neach beò cha ghéill.
 Bidh Eirinn fo chumhachd Chormaig. 205
 Fhad 's a bhitheas deò annam féin.
 Chonaill, chinn-fheadhna nam fear,
 Chual thu Mòrlamh nam faoin-ghlòr ?
 Bheil sìth dhuit ri daoine o'n lear,
 Fhir bhrisidh nàn sgiath mòr ? 210
 Thanais Chruthgheal na faoin ghleus,
 C' uim a thog thu dhomh féin am bàs ?
 Tuiteam an tigh caol gun leus
 Measg sòlais nan treun-dhàn,

'Togaibh, a shìol Eirinn nam buadh,
 Gach garbh-shleagh is iuthaidh geur.
 Buailibh dàimh Lochlin o thuath,
 Mar thanais a nuas o 'n speur."

215

Dorcha, beucach, colgach, dùinte
 Thaom iad dlùth o dhùbhra a' bhlaire,
 Mar cheò an gleann is doimhne mùig,
 'Nuair thig na stoirm o chùl nan carn
 Air sàmhchair chiuin na gréine.
 'Na airm ghluais Cuchullin féin,
 Mar thanas speur an iomall neoil,
 Earradh dearg do dhealan geur,
 'S gach gaoth bu treun 'na làimh ro-mhòir.
 Bha Carull anns an doire shuas,
 Stoc nam buadh a' fuaim 'na làimh,
 Thogail anama mòr an t-sluaigh
 Le cruaidh bhrosnachadh nan dàn.

220

225

230

"C'àite," thuirt am beul bu bhinn,
 "C'àite shìn thu féin, a Chruthgheal?
 'N ad luidhe air an fhonn gun bhrigh,
 'S do thigh grinn gun slige chùbhraidh?
 'S dubhach bean Chruthgheal fo dheoir
 'Na coigreach an talla a' bhròin.
 C' i sud mar dearsa air sliabh,
 Air aghaidh chian nan nàmhaid?
 C' i, ach Deò-ghréine nan ciabh,
 Bean Chruthgheal is àillidh bràghad?
 Tha 'falt air a' ghaoith 'na déigh;
 'S dearg a sùil, 's is caol a guth.
 'S glas Cruthgheal an astar an fhéidh;
 An còs na creige tha 'chruth.
 Thig e gu m' chluais am fhois;

235

240

245

'S lag a ghuth san oidhche,
 Mar sheillein ag iadhadh mu chloich,
 Mar chuileig an iomall soillse.
 Ach thuit Deò-ghréine mar nial 250
 Am madainn chiar san ard-bheinn.
 Tha lann Lochlin 'na caoin-chliabh.
 Thuit rùn nan triath, a Chairbre ;
 Thuit i, Chairbre, do chliu,
 Sàr ghallan ùr na h-òige." 255
 Chuala Cairbre fuaim a bhròin,
 Shiubhail mar mhòr-thorc a' chuain ;
 Chunnaic e 'nighean gun deò,
 Dh'aom e ro' mhlèan an t-sluaigh.
 Thachair ri Lochlin a lann ; 260
 O cheann gu ceann las an còmhrag,
 Mar cheud gaoth an coille mhòir
 An Lochlin nan tòrr 's nan tonn
 Mar cheud teine 'n giuthsach chòrr
 Air cheud beinn an tìr nan long ; 265
 Cho beucach, creuchdach, lìonor, mòr,
 Thuit aghaidh an t-slòigh fo 'airm.
 Mar chluarain ghearr Cuchullin daoine,
 Bha Eirinn ag aomadh fo Shuaran.
 Thuit Curthach fo làimh nach caomhnadh, 270
 Is curaidh nach b' fhaoin an Cairbre.
 Tha Mòrlann a chaoidh fo phràmh,
 Chrith thu fo 'n bhàs, a Chaoilte,
 Bha d' fhuil air do bhràighe bàn,
 Do chiabh bhuidh air làr 's i sgaoilte. 275
 'San àit anns 'na thuit an sonn,
 'S tric a chuir e air lom cuirm,
 'S tric o 'n chlàrsaich bhuail e fonn,

'S a mhlòlchoin san tom a' gairm,
 'Nuair bha òig-fhear nan caol-ghleann 280
 Cur taifeid air crann na seilg.

Dh'imich Suaran, rìgh nam buadh,
 Mar mhòr-shruth fuar nam fàs-bhèann,
 'Nuair thuiteas a' bhruách le 'luas
 'S na cuirn a' gluasad sa' ghleann. 285
 Sheas Cuchullin treun 'na chomhair,
 Mar chruaich mhòir mu 'n sgaoil an nial :
 Bhi cleasachd na gaoithe mu 'scòrr,
 'S a' ghiuthsach chòrr air taobh nan sliabh
 'S a chlochmheallan a' breabadh air craig ; 290
 Seasaidh craig na 'neart gu h-ard
 'Cur fasgadh air tlàth-ghleann Chòna.

Mar sin bha Cuchullin nam buadh
 'Cur fasgadh air sluagh na h-Eirinn.
 Mar fhuaran caoin a thaomas sruth, 295
 Dhòirt an thuil mu 'n cuairt do 'n laoch.
 Thuit Eirinn air àros nan cruth,
 Mar shneachda fo ghréin san fhraoch.

“ Shìol Eirinn,” thuirt Cruthmal gun tuar,
 “ Tha Lochlin san ruaig 'nar déigh. 300
 C' uim shesas mar chuisseig ri stuaidh ?
 Grad theichibh gu cruaich an fhéidh.”
 'Theich esa' mar fhiadh san fhireach,
 A shleagh mar bhioran ri thaobh.
 Cha lìonor ghabh astar gioraig 305
 Le Cruthmhal bu dona faobh,
 Thuit iad an carraid nan laoch
 Mu charraig an fhraoich air Léna.

Air charbad mòr nan clacha-buadh
 Chàite suas ard thriath na h-Eirinn ; 310

Mharbhadh leis gaisgich o thuath,
'S labhair ri Conall na féile.

“ A Chonaill, ard-cheann nam fear,
A dh'altrum gu gleus bàis mo làmh,
Ge d' theich sìol Eirinn o 'n lear, 315

Cumaidh sinne còmhrag ri dàimh.
A Charuill o 'n àm a dh'fhalbh,
Gabh le m' chairde do 'n tom ud shuas,
A Chonaill ! seas sa ri m' lainn
Gu cumail o' chall na ruaige.” 320

Leum Conall air carbad nam buadh ;
Chìte shuas sgiath mhòr nan treun,
Mar ghealaich a' dubhadh fo ghruaim,
Piuthar uaibhreach reul nan speur,
'S i 'g imeachd gu donn o 'n ear, 325

'S droch caochladh air inntinn nam fear.
Bha Sithfada spairn ri cruaich,
'S an Dùbh-sròngheal bu luath ceum ;
Mar thuinn mu mhòr-thorc a' chuain,
Bha tarruing an t-sluaigh nan déigh. 330

Air taobh Chromla nan cruach ard
Sheasadh brònach thall sìol Eirinn,
Mar mhòr-choille loisgte gu crann
Fo ghaoith-oidhche air carn ag éirigh,
O chéile fada tioram donn 335

Gun duill' air lom a' fuaim.
Cuchullin fo dharaig thall,
Sàmhach, gaisgeach nan rosg mall,
A ghaoth 'na fhalt craobhach shuas,
'Nuair thàinig fear-coimhead a' chuain, 340

Moran mac Fhithill, am bard.
“ An luingeas, an luingeas, a th'ann

O ard-innis nan ciar-bheann !

Fionnghal, ceann nan slògh, an triath,
Fear-bhristeadh nan donn-sgiath ; 345
An cobhar bàn mu thaobh nan long,
Na croinn le siuil mar choill' nan tom
Measg tional trom nan nial."

Thuirt Cuchullin, " Séid, a ghaoth,
O innis chaomh cheathaich a' chuain ; 350
Gu bàs nam mìlte thig, a shaoi,
Ard-rìgh Shelma is mòr luaidh.
Tha do shiuil, mo charaid, dhomh féin,
Mar dearsa na maidne o neul,
Do luingeas mar sholus nan speur, 355
Thu féin mar theine bu chòrr.

A dhealras gu mòr san oidhche
A Chonaill, chinn-uidhe nan triath,
'S taitneach ar cairde am bròn.
Tha 'n oidhche tional mu 'n t-sliabh ; 360
C' àite bheil Fionnghal nan long ?
Suidheamaid fo 'n dùbhra dhùint
Feithamh gealaich ùir is reul."

Theirinn air a' choill' a' ghaoth,
Toirm nan eas air cuirn nan sliabh, 365
Uisg mu Chromleac an fhraoich,
Dearg-reulta plaosgadh ro' 'n nial.
Ro-bhrònach air taobh nan sruth
Shuidh ceannard Eirinn nan triath ; 370
Conall mac Cholgair r' a làimh,
Is Carull o 'n àm a dh'fhalbh.

" 'S dona do làmh, a Chuchullin,"
Thuirt mac Sheuma bu mhòr feum,
" 'S dona do làmh, a Chuchullin, 375

O thuit leat do charaid féin ;
 Fheairde mhic Amuin an àigh,
 Bu mhòr dhuit mo ghràdh sa' bheinn."

" C' uime, Chuchullin, mhic Sheuma,
 Thuit fear-bhristeadh nan gorm-sgiath ? 380

'S cuimhne," thuirt Conall nam beum,

" Sàr-mhac Amuin nam mòr-thriath ;

Bu mhòr e, 's b' àluinn a shnuagh,

Mar bhogha nan stuadh san speur."

" Thàinig Feard o Alb' a nall, 385

Sàr cheannard nan ceud ghleann ;

An talla Mhùire thòg e 'lann ;

Fhuair e cairdeas nach bu ghann.

Bha m' astar san t-seilg leis an laoch,

B' àros faraon dhuinn am fraoch. 390

Deudgheal, bean Chairbre, bha còrr,

Triath mhòir raon Ullin is Ardbheinn,

B' e solus na sgéimh a còir,

B' e cridh' an talla dha 'n ardan ;

Bha 'gaol do dearsa na h-òige, 395

Mac Amuin, a b' uailse gnè.

' A Chairbre,' thuirt làmh bu chaoin,

' Thoir feudail gu leth dhomh féin ;

Fàgam do thalla, fhir fhaoin ;

Chairbre, thoir dhomh leth sa' bheinn.' 400

Thuirt Cairbre, ' Thugadh mac Sheuma

Gu leth dhuit an fheudail san fhraoch.

Bhean ghasda, is àillidh ceuma,

Na faiceam thu féin a chaoidh.

'S-e anamsa còmhnuidh na còrach, 405

Gheug-sholuis na mòr-chuis, bi slàn.'

Dh'fhalbh is roinn an fheudail dhoibh ;

Bha 'n tarbh mar shneachd air sliabh.

Thug mi do Chairbre an tarbh.

Dh'éirich ardan mu rùn nan triath. 410

‘ Mhic Amuin,’ thuirt bean bu tlàth,

‘ Chuir Cuchullin m' anam fo cheò.

Cluinneam, a thriath, air a bhàs,

No bitheam air Lùbar gun deò,

Bidh mo thanas mu phlaosgadh do shùl, 415

Is m' ardan, a rùn, a' d' dhéigh.

Gearr-sa Cuchullin gu 'chùl,

No fàg mi gun chliu sa' bheinn.'

‘ Lamhgheal,’ thuirt an t òg bu treun,

‘ C' uim' an cuirinn mac Sheuma gu bàs ? 420

'S e caraid mo smaointean e féin ;

C' uim' thogainn, a gheug, an lann ?'

Tri lài thuit i air deoir,

An ceathramh thog an t-òg a sgiath.

‘ Buailcam mo charaid bu chòrr ; 425

Ach tuiteam an tùs san t-sliabh.

Am b' urrainn domh fhaicin san aonach,

'S mi m' aonar, Cuchullin is 'uaigh.'

Rinn còmhrag air raon na Mùire,

Is sheachainn ar lanna lot ; 430

Bha screadail air clogaid le 'n cùlaobh,

'S air sgiatha bu dhùbh-ghorm cop.

Bha Deudgheal ri gàire aig làimh,

Thubhairt ri Fearde gun dàil ;

‘ Is lag na d' ghlacaibh an crann ; 435

'S lag do lann, is lag thu t-òige,

Cha choimeas do t-aois a' chruidh,

Fàg a' bhuaidh aig sàr mhac Sheuma,
 Mar chraig air thaobh Meallmoir an laoch.
 An sùil a' ghaigich chite deoir. 440

Labhair e gu fòil sa' bheinn,
 ' Chuchullin, tog do sgiath chòrr,
 Thoir aire, fhir mhòir, ort fhéin ;
 Tha m'anam fo eallach am bròn
 Mu d' fhuil a dhòrtadh, fhir thréin.' 445

Ghluais m'osna, mar ghaoith o chòs,
 Dh'éirich àrd 's bu gheur a' chruaidh.
 Thuit dearsa a' chòmhraig ; fo 'n tòrr
 Tha Fearde gun deò san uaigh.

'S dona do làmh a Chuchullin, 450
 O thuit an t-òg duineil fo d'lann."

" 'S brònach an sgeul, a thriath a' charbaid,"
 Thuirt Carull nam marbh-rann ;
 " Chuir m'anam air ais le farmad
 Gu aimsir a dh'fhalbh 's a bh'ann. 455

Na laithean a dh'aom o shean,
 'S tric a chual air Comal sgeul,
 A reub an caraid dha 'n robh 'ghràdh,
 Bha buaidh air a chruaidh am feum,
 Am còmhrag nan treun sa'bhlàr. 460

Bha Comal o Alba féin ;
 Thar ceud beinn bu thraith an triath,
 O mhìle sruth dh'òladh 'fhéidh ;
 Chluinnt' a choin air mìle sliabh ;
 Bha 'aghaidh cho sèimh ri òighe, 465
 Bu bhàs a làmh mhòr do laoich.

Bha 'rùn do ainnir, 's bu chòrr i,
 Nighinn Chomhluch nan corn 's nam faobh.
 B' is' an gath-gréine measg mhnàì ;

Bu duibhe na fitheach a ciabh ; 470

Bu luath a coin sheilg air tràigh ;

Chluinnt' a bogh' air ghaoith nan sliabh.

Bha h-anam air Comal a'tàmh ;

'S tric thachair an gràdh an sùil,

Sa' mhonadh bha iomairt an làmh, 475

Bu taitneach an sanas air chùl.

Bu rùn do Ghruamal an òigh ;

Triath Ardbheinn nam mòr nial.

Bha 'aire mu h-astar o shlòigh,

Nàmhaid Chomail nan gorm-sgiath. 480

Aon là o 'n t seilg, is iad sgèth,

Ceo a cleith na frith o 'n t-sluagh,

Thachair Comal is ainnir gun chlàth

'N còs Ronain aig srìth nan stuadh,

Aite-còmhnuidh do Chomal o 'n t-seilg, 485

Dha féin is do airm nam buadh.

Bha ceud sgiath ard gun mheirg,

Cend clogad treun do chruaidh.

' Gabh tunaidh,' 'se thubhairt an t-òg,

' A Ghealmhìn a's àillidh snuagh ; 490

Ghath-soluis a's ainneamh an còs ;

Chi mi cabrach mòr mu' n chruaich ;

Falbhaidh, ach tilleam gun tàmh.'

' Tha m' eagal mu nàmhaid,' thuirt òigh,

Mu Ghruamal nach éirich an dàn, 495

Dha 's annsa Ronan 's a chòs.

Ach fuirigheam am measg nan arn

Gu d' thilleadh o thoirm na seilg.'

Dh'fhalbh e gu Mora an fhéidh.

Chum feuchainn nach d' thréig a ghràdh, 500

Chuir ise na h-airm oirre féin,

Is luathaich i 'ceum gu tràigh.
 Shaoil e gur nàmhaid a bh'ann ;
 Bhual a chridh' gu h-ard a chliabh ;
 Thionndaidh a dhearg-chruth gu bàn, 505
 Mu 'shùile bhà dorchadas ciar ;
 Tharruing e 'm bogha gu chùl ;
 Leum o 'thaifeid iuthaidh réidh ;
 Thuit Gealmhìn 'na 'fuil, a rùn.
 Thàinig 's b'fhiadhaich a ghnùis 's a cheum, 510
 Ghairm air nighinn Chomluich nan long
 Gun fhreagradh o thom no sliabh,
 ' C' àite bheil thu, rùn nan sonn,
 Ainnir ghasda nan trom-chiabh ?
 Bha cridhe-sa clisgeadh thall 515
 Mu 'n iuthaidh a dh' fhàg a làmh,
 ' An tus' a nighinn Chomluich a t' ann ?
 'S e tuiteam gun dàil mu 'bràigh.
 Fhuair sealgair an dithis a b' ùr
 An àros an fhéidh ri stuaidh. 520
 Bu dorch a laithe mu 'rùn,
 Bu lìonor a cheum mu 'h-uaigh :
 Thàinig luingeas naimhd' o thuath,
 Bhual is chuir fo ruaig an dàimh.
 Ag iarraidh á' bhàis ro' 'n t-sluagh, 525
 Co a bhriseadh a chruaidh air tràigh ?
 Thilg e 'airm dhùbh-ghorm air réidh ;
 Fhuair iuthaidh a chré gun bhàigh.
 Tha chadal, a Ghealmhìn, ri d' thaobh
 Mu iomairt na gaoith air chuan. 530
 Chi maruich' an uaigh maraon
 'S e 'g éirigh air druim nan stuadh."

FIONNGHALL.

DUAN III.

“ ’S TAITNEACH leam focail nam fonn,”

Thuir Cuchullin, an sonn deas,

“ S-taitneach sgeul air àm a dh’fhalbh,

Caoin mar bhalbh-dhrùchd madainn shèimh

Air dosan is tuim nan ruadhag, 5

’Nuair a dh’ éireas a’ ghrian gu mall

Air slìos sàmhach nan liath-bheann,

Loch gun bhruillein fada thall

Caoin is gorm air urlar ghleann.

A Charuill, tog a rìs do ghuth, 10

Dh’éirich le aoibhneas san talla,

’Nuair bha Fionnghal nam ball-sgiath

Lasadh mu ghnuimh a shìnns’ re.”

“ Fhionnghail, fhir còmhnuidh sa’ chòmhrag,”

Thuir Carull, bu bhinne fonn, 15

“ ’S lìonor do chleas agus dubh-bhuill;

Fo t-fheirg thuit Lochlin nan long,

’Nuair bha t-aghaidh cho lom ri òigh’.

Chunnaic iad aghaidh na h-òige,

Bha 'n gàire 'n tùs mu 'n laoch. 20
Bha 'm bàs 'na làimh anns a' chomhstri.
A neart mar thuil Lòra an fhraoich ;
Mar mhìle sruth bha ghaigich chial,
An carraid nan sgiath, mu 'n t-sonn,
'Nuair ghlac iad rìgh Lochlin nan sliabh, 25
Is thugadh e sìos da luing.
Dh' at ardan 'na chridhe borb,
'N robh bàs dorcha dha 'n òig-fhear
'N anam triath bu choirbte colg.
Cha d'fhuair duine buaidh sa' chomhstri 30
Air Starno ach Fionnghall féin.
Shuidh an triath 'na thalla thall,
An tìr nan Gall is airde coill'.
Ghabh e Snìobhan liath 'na dhàil,
Is labhair e gu mall le foill ; 35
Snìobhan, a thogadh am fonn
Aig leac Lòduinn crom san t-sliabh ;
'Nuair chluinneadh an fhuath-chlach an sonn,
Thilleadh còmhrag ruaig nan triath.
A Shnìobhain, a's glaise ciabh," 40
Thubhairt Starno nan sgiath donn,
" Siubhail gu Ardbheinn nan sliabh,
Gu Selma, mu 'n iadh an tonn ;
Innis do Fhionnghal an rìgh,
A's gloine measg mìle triath, 45
Dha bheiream nighean a ghuth bhinn ;
Oigh a's àillidh thog mìn-uchd riabh,
Cho geal a ruighe a tha cruinn,
'S an cobhar air druim a' chuain.
Caoin anam géig a' chùil duinn. 50
Grad thigeadh an rìgh air stuaidh ;

Thigeadh an gaisgeach nach strìochd
Gu nìhinn a's dìomhaire ceum."

Thàinig Snìobhan bu ghlas ciabh.
Chaidh Fionnghal air triall le 'shluagh, 55
Leum anam, a' lasadh, roi' 'n triath,
Gu ainnir nan ciabh o thuath.

" Ceud fàilte," thuirt Starno bu chiar,
" A rìgh mhòir nan sliabh, ceud fàilt.
Bhur beath-sa, ghaigich mu 'n triath, 60
A shìol innis nan cruach ard.

Tri lài, san talla so féin
Gabhaibh cuirm is glens fo 'r ceann;
Tri lài measg ciar-thuire is féidh,
Am faoghaid an réidh 's a' ghleann. 65
Cluinnidh òigh a's àillidh bhur cliu,
'S i tunaidh air chùl an t-sluaigh."

Bha bàs nam fear 'na anam borb;
Thug e slig is cuirm nam fleagh.
Bha amharas an rìgh mu 'cholg; 70
Chum 'éideadh, is ghlac a shleagh,
Thuit eagal air sinnsire bhàis;
Theich iad thall o rosg an rìgh.
Dh' éirich guth aoibhneis mu 'n cuairt;
Bha aighear 'ga luaidh air tend, 75
Sheinn bàird air comhstri nam buadh,
'S air ard-uchd fo luaidh an tréin.

Thog Ullin, fear-focail an rìgh,
Guth binn o Chòna nam fuaim,
Mhol e nighean Lochlin nam frìth 80
'S triath Mhòrbheinn a's airde gruaim,
Chuala nighean Lochlin an ceòl;
Dh'fhàg i 'talla dìomhair thall;

Thàinig 'na h-àille dha 'n còir,
 Mar ghealach òg o neoil air sàil. 85
 Bha sgèimh mar sholus 'ga h-éideadh;
 Bha 'ceuma mar cheòl nan dàn.
 Chunnaic i 'n rìgh 'n òigh bu bheusach;
 Dh' éirich osna a cléibh gu mall;
 Bha gorm-shùil ag iadhadh os ìosal 90
 Mu thriath Mhòirbheinn nan liath charn."

An treas là le dearsa gu iar
 A' boillsgeadh air sliabh nam torc,
 Ghluais Starno nam mala ciar,
 Is Fionnghal nan sgiath 's nan lot. 95
 Leth soillse chàith iad san t-seilg;
 Bha sleagh Shelma night' am fuil.

Thàinig nighean Starno nach mairg,
 A gorm-shùil fo dheoir an tuil.
 Thàinig òigh' le guth bu tlàth, 100
 Gu laoch, bu shàr, rìgh Mhòirbheinn.
 " Fhionnghail o shinnsear nan triath,
 Na cuir earbsa 'n ardan Starno.
 Tha 'ghaisghich ceilte san t-sliabh,
 Sa' choille chlar fo àrmaibh; 105
 Seachainn coill' a bhàis, a rìgh,
 A threun-fhir o innis nan ràmh.
 Thoir cuimhne air Làmh-gheal nan sonn;
 Cum a h-athair o òigh an uchd bhàin,
 Rìgh Mhòirbheinn mu 'n iadh an tonn." 110

Gun bhruaillein ghluais an t-òig-fhear suas,
 A ghaisgich 'nan cruaidh ri thaobh.
 Thuit luchd a' bhàis fo 'làimh gu luath,
 Ghair Gorm-mheall mu 'n cuairt le 'fraoch.

Fa chomhair an talla'n robh fleagh, 115
Chruinnich o'n t-seilg an sluagh ;

Thàinig borb-Starn' le 'shleagh,
Dhubh-mhala mar nial air stuadh,
'S a shùil mar ruadh-thein oidheche.

" Thig-sa," thuirt Starno na strì, 120

" Aghaidh shneachda a's mìne glòr.

Cha robh do chòmhradh faoin do 'n rìgh ;

Air a làimh tha fìor-fhuil an t-sluaigh."

Thàinig le 'dearg-shùil fo dheoir,

A ciabh bu chòrr a sgaoileadh ard, 125

A brollach bàn fo osnaidh mhoir.

Co gheal ri cobhar sruth nan carn.

Bhuail Starno a chruaidh 'na taobh ;

Dh'aom i mar chuitheamh air an t-sliabh

'N àm tuiteam o Liath-lic an fhraoich, 130

'S fuaim a' gluasad o 'n aonach chiar,

'Nuair is sàmhach a' choill' 's an t-ard,

Is mac-talla snàmh sa' ghleann.

Thug Fionnghal sùil air a shluagh,

Is dh'éirich a shluagh fo àirm. 135

Bha 'n còmhrag mar charraid nan stuadh.

Chaidh Lochlin fo ruaig san stoirm.

Thog e òigh bu ghlàise snuagh,

Ainnir fharast, bu mhìn gnè.

Chuir a luingeas ri iomairt a' chuain ; 140

Fo Ardbheinn tha 'h-uaigh san réidh ;

Tha stuadh mu 'tigh caol gun leus.

" Ceud fàilt air t-anam, a gheug,"

Thuirt Cuchullin bu treun làmh.

" Ceud fàilt air bàrd, a's binne beul, 145

'S air gaisgeach mu 'n d'éirich dàn.

Bu làidir 'na òige 'n righ,
 Is neartmhor 'na aois a lann.
 Tuitidh Lochlin fo 'chruadal a rìs,
 Ard cheannard nam frìth 's nan gleann. 150
 Feuch do ghnùis o neoil ag éirigh,
 A ghealach, a shoillseadh a shiuil.
 Ma tha taibhs' is neartmhor sna spéuraibh
 'Na shuidh air ceathach gu 'chùl,
 Tionndaidh a luingeas o charragh, 155
 Fhir a tha marcachd nan sìan."
 So thuirt Cuchullin nam buadh
 Aig fuaime sruth uaibhreach nam beann.
 Thàinig Calmar a lotadh san ruaig,
 Mac Mhathais gun tuar o' n ghleann. 160
 Thàinig e 'na fhuil o 'n bhlàr;
 Dh'aom gaisgeach bu shàr air crann.
 Bu lag o 'n chòmhrag a làmh,
 Bha spionnadh 'na anam san àm.
 "Do bheath,' a mhic Mhathais," thuirt Conall,
 "Do bheatha dha d' chairdibh, a thriath, 166
 G' uim' a bhris an osna o d' bhrollach,
 Fhir anns nach robh eagal riamh."
 "Cha robh, a Chonaill, 's cha bhì,
 Thriath chòmhraig a's géire cruaidh, 170
 Tha sòlas air m' anam san strì,
 'S binn leam fuaime comhstri an t-sluaigh.
 Tha mise do shliochd nam beum;
 Cha robh eagal nan ceud air mo shinns're.
 B' e Cormar an ceud-fhear dhe m' thréibh; 175
 Bha 'aoibhneas an stòirm nan stuadh;
 Bha 'dhubh-eathar luathmhor, seang,
 Air sgéith gaoithe, 'n astar a' chuain.

Chuir tannas bruailein san oidhch' ;
 Dh'at muir gun soills', bha carradh fuaime ; 180
 Bha ghaoth 'cur nial agus bhoillsg'
 Tein-oidhche air aghaidh nan stuadh.
 Ghabh eagal is thill e gu tràigh.
 Bu nàir leis gun ghabh e fiamh :
 Bhuail e gu aigein gun tàmh 185
 Dh'iarruidh fuath-thanais nan nial,
 'Tri òig-fhìr riaghl' eathar air tonn,
 Bha 'chlaidheamh, 's e lom, 'na làimh.
 'N dubh-cheathach air àros nan long,
 Dh'iarr ceannard nan sonn le 'lann : 190
 Le 'lainn a dh'iarr an dùbhra,
 'S e dlùthadh ri 'n tannas gu cheann.
 Dh'fhàg sàmhla a' ghaoth 's an speur ;
 Dh'éirich reulta 's gealach chaoine,
 " Cho dàna ri m' shinns're mi féin ; 195
 Tha Calmar a réir nan sonn.
 Teichidh cunnart a chaidh o 'lann ;
 'S ann dhoibhs tha dàn a bhi's buaidh.
 Sibhse, shìl Eirinn na féile,
 Fàgaibh Léna, 's fuileach fraoch, 200
 Tionail na mhaireas ri chéile
 Gu rìgh nam beum, ard-thriath nan laoch.
 Chualas triall Lochlin fo àirm ;
 Gabhams an còmhrag a'm' làimh ;
 Bidh m' fhocal cho ard ri stòirm ; 205
 Bidh am barail gur mìle th' ann.
 Mhic Sheuma, cuir cuimhn' orm féin ;
 Cuir cuimhn' air Calmar gun deò ;
 'Nuair bhuadhaicheas Fionnghal sa' bheinn,
 Cum mo chuimhne le cloich o cheò ; 210

Cluinnidh gach linn am dhéigh
 Air Calmar, e féin, 's a chliù.
 Bidh a mhathair an astar an fhéidh,
 Fo aoibhneas a' coimhead air 'ùir."

" Mhic Mhathais," do fhreagair an triath, 215
 " Cho do thréig mi thu riamh, 's cha tréig ;

Tha m' aoibhneas an cunnart nan sgiath ;
 Cha deachaidh fò ruaig 's cha teid.

A Chonaill, 's a Charuill 'araon

O 'n aimsir a dh'aom o shean, 220

Thugaibhs' ar cairde ro' 'n fhraoch,

Gaisgich Eirinn nan colg sean,

'Nuair a dh'isleas farum a' chòmhraig,

Gheibh sibh sa' chòmhnard gun deò,

Dà churaidh chaidh sìos air chòmhluath 225

Measg mhìlte an comhstri nan slògh.

Mhic Fhithil nan ceum ard,

Gabh Léna gu gair a' chuain ;

Thigeadh rìgh Mhòirbheinn gun tàmh,

Thigeadh an triath nall gu luath, 230

Mar a' ghrian an deireadh nan stòirm,

Le solus as-ùr dha 'n t-sluagh."

Ghlas madainn air Cromla an fhraoich ;

Ghluais sìol nan long o thonn gu torr.

Sheas Calmar an aghaidh nan laoch ; 235

An ardan faoin bha 'anam mòr,

Bu ghlas 'na thuar bha triath nam beum ;

Dh'aom air sleagh 'athar 's e fann,

Sleagh 'athar o Lara nan treun,

Thug e féin gu réidh nan lann, 240

'Nuair bha anam a mhàthar fò cheò,

Anam Alcletha 'na h-aonar,

'S i 'g aomadh fo bhròn na h-oidhche.
Ghlac an t-sleagh, ach thuit e thall,
Mar chraoibh a' strìochdadh air sliabh. 245
Sheas Cuchullin 'na aonar sa' bhlàr,
Mar chraig an gaineamh sheas an triath,
Craig air an taomadh an cuan
Neart nan stuadh gu fuar ri taobh ;
Bhi cobhar bàn mu 'muineal shuas, 250
Na cuirn a' fuaim air cruaidh an fhraoich.
O 'n cheathach ghlas air toirm nan stuadh,
Chunn'cas luingeas nan seòl bàn,
Luingeas Fhionnghail nan sàr-thriath,
Ard mar choille chior an croinn 255
Géilleadh ma-seach àir druim a' chuain.
Chunnaic Suaran o leac nan os,
Is thill e o ruaig na h-Eirinn.
Mar thaomas an cuan o thràigh
Mu cheud innis gàireach nan torc ; 260
Cho beucach, dubhlaidh, leathan, mòr
Ghluais Lochlin fa chòir an rìgh.
Crom is deurach, brònach, mall,
A shleagh san fhraoch ri thaobh 's 'na dhéigh,
Luidh Cuchullin thall sa' choill', 265
Mar theine soillse roimh a bhàs.
Mu chairidibh bha mulad an laoich
An codal caoin air sliabh nam blàr,
B' eagal dha aghaidh an rìgh,
Chuir fàilt air o 'n strì cho tric. 270
" Is lìonmhor mo laoich air làr,
Tréith Eirinn, a b' àillidh snuagh,
Iadsa bha sùrdail san talla,
'Nuair a dh'éirich farum nan corn ;

- Cha 'n fhaic mi chaoídh an ceuma 275
 Am fraoch air eaduinn nan sìan :
 Cha chluinn mi an guth san t-sèilg
 Aig sruth an deirg san aonach ;
 Clos, sàmhach, is ìosal nan codal
 Nan luidhe gun leus tha mo chairde. 280
 A thannais fhaoin nam marbh-laoch,
 Tachraibh san fhraoch orm féin,
 'Nuair lùbas craoibh Thùra fo ghaoith,
 'S fuaim bhaoth air aghaidh na beinne.
 Luidheam fada thall os ìosall 285
 Gun fhios do dh'fhear-focail no dàin ;
 Cha 'n éirich dhomh clach no uaigh
 Aig iomall nan stuadh, no 'n gleann.
 Bi brònach, 's mi measg nam marbh,
 A Bhra'-gheal a's àillidh ciabh, 290
 Bi brònach, 's mo chliu air fàlbh !"
 Mar sin a labhair an triath,
 'Nuir chuir e an sliabh air chùl.
 An rìgh 'na luing bha làidir còrr,
 Shìn a mach gu mòr a shleagh : 295
 Bha chruaidh mar lasair air scòrr ;
 Dearbh-theachdair a' bhàis sa' mhaigh,
 'Nuair luidheas air Meallmor an fhraoich
 An caol-dhealan o 'n fhaoin-thaibhs',
 Am fear-siubhail fo eagal leis féin, 300
 'S a' ghealach a' dubhadh san speur.
 " Dh'aom an còmhrag," thuirt an rìgh,
 " Chi 'm obair na strì san réidh,
 Fuil chraobhach mo chairde san fhrìth.
 Is brònach do fhraoch 'a Léna ;
 'S brònach daraig air bheinn Chromla. 305

'Nan neart thuit sealg-fhir bu tréine ;
 'S mac Sheuma nam beum air chòmhlath.
 Fhillein 's a Roinne, mo dhà mhac,
 Togaibhs' an stoc aig Fionnghal ;
 Dìribh air aghaidh nan cnoc, 310
 Is gairmibh gu loch na Iorghuil,
 Gairmibh nàmhaid o uaigh Làmhdearg,
 An triath a ghabh tàmh o shean.
 Biodh bhur guth mar ghuth bhur n-athar,
 'Nuair a dh'éireas dha gabhail o chòmhrag. 315
 Feitheam an so an laoch treun ;
 Feitheam mu Léna air Suaran.
 Thigeadh an gaisgeach leis féin,
 No maille r'a cheud fo 'n àirmibh.
 Thigeadh na nàimhde gu léir ; 320
 Inn'sibh gur treun 's gur garbh sinn."

Chaidh Roinne ruadh ga luas mar dhealan ;
 Bha Fillean mar fhoghar fo ghruaim.
 Chualas thar Léna nan gleannan
 Stoc Fhionnghail le sinns're a' chuain. 325
 Mar thràigh fhuaimear a' chuain mhòir,
 A' tilleadh o thòrr tìr an t-sneachd,
 Cho làidir, cho dorcha, cho còrr
 Theiring sliochd nan long o'n lic.
 Bha 'n rìgh rompa mòr is treun 330
 Am beud àrdain sgéithe 's àirm.
 Las fearg air dubh-aghaidh nach tioma.
 Bha 'shùil mar theine sléibh an stòirm.

Chunnaic Fionn mhac Stairn' bu chòrr,
 'S bha 'chuimhn' air òigh an t-sneachd ; 335
 'Nuair thuit i, bha Suaran fo dheoir ;
 Mu 'n òg-mhnaoi a b' àillidh leac.

Chaidh Ullin nam fonn dh'a chòir
 G' a chuireadh gu cùirm air tràigh.
 Bu taitneach do rìgh nam beann-mòr 340
 Cuimhn' air ainnir a cheud-ghràidh.

Thàinig Ullin a b' aosda ceum,
 'S labhair e féin ri mac Stairn.
 " Thus' o thùr fada, fhir thréin,
 'S coimeas 'na d' éideadh 's 'na 'd àirm 345
 Ri craig am meadhon nan stuadh,
 Thigsa gu cuirm nan triath,
 Caith là na sàmhchair fo fhleagh ;
 Am màireach bi briseadh nan sgiath,
 'S a' chòmhrag mu 'n iadh an t-sleagh." 350
 " N diugh féin," thuirt mac Stairn', " an diugh
 féin

Briseam sa' bheinn an t-sleagh.
 'Màireach bidh do righsa gun ghleus,
 Agus Suaran 's a thréin aig fleagh." 355
 " Am màireach biodh fleagh aig an triath,"
 Thuirt rìgh Mhòirbheinn fo fhiamh-ghàire,
 " 'N diugh cuiream an còmhrag air sliabh,
 'S briseadh-mid an sgiath bu shàr.
 Osein, seas suas ri mo làimh, 360
 Ghaill, togsa do lann, fhir mhòir ;
 Fhearghuis, tarruing taifeid nach mall ;
 Tilgs' Fhillein, do chrann bu chòrr.
 Togaibhs' 'ur sgiàthan gu h-ard,
 Mar ghealach fo sgàil' san speur : 365
 Biodh 'ur sleaghan mar theachdair a' bhàis ;
 Leanuibh, leanuibh mo chliu 's mi féin ;
 Bi'bh coimeas do cheud sa' bhlàr."

Mar cheud gaath an daraig Mhòirbheinn,
 Mar cheud sruth ò thòrr nan aonach, 370
 Mar neoil a' curradh gu dubhlaidh,
 Mar chuan mòr air tràigh a' taomadh,
 Cho leathan, beucach, dorchach, borb
 Thachair laoiach fo cholg air Léna.
 Bha gairm an t-sluaigh air cruaidh nam beann, 375
 Mar thorrunn an oidhch' nan sìan,
 'Nuair a bhriseas nial Chona nan gleann,
 'S mìle taibhs' a' sgreadadh gu dìan
 Air gaoith fhaoin fhiar nan carn.

Ghluais an rìgh 'na 'neart gu luath, 380
 Mar thannas Thréimhoir, fuath gun bhàigh,
 'Nuair thig e 'n crom-osag nan stuadh
 Gu Mòrbheinn, tìr sinns're a ghràidh.
 Bidh an daraig a' fuaim sa' bheinn,
 Tuitidh carraig na sléibh fa chòir; 385
 Ro' 'n dealan chithear e féin;
 O charn gu carn bidh cheuma mòr.
 B'fhuileach leam m' athair san fhrìth,
 'Nuair thog e le clì a lann;
 Bha cuimhn' air òig' aig an rìgh, 390
 'Nuair chathadh leis strì nan gleann.

Shiubhail Roinne mar theine nan speur;
 Bu dorchach gu léir bha Gall;
 Chaidh Fèargus mar ghaoith sa' bheinn;
 Ghluais Filleann mar cheathach ri tom; 395
 Bha Oisian mar charragh sa' chòmhrag;
 Bha m' anam a' mòrchuis mu 'n rìgh,
 Bu lìonmhor na bàis, 's bu dubhlaidh
 Fo dhealan mo mhòr-lainn san strì.

Cha robh 'n sin mo chiabh cho glas ; 400

Cha do chrith mo làmh le aois ?

Bha léirsinn mo shùil gun dol as,

Is shiùladh mo chas dhomh a chaoidh.

Co dh'inn'seadh air bàs nan slògh ?

Co air gnìomhaibh nam mòr-thriath, 105

Nuair lasadh gu feirg an rìgh còrr

Caitheadh Lochlin air tòrr nan sliabh ?

Dh'éirich toirm air thoirm o 'n t-sluagh,

Gu 'n thuit air an stuaidh an oidhch'.

Fann, a crith, gun tuar, mar fhéidh, 410

Thionail Lochlin air Léna 'n fhraoich.

Shuidh sinne mu chlàrsaichean grinn

Aig Lùbar nan sèimh-uisg caoin.

'S e 'n rìgh bu teinn air an tom

'S e clàistinn binn-sgeul nam bàrd ; 415

Bha sinns're nam mòr-ghnìomh nan fhonn,

Gach gaisgeach a b' aosda dân.

Air sgéith bha aomadh an rìgh ;

Bha osag na frìth 'na chiabh,

A smaintean air làithibh na strì, 420

An àm bu neo-chlith ua tréith.

Ri thaobh 'na sheasadh ri crann

Bha Oscar nan lann bu chòrr,

A shùil air rìgh Mhòirbheinn nan gleann,

Is 'anam mu ghnìomhaibh mòr. 425

“ Mhic mo mhic,” thuirt an rìgh,

“ Oscair na strì 'na t-òige,

Chunnam do chlaidheamh nach mìn ;

Bha m' uaill mu m' shinnsear mòr.

Leansa cliu na dh'aom a chaoidh ; 430

Mar d' aithreacha biesa féin,

Mar Threunmor, ceud cheannard nan saoi,

Mar Thràthal, sàr athair nan treun.

'Nan òige bhuail iad am blàr ;

An duana nam bard tha 'n cliu.

435

Bi-sa mar shruth ris na sàir ;

Ri laigse nan lann cho ciuin

Ri aiteal gaoith air raon an fhéir.

Mar sin bha Treunmor nan sgiath,

Is Trathal, ceannard nan triath ;

440

Mar sin bha mo ghnìomh san t-sliabh.

Bha 'm feumach riamh ri mo làimh,

'S dh'fhas an lag dàna fo m' chruaidh.

Na iarrsa carraid nan sgiath ;

'S na diùlt i air sliabh nan cruach.

X 445

* * * *
* * * *
* * * *
* * * *

Here should come in
Fingol's a well
known ballad which
is given in the
English as a loose
more translation &
is in Adam MacGregor's
manuscript in Gaelic,
and 450 Now
current and is
Shelene in Irish
it is in Miss Brooke

Phillein is Oseair nan ciabh donn,

Laoich nach trom air aghaidh frith,

'Na m' fhianuis gabhaibhs' an tom ;

Faicibh Lochlin nan long o 'n strì.

Cluinneams' an gluasad thall,

Mar thoirm a thig fada o stuaidh,

No coille nan cruach. Na bibh mall,

Mus gabh iad luingeas gu tuath,

A fàgail le luas mo lann.

'S iomadh triath is gaisgeach beumach

455

Shìol Eirinn gun leus tha marbh ;

Tha sinns're a' chòmhraig gun éirigh,

Mhic Chromla nan torrunn garbh."

* See ms. note at the end of this Vol
and H.S. Report Appendix 227
Fingol. book III. (1763) P. 44/45

Ghluais laoiach, bu dorch a tuar,
 Mar neul fuar-charbaid nan taibhs', 460
 'Nuair thig sliochd na gaoithe gu luath
 A chur gruaim air sluagh mu n' bhàs.

'N sin dh'éirich mac Mhorni gu mall,
 Gall mar charraig thall san oidhche,
 Fhocal mar shruth mòr nan carn, 465
 A chruaidh-shleagh g'a ceann a'soillse.

"A mhic a' chòmhraig," thuirt an triath,
 "Rìgh Mhòrbheinn nan sgiath 's nan corn,
 Biodh bàird a' cur fonn air sliabh,
 Air chàirdibh Eirinn nam fiar-cholg. 470

A rìgh, cuir gu truail do lann,
 Thoir dha 'n t-sluagh an còir, a thriath;
 Tha sinne crìonadh, 's ar cliu gann;
 'S tu féin a' briseadh gach sgéithe.
 'Nuair dh'éireas madainn air cruaidh, 475

Seall fada shuas air ar gnìomh;
 Fairicheadh Lochlin an iomall a' chuain,
 Gu 'm bheil claidheamh san ruaig gun ghìomh.
 'N sin a labhras am bàrd orm féin.

B' e so an cleachda bha riamh 480
 Aig sinns're nan sgiath sa' mhagh;
 B' e so do chleachda féin, a thriath,
 An còmhstri mu 'n iadh an t-sleagh."

"A mhic Mhorni," thuirt an rìgh,
 "Tha m' àrdan gu léir na 'd chliu; 485
 Riaghail còmhrag an iomairt na strì;
 Bidh sleagh nach 'eil mìn ri d' chùl.
 Togaibh, togaibh, a shiol nam fonn;
 Is dùnaibh gu trom mo rosg;
 Luidheam sìos ri fuaim nan tonn 490

Fo osaig chrom na h-oidhche nochd.
Ma tha thus' Aghaidh 'n t-sneachda,
Anns an leac am measg do shluaigh ;
Ma shuidheas tu, a réir mo bheachda,
Air gaoith mu chranna nan stuadh. 495

Thigsa gu m' aisling, a Làmhghéal ;
Bi snàmh air 'm anam, 's mi m' shuain."
'S iomadh guth is clàrsach ghrinn,
Bha 'g éirigh suas air strì nam fonn,
Na dàin air ard-ghnìomh an rìgh, 500
'S air sinns're cheannaird nan sonn.

Air uair chluinntes sa' chaoin-fhuaime
Ainm Oisein 's a luas sa' mhagh :

'S tric a bhuail 's a thug mi buaidh
An còmhrag nan ruaig le sléigh. 505

Gu dall, gu deurach, 's gu faoin,
Tha mo shiubhal le daoine gun chlà.
Mhòr Fhionnghail, cha 'n fhaic mi thu chaoidh,
Thu féin no do shuinn, a rìgh ;

'Tha 'n ruadhag a' spìoladh air t-uaigh, 510

Rìgh Mhòrbheinn, a 's uaine tom,
Biodh t-anam fo aoibhneas ri luaidh,

A cheannaird nam buaidh 's nan sonn

Aig Còna nan cruach ard.

*First 30 lines from the
Glen of the
Bann
1861*

FIONNGHAL.

DUAN IV.

Co thigeadh le fonn do'n bheinn,
Mar bhogha Léna nam braon mall?
'S i òigh a ghuth-ghràidh a th'ann,
Nighean Thoscair a's gile làmh.

Is tric a chual' thu fonn uam féin ;

5

'S tric a thug thu deoir na h-àille.

An tig thu gu còmhrag nan treun,

Gu gnìomh Osgair a ghorm-mhàille?

C' uin shiùbhlas an duibre o Chòna

Nan sruth mòr a's àirde fuaim?

10

Chaidh mo lài seachad 'sa chòmhrag ;

Tha m' aois fo dhòruinn 's fo ghruaim.

A nighean nan làmh mar an sneachd

Cha robh mi cho brònach 's cho dall,

Cha robh mi cho dorcha gun bheachd,

15

'Nuair thug Eimhir-àluinn a gràdh,

Eimhir-àluinn nan ciabh donn,

Nighean Bhramo a bhroillich bhàin.

'Na 'déigh a bha mìle sonn ;
Do mhìle sonn dhiult is' a làmh : 20
Chuireadh laoich nan lann air chùl ;
B' àille 'na sùilse bha Oisian.

Chaidh mise dh'iarraidh na h-òigh
Gu Légo mòr, a's dorchu stuadh.
Dà-ghaisgeach-dheug a bha 'mo chòir, 25
Sìol Mhòirbheinn nan sruth 's nan cruach.

Thàinig gu Brano na dàimh,
Brano na màil' an robh fuaim.
" Co as," thuirt ceannard an àigh,
" Na h-òig-fhir fo airm 's fo chruaidh ? 30

Cha 'n fhuras géill' a thoirt o òigh,
Dhiùlt triath Eirinn nan gorm-shùl.
Ceud fàilt air ceannard nan slòigh,
Mac Fhionnghail, a's mòr cliù.
Is sona 'n òigh a ghéilleas dhuit féin, 35
A ghaisgich thréin nan gnìomh corr ;
Ge bu leamsa dà-nighean-dheug,
Bu leatsa do rogha, a sheoid."

Dh'fhosgail e talla na h-òigh,
Eimhir-àluinn nan ciabh donn. 40
Dh'éirich aoibhneas an anam an t-slòigh
Chuir fàilt air nighinn Bhrano nan long.

Gu h-ard air fireach an fhéidh
Bha Cormac, e féin 's a shluagh,
Ochd gaisgich dha 'n triath sa' bheinn ; 45
Bha dearsa na gréin air an cruaidh.

'N sin Colla is Dura nan lot,
Taog agus Freasdal, bu shàr,
Daora nan gnìomh nach b' olc,
Is Daola, fear cumhainn a bhlàir, 50

Bha lann 'na theine 'na làimh féin ;
Bu ghlan a dhreach sa' bheinn fo chruaidh.

Bha ochdnar aig Oisian fir threun,
Thàinig thairis gun bheud air chuan.

Bha Ullin, mac a chòmhraig, ann, 55

Is Mulla nan lann 's nan gnìomh ;

Scallag uasal, bu shuairce làmh,

Oglan feargach, Cairdeal gun ghiomh ;

Bha Dubh mac Roinne mala bhàis

'Na sheasamh san ard ri m' thaobh. 60

C'ar son air dheireadh, Ogair shàir,

Fhir chliùair air Ardbheinn an fhraoich ?

Thachair Ogar air garbh Dhaol',

Taobh ri taobh air réidh nan sonn.

Bha còmhrag nan triath mar ghaoith 65

Air chuan baoth a's cobharach tonn.

Chuimhnich Ogar air a lann,

Ball-airm bu dheise dha 'làimh ;

Naoi uairibh reub e nàmhaid thall.

Thionndaidh stoirm-chruadail a bhlàir. 70

Tri chuairt do bhris mi a sgiath ;

Tri chuairt bhris an triath a shleagh.

Thuit a cheann àill' air an t-sliabh ;

Chaidh càirdean an tréith fo ruaig.

C' air bith am fear a dh'inn'seadh, òigh, 75

'S mi 'n comhstri' nan slògh an soills'

Gu 'm bithinn dall dubhach am bròn

'Cur thairis an ceò na h-oidhch',

Bu chòir dha bhi 'm màile treun

Gun choimeas an beum nan lann. 80

Air fraoch Léna, 's duirche gruaim,

Dh'islich toirm nam fonn gu làr,

Gaoth a' caochladh làidir shuas,
 Duille fuaim fo ruadh chraoibh thall.
 Bha m' bheachd air Eimhir a b' àille, 85
 'Nuair thàinig i an solus bu chorr,
 A gorm-shùil fo dheoir bu tlàth,
 Sheas i air faobhar a neoil,
 A guth-beoil gu faoin is mall.

“ Eirich, Oisein, éirich gu luath, 90
 Saor mac mo luaidh o chruaidh nan lann ;
 Saor Oscar, òg-cheannard an t-sluaigh
 'S e 'còmhrag ri Tuathaich 'sa ghleann
 Air taobh Lùbar nan sruth gann.
 Thuit i gu h-ealamh fo 'nial. 95

Thog mi sgiath is màile chruaidh ;
 Bha sleagh na m' làimh air an t-sliabh,
 O m' luraich chiar do dh' éirich fuaim,
 Bha fonn mo dhàin air treith a dh' fhalbh,
 'G a mhùchadh, mar b' àbhais, na m' bheul. 100
 Chuala Lochlin an toirm thall :
 Theich ; is lean mo mhac bu treun.
 Ghlaodh mi mar shruth mòthar mall,
 “ Oscair, thig a nall thar Léna ;
 Na lean-sa ni 's fhaide 'n ruaig, 105
 Ge d' tha mo làmh 's mo chruaidh a' d' dhéigh.”
 Thàinig, 's bu thaitneach na m' chluais
 Fuaim Oscair 'na chruaidh shàir.

C'ar son a chaisgeadh, m' athair, mo làmh
 Gu 'n aomadh am bàs iad gu léir ? 110
 Dorcha, baoth, aig sruth nan carn
 Chas iad ri m' lann 's ri Fillean ;
 Bha m' aire air fuathas na h-oidhch'.
 Dh'fhàg soillse cuid dhiubh san fhrìth.”

- Mar ghaoith oidhch' air aghaidh chuain 115
 Taomadh luath air gaineamh Mhòra,
 Cho dorch' thig Suaran 's a shluagh
 Thar Léna nan cruach gun chòmhradh.
 Tha tannais fhuair a' screadail thall,
 Chunnas tein a bhàis air Lòra. 120
 Duisgeam o 'chodal an treun-fhear
 Fiamh-ghàireach am beum nan toirm.
 Tha esa mar ghrian anns na speuraibh,
 Dha 'n géill mòr ghailleann nan stoirm.
 Mhosgail o aisling an triath, 125
 Agus dh'aom e air sgéith Thréinmhoir,
 Sgéith mhòir leathain nan dreach ciar,
 Thog athar ann sliabh nam feadhna.
 Thàinig 'na chodal do'n ghaisgeach
 Aghaidh-'n t-sneachda 'na cruth faoin ; 130
 Thàinig i o astar a chuain ;
 Bu ghlas a tuar a réir a bheachd,
 Mall a' gluasad 'na h-aonar o'n stuaidh,
 Dubh-dheoir a' ruith luath o'n lic.
 Leth-fhaict' thog i 'làmh o h-earradh, 135
 O h-earradh do neoil na fàsaich ;
 Thog 'làmh thar ceannard nam feara.
 Thionndaidh i 'sealladh, s i sàmhach.
 " C' ar son fo dheoir, a nighean Stairno ?"
 Thuirt Fionnghal le spàirn a chléibh, 140
 " C' ar son gu'n tuar a rùin nan garbh-threun,
 A's àille siubhal an neoil nan speur ?"
 Dh'imich i air gaoith o Léna ;
 Dh'fhàg i 'n treun an iomall oidhch' :
 Bha 'bròn mu 'sinns're an Eirinn 145
 Gu tuiteam sa' bheinn ri soills'.

Ghrad-bhris an laoch o 'shuain ;
 'Na bheachd bha ainnir nan cruth faoin.
 Thàinig ceuma Oscair gu luath,
 A sgiath chruaidh 's i liath ri thaobh. 150
 Bha dearsa 'g éirigh o 'n ear
 'Cur glaise air lear a chuain.

“ Cia maitheas th' aig nàmhaid fo fhiamh ?”
 Thuirt ceannard nan triath ag éirigh ;
 “ Na theich iad gu cuan o 'n t-sliabh, 155
 No 'n d'fhan iad fo 'n sgiathaibh air Léna ?”
 “ C' uim an iarradh àn rìgh mu 'n t-sluagh ?
 Cluinneam an guth air fuar-ghaoith.”
 “ Imich thar Léna gu luath,
 Shàr Oscair, is gluais na laoich.” 160

Aig crom-chloich Lùbair sheas an rìgh ;
 Tri chuairt thog e suas a ghuth.
 Chlisg féidh air Chromla nam frìth,
 Chrith carraig, is cruach, is sruth.
 Mar thoirm ceud sruth mòr o 'n aonach 165
 A leumas fo chobhar 's a bheucas,
 Mar thionaileas gu stoirm 's a thaomas
 Neoil chaochlach air ghorm nan speur,
 Thachair gaisgich nam fàs-bheann
 Fo ghuth is fo lann an rìgh. 170
 Bu thaitneach do shluagh a thìr féin
 Guth rìgh Mhòrbheinn, bu threun làmh ;
 'S tric lean iad gu làrach nam beum,
 'S a thill iad le faoibh o'n bhlàr.

“ Gluaisibh gu còmhrag,” thuirt an triath, 175
 “ Chlann Shelma a 's àirde fuaim ;
 Gluaisibh gu bàs mhìlt' air sliabh ;
 Chì mac Cumhail an strì o'n chruaich ;

- Bidh mo lann r'ar cùl 'sa bheinn
 Ag cumail o bheud mo shluaigh. 180
 Na faiceam a chaoidh ar feum,
 'S mac Mhorni 'na eaidh cruaidh,
 Sàr cheannard nan treun-fhear sa' bhlàr,
 Mu 'm bi na fir-dàn a' luaidh.
 Chaol-thannais nan triath nach beò, 185
 Tha marcachd air ceò sa' ghaoith,
 Glacaibh na thuiteas gun deò,
 Is togaibh gu Cromla na laoich ;
 Fhuar osag Léna, iomraich thall
 Thar aigein na tréin gu 'n tìr ; 190
 Thigeadh iad air m' aislinge mall
 Chur aoibhnis air m' anam an sìth.
 Fhillein, is Oscair nan ciabh donn,
 Oig Roinne, nach lom cruaidh,
 Gluaisibh le cruadal fo 'n t-sonn, 195
 Mac Mhorni a's mòr san ruaig ;
 Biodh 'ur lanna mar a lann san strì ;
 Faicibh a ghnìomh nach clìth sa' bhlàr ;
 O bheud cùmt' ùr càirde san fhrìth,
 'Cur cuimhn air gach ti a dh'fhalbh. 200
 Chithear air uair mo laoich shàr,
 'N déigh tuiteam an Eirinn sa' chòmhrag ;
 Chithear tannais gun tuar sa' charn
 Air neoil agus fuar-ghaoith Chòna."
 Mar nial ri stoirm a's duirche gruaim, 205
 Is iomall a' lasadh le dealan,
 Gu iar le gath maduinn fo ruaig,
 Mar sin ghabh rìgh Shelma am bealach.
 Mar fhuathas bha solus nan arm,
 Dà shleagh ro gharbh 'na làimh. 210

Air gaoith bha sgaoileadh a chiabh glas,
'S a shealladh o thaobh air a chòmhrag.

Lean trì bàird am mòr thriath

Thoir 'fhocail thar sliabh gu sluagh.

Air Cromla shuidh an rìgh gu h-ard, 215

Is ghluais sinne mar ghluais a lann.

Dh'éirich aoibhneas air Oscar an àigh,

A ghruaidh dearg 's a shùil fo dheoir,

Mar ghath teine a lann 'na làimh,

'S labhair ri Oisian le foil. 220

“ Cheannaird còmhraig nan cruaidh-bheum,

Athair theoma cluinnsa mo ghuth ;

Gluais gu rìgh Mhòirbheinn an treun ;

Thoir dhomh féin mo chòir dheth d' chliù.

Ma thuiteas mi 'n so sa bhlàr, 225

Cuimhnichsa uchd bàn mar shneachd,

Gath gréine 'na h-aonar, mo ghràdh,

Làmh-gheal nighean Thoscair nam feachd.

Tha 'gruaidh dhearg air carraig thall

Ag aomadh gu mall thar sruth, 230

A ciabh bhog a taomadh m' a ceann,

'S i togail mu Oscar a guth.

Innis gu bheil mi sa' chruaich,

Mo thannas gun tuar sa' ghaoith,

Gu 'n tachair san nial tha luath 235

Mo luaidh, nighean Thoscair nan saoi.”

“ Cuir, Oisair, cuir mise san uaigh ;

Cha ghéill mi an cruas do threun,

'S mi 'n toiseach na strì fo chruaidh ;

Gabh eòlas nam buadh uam fein. 240

Cuimhnich, Oisair, cuir mo lann,

M' iubhar càin is cròc an fhéidh

Air taobh cloich ghlais a tha ri ceann

Caol, thall, a chùirn gun leus.

Oscair, cha 'n 'eil rùn dhomh fein, 245

Gu 'fàgail a mhic, fo do làimh ;

O thuit Eimhir-àluinn nan treun,

Nighean Bhrano nan geur lann."

Sin mar bha 'r focail san t-sliabh,

'Nuair thog Gall nan sgiath gu h-ard 250

A ghuth mòr mar ghàir a chuain

Air gaoith nan cruach a' fàs.

Thog an triath lann 'athar gu mall,

Is ghluais sinn gu bàs nan lot,

Mar thonn gucagach air sàil, 255

Bàn, atmhor, gàireach, beucach shuas,

Mar charradh dubh is stuaidh gu 'bàrr,

Thachair naimhde 's bhuail an sluagh.

Bha fear air fear, is cruaidh air cruaidh,

An sgiatha fuaim is daoim air làr. 260

Mar cheud ord le spàirn is luath

Air dearg mhac teallaich 'na chaoir ard,

Mar sin dh'éirich airm an t-sluaigh,

'S mar sin bha fuaim nan lann.

Ghluais Gall mar osaig an Ardbheinn, 265

'S b' e sgriosadh nan treun a lann.

Bha Suaran mar choimeas do gharbh-thein

Am fraoch Ghorm-mheall 's i lasadh g' a ceann.

C'uim an cuirinnsa sìos san dàn

Gach bàs a bha ann fo shléigh ? 270

Dh'éirich mo chladheamh san àm

'Na dhealan am laimh sa' mhaigh.

Oscair, b'uabhasach thu féin,

Mo shàr mhac bu tréin 's a b'fhearr ;

Bha sòlas 'nam anam sa' bheinn 275
 Ri faicinn do bheum sa' bhlàr.
 Air lic Lénà dh'aom an sluagh ;
 Lean sinn' an ruaig agus mharbh.
 Mar chloich a' leum o chruaich gu cruaidh,
 Mar thuaigh an coille 's a fuaim ard, 280
 Mar shiùbhlas torrunn o bheinn gu beinn,
 Briste, beucach, brònach shuas,
 Bha buill air bhuille, 's beum air bheum
 O Oscar bu treun 'so mo chruaidh.
 Dh'iadh Suaran mu thriath nan lann, 285
 Mac Mhorni air ceann an t-sluaigh ;
 Mar mhuir Innis-thorc gu neo-ghann,
 'N àm lìonadh le neart a chuain.
 'Leth-éirich an rìgh san àird ;
 Leth ghabh e 'na làimh an t-sleagh. 290
 “ Gluais, Ullin, grad-ghluais, a bhàird ;
 Thoir m' fhocal gun tàmh thar a mhaigh.
 Thoir cuimhn a còmhraig do Ghall,
 Cuimhn aithreacha chrom an ceann,
 Tog suas an chomhstri le fonn, 295
 Le fonn a dhuise gear am blàr.”
 Ghluais Ullin mòr, a b'aosda ceum
 Is labhair ri gaisgeach gun mheang,
 “ A thriath each-ruith nan ard-leum,
 A rìgh nan sleagh a's beumach lann, 300
 Làmh threun 's gach càs, cridh' ard, nach géill,
 A thriath mhòir, a's géire cruaidh,
 Gearr sìos na dàimh, 's na fàg dhoibh féin
 Siuil bhàn a dh'éireas air cuan.
 Mar thorrunn biodh do làmh, a laoich, 305
 Do dhearg-shùil mar chaoir a' d' cheann,

Mar charragh cruaidh do chridh a' d' thaobh,
 Mar dhealan san oidhche do lann,
 Tog do sgiath mar reul a bhàis,
 A thriath each-ruith nam mòr-shrann." 310.

Dh'éirich cridh' an laoich gu h-ard.
 Thàinig Suaran nall le còmhrag,
 Bhris e 'n sgiath bhallach aig Gall;
 Chaidh Selmà thair an tom fo 'n ruaig.
 Ghrad-ghluais rìgh Mhòirbheinn fo airm; 315
 Thog e 'ghuth garbh tri chuairt;

Fhreagair Cromla o àros nan stoirm;
 Sheas sinns're nam fàs-bheann shuas;
 Dh'aom iad gach aghaidh gu làr
 Fo nàir' am fianuis an rìgh. 320

Mar nial tigh-comhnuidh nan sìan,
 Thig sìos air là gréin o charn,
 Raoin an dùil uisge gu dìan,
 'S an crìon-allt ag ialadh ro' ghleann,
 Tha sàmhchair mu 'shiubhal gu h-ard 325

Teann air tha gàire nan stoirm.
 Chunnaic Suaran rìgh Mhòirbheinn thall,
 Is thionndaidh a làmh o 'n ruaig;
 Dorcha dh'aom e air a shleagh,
 A dhearg-shùil air a mhagh a gluasad. 330

Sàmhach is mòr a bha 'n triath
 Mar dharaig 's i liath air Lùbair,
 A chaill a dlù-gheug o shean
 Le dealan glan nan speur,
 Tha h-aomadh thar sruth o shliabh, 335
 A caoineach mar chiabh a' fuaim.

Mar sin a sheas rìgh nan donn-sgiath,
 Gu 'n ghluaiseadh leis suas gu mall

Thar Léna a b'fhuileach sliabh.
 Thaom a mhillte mu 'n triath gun dàil, 340
 Thionail duirche thall san réidh.

Bha Fionnghal mar theine nan speur
 A' soillse measg tréin a shlòigh,
 'Gharbh ghaigich bu chorr 'na dhéigh.
 Le cumhachd dh'éirich a ghuth mòr; 345

"Togaibh mo bhrataiche suas;
 Sgaoilibh iad air cruachan Léna,
 Mar lasair a chithear thar stuadh;
 Biodh am fuaim air gaoith na h-Eirinn.
 A shinns're nan sruth beucach, mòr, 350
 Thaomas o mhile torr is gleann,
 Cluinnibhse m' fhocail, Fhearaibh còrr,
 A Ghaill, a's neartmhor làmh is lann,
 Oscair nan còmhrag tha tighinn,
 A Chonaill nan gorm-bhallach sgiath, 355
 A shàr Dhiarmaid nan ciabh donn,
 Oisein, rìgh nam fonn 's nan dàn,
 Bi-sa, bi-sa ri làimh t-athar
 An carraid a sgatha nan ceud."

Thog sinn Deò-ghréine ri crann, 360
 A bhratach mhòr aig rìgh nan lann.
 Bha sòlas an anam gach triath,
 'Nuair thog i a sgiath ri gaoith.
 Bha 'gorm-shlios ballach le h-òr
 Mar shlige ghlais mhòir na h-oidhch', 365
 'Nuair sheallas na réil o'n speur.

Bha bratach aig gach triath dha féin,
 'S a ghaigich bu treun m'a chruaidh.
 "Faic," thuirt rìgh nan slige fial,
 "Roinneadh Lochlin air sliabh Léna; 370

Caomhach
1861

Mar neoil dhubh bhriste tha 'n triall,
'N déigh tuiteam dha 'n t-sìan air Eirinn :

'S coimeas iad ri coille liath

Leth-loisgte air sgiath nan carn,

'Nuair chithear an dealan gu 'thrian 375

Dol seachad air gheug gun bhàrr :

Gach triath do chàirde 'ur triath

Taghadh dheth 'n nàmhaid a chòir,

'S na leigibh do shinns're nan sliabh,

Sìol Innis nan ciar-thorc mòr, 380

Tilleadh thar chuan gu 'n tìr."

" Leamsa," thuirt Gall, " na seachd suinn,

Thàinig o thuinn an Loch Làin'."

" Thigeadh Eric mòr a chùl duinn

Gu Oscar mac triath nan dàn." 385

Thuirt Conall, " Biodh Innis nan Con

Dha mo làimhs', an sonn gun bhàigh."

" Bidh Mùdan," thuirt Diarmaid donn,

" No mise air lom san tràigh."

Thagh mise, an diugh dall is faoin, 390

Rìgh Thormainn nan còmhrag fial.

Gheall mi gu 'n coisniun o 'n laoch

A ghorm-lann is a dhonn-sgiath."

" Mòr-rath is buaidh air gach sonn,"

Thuirt Fionnghal bu chaoine beus ; 395

" Shuarain, rìgh bheucail nan tonn,

Is tus' mo roghadsa, fhir thréin."

Mar cheud gaoth o cheud aonach

A' garbh-thaomadh o cheud gleann,

Briseadh dorch' ri cruaidh ag aomadh, 400

Ghrad-ghluais sìol Shelma nam beann.

Bha Cromleac nam fuath a' fuaime thall.

C' e b' urrainn aithris na bàis,
'Nuair a dhùin sinn air tràigh na frìth ?
Nighean uasal Thoscair nan lann, 405
B' fhuileach ar làmh anns an strì.
Thuit aghaidh an nàmhaid 'sa chòmhrag,
Mar bhruach Chòna nan sruth garbh,
Chaidh tréith 's an gealladh air chòmhlà ;
Thug sinn a bhuaidh agus mharbh. 410
Aig sruth gàireach Bhraìn nan cruach
'S tric a shuidh òigh nan geal-làmh,
Sgìth o 'n t-séilg, do bhrollach shuas
Ag éirigh gu luath cho làn
Rì slios eal' air linne snàmh, 415
'S i thall fo chomas na gaoith,
A sgiath bhàn ag éirigh gu mall
'S an osag ag iadhadh m'a taobh.
Chunnaic thu, oigh, 'sa bheinn ard
Ghrian ag aomadh dearg fo neoil, 420
Dùbhra dùnadh dlùth mu n' charn,
Osna briseadh thall ro' 'n cheò ;
Chunnaic thu uisge tuiteam trom,
Torrunn o thom gu tom 'sa ghleann,
Fuathais air dealain o 'n tonn, 425
Neart a mhonaidh gu lom o charn
Sruth gàireach nam beann gu tràigh.
Mar sin bha toirm mhòr a bhlàir,
Chaoin ainnir nan làmh mar shneachd'.
C' uim thuiteadh do dheoir gu làr, 430
Nighean àluinn Thoscair nam feachd ?
Do òighe Lochlin biodh am bròn,
'S e 'n slòigh a ghéill 'sa thuit sa' chòmhrag.
B' fhuileach lainn nam faobhar gorm

- Aig sìol nan triath mòr o Chòna. 435
 Tha mise deurach dall fo bhròn,
 Gun choimeas ni 's mo do thriath;
 Thoir dhomhsa, Lamhgheal, do dheòir;
 Thog mi 'n uaigh' gu léir san t-sliabh.
 'San uair sin fo làimh an rìgh 440
 Thuit triath san strì gu 'bhròn,
 A chiabh ghlas an carn na frìth,
 Thog e 'shùil air ceann an t-sluaigh.
 " An tus'," thuirt mac Cumhail, " a th' ann?"
 Caraid dileas òigh mar shneachd! 445
 Chunnaic mi do dheoir san àm
 'Nuair thuit ainnir a b' àille leac.
 Nàmhaid do naimhdibh mo rùin,
 'Na thuit thu gu d' chùl fo m' lann?
 Tog, Ullin, tog ard a chliù, 450
 Cuir Mathon fo 'n ùir sa' ghleann,
 Thoir ainm an laoich aosd' dha 'n fhonn
 A mhosgail trom mu òigh nan ard-threun;
 'S caoin dha m' anam ainnir nan long,
 Ghabh còmhnuidh fo thom na h-Ardbheinn. 455
 Chuala Cuchullin o'n charn
 Garbh thorrunn nan lann sa' chòmhrag,
 'S e suidh air Còna nan còs
 Fo bhròn o charraid gun bhuaidh.
 Ghairm e Conall nan geur lann 460
 Is Carull aosd' o 'n am o shean.
 Thàinig na laoich is iad liath,
 A togail an sgiath sa' mhaigh.
 Thàinig is chunnaic iad thall
 Sruth còmhraig mar lìonadh a chuain, 465
 'Nuair a mhoglas a chiar-ghaoth shuas

A' taomadh nan stuadh air tràigh
Thar gaineamh nam fàs-ghleann.

Loisg anam Chuchullin ri 'shealladh ;
Thionail duirch' air a mhala gu gruaim ; 470
Bha 'làmh air claidheamh a shinns're,
A dhearg-shùil air nàmhaid na h-Eirinn.

Tri chuairt shìn an triath a cheum ;
Choisg Conall a 'cheum tri chuairt.

" Cheann innis a' chiar-cheathaich mhaill, 475
'S e 'n rìgh chuir fo lann an nàmhaid ;
Na iarsa roinn do chliù an triath,
'S e féin air an t-sliabh mar stoirm."

" Gluais, a Charuill," thuirt an ceannard,
" Gluais ealamh gu rìgh Mhòirbheinn ; 480

Thoir fàilte do thriath nan gleanna,
Fear gearraidh is caithidh a chòmhraig.
'Nuair thraoghas Lochlin thall mar thuil
'N déigh uisg', 's a dh'ìslicheas comhstri,
Biodh do ghuthsa binn 'na chluais 485

Le moladh 'na bhuaidh rìgh Shelma.
Thoir lann Chathbaid do'n mhòr-laoch,
Lann a choisinn na faoibh o shàir ;
Cha chòir do Chuchullin, 's e faoin,
Airm sinns're nach d' aom 'sa bhlàr. 490

Thannais Chromla, 's uaigneach scorr,
Anaim mhor nan saoi a dh'fhalbh,
Bibhse mu mu' cheum, 's mi fo bhròn ;
Labhraibh rium o chòs nan carn,
Gath a shoills' 's a dh'fhalbh, mi féin. 495

Mar cheathach air beinn mo chliù ;
'Nuair thig osag na maidne gu treun,
Chithear leathad an fhéidh gu chùl.

Chonaill, na labhair air airm ;
Shiubhail m' ainm o chòmhnuidh nan laoch ; 500
Bidh m' osna air Chromla nan stoirm,
Gu'n caillear mo lorg 's an fhraoch.
Thusa, Bhràigh-gheal, a's àille snuagh,
Bi brònach is truagh mu m' chliù ;
Cha till mi dha d' ionnsuidh gun bhuaidh, 505
A dhearsa-gréine, fhuair mo rùn."

FIONNGHAL.

DUAN V.

AIR leac Chromla 's fuaimear taobh
Labhair Conall ri laoch a charbaid.
“ C' uime tha 'ghruaim, a mhic Shema,
'S ar cairde féin a' cuir ruaig sa' bhlàr?
'S cliuar thusa, a thréin ghaisgich ; 5
'S iomadh saoi a chaisg do chruaidh.
'S tric bha Bràigh-gheal, 's guirme sùil,
A's àille cùl, fo fhiamh gàire ;
'S tric a bha 'n coinneamh a triath
'S e tilleadh o 'n t-sliabh le 'thréin, 10
'Nuair bha 'n nàmhaid sàmhach san uaigh,
'S a bhuidh a dealradh m'a rùn.
Bu taitneach dha 'cluais do bhaird,
'Nuair a shnàmhadh do ghnìomh air fonn.
Faicsa rìgh Mhòirbheinn 'na chruaidh 15
Siubhal suas mar theine spéir,
A neart mar shruth Lùbair nan sìan,
No osna tha dìan air Cromla,

'Nuair lùbas crainn gheugach nan scorr
Ri stoirm mhòir an àm na h-oidhch'. 20

Is sona do shluagh, a rìgh nan lann,
'S i do làmh a bhuail gach cath,
'S tusa 's tréine measg na strì,
'S tu féin, an àm sìth a's glic.
Dha t-fhocal a ghéilleas nam mìlte ; 25
Crithidh feachd nach tiom roi' d' chruaidh.

Is sona do shluagh, a rìgh nan lann,
A thig o chruaich Shelma nan gleann.
C' e tha dorchaidh air an t-sliabh
Ann torrunn ciar a shiubhail féin ? 30

C' e ach mac Starno nan sgiath
'G iarruidh rìgh Mhòirbheinn an treun.
Faicsa còmhrag an dà laoich,
Tha mar ghaoir air aghaidh cuain,
'Nuair thachras dà fhuathas sa' ghaoith 35
An garbh-chath mu aomadh nan stuadh.

Cluinnidh sealgair fada thall
Fuaime mhòr mhall nam fuath a' strì ;
Chi e 'n cuan a tigh'nn a nall,
O thìr nan Gall gu ard nam frìth." 40

B' iad sin d'fhocail, a Chonaill chaoim,
'Nuair thachair na laoich sa' chath,
'N sin bha torrunn treun nan arm ;
Gach buille bu gharbh agus beum ;
Mar cheud ord ag éirigh ard, 45
Air cruaidh theallaich 's deirge caoir.
B'uabhasach còmhrag an dà rìgh ;
Bu ghruamach san strì an tuar ;
An sgiath dhonn a sgoltadh fo bheum,
Lanna geur a' leum o chruaidh. 50

Thilg gach ball àirm air an réidh,
 Ghabh na laoich sa' chéile luath.
 Bha gach ruighe fèitheach mòr
 'G iadhadh mu dhruim garbh nan sonn,
 A tionndadh o thaobh gu taobh, 55
 Am mòr chosa sgaoileadh air lom.
 'Nuair dh'éirich ardan neart nan treun
 Chrith an cathar féin fo 'n sàil,
 Chriothnaich clach is cruach is carn,
 'S coill' uaine fo spàirn nan laoch. 60
 Ma dheireadh thuit neart nan tonn,
 Chaidh Suaran nan long fo chìs.

Mar sin chunn'cas leam air Còna
 (Ach Còna cha 'n fhaic mi chaidh),
 Mar sin chunn'cas leam dà mhòr-thom 65
 Siubhal o 'n còmhnuidh san fhraoch
 O neart sruth baoth nan sliabh;
 Tionndaidh' iad o thaobh gu taobh;
 Bidh glacadh nan craobh sa' chéile,
 'Nuair thuiteas sa' chladach araon, 70
 Le daraig is fraoch o'n bheinn.
 Tillidh sruth o' shiubhal mall,
 'S chithear ruadh nam bruacha thall.

“ Shìol Mhòirbheinn a's fada uainn,
 Fo fhaire biodh rìgh nan stuadh ard, 75
 'S co treun is neartmhor an sonn
 Rì mìle tonn ag iarraidh tràigh,
 Cha làmh e tha clì sa' chòmhrag;
 Tha shinns're o 'n àm o shean.
 A Ghaill, a chinn-uidhe nan treun-shonn, 80
 Oisein, cheannard nam fonn caoin,
 'S e caraid mo cheud rùin a th'ann,

Togaibh a cheann o bhròn.

Oscair, Fhillein, Roinne ruaidh,

Leanaibhse an ruaig thar Léna, 85

Sibhse, dh'fhàgadh gaoth le luas,

Leanaibh sliochd chuain an Eirinn,

Chumail luingeas o éirigh air tonn

O Innis nan long 's nan torc.

Dh'fhalbh iad mar osag ro' 'n t-sliabh ; 90

Ghluais Fionnghal mar nial gu mall,

Mar thorrunn bha farum an treith,

'Nuair thuiteas an t-sian gu tlàth

Air raoin shàmhraidh dorch is ciuin ;

Bha 'chladheamh corr mar ghath na gréine, 95

No reul tanais an àm na h-oidhch',

Gu triath Lochlin ghluais a 'cheuma,

Is labhair ri treun nan tonn.

“ C' e tha cho dorch a fo bhròn

Aig carraig a's beucach sruth ; 100

Esa nach urrainn a leum,

Ge àille gun bheud a chruth,

A sgiath bhallach sìnnte ri thaobh,

A shleagh mar a chraoibh sa' bheinn.

Og-ghaisgich a's gruamach snuagh, 105

An nàmhaid le fuath thu dhomh féin ?”

“ Thàineas o Lochlin, a thriath,

Is làidir mo sgiath sa' chomhstri.

Tha mo rùn gu deurach san t-sliabh,

Cha till mi gu ciabh an òr-fhuilt.” 110

“ An géill thu, no 'n gabhadh tu còmhrag ?”

Thuir Fionnghal nam mòr-ghnìomh.

“ Cha bhuaidh do nàmhaid am fhianuis ;

Cha 'n ìosal mo chairde, a thriath.

Leansa mi, ghaosgich nan tonn, 115

'S gabh sòlas air tom nam fleagh.

Cuir ruaig air luath-chos an aonaich ;

Bi d' chara nach faoin dha 'n righ."

" Cha bhi," 's e fhreagair an triath.

" Le laigse bha riamh mo làmh, 120

Mo chruaidh gun choimeas san t-sliabh.

C' uim nach géill an treun dha m' lann ?"

" Oig-fhir, cha do ghéill mi riamh,

'S cha ghéill do dhuine tha beò.

Taghsa dhe m' mhuintir, a thriath, 125

'S lìonor mo shìol agus 's mòr."

" An diùlt an righ féin an còmhrag ?"

Thuirt Orla nan donn sgiath ;

" Tha Fionnghal 'na choimeas do 'n òig-fhear,

Agus esan amhàin dheth 'threith. 130

A righ Mhòirbheinn a's mòr cliu,

Ma théid mi air chùl san strì,

Am meadhon Léna togsa m' ùir ;

Biodh uaigh dhomh a's mò san fhrith.

Cuir thairis air astar nan tonn 135

Gu innis nan long mo lann

Gu ainnir mo rùin tha trom

Fo bhròn, Làmh-gheal nan rosg mall.

Feuchadh i a chruaidh dha 'mac,

'S deòir a' ruith le tlachd o 'gruaidh." 140

" A ghaosgich òig, a's brònach sgeul,

C' uim a thog thu dhomh féin na deòir ?

Tha là do laoich anns an réidh,

Chi an clann na h-àirm bu chorr

Fo mheirg agus scleò san talla. 145

Orla, éiridh t-uaigh gu h-ard,

Bidh bean, a's àille bràigh, fo dheoir,
'Nuair chithear air bhord do lann."

Chuireadh còmhrag air fraoch Léna ;
Bu lag 'na bheuma làmh Orla ;
Ghearradh le Fionnghal o chéile 150
Ceangall iall a sgéith sa' chomhstri ;
Thuit an sgiath bhallach air làr,
Mar ghealach air sàil fo ghaoith.

" A rìgh Mhòrbheinn, tog do làmh,
Cuir lann ro' m' bhràighead, a laoich, 155
Làn lot, agus fann o'n bhlàr.
Dh'fhàg cairde bu shàr mo thaobh.
Thig sgeul a's brònach gu m' ghràdh
Air srath Lotha nan sruth caoin, 160
'Nuair bhitheas 'na h-aonar sa' choill',
'S an osag mhaoth san doire fuaim."

" Cha reub," 's e thuirt an rìgh,
" Cha reub mi san strì thu, Orla ;
Faiceadh an ainnir, a's mìn, 165
A rùn neo-chli air uisge Lotha ;
Slàn o chomhstri nam mòr-laoch,
Faiceadh d'athair, is'e liath,
Mur 'eil an triath le aois dall ;
Cluinneadh e do cheum san t-sliabh, 170
'S do ghuth treun 'na thalla thall ;
Biodh aoibhneas air 'anam gun dàil
Is fairicheadh le làimh a mhac."

" Cha 'n fhairich e mi chaoidh, a rìgh,"
Thuirt òig-fhear neo-chli o Lotha, 175
" Thuit mi air Léna nam frith ;
Cluinnidh baird mo strì sa' chòmhrag.
Fo m' chrìos tha garbh-lot a bhàis,

Is so e dhuit thall, a ghaoth."

Thaom e 'dhearg-fhuil trom o 'thaobh ; 180

Thuit e anns an fhraoch air Léna ;

Dh'aom an rìgh thar spàirn an laoch,

Is ghairm air na h-òig-fhir bu tréine.

" Oscair is Fhillein, mo dhà mhac,

Togaibh le tlachd cuimhne Orla ; 185

Cuiribh gaisgeach donn fo leac

Fada o 'mhnaoi ghasd air Lotha ;

Gabhadh clos ann so leis féin

'N tigh caol gun leus 'sam mair a ghruaim,

Fada o Lotha nam beuc, 190

O 'thalla, o 'thrèin, o 'luaidh.

Gheibh laigse a bhogha san talla ;

Bidh daoine neo-smiorail ga iadhadh,

A mhiolchoin a caoineadh 'sna gleanna,

'S na tuirc mu 'n robh 'aire fo aoibhneas. 195

Thuit an làmh bu treun sa' chòmhrag ;

Chaidh ceann nan triath mòr air chùl.

Gluaisibh guth is fuaim nan stoc,

Oig-fheara gun lochd o Mhòrbheinn.

Tilleam gu Suaran an nochd, 200

Is togam le fonn a dhoruinn.

Oscair, Fhillein, is a Roinne,

Grad-shiùlaibh thar fraoch mhaigh Léna ;

Air naimhde tionndaibh rosg a's caoine.

A Roinne, c' àite bheil thu, threin-fhir ? 205

Cha bu chleachda dhuit bhi mall,

Agus rìgh na lann 'ga d' ghairm."

" Tha Roinne," thuirt Ullim am bàrd,

" Mar ri cruthaibh ard nam buadh,

Mar ri Trathal, rìgh nan sgiath, 210

Is ri Treunmòr nan gnìomh mòr.

Tha 'n t-òig-fhear ìosal gun tuar

'Na luidhe air a chruaich an Léna."

" Na thuit e bu luath san t-séilg ?"

Thuirte rìgh Mhòrbheinn b' airde cliù, 215

" Fhir chromadh an t-iuthar corr,

Cha robh t-eòlas ach gann dhomh féin ;

C' ar son a thuit Roinne sa' bhlàr ?

Caidil, a shàr ghaistich air Léna.

Cha 'n fhada gu faiceam an seòd, 220

Cha chluinnear mo ghuth mòr a chaoidh,

'S cha bhi mo cheum air thaobh nan scorr.

Labhraidh baird mu ainm an rìgh,

Labhraidh clacha nam frìth mu 'ainm.

Tha Roinne ro ìosal gun chlìth, 225

'S cha d'éirich a chliu gu h-ard.

Ullin, buailsa chlarsach lom,

Togsa fonn mu 'n t-sonn a dh'fhalbh,

Slàn leat, a cheud fhir san raon,

Cha chum mi o chlaon' do ghàth, 230

Thusa b' àille measg nan laoch,

Cha 'n fhaic mi thu chaoidh—slàn leat."

Bha gruaidh an rìgh fo thaomadh dhèur ;

B'uabhasach an còmhrag a mhac,

A mhac, a bha mar dhealan spéur 235

O Ardbheinn gu réidh san oidhch',

'Nuair thuiteas a choille roi' 'cheum,

'S fear-siubhail fo bheud gun soills' ;

Ach adhlacidh gaoth an teine thall

Air cùl nan carn, tha 'n saoghal dorch. 240

" C' uime tha cuimhne na h-uaighse uaine ?"

Thuirte Fionnghal nan slige fial,

“ Ceithir clacha fo chòinich thall
 Mu thigh caol a bhàis san t-sliabh ?
 An so gabhadh Roin’ a shuain 245
 Ri taobh gaisgich bu chruaidh sa’ bhlàr.
 Tha triath a’s airde cliu sa’ bheinn ;
 Cha bhi ’shiubhal leis féin ’s na neòil.

Ullin, togsa dàn o shean
 Do chuimhne na tha san uaigh, 250
 Mur do theicheadh riamh san raon,
 Bidh mo mhac ri ’n taobh ’na shuain ;
 Bidh e ri ’n taobh am fraoch nan carn,
 Fada thall o aird’ na Mòrbheinn
 Air Léna a’s fuaimear réidh.” 255

“ An so féin,” thuirt beul nam fonn,
 “ Chaidil tréith nan son fo ’n ùir,
 ’S sàmhach tha Làmh-dhearg san uaigh,
 Is Ullin, rìgh nan cruaidh-lann.
 C’ i so tha coimhead o neòil, 260
 ’S a feuchainn fo sleò a cruth àluinn ?
 C’ ar son tha ’n ainnir gun tuar ?
 ’N òigh, do’n ghéill an sluagh air Cromla ;
 Na thuit thu, Làmh-gheal, fo shuain
 Mar ri naimhde fuar sa’ chomhstri ? 265

A nighean Thuathail bu ghlan snuagh,
 Bu rùn thu féin do mhìle laoch ;
 Cha robh do ghaols’ ach do Làmh-dhearg.
 Gu Tùra thàinig am mòr-thriath ;
 Bhuail e sgiath nan copà donn, 270
 Is labhair an sonn ris fhéin.

‘ C’ àite ’m bheil Gealachos, mo rùn,
 An ainnir chiuin aig Tuathal treun,
 A dh’fhàg mi ’n talla nan tùr,

'Nuair bhuail mi Ulfada nam beum ? 275

'Tills' air t-ais,' 's e thuirt i rium,

'A Làmh-dhearg, 's mi 'n dùbhra bròin,'

A broilleach bàn fo osna ciuin,

A gruaidhe b' ùr fo dhealta dheoir.

Cha 'n fhaic mi i 'n coinneamh a tréin 280

A thogail m' anma, o bheum còmhraig ;

'S ro shàmhach tha talla nan teud

Gun ghuth baird air beinn no còmhnhard ;

'S cha'neil Bran fhéin, mur b'àbhaisd,

Crathadh a shlabhruidh mu'n chòmhhladh. 285

C' àite bheil Gealachos, mo rùn,

An ainnir chiuin aig Tuathal treun ?'

'A Làmh-dhearg,' thuirt Fearghus mac Aodh-
ain,

'Tha Gealachos mu Chromla nan sìan,

I féin 's gach òigh tha dheth 'roghainn ; 290

'N déigh chabrach tha 'siuphal gu dìan.'

'Fhearghuis, cha cluinnear fuaim leam féin

An coill', am beinn no 'm magh Léna ;

Cha 'n eil cabrach 'n am shealladh féin,

No coin ghleusd an séilg na h-Eirinn. 295

Cha 'n fhaicear leam Gealachos mo rùn,

Mar ghealach as-ùr dol sìos.

Gabh gu Allaid, a's léithe cùl,

Tha 'n cromadh a chuirn a mhiann,

A dh'fheuchainn an cual' t-aosda 300

Mu Ghealchois air thaobh nan sliabh.'

" Chaidh Fearghus mac Aodhain air triall,

Is labhair ri liath nan carn.

'Chaoin Allaid, tha tunaidh air sliabh,

Ciod a chunnaic le d' aosd-shùil thall ?' 305

‘ Chunnaic,’ thuirt Allaid bha aosda,
 ‘ Garbh Ullin a dh’aom o Chairbre,
 Thàinig o Chromla an fhraoich ;
 Bha fonn ’ga mhuchadh ’na gharbh-chliabh
 Mar osaig an coillidh luim. 310

Thàinig e gu talla nan tùr,
 ‘ A Làmh-dhearg, a’s fuathas do dhaoine,
 Thoir còmhrag dh’Ullin, no do chliù,
 Thusa ’s làidir do ghaigich nach faoine.’
 “ Cha ’n ’eil Làmh-dhearg,” thuirt Gealachos an
 àigh, 315

“ Cha ’n’eil gaisgeach a bhlàir dha féin.
 Chosgair e Ulfad’ air tràigh,
 ’S tha e, ’cheannaird nan sàr, sa ’bheinn.
 Riamh cha do ghéill mo rùn do thriath ;
 Bheir e carraid nan sgiath ’mhac Chairbre.’ 320

“ ’S taitneach do shnuagh ’s tu féin,”
 Thuirt Ullin, bu treun gnìomh,
 “ Nighean àille Thuathail nam beum,
 Bheiream thairis gu Leig nan sliabh,
 Talla Chairbre a’s fial corn. 325

Bidh Gealachos aig triath a’s tréine.
 Tri là bitheam féin air Chromla,
 A’ feitheamh ri Làmh-dhearg nam beum,
 Gu ’faigheam o ’n treun an còmhrag ;
 An ceathramh bidh Gealachos dhomh féin, 330
 Ma theicheas a triath o’n chomhstri.”

‘ Allaid,’ thuirt ceannard Chromla,
 ‘ Sìth dha t-aisling an còs nan carn !
 Fhearghuis, séidsa stoc a chòmhraig ;
 Cluinneadh Ullin ’na thalla thall 335
 Mar stoirm ag éirigh air gleann.’

“ Chaidh Làmh-dhearg ri beinn o Thùra ;
 Bha fonn gun tighinn gu 'cheann
 'Ga mhùchadh gu teann fo ùrla.
 Sheas e gu dorch air an fhraoch 340
 Mar nial, a chaochlas a shnuagh,
 Ri gaoith air cruach nam beann.
 Thilg e clach-shàmhla a bhlàir,
 Chual' Ullin mac Chairbre a fuaim,
 Bha aoibhneas air anam an t-sàir, 345
 Agus ghlac sleagh athar gu luath.
 Bha fiamh gàir' air gruaidh bu donn
 'Nuair a ghlac an sonn a lann.
 Chualas 'fhead, 's e siubhal nan tom,
 Lann ealamh is lom 'na làimh. 350
 Chunn'cas le Gealchos an triath,
 'S e 'g éirigh air sliabh mar cheò ;
 Bhual i gu mall a h-ard chliabh,
 Bu ghile na sneachd nan torr,
 'S i sàmhach fo dheòir mu Làmh-dhearg. 355
 ' Chairbre aosd' nan slige fial,'
 Thuirt ainnir, bu chaoine làmh,
 ' Bidh-mo bhogha air Cromla nan sliabh ;
 Chi mi eilid, tha ciar, sa' charn.'
 Ghrad-ghluais i 'n aghaidh na beinne, 360
 Cha d' thàinig i féin ach mall.'
 Bha chomhstri thairis le beud.
 C' uim an aithris an strì an dàn
 Do rìgh Shelma chunnaic na cèudan
 Cur charraid nan treun le lann ! 365
 Thuit Ullin, a b'fhiadhaich snuagh,
 Thàinig Làmh-dhearg gun tuar do 'n òigh,

Nighean Tuathail, a b' iomadh buaidh,
Mòir-cheannaird na cruaidh 's na slòigh.

' Tha fuil, a rùin,' 's i sealladh bàis, 370

' Tha fuil air do thaobh, mo shàr.'

' Fuil Ullin a th' ann,' thuirt an laoch,

' Ainnir mar shneachda nan carn.

'N so féin a Ghealachos mo rùin

Leig dhomhsa mo chùl air lar ; 375

Dh'fhalbh m'anam, cha do chaill mi mo chliu.'

Chaidh Làmh-dhearg nan tùr gu bàs.

' Na thuit thu an cadal trom,

A thriath Thùra nan tom garbh !

Tri lài shuidh i air an lom ; 380

Fhuair sealgair an ceathramh i marbh.

Thogadh an uaigh mu 'n triuir,

A rìgh Mhòirbheinn, san ùir so féin.

Bidh Roinne measg thriath fo chliu,

'S a shiubhal gu ciuin sa' bheinn !" 385

" An so féin bidh Roinne 'na shuain,"

Thuirt Fionnghal gu ciuin mall,

" Thàinig guth a chliu gu m' chluais.

Fhillein, Fhearghuis, thoir Orla nall,

An t-òig-fhear gun tuair o Lotha. 390

Gun choimeas cha luidh thu, a Roinne,

Is Orla ri d' thaobh san uaigh.

Biodh deoir air òigh Mhòirbheinn an aonaich,

Fiamh bròin air òigh Lotha nan stuadh.

Mar ghallan air leathad nam beann 395

Dh'fhàs laoich nach bu ghann am feum.

Thuit iad mar dharaig an gleann

'Nan luidhe thar sruth sa' bheinn,

'S iad a' seacadh ri gaoith nan carn.

Oscair, a cheannaird nan òg-threun, 400

Chi thu féin mar thuit na daoine,

Bi thusa cho cliuthar sa' bhlàr,

'S bi 'm moladh nam bard mar Roinne.

B' uabhasach do chruth sa' bhiàr ;

Bu shàmhach thu, Roinne, san t-sìth, 405

Bha e mar bhogh' an drùchd tlàth,

Chithear fada thall san fhrith

'Nuair luidheas a ghrian air Mòra,

Agus sàmhchair air scorr an fhéidh.—

Luidhsa, 's òige dheth mo mhacaibh 410

Luidh thusa fo lic air magh Léna.

Tuitidh sinne, ge mor 's ge glic :

Tha 'n lài do ghaisgich nam beuma."

Mar sin bha do bhròn, a rìgh nan lann,

'Nuair a thaisgeadh fo charn Roinne, 415

Cia meud a bhròin tha air Oisian,

Is thusa, thriath thoisich gun deò !

Cha chluinn mi air Còna do ghuth,

Cha 'n fhaicear do chruth le sùil dhaill.

'S iomadh là agus oidhch' fhuar 420

A shuidheam aig t-uaigh fo n' charn ;

Dh'fhaireagham fo m' làimh i sa' chruaich,

'S mi 'ga d' mholadh le luaidh nam bard.

'Nuair shaoilinn gu 'n cluinnear do ghuth,

'S e th' ann osag dhubh na h-oidhch'. 425

'S fhada o 'n là thuit thu 'na d' shuain,

A shàr-cheannaird nan cruaidh-chòmhrag.

Shuidh Gall agus Oisian thall

Maille ri Suaran nan tonn

Air bruaich Lùbair b' uaine snuagh, 430

Bhuail mi a chlarsach dha 'n rìgh,

Bha 'mhala o 'n strì fo ghruaim.

Thiondaidh e 'dhearg-shùil air Léna ;

Bha 'n gaisgeach fo bhéud mu shluagh.

Thog mi mo shealladh air Cromla, 435

Is chunnaic mi mòr-mhac Shéma ;

Dorcha, mall a dh'aom e 'thriall

O 'n t-sliabh gu còs Thùra 'na aonar.

Chunnaic e fo bhuaidh an triath ;

Bha bròn am measg 'aoibhnis san aonach. 440

Bha dearsa na gréin air 'airm ;

Shiubhail Conall gun stoirm 'na dhéigh.

Theiring iad cùl aonaich nan toirm,

Mar lasair an fhraoich sa' bheinn,

'Nuair shiùbhlas an fhallosg' ro' 'n oidhch' 445

Gun soills' ach na bheir i fhéin,

'S a ghaoth 'na déigh 's i 'fuaim.

Air taobh sruth fo chobhar a' taomadh

Tha 'thalla 'n carraig nan còs,

Is aon chraobh gu crom ag aomadh, 450

'S an iar-ghaoth béucail gu mòr

Ri aghaidh nan scorr 's nan carn.

An so shuidh ard cheannard na h-Eirinn,

Mac Shéma nan slige fial.

Bha 'smaointean air chòmhrag nan cleas, 455

Na deoir a' taomadh o 'ghruaidh.

Bha bròn air mu chall a mheas

Gaisgeach ard-mhisneach nam buadh.

A Bhràigh-gheal, tha thu fada thall ;

Cha thog thu san àm an laoch. 460

Faiceadh e do thlàth-chruth mall,

'S thig 'anam a nall le fraoch ;

Bidh 'smaointean air a chliu féin,

'S air Deò-ghréine ghluais a ràn.

Co tha tighinn le ciabh na h-aois ? 465

Co ach gaisgeach nach faoin dàn ?

A Charuill o 'n àm a dh'aom,

Do ghuth cho caoin ri clàrsaich thall

An talla Thùra nan corn fial,

D'fhocal taitneach mar an druchd 470

Thuiteas ciuin air raoin nan sliabh,

'Nuair a bhriseas a ghrian o mhùig ;

A Charuill o 'n àm a dh'fhalbh,

C'uim a thàinig a nall o mhac Shéma ?

“ Oisein, a làmh threun nan lann, 475

Tha barrachd nan dàn dhuit féin,

'S fhad thu fo m' eòlas nach gann,

Ard cheannaird an comhstri nan treun,

'S tric a bhuail a chlarsach do 'n òigh

Eimhir-àluinn, bu mhòr beus ; 480

'S tric a thog, le rùn an t-slàigh,

Do ghuth corr measg fonn nan treun,

An talla Bhrano nan slige fial.

Là a ghabh i anns an fhonn

Bàs Chormaic an t-òg-shàr. 485

Thog i le dòruinn an sonn,

A dh'aom air an tom fo 'gràdh.

Bha 'gruaidh dhearg nighte le deoir,

'S do ghruaidhs', a thriath mhòr nan triath ;

Bha h-anam a' snàmh an ceò, 490

Ge nach b' annsa dhi òg nan ciabh ;

Bu ghlan am mheasg mhilte 'n òigh,

Nighean Bhrano nan corn fial.”

“ Na labhair, a Charuill, mu Làmh-gheal ;
Na tog cuimhne na h-àille dhomh féin. 495
Tuitidh m’ anam fo bhròn mu m’ annsa.
Bidh mo shùile an deoir, a thréin ;
Tha mo rùn san ùir gu’n tuar,
Ainnir àille fhuair mo ghràdh.
Suidh thusa, bhaird, air a chruaich, 500
Is cluinneam r’a luaidh do dhàn,
Do dhàn mar aiteal an earraich
Dol thairis air sealgair sa’ chruaich,
’N àm dùsgadh o aisling sa’ bhealach
’Nuair chluinneas e aoibhneas nam fuath, 505
An ceòl fuar air thaobh nam beann.

FIONNGHAL.

DUAN VI.

THUIT neòil na h-oidhch' air a' chuan,
Thionàil an duirch' air cruaidh Chromla ;
Dh'éirich reulta boillsg' o thuath,
A' dealradh air stuadh na h-Eirinn :
Dh'fheuch iad an ciuin-theine thall 5
Ro' cheò ghluais mall thar na speuraibh.
Bha gaoth a' béucail anns a' choill,
'S dorchach samhach raon a' bhàis.

Air sliabh neo-fhuaimear Léna
Dh'éirich na mo chluais guth Charuill ; 10
Bha 'fhonn air cairdibh ar n-òige,
Na lài mòr a dh'aom o shean,
'Nuair thachair sinn air Légo nan triath,
'S a chaidh an t-slige fhial mu 'n cuairt :
Fhreagair Cromla fuaim nan dàn, 15
Bha tannais na dh'fhalbh a 'snàmh air gaoith,
Dh'aom iad le h-aoibhneas gu mall,
Ri fonn molaidh dh'aom na laoich.

Biodh t-anam an sòlas, a Charuill,
Measg osna charach sa' bheinn. 20

C' uim nach d' thigeadh tu gu 'm thalla,
'S mi caitheadh na h-oidhche leam féin?

'S ceart gu 'n d' thig mo chara' dileas :
Cluinneam a mhìn-làmh air a' chlàrsaich

'S i sìnnte air balla na fuaim ; 25
Bidh 'n toirm 'nam chluais gu mall.

C' uim nach labhair rium 'nam bhròn?
C' uin a chi mi mo mhòr chairde?

Gabhaidh tu seachad san osaig,
Tha farum nam dhosan liath ; 30

Fhir-mholaidh nan triath, bi slàn.

Air taobh Mhòra nan iomadh cruach
Thachair tréith nam buadh aig fleagh,

Mìle darag a' lasadh mòr
Is neart nan corn a' dol mu 'n cuairt. 35

Bha aoibhneas air anam nan laoch,
'S rìgh Lochlin nam faobh fo bhròn ;

Bha 'dhearg-shùil air Léna 'n fhraoich,
Is 'ardan nach b'fhaoin ro mhòr,

Chuimhnich gu 'n thuit e sa' bhlàr. 40

Bha 'n rìgh air sgéith 'athar ag aomadh,
A liath-chiabh air gaoith gu barr

Fo sholus na h-oidhche a' taomadh :
Chunnaic e Suaran fo bhròn,

Is labhair gu fòil ri bhàird. 45

“ Tog, Ullin, tog fonn na sìth ;
Sìoladh m' anam an strì nam blàr ;

Traoghadh o mo chluais am fuaim,
Trom fharum nan cruaidh aig sàir ; 50

Biodh ceud clàrsach thall san t-sliabh,

Chur aoibhnis air triath nan tonn :
 Cha 'n fhag e gun sòlas a' bheinn ;
 Cha d'fhalbh duine riamh uam féin fo bhròn.
 Shàr Osaìr, tha dealan mo lainne 55
 An aghaidh nàimhde 'n àm a' chòmhraig,
 An sìth luidhe ri m' thaobh,
 'Nuair ghéilleas na laoch sa' chomhstri."
 " Bha Treunmor," thuirt beul nan dàn,
 " Dhe 'n linn a bha ann o shean ; 60
 Bha 'astar air cuan gu tuath,
 'S e coimeas ri stuadh san stòirm.
 Ard charraig an tìr nan ràmh,
 Ciar choill agus cairn a' fuaim
 Dh'éirich o'n cheò chiar air sàil ; 65
 Is cheangail a shiuil o 'n chuan.
 Lean Treunmor torc riabhach na beinne,
 Bha béucail air Gorm-mheall nan craobh ;
 'S iomadh laoch a dh'fhag e 'na dhéigh :
 Do shleagh Thréinmhor ghéill am faobh 70
 'S e tionndadh an spàirn a bhàis.
 Tri gaisgich, a chunnaic an gnìomh,
 Dh'aithris mu thriath nan dàimh,
 Dh'aithris iad gu 'n sheas e thall
 Mar lasair nach gann sa' bheinn, 75
 An caoir-sholus nam mòr àrm.
 Thug rìgh Lochlin fleagh bu chòrr,
 'S ghairm e gu cùirm an t-òg treun ;
 Tri lài an Gorm-mheall nan seòd
 Bha ri farum nan corn 's nan teud, 80
 'S fhuair an triath a roghainn do chath.
 Cha robh laoch an Lochlin nan long
 Nach d' thug géill do 'n t-sàr-shonn Treunmor.

Chaidh slig' an aoibhneis mu 'n cuairt ;
 Measg faloisg' is fuaim nan dàn, 85
 Bha moladh rìgh Mhòirbheinn nan stuadh,
 A thàinig thar cuan a nall
 Sàr cheannard nan sàr laoch.

'Nuair ghlas an ceathramh madainn thall,
 Chuir gaisgeach a ràmh san tonn ; 90
 Bha 'cheum sàmhach air tràigh nam faoch,
 'S e feitheamh na gaoith o thuath.
 Chual e toirm gu fada thall
 Am meadhon nan gleann sa' choill'.

Thàinig òig-fhear a nall o 'n chruaich, 95
 'S e ceilte le cruaidh g' a cheann,
 B' àill' a chiabh 's bu dearg a ghruaidh,
 A chruth mar shneachd nam fuar-bheann.
 Bu tlàth gorm-shùile nan rosg mall,
 'Nuair labhair e ri rìgh nan lann. 100

' Fuirich, a Threimhoir, 's na falbh,
 A churaidh tha garbh am measg dhaoine ;
 Cha do ghéill duit mac Lonbhail nan lann ;
 Bhuail a chladheamh na sàir 's cha 'n fhaoine,
 Cumaidh gliocas na seoid o iuthaidh.' 105

' A mhìn-òig-fhir nan ciabh bàn,'
 Thuirt rìgh nan lann, ' cha bhuail mi
 Mac fir, mu nach d'éirich dàn ;
 'S lag do gheal-làmh agus truagh i :
 Imich, a dhearsa na h-òige, 110
 Grad-imich gu scòrr nan ruadhag.'

' Ma dh'imicheas,' thuirt an t'òg,
 ' 'S ann le lann mhòr a th' aig Treunmor ;
 Bidh aoibhneas air m' anam mu m' chliu ;
 Is cois' near leam rùn nan òigh, 115

'Nuair thig iad le iadhadh an sùl
 Mu 'n fhear, chuir air chùl an rìgh mòr ;
 Bidh osna an cléibhe mu m' ghràdh,
 'Nuair a chi iad do lann 's do shleagh.
 Bidh mise measg mhìlte le m' agh 120
 Le urram a's àird' aig fleagh.'

' Cha 'n iomraich thu chaoidh mo lann,'
 Thuirt Treunmor, 's e lasadh 'na ghruaidh,
 Chi do mhàthair gun tuar thu air tràigh
 'S i faicinn gu mall thar an stuadh 125
 Siuil a ghaigich a reub a mac.'

' Cha togar leam féin an t-sleagh mhòr,'
 Thuirt an t-òg bu chaoine snuagh,
 ' Cha làidir mo làmh ; ach is còrr
 Leumas iuthaidh o m' ordaig suas. 130
 Le itich réidh o thaifeid chruaidh
 Thuit seòd gun tuar fada thall.
 Leig dhìot a mhàile gu luath ;
 Cha chum thu, ach cruaidh, o bhàs.
 Cuiream féin mo mhàile air réidh ; 135
 Tarruing an teud, a rìgh Mhòirbheinn.'

Chunnaic e brollach fo ciabh.
 'S i piuthàr an rìgh a bha ann.
 Bha 'sùil san talla mu 'n triath,
 Is fhuaradh leis rùn nach gann. 140
 Thuit an t-sleagh o làimh an rìgh,
 'S bha shealladh gun chli air an làr.
 Bha ise mar dhearsa o'n ear,
 A thachras ri fear o 'n chòs,
 'Nuair dh'aomas e shealladh air lear, 145
 Tha boillsgeadh le solus gu mòr.

‘ A rìgh Mhòirbheinn a’s fuaimear tom,’
 Thuirt òigh nan làmhla geal mar shneachd,
 ‘ Gabh mis’ an iadhadh do luing’
 O rùn Choirle ’s fad’ o bheachd, 150
 Tha esa mar thorrunn sa’ bhlàr :
 Do dh’ Ineabhaca nan treun sàr
 Tha ’rùn dhomh ’na ardan féin,
 ’S e togail mìle shleagh sa’ bhlàr.’

‘ Gabh sìth,’ thuirt Treunmor an triath, 155
 ‘ Gabh sìth fo mo sgéith, a làmh-gheal ;
 Cha teich, ’s cha do theich mi riamh,
 Ge d’ fhaicinn air sliabh fìr làidir
 Do naimhdibh fo mhìle sleagh.’

Tri laithe dh’fhuirich an triath, 160
 Le stoc caismeachd a b’ airde fuaim
 A’ gairm sàr Choirle gu blàr,
 O charraig, is chathar is chruaich.
 Cha d’thàinig sàr Choirle gu blàr ;
 Théiring Lochlin nan lann o ’thùr, 165
 Thug do Threunmor òigh nan geal-làmh,
 Sgaoil cùirm dha air tràigh as-ùr.”

“ A rìgh Lochlin,” thuirt Fionnghal nam buadh,
 Tha d’fhuil a’ ruith luath ’nam thaobh,
 Bha ar sinns’re aig strì mu’n stuaidh, 170
 An strì mu’m bì luaidh a chaoidh.
 Ach ’s tric an talla nam fleagh
 A chuir iad an corn mu ’n cuairt.
 Tog d’ aghaidh o chomhstri nan sleagh,
 ’S biodh aoibhneas na clàrsaich ad chluais. 175
 Mar stoirm mhòr air aghaidh cuain
 A thaom thu do threunadas garbh ;
 Do ghuth mar ghuth mhuile sluaigh

- 'S e 'g éirigh air chruaich nam marbh.
 Tog, am màireach, tog do shiuil, 180
 Dhearbh bhràthair mo rùin a bh'ann :
 Mar dhearsa na gréine as-ùr
 Thig air m' anam a cliu san àm.
 Chunnaic mi do dheoir mu'n làimh ghil,
 'Nuair a dh'éirich air Stairne mo lann : 185
 Chum mi gun dòruinn san àm thu
 Is m' osna mu òigh an uchd bhàin.
 Ma 's e do roghainn an còmhrag,
 A chomstri thug Lochlin do Threunmòr,
 Gu 'n till thu gu d' thìr le mòrchuis, 190
 Mar luidheas a' ghrian fo'n bheinn."
 " A rìgh sinns're nam mòr bheann,"
 Thuirt triath Lochlin a's ard fuaim,
 " Cha d' theid Suaran an comhstri ri d' lann,
 A cheann mhìlte fhuair a 'bhuaidh ; 195
 Chunn'car thu san talamh thall ;
 Cha bu lìonor na lài orm féin :
 'S e thuirt ri m' anam san àm,
 C' uin a thogainn an lann co treun
 Ri Fionnghal nam beum uasal ? 200
 Chuir sinn an còmhrag, a shàir,
 Air taobh Mheallmhoir nan carn ciar,
 'Nuair thug an stuadh mo shleagh a nall
 Gu talla ard nan slige fial,
 Anns am faigheadh na treith am fleagh. 205
 Cuireadh bàird na bhuadhaich thall
 Gu àm a tha mall a' gluasad.
 An comhstri Mheallmhoir nan curaidh
 Sàr-chliu nach robh gann a chualadh.
 'S iomadh long o thìr nam mòr choill' 210

A chaill an sàr òig-fhir air Léna. 210

Gabhs iad, a rìgh nam mòr bheann,
 'S bi 'n ad chara do nàmhaid Eirinn.
 'Nuair thig gu Gorm-mheall do chlànn,
 Bidh fleagh nach gann is cùirm' nan còir,
 'S bidh dhoibh an roghainn sa' ghleann 215
 An comhstri nan lann ri seòid."

" Cha ghabhar leam," thuirt an rìgh,
 " Do luingeas no tìr nan carn ;
 Fònaidh dhomh fàsach nam frìth .
 Le féidh, le coille, 's le glinn. 220
 Tog-sa do shiuil thar an stuadh,
 Char' uasail mo luaidh a bh' ann ;
 Tog do shiuil bhàn air a' chuan,
 'Nuair dh' éireas soills' air cruaidh nam beann,
 Air d' ais gu Gorm-mheall nam fuaim." 225

" Sìth do d' anam, a rìgh nan corn,"
 Thuirt Suaran nan donn sgiath,
 " An sìth 's tu aiteal an earraich,
 An còmhrag 's tu carragh san stoirm :
 Glacsa mo làmh ann càirdeas, 230
 A rìgh nan lann o Shelma fhuair,
 Agus thugadh do bhàird chòrr
 Do bhròn na mairbh air a' chluain ;
 Cuireadh Eirinn fo ùir mo shlòigh :
 Tog clachan an cliu air cruaidh. 235
 Chi muintir nam marbh o thuath
 A chluain 's na chuireadh an cath.
 Their sealgair 's e tearnadh o 'n bheinn,
 'Nuair dh' aomas e féin air uaigh :
 ' 'N so Fionnghal is Suaran na tréin 240
 Chuir còmhrag nan ceud air sluagh."

Mar so their sealgair tha faoin ;
Ach mairidh a chaidh ar cliu."

" An diugh féin is mò ar cliu,"

Thuirt Fionnghal, " a rìgh nan tonn ; 245

Théid sinne, mar aisling air chùl,

Gun luaidh oirnn air raoin nan sonn ;

Cha 'n aithnich sealgair ar 'n-uaigh,

Cha bhi ainm dhuinn am fuaim nam fonn.

Cha 'n fheum dhuinn a bhi fo luaidh, 250

Sinn gun neart gun tuar fo 'n tom.

Oisein, Charuill, Ullin chaoìn,

Do'm bheil gaisgich a dh' aom 's a dh'fhalbh,

Togaibh fonn air làithibh nach b' fhaoìn,

Air aimsir nan laoch tha marbh. 255

Cuiribh thairis an oidhche le fuaim,

'S thigeadh madainn gu luath le h-aobhneas."

Thog sinn ar guth do'n dà rìgh,

Ceud clàrsach a strì san fhuaim.

Shoillsich aghaidh Shuarain thall, 260

Mar ghealach làn anns an speur,

'Nuair dh'fhàgas na neoil i shuas

Sàmhach leathan am meadhon oidhch.

" Cuchullin," thuirt Carull aosda,

" Tha Cuchullin an còs Thùra, 265

Tha 'làn-h-air claidheamh a neirt,

A smaointean air feachd a chaill e ;

Tha rìgh nan sleagh brònach sa' bheinn

Gu so bu treun e sa' chòmhrag.

Chuir e 'lann gu sìth ri d' thaobh, 270

Thusa mar aomadh nan stoirm,

A sgaoil fo ruaig a naimhde.

Gabhsa, Fhionnghail, lann an laoch ;

Tha 'chliusa cho faoin ri ceò,
 'Nuair théid 'na shiubhal ro' ghaoith, 275
 'S a dh'fhàgas e 'n raon gun scleò."

" Cha ghabh," 's e fhreagair an rìgh,
 " Cha ghabh Fionnghal an sìth a lann,
 Tha 'n curaidh gu neartor san strì,
 'S tha cliu co chli r'a làmh. 280

'S lìonor iad a ghéill an còmhrag,
 Dha 'n d' éirich a comhstri an cliu.
 Shuarain, a rìgh tìr nam mòr choill,
 Cuir thusa do dhòruinn air chùl,
 Tha iadsa cliùthar a ghéilleas, 285
 Ma bhios iad treun an aghaidh nàmhaid,
 Mar ghréin fo nial anns an speur,
 'Nuair cheileas i féin san t-sàmhra
 Gu sealltuinn air maol an fheir.

Bha Grumal na thriath an Còna 290
 Dh' iarr còmhrag air iomadh tràigh :
 Bha aoibhneas dha 'anam san stoirm,
 Dha 'chluais ann an toirm nan arm :
 Thaom e 'ghaisgich air airde Chràca.
 Bha rìgh Chràca o choill' r'a lann, 295
 An crom Bhrùmo nam mòr thom,
 Bha 'n sonn an caint ri cloich nam fuath.

B'uabhasach còmhrag nan laoch
 Mn 'n òigh chaoin 's a taobh mar shneachd,
 Chualas mu ainnir nam buadh 300

Le Grumal ruadh air uisge Chòna ;
 Bhiodh aige làmh-gheal nan stuadh,
 No e féin bhi fuar sa' chòmhrag.
 Tri là a bha spàirn nan laoch ;
 An ceathramh chaidh Grumal fo iall. 305

Chuir es' e gun chairde r'a thaobh
 'N crom Bhrùmo mu 'n d' aom an sliabh.
 Ann sin bha tannais nam marbh
 Le 'n guthaibh garbh mu chloich nam fuath.
 Ach shoillsich an triath 'na dhéigh, 310
 Mar theine nan speur as ùr ;
 Thuit nàmhaid le 'làimh bu treun ;
 Fhuair Grumal e féin 's a chliu.

Togaibh, a bhardaibh! o àm a dh'fhalbh,"
 Thuirt garbh neart rìgh na Mòrbheinn, 315
 " Togaibh moladh laoch tha marbh ;
 Cuiribh ard-Shuaran o dhòruin."

Luidh na gaisgich anns an fhraoch,
 Bha ghaoth chiar an ciabh nan laoch ;
 Dh' éirich céud guth binn san raon 320
 Ceud clàrsach nach b'fhaoin air chòmhlà ;
 Bha 'n dàn àir an àm a dh' aom,
 Triatha mòr nach bu bhaoth sa' chomhstri.

C' uin a chluinnear leam am bard ?
 C'uin a bhios aoibhneas a' snàmh mu 'n cuairt ?
 Tha clàrsach gun teud am Mòrbheinn, 326
 Cha 'n eil guth no ceòl an Còna ;
 Thuit araon an triath 's am bàrd,
 Cha 'n 'eil cliu san aird ni 's mò.

Chrith madainn le dearsa o 'n ear 330
 Air lear agus leathad Chromla.
 Chualas stoc Shuarain air Léna
 Tional an Eirinn a shluagh.
 Sàmhach is brònach an sluagh,
 'Nuair dh'éirich iad suas fo 'n siuil ; 335
 Bha osag gheur an déigh nan long,
 Siuil bhàn air tonn mar cheò o Mhòrbheinn.

“ Gairm,” thuirt Fionnghal, “ gairm gu seilg
 Coin chaol nàch maìrg a chaitheadh cathar,
 Gairmibh Bran, a’s gile cliabh, 340
 Gairmibh Neart, is Ciar, is Luath,
 Fhillein, a Roinne—tha san uaigh,
 Tha mo mhac an suain a bhàis!
 Fhillein, Fhearghuis, séidibh stoc,
 Eireadh aoibhneas air cnoc is carn, 345
 Brisgeadh fiadh air Chromla shuas,
 ’S aig loch nan ruaghag an àros.”

Chaidh am fuaim geur ro’ choille thall;
 Dh’éirich buidheann mhall air Chromla.
 Chaidh mìle cù air falbh san fhraoch, 350
 Thuit fiadh air a thaobh ro’ gach cù.
 Thuit a tri le Bran air aon,
 Agus dh’ aom e ’n triuir gu Fionn
 A thogail mhòr shòlais do ’n rìgh.
 Thuit aon dhe ’n triuir aig uaigh Roinne; 355
 Bha ceannard nau daoine fo cheò:
 Chunnaic e gur sàmhach thall
 Clach fir nach robh mall san t-séilg.
 “ Cha ’n éirich thus a-ris, mo mhac,
 Aig fleagh no feachd air ciar-leac Chromla: 360
 ’S ealamh a théid t-uaigh o bheachd,
 Is feur a’ seacadh mn ’n cuairt d’i.
 Bidh sìol na laigse siubhal sìos
 Cha ’n fhaic ’s cha ’n iarr iad mu d’ uaigh.

Oisein is Fhillein, mic mo neirt, 365
 A Ghail nam feachd a’s guirme cruaidh,
 Eiribh air aghaidh nan sliabh.
 Faigheam an triath tha ’n còs Thùra,
 Faigheam triath Eirinn nan ruaig.

'N e balla Thùra chi mi shuas ? 370

'Na aonar is liath air an t-sliabh

Tha triath nan slige fial fo bhròn ;

Tha talla nan corn gun fhuaim :

Faigheam Cuchullin nam buadh,

Thoiream aoibhneas gu luath dha sheoid. 375

Fhillein, 'n e sin Cuchullin thall,

No 'n deatach air carn an fhraoich ?

Tha gaoth o Chromla am shùil,

'S cha 'n fhaic mi g' a chùl an laoch.

“ A rìgh,” 's e fhreagair an t-òg, 380

“ 'S e sin am fear còrr mac Shéma,

Tha e dorchà samhach fo bhròn,

Tha 'làmh air an lainn ag éirigh.”

“ Ceud fàilt air ceannard a chòmhraig,

Fhir bhriseadh na mòr sgéithe !” 385

“ Ceud fàilt ort féin,” thuirt an laoch,

“ Sàr ghaisgich ri d' thaobh 's a' d' dhéigh !

'S taitneach leam t-fhianuis, a rìgh,

Tha mar a ghrian air frìth Chromla,

'Nuair bhitheas an sealgair fo bhròn, 390

Gus am faicear i mòr 's na neoil.

Do mhic mar reulta ri d' thaobh,

Tha siubhal an soills' mu do chliu

Cur gloine air mala na h-oidhch'. 395

Fhionnghail, cha 'n ànn mar so fhéin

Chunna tusa mì, thréin, 'na d' thìr,

'Nuair a dh'fhàg tréith an domhain a' bheinn,

'S thàinig aobhneas air aghaidh gach frìth.”

“ 'S lìonor d'fhocail,” thuirt Conan gun chliu,

'S lìonor do ghuth faoin, mhic Shéma ; 401

An comhradh cha chluinnear ach thu.

C'àite bheil do ghnìomh 's do bheuma?

C'ar son a thàinig thar chuan,

Thoirt cobhair do ruaig le lann ? 405

Theich gu do chòs fo ghruaim,

Is dh'fhàg thu do Chonan am blàr.

Thoir dhomhsa na h-airm tha soills',

Thoir dhomhs' iad gun fhoill, a mhic Eirinn."

" Cha d' iarr gaisgeach mo lann riamh, 410

Ge d' iarradh, cha 'n fhaigheadh e m' àirm.

A Chonain, a 's dona fo sgiath,

Cha d'fhàg mis an sliabh, fo bhròn,

Gu'n ghéill Eirinn m'a sruth féin."

" A Chonain, a's laige làmh," 415

Thuirt rìgh Mhòirbheinn, am mòr thriath,

" Na gabhsa na focail co dàn,

Gn 'm faicear na 's àirde do ghnìomh.

Tha Cuchullin fo chliu sa' bhlàr,

Uabhasach 's gach àit 'an d' théid. 420

'S tric a chual air a ghaisgeach bu shàr

Ard cheannard na Phàil an Eirinn.

Tog thus, a laoich, do shiuil bhàn

Gu Innis nan lann fo cheò.

Faic! Brà'-gheal ag aomadh thall 425

Air iomall nan earn fo dheoir ;

Tha ghaoth a' sanas 'na trom chiabh'

'G an togail o 'mìn-uchd bàn,

'S i 'g éisdeachd toirm oidhche o 'n t-sliabh

'S fonn fial o ghaisgich nan ràmh ; 430

Tha 'barail gu 'n cluinn i t-fhonn

'S do chlàrsach lom air aghaidh a chuain."

" 'S fhada dh' éisdeas i gun bhrìgh :

Cha tilleam o 'n strì a chaoidh.

C' uim am faicinn thu, Bhrà'-gheal mhìn, 435
Togail trom osna mu d' shaoi ?

Chunnaic thu. a rìgh, mi fo bhuaidh
An iomadh cruadal lann is shleagh."

" Chithear a-ris thu fo bhuaidh,"

Thuirt Fionnghal nan slige fial ; 440

Eiridh do chliu anns an ruaig,

Mar dharaig air Chromla nan sliabh :

'S iomadh cath is còmhrag geur

Tha feitheamh riut fhéin, a laoich ;

'S iomadh lot o d' làimh sa' bheinn. 445

Cuir, Oscair, na féidh air fraoch ;

Togaibh fleagh is slige fhial ;

Biodh anam an triath fo aoibhneas,

'S ar càirde an sòlas san raon."

Shuidh is ghabh sinn fleagh is dàn, 450

Dh' éirich anam Cuchullin gu h-ard ;

Thill a neart do threun nan lann,

Bha aoibhneas air aghaidh thall.

Thug Ullin do 'n triath am fonn ;

Thog Carull a ghuth air a mhagh ; 455

Chobhair mi na bàird air an tom,

Mu charraid nan sonn 's nan sleagh,

Carraid 's na tharruing mi lann—

Cha tharruing mi lann ni 's mò ;

Dh'fhalbh mo chliu air gnìomh a bh' ann. 460

Suidheamsa aig uaigh fo bhròn,

Uaigh nan cairde mòr nach mair.

Shiubhail an oidhch' air an fhonn ;

Thàinig madainn thar tonn le sòlas.

Dh' éirich Fionnghal air an aird, 465

Agus chrath 'na làimh an t-sleagh ;

Shìn e cheum mòr thar magh Léna,
Is lean sinn an treun 'n ar n-airm.

“ Sgaoil na siuil bhàn,” thuirt an rìgh,

“ Gabhaibh gaoth na frìth o Léna.” 470

Dh'éirich sinn air tuinn le fonn ;

Bha sòlas nan sonn gu mòr

Air cobhar bàn an domhain ghlais.

TIGHMORA.

DUAN I.

GORM thonna na h-Eirinn an soillse ;
Ard mhonadh fo bhoillsge an là ;
Cranna ciar-cheann ag aomadh fo ghaoith,
Liath shrutha taomadh o chairn ;
Dà thoman uaine fo dharaig 5
Ag iadhadh 's a tarruing mu chaol-rath,
Caoin shiubhal an uisge ro' ghleannaibh ;
Air bruaich an uild an Cairbre féin,
A shleagh fo chomas an tréin r'a thaobh,
A dhearg shùil fo ghiorrag, 's e bròn. 10
Dh' èirich Cormac an anam an righ,
'S a lota gun chli, 'na thaobh.
Leth fhaicte bha 'n t-òg an dùbhra,
Fhuil chraobh-dhearg a' sruthadh o 'chliabh.
Thilg Cairbre a shleagh tri chuairt, 15
Tri chuairt chuir e 'n fheusaig fo làimh.
Chas e gu tric o ard cheum ;
Chrath e ruighe nam beud gu h-ard.

Mar nial am fàsach am mòr thriath,
Caochladh fo ghaoith nan sìan a dhealbh, 20
Na gleanna a bròn fo 'n fhìreach,
Ma seach fo ghiorrag nam braon.

Ghabh an rìgh a mhòr anam dha féin ;
Ghlac e sleagh nan treun 'na làimh.
Thionndaidh 'shùil gu cùl magh Léna, 25
Luchd coimhead nam beud o chuan gorm.

Thàinig iad le ceumaibh fo fhiamh
Tric a' coimhead sìos o 'n t-sàil.
Dh' aithnich Cairhre mu chòrr rìgh nan gnìomh.
Ghairm e dorch na triath' gu 'làimh. 30

Ghrad-thàinig ceum fuaimear nan sonn,
An glas lanna lom anns gach làimh.
An sin bha Mòrla 'u duibhre ciar ;
An sin bha Dalla nan ciabh sa' ghaoith,

Cormar ruadh ag aomadh air sleagh, 35
A' sealladh borb o thaobh a ghruaim.
B' alluidh do shùil chrom, a Mhalthos,
Fo shealladh do mhòr fhabhraid.

Sheas Foldath mar charraig an sruth
Cleith fo chobhar a dubh chruth, 40
A shleagh fhada mar ghiubhas nam mòr shliabh,
A thachras ri còrr ghaoith nan speur,

A sgiath làn do chomhara còmhraig,
A dhearg shùil an còmhnuidh gun fhiamh.
Iad' is triath' eile gun chunntas 45

A' dlùth-teannadh mu rìgh Eirinn,
'Nuair thàinig fear-coimhead a' chuain
Moranail gu cruaidh mhagh Lena,
Bha 'shùile briseadh claon o 'cheann,

A bhile cam a' crìth, 's iad liath. 50

“ An seas triatha na h-Eirinn air chùl
 Balbh mar bhadan na ciuin oidhche,
 Mar gharbh choille balbh fo mhùig,
 Is Fionnghal m’ an tràigh a’ boillsge,
 Fionnghal a’s uabhasaiche beum, 55
 Ard rìgh nan treun o shruthaibh Mhòrbheinn ?”

“ Am faca tu ’n gaisgeach nach fann,”
 Thuirt Cairbre, o spairn a chléibh,
 “ Am bheil a laoich lionor air tràigh ?
 An tog e sleagh chòmhraig o dhéigh, 60
 No an d’thainig an treun an sìth.”

“ An sìth cha d’thàinig e, rìgh Eirinn.
 Chunna mi roi’ ’n treun a shleagh shuas
 Mar mhall theine bàis ag éirigh,
 Fuil mhiltean a’ leumnaich m’a cruaidh. 65
 B’ es’ an ceud fhear bhuail an tìr
 Làidir fo ’leadanaibh liatha.

Làn, fèitheach, garbh chalpan an rìgh,
 ’Cheuma gluasad gun stri air sliabh.
 Air thaobh an tréin a chlaidheamh fiar, 70
 An dara beum a caoidh nach iarr ;
 A sgiath leathan uabhasach ’na làimh,
 Mar chearcail fuileach ré ’s i làn,
 Ag éirigh gu dàn ro’ stoirm.

An sin Oisian rìgh caoin nam fonn, 75
 Mac Mhorni ’n sonn air ceann nan triath.
 Leum Connal air a shleagh o’n tuinn ;
 Sgaoil Diarmad a dhonn chiabh ;
 Lùb Fillea a bhogha le mòrchuis,
 Sealgair òg aig mòr shruth nan sliabh. 80
 Co e sud air ceann nan treun
 Mar gharbh shiubhal sruth o bheinn ?

Co th' ann ach mac Oisein an triath,
 Mar bhoillsge teine measg a chiabh,
 Ma chùl a leadan fada 'n cuach, 85
 'Fhabhraid dhubh leth cheilt an cruaidh,
 A lann an iall a' triall r'a thaobh,
 A shleagh 's e siubhal a boillsgeadh baoth.
 Theich mi o gharg shùl an t-seoid,
 A rìgh Thighmòra, nam mòr chliu." 90

"Teich thusa, fhir dhona gun fheum,"
 Thuirt Foldath an gruaim fheirg,
 "Teich-sa gu d' liath shruthaibh féin,
 A mhic an anma ghainne fo mheirg.
 Nach fhacas leamsa 'n t-Oscar donn ? 95
 Chunna mis an triath ri còmhrag.
 An cunnart dheth na tréin tha n' sonn.
 Togar sleagh le daoine eil' air chòmhnard ;
 Is iomadh mac th' aig Eirinn cho mòr.
 A rìgh Thighmòra nan ard chraobh, 100
 Leig dhomhsa tachairt ris an t-seòd,
 Is caisgidh mi 'n sruth mòr na dheann.
 Tha mo shleagh nighte am fuil,
 Mo sgiath mar bhalla Thùra."

"An coinnich Foldath 'na aonar na dàimh ?"
 Thuirt Malthos nam fabhrad ciar. 106
 "Nach 'eil iad cho lìonor air tràigh
 Ri coi'-thional garbh-shruth nan sliabh ?
 Nach iad féin na treuna thug buaidh
 Thar Suaran nan cruaidh bheum, 110
 'Nuair ghabh sliochd Eirinn an ruaig ?
 'S an tachair Foldath ri'n ceud treun ?
 A chridhe chèir an ardain féin,
 Gabh spionnadh nan cèud dheth d' shluagh ;

Thigeadh Malthos maille ri tréin, 115
 Bha mo chladheamh fo bhéumaibh ruadh ;
 Ach co a chuala gu fiar mo ghuth ?”

“ A shliochd Eirinn a’s uaine raon,”
 Thuirt triath Chlaonrath nan caoin shruth,
 “ Na chuinneadh Fionnghal bhur briathra faoin ;
 Na biodh sòlas air naimhdibh an diugh 121

A’ cur spionna ’nan làimh san tìr.
 Is treun sibh féin, a shiol nam blàr,
 Mar ghaillinn o ghàir a chuain,
 Mar stoirm a thachras ri sgeir aird, 125
 Bheir coille gu làr o chruaich.

Ach gluaiseamaid ar spionnadh fèin
 Mall mar thrèun choi’-thional nial.
 Bidh giorrag air sàr mhac nam beum ;
 Tuitidh ’gharbh shleagh gun fheum o ’n triath.
 Chi sinn dubh-nial dorch a’ bhàis, 131
 Their iads. is faileus fàs m’ an tuar,
 Bròn air Fionnghal aosda na bàigh,
 A chliu a’ sìoladh o ’n tràigh gun bhuaidh.
 Cha ’n fhaic air Mòrbheinn ceum a thriath ; 135
 Bidh caoineach nam bliadhn’ an Selma.”

An sàmhchair chuala Cairbre ruadh,
 Mar dhubh nial nan stuadh fo bhraon.
 A sheasas dorch air Cromleac shuas,
 Gus am bris an tein-athair a thaobh, 140
 Lasaidh gleanna ri boillsge nan speur ;
 Bidh tannais gun fheum fo shòlas.
 Mar sin an sàmhchair sheas an rìgh ;
 Ghrad-chulas le brìgh a ghuth.

“ Sgaoilear a chuirm air Moi-léna ; 145
 Thigeadh mo cheud bard a nall.

Olla nan ciabh dubh-ruadh, éirich ;
 Gabh clàrsach rìgh Eirinn 'na d' làimh ;
 Siubhail gu treun Oscar nan lann,
 Is iarr é a nall gu fleagh. 150

An diugh bidh cuirm is fonn sa' ghleann ;
 Am màireach a bhrisear leinn sleagh.

Innis da gu 'n thog mi suas
 Uaigh Chathuil fo luaidh nam bard ;
 Thug mi a thruagh charaid do ghaoith. 155

Innis da gu 'n cualas m'a bhuaidh,
 Air chliu aig sruth fuaimear Charuinn.
 Cha 'n fhaic mi 'n so mo bhràthair treun ;
 Cha 'n eil Cathmor nan ceud ri m' thaobh ;
 Tha ar làmhan lag an airm. 160

'S nàmhaid Cathmor do strì nam fleagh ;
 Is mòr anam mar dhearsa na gréine.
 Ach brisidh Cairbre is Oscar an t-sleagh,
 Thriatha Thighmòra, air còmhuard Léna.
 Bu labhar mu Chathuil a bheul ; 165
 Las m' anam dhomh féin le feirg :
 Tuitidh es' air Moi-léna fo chreuchd ;
 Am fuil éiridh mo chliu air leirg."

Shoillsich sòlas nan treun m' an cuairt ;
 Sgaoil iadsa mu chrnaich Mhoi-léna, 170

Cuirm slige ga deasachadh shuas,
 Fonn barda nan duan ag éirigh.
 Chuala triatha Shelma an sòlas,
 Shaoil gur Cathmor còrr a thàinig,
 Cathmor còrr, ceann-uidhe nan dàimh, 175
 Bràthair Chairbre nan ruadh chiabh.

Cha bu choimeas anama dhoibh ;
 Bha solus speur an uchd an triath',

Air Atha nam bruach a thùr ard.
Seachd aisre gu talla nan sìan, 180

Air gach aisre sheasadh bard
Cuireadh coigrich gu clàr na fial ;
Shuidh Cathmor fo choille nan sliabh,
Gus nach cluinnte leis trian do 'chliu.

Bach Thàinig Olla ruadh le dàn ; 185
assonance

Ghluais Oscar gun dàil gu cuirm, *u*

Tri cheud fo cheumaibh r'a làimh

Roi Léna nan làn-shruth gorm ; *o*

A liath-choin a' leum 'san fhraoch
'S an garbh chaoineadh a' sgaoileadh thall. 190

Chunnaic Fionnghal an sonn a' triall,

Thuit anam an triath fo bhròn

D' eagal Chairbre nan smuainte ciar

Measg slige nam fial ag òl.

Thog mo mhac sleagh Chormaic thall. 195

Ceud bard a bha nall air sliabh.

Cheil Cairbre am bàs a bha snàmh

Fo dhubhra san àm 'na chliabh.

Fleagh sgaoilte na sligean a' fuaim,

Dhealraich sòlas an eudan an t-sluaigh ; 200

Ach sòlas mar ghrein a tha fann,

Claon dearsadh ro' mheadhon nan gleann,

Is e 'cleith a dheirg-chinn san stoirm.

Dh' éirich Cairbre thall an airm

Tional dùbhra nam marbh 'na ghruaidh. 205

Chaisg clàrsaich nan ceud an toirm ;

Chualas screadan nan sgiath m' an cuairt.

Fada thall air uchd nan sliabh

Thog Olla nan ciabh guth bròin.

Dh' aithnich Oscar comhara bhàis ; 210
 Ghluais is ghlac gun dàil a shleagh.

“ Oscair,” thuirt an Cairbre ruadh,
 “ Tha mi faicinn sleagh buaidh na h-Eirinn,
 Sleagh fhada Thighmòra nan stuadh
 Boillsgeadh ann do làimh ag éirigh. 215
 Mhic Mhòirbheinn nan coille ciar,
 Sleagh, deagh ardan nan ceud righ,
 Bàs am frìth do thréin o shean,
 Géill i, mhic Oisein, gun strì,
 Géill i do Chairbre nan carbad.” 220

“ An géill mi,” ’s e fhreagair an treun,
 “ Na thug righ Eirinn nam beum cruaidh,
 Na thug Cormac chiabh àillidh dhomh féin,
 ’Nuair a sgap mi fo bheum na Tuaith ?
 Thàinig mi gu talla na feile, 225
 ’Nuair a theich iad o Fhionnghal nam buadh :
 Dh’ éirich sòlas an aghaidh na h-òige ;
 Chuir am’ làimh sleagh Thighmòra nan triath ;
 Cha d’thug e do lag i fo dhoruinn,
 No dh’ anam fo mhòrchuis gun ghnìomh. 230
 Cha stoirm dhomh féin do dhubhra donn,
 Cha theine bàis do shùil dhomh féin ;
 Cha ’n eagal dhomh do sgìath, no ’m fonn
 O ’n Olla, tha lom do bheum ;
 A Chairbre, cuir giorrag air tràill, 235
 Tha Oscar a ghnàth mar charraig.”

“ Nach géill thu fhéin an t-sleagh gun dáil ?”
 Thuirt Cairbre, is ardan ag éirigh.
 “ Bheil t’fhocala stoirmeil is ard
 Mu Fhionnghal air tràigh na h-Eirinn, 240
 Fionnghal nan leadana liath,

O choille nan sliabh, o Mhòrbheinn ?

Bha bheuma riamh ri daoine fann.

Ach thigeadh e nall gu Cairbre ;

Mar fhaileus siolaidh è sa' ghleann, 245

No ceathach tha mall san fhàsach,

Tha 'g aomadh 's a' taomadh o Atha."

" Na 'm biodh an treun thog beum air fann,

A' tarruing gu teann air Cairbre,

Bheireadh Cairbre o Atha nan gleann 250

Eirinn uaine a nall gun armaibh.

Na labhair mu na tréin, a thriath ;

Tionndaidh claidheamh non sgiath riumsa ;

Ar spionna fo choimeas gu 'n trian ;

Tha Fionnghal nan sgiath cliùtach, 255

Ard cheannard nàir ard thriath."

Chunnaic an cairde maraon

Dùbhra nach robh faoin m' an gruaidh.

Chualas toirm an ceuma clao :

Bha 'n sùile mar theine fo bhuaire, 260

Leth gach claidheamh o mhile slios.

Chaisg Olla nam fios am fonn,

Olla ruadh nam brosnacha dàna.

Chrith anam an Oscair le sòlas,

Le sòlas a b' àbhaisd do 'n triath, 265

'Nuair ghluaiseadh corn caismeachd an righ.

Dorcha, mar thonn ciar a chuain,

Seal mu 'n éirich air stuaidh gaoth,

'Nuair dh' aomas a cheann gu bruaich,

Ghrad-thàinig sluagh Chairbre r'a thaobh. \ 270

A nighean Thoscair, c' ar son do dheoir ?

Cha do thuit an triath mòr nach faoin ;

'S iomadh bàs a bha 'g iadhadh m' an tòrr,

- Mu'n d'aom am fear còrr air thaobh.
 Faic mar thuiteas iad roimh 'n triath, 275
 Mar choille nan sliabh san fhàsach,
 An uair le feirg thig taibhs nan sìan
 Fo 'n oidhche gu dian o 'n àiridh,
 A làmh sgaoilte mu cheannaibh nan crann.
 Thuit Mòrla, Mathronnan fo bhàs ; 280
 Dh'aom Conachair air làr am fuil ;
 Theich Cairbre 'o lainn a mhòr shàir
 E sìoladh 'bhàin fo dhùbhra dubh
 Air culaobh cloiche nan cruth 's nan crom.
 Thog e gu dìomhair a shleagh ; 285
 Bhuail esa taobh Oscair. Air sgéith
 Thuit an gaisgeach air aghaidh sa' mhaigh ;
 Air a ghlùn bha taice do 'n triath ;
 Bha 'shleagh fhada fhèin 'na làimh.
 Faic Cairbre ! 's e thall fo smùir. 290
 Ghluais geura na cruaidhe ro' 'cheann
 A'sgoltadh a ruadh-chiabh air chùl :
 Mar charraig bhriste dh' aom an sonn,
 A thuiteas grad o shliabh nan crom,
 'Nuair chrathas Eirinn uain i féin 295
 O bheinn gu beinn, o mhuir gu muir.
 Cha 'n éirich Óscar donn a chaidh :
 E 'g aomadh ri copan a sgéithe,
 Bha sleagh nan ciar bhàs ann a làimh.
 Sheas Eirinn fada thall air sliabh. 300
 An glaoth mar onfha garbh nan sruth ;
 Fhreagair Léna nan cruth am fuaim.
 Chuala Fionnghal thall an toirm ;
 Ghlac e sleagh Shelma nam beum.
 Sgaoil e cheum air uchd nan sliabh, 305

Ghrad-mhosgail o 'n triath guth bròin.

“ Cluinneam ard iarguil a chòmhraig ;

Tha Oscar 'na aonar 'sa bhlàr.

Gluaiseadh sìol gharbh-threun na Mòrbheinn,

Is thugadh iad còmhnaidh d'a lainn.” 310

Bu ghrad mo cheuma féin air raon ;

Leum Fillean thar fraoch Mhoiléna ;

Le neart ghluais Fionnghal nach faoin.

B' uabhasach an dealradh, bha 'g éirigh

O sgéith nam beum air treun nan sluagh. 315

Chunnaic sìol Eirinn fada thall

Dealradh mall o cheann na leirg.

Dh' aithnich iad nach d' éirich gann

Do rìgh nan lann a bhròn feirg.

Bha 'm bàs ag iadhadh dall mu'n smuaintibh. 320

Thàinig sinne ; bhuail sinn còmhrag ;

Chaisg triath' na h-Eirinn ar gruaim.

'Nuair thàinig an rìgh 'na mhòr fhuaim,

C'e an cridhe bhiodh do dàna fo chruaidh ?

Theich iadsa o chruachaibh Mhoiléna, 325

An dùbh bhàs a' beumadh 'nan ruaig.

Chunnaic sinn òg Oscar air sgéith,

'S a dhearg fhuil ag iadhadh m'a thaobh.

Bha sàmhchair mu eudan gach triath

A' tionndadh gu' chulaobh fo dheoir. 330

Bha 'n rìgh a cleith a dheur féin

'Sa ghaoth o' bheinn na fheusaig léith ;

Dh' aom e cheann thar an treun ;

Thuit osna measg fhocal' o 'n triath.

“ Na thuit thu, Oscair shàir nan lann, 335

Am meadhon do gharbh astair féin !

Tha cridhe na h-aoise fo spairn

Faicinn chòmhrag a bhuineadh do thréin,

Na cathan do 'm bu chòir a bhi nall,
 Chaidh 'n gearradh gu gann o chliu. 340
 C' uin a chòmhnuidh's an sòlas air Selma?
 C' uin ghluaiseas am bròn o Mhòrbheinn?
 Thuit, o àm gu h-àm, mo chlann;
 Tha Fionnghal an deireadh do' shìol.
 Mo chliu a' sìoladh sìos o luaidh, 345
 Bidh m' aois-sa fo thruaigh gun chairdibh,
 Mar nial do cheò am thalla féin.
 Cha chluinn mi tilleadh o' bheinn mhac
 Am meadhon mòrchuis is smachd airme.
 Tuiteadh deoir o ghaisgich Mhòrbheinn; 350
 Cha 'n éirich Oscar òg a chaoidh."

Thuit na deoir, a rìgh nan lann,
 Cha robh anam gu gann mu 'n triath;
 Ghluais esa gu còmhrag nan gleann;
 Chaidh naimhde air chall roi' 'sgiaith; 355
 Measg an sòlais bha 'thilleadh an sìth.
 Cha robh bròn air athair m'a mhac,
 Thuit an comhstri an tlachd òige,
 Ghluais iadsa gun deoir fo sgàile,
 'Nuair shìnte air làr ceann an t-sluaigh. 360
 Bha Bran a' donnalaich r'a thaobh,
 Luath gruamach nan raon fo bhròn;
 Is minic a ghluais iad maraon
 Do sheilg is do ruadhaibh na fàsaich.

'Nuair a chupnaic é 'chairde m' an cuairt, 365
 Ghluais a spairn gu luath fo chliabh
 Osna nan triath arda fo h-aois,
 Caoine nan con, is am fonn
 A' briseadh trom o bheul nam bard;
 Leagh sud m' anam féin fo bhròn, 370

M' anam nach do leaghadh riamh
 An comhstri nan sgiath no 'n còmhrag ;
 Bha e cos'lach ri cruaidh mo lainne.

“ Giùlain mi gu m' chruaich, a thréin,
 Tog clacha sa' bheinn do m' chliu ; 375
 Cuir cabar an ruaidh rium féin,
 Lann thana nam beum ri m' thaobh.

Togaidh sruth, an cian, an ùir ;
 Chi sealgair gu cùl a' chruaidh ;
 ' So claidheamh gharbh Oscair fo smùir, 380
 Ard mhòrchuis nam bliadhna chaidh uainn.' ”

“ Na thuit am mac a thug dhomh cliu ?
 Nach fhaic mi thu, Oscair, a chaidh ?
 'Nuair a chluinneas triatha mòr m' an cloinn,
 Nach cluinn mi san àm ort, a thriath ? 385

Bidh còineach air do chlachaibh liath ;
 Bidh gaoth measg an ciabha fo bhròn.
 Cuirear còmhrag gun thusa air sliabh ;
 Cha lean thu eilid chiar mu thòrr.

'Nuair a thilleas an gaisgeach o strì 390

'S e 'g innseadh mu thìr nan Gall,

Chunna' mi uaigh aig an t-sruth,

Bha beucadh o dhubh nan carn,

Còmhnnidh gun leus do thriath ;

Thuit e le Oscar nan carbad, 395

Ceann nan garbh dha 'n dân am bàs.

Theagamh gu 'n cluinneam féin a ghuth ;

Bidh sòlas air dubh mo chléibh.”

Thuiteadh an oidhche fo bhròn ;

Cha 'n éireadh le sòlas a' ghrian 400

An sgàile fiar na dòruinn.

Sheasadh na triatha mar scòrra

Air Moilén' nan tòrra fo mhùig,
Fo fhallus fuar gun luaidh air còmhrag.

Sgaoil an rìgh gu caoin am bròn 405
'S e togail a mhòr ghuth.

Mhosgail na treuna 'na chòir,
Mar o aisling a' traoghadh o dhubh.

“ Cia fada a thuiteas na deoir

Air Moilen' nan tòrr o Eirinn ? 410

Cha till dhuinn na treuna ni 's mò ;
Neart Oscair a chaoidh cha 'n éirich.

Tuitidh gaisgich 'nan laithibh féin ;

Cha 'n fhaicear sa' bheinn an triall.

C' àit am bheil ar n-athaire treun, 415

A shiol nam beum o 'n àm a dh' iadh ?

Thuit iad mar reulta fo thòrr,

Thog solus mòr air tìr fo mhùig.

Cha chluinn sinn ach fuaime an cliu ;

Ach bu chliùtach iadsa féin 420

Am bliadhnaibh nan treun a dh' aom.

Uabhasach is baoth na dh'fhalbh.

Mar sin a theid sinne o 'n raon

An laithibh fo chaol nam marbh.

Bitheamaid san àmsa fo chliu, 425

Is fàgmaid air chùl ar n-ainm,

Mar dhealradh na gréine gun smùir,

'Nuair a cheilear fo dhùbhra a ceann,

Fear astair fo bhròn is e triall

'G a cuimhneachadh san iar a dealradh. 430

Ullin, mo bhard féin fo h-aois,

Gabh long a tha faoin o 'n rìgh ;

Tog Oscar gu Selma nan raon.

Tuiteadh deoir o òighe nam frìth,

O ainnir nan làn uchd am Mòrbheinn. 435

Buailidh sinne còmhrag na h-Eirinn

Mu shìol nan treun a thuit le Cormac.

Tha lài mo bhliadhna fo smal ;

Tha laigs ann mo ruighe nach gann ;

Tha m' aithriche 'g aomadh o 'n nial 440

Gu faoin-astar an liath-mhic.

Cha tréigear an t-àite so féin

Gun dealradh ag éirigh do 'chliu.

Bidh m' anam mar dhearg shruth nan speur

Do bhardaibh nam beul ciuin." 445

Thog Ullin seoil bhàn ri Tuath.

Bhuaile gaoth air a stuaidh o dheas ;

Leum loingeas gu Selma thar cuan.

Sheas mise fo ghruaim thall

Gun fhocal mall gu cluais uam féin. 450

Bha fleagh is cuirm air sliabh Mhoiléna.

Chuir tuille is ceud gun bheud fo ùir

Garbh Chairbre nan tùr ard.

Cha chualas fonn o bheul gu 'chliu ;

Bha anam fo smùir 's fo fhuil. 455

Chuimhnich na bardan an righ :

C' uim a bhiodh Cairbre an strì nan dàn ?

Thuit truscan ua h-oidhche m' an cuairt ;

Chìte shuas o cheud craobh

Dealradh lasadh mu ghruaidh nan nial. 460

Shuidh Fionnghal fo dharach na h-airde ;

Sheas Althan nan dàn 'na chòir

Le sgeul an dubh-bhròin mu Chormac,

Althan mac Chonachair nan seòd,

Caraid ghaisgich a mhòr charbaid. 465

Bha 'thuinnidh mar ri Cormac féin

An Tighmora nan treun ghaoth,
 'Nuair a cheileadh mac Shemo fo nial,
 Air taobh Lego nan ciar shruth.
 Bu bhrònach sgeul o Althan liath, 470
 A rosga cur sìos nan deur,
 Nuair a labhair gu còrr am bard.

“ Grian bhuidh a' plaosgadh mu Dhòra,
 An liath-fheasgar a' tòiseachadh thall,
 Chrith coille m' an cuairt do Thighmòra 475
 Fo ghaoith bha caochladh mu charn ;
 Thionail niala dubh fuar san iar,
 Is dearg reul fo 'n sgiathaibh ag éirigh :
 Sheas mi m' aonar air aomadh nan sliabh
 Faicinn tannais air ciar nan speur. 480

Bha 'cheuma mòr o chruaich gu cruaidh,
 Sgiath leathan gun tuar air a thaobh.
 'S e bh' ann mac Sheuma nam buadh ;
 'S math a b' aithne dhomh gruaim an laoich.
 Shiubhail e na osaig féin ; 485

Bha dorcha gun leus m' an cuairt.
 Thuit m' anam fo bhròn gun fheum :
 Ghluais mi gu talla nan stuadh,
 Talla slige nam fuaim fial.
 Mile solus ag éirigh ard, 490

Làn cheud do na baird fo theud,
 Sheas Cormac 'nam meadhon cho àillidh
 Ri òg-renl ag éirigh san speur,
 'Nuair sheallas i an sòlas ciuin
 O chùl nan sliabh mùgach san ear, 495

A h-ùr dhealra a' glanadh o dhruchd
 Gun smùir a' siubhal o lear ;
 Glùaisidh a h-astar sàmhach suas

Gun nial a' cleith fo ghruaim a leòis.
 Claidheamh Artho an làimh an rìgh, 500
 Is e ga tarruing an strì òige ;
 Tri chuairt a tharruing e le neart,
 Tri chuairt dh'fhan fo bheart an lann.
 A chiabha donn m'a ghuailibh shuas,
 Las solus 'na ghruaidhibh òg. 505
 Bha bròn domh féin m' an dearsa ghlan,
 Bha gu tuiteam fo smal cho grad."

Thuirt an t-òg le fiamh a ghàire,
 " Am fac Althan am bard an treun ?
 S trom claidheamh rìgh Eirinn bu shàire ; 510
 Bha 'ruighe ro làidir gu beum.
 'S truagh nach coltach mi an còmhrag
 Ri m' athair còrr fo mhosgladh feirg ;
 Thach'rinns' an iomairt nàn seòd
 Ri namhaid mòr Chuchullin féin, 515
 Ceanntàla nan garbh charbad.
 Dh 'fhaidte gu 'n druideadh bliadhna suas,
 Althan nan duan, 's gu 'm bi 'n làmh so
 Làidir an còmhrag nan treun.
 An cual' thu mu mhac Shema an àigh, 520
 Ceann-uidhe an ard Thighmòra ?
 Truagh nach eil e nall le 'chliu
 Is a ghealladh san àm dhomh féin.
 Tha barda ga fheitheamh le fonn,
 Cuirm sgaoilte an talla nan teud.' 525

Chuala mi Cormac an sàmhchair ;
 Thuit deoir gu tlàth o mo ghruaidh,
 Is mi gan cleith le m' liath-chiabh.
 Chunnaic an rìgh mo dhubh bhròn.
 ' Mhic Chonachair nan còrr dhàn, 530

Bheil mac Shemo, nan lann ìosal ?
C' uim a bhriseas an osna gu dìomhair,
Na deoir a' dol sìos le do ghruaidh ?
Bheil Torlath nan carbad aig làimh,
Fuaim Chairbre nan ruadh chiabh ? 535
Thàinig iadsa, chi mi do bhròn ;
Triath Thùra nan tòrr fo smal.
Nach gluais mi do chòmhrag nan seòd ?
Cia mar thogas sleagh mhòr nan cath ?
Nam biodh mo ruighe mar Chuchullin, 540
Theicheadh Cairbre o 'n tulaich fo fhiamh ;
Mhosgladh cliu mo shinns're treun,
Thigeadh gnìomha fo dhéigh a nall.
Ghlac esa bogha crom 'na làimh,
Na deoir a' snàmh m'a ghruaidh 545
O rosgaibh reachdmhor an òg thriath.
Bha bhròn a' dorchadh trom m' an cuairt ;
Bha barda nan dùan ag aomadh
Thar faoin thoirm an ceud clàrsach.
Bha mall aiteal thall air teudaibh ; 550
Bha fuaim ann gun f'heum, is balbh.
Chualas, guth bha fada uainn,
Mar aon fhear fo ghruaim 's fo bhròn.
B' e Carull o aimsir na luaidh
Thàinig thairis o chiar nan sliabh mòr. 555
Labhair e mu bhàs Chuchullin,
M' a ghnìomhaibh uile an cath nan seòd.
Labhair e mar sgaoil an sluagh
Ag iadhadh m'a uaigh an aird,
An arma air talla gun ghnìomh ; 560
Cha robh comradh mu sgiath no còmhrag ;
Thuit esa chuir teine fo bheum.

‘ Co iadsa,’ thuirt Carull caoin,
 Tha luath mar rudhaibh na’m faoin bheann ?
 Co iadsa mar òg choill’ nan cranna 565
 An ùrlar nan gleanna fo bhraon ?
 Co ach clann Usnoth nan triath
 O Etha nan liath shruth ?
 Mhosgail an sluagh ri ’n taobh,
 Mar neart teine air faobhair charn, 570
 ‘Nuair a gluaiseas gu grad a’ ghaoth
 Air a sgiathaibh faoin o ’n fhàsach,
 Mala chiar nan scòrr a’ boillsgeadh ;
 Seasaidh maruich fo shoillse air cuan.
 Chualas sgiath Chathbaid fo fhuaim. 575
 Chunna’ gaisgich an gruaidh Nathois
 Neart is buaidh Chuchullin féin :
 Mar sin a bha ’cheuma air fraoch.
 Thà còmhrag air taobh na Légo,
 ‘S og Nathos nan lann fo bhuaidh : 580
 Thig an triath gasda gu h-ealamh
 Gu do thalla, a righ Thighmòra.’
 ‘ Faiceam gu h-ealamh an triath,’
 Thuirt Gorm-shùil nan ciabha donn ;
 ‘ Ach tha bròn a’ dùbhradh mo chléibh 585
 Mu Chuchullin nan sgiath ’s nan sonn ;
 Is minic air Dora nan sìan
 Ghluais sinne gu séilg nan ruadh,
 Is minic a chòmhra mu threunaibh,
 Air gnìomhaibh ’s air beumaibh mo shinns’ re, 590
 Mo shòlas a’ dealradh ’s ag éirigh.
 Suidh-sa sìos, a Charuill féin,
 Aig cuirm nan teud, is cluinneam dàn.
 Is taitneach a ghnà do ghuth ;

Tog am fonn mu chliu Chuchullin, 595
'S mu Nathos nan cunnart o Etha.'

Grad a mhosgail an là o stuadh
Le 'uile dhearsa ruadh o 'n ear.
Thàinig Crathain gu talla nam buadh,
Mac Geal-làmh, a bhuail an aois. 600
'Chunna' mi dubh-nial san fhàsach,
A rìgh nan sàr thriath an Eirinn :
Bu nial e do réir mo smuainte—
Ach sluagh so tha dùnadh mu lear.
'S fear mòr, is a cheuma fo neart, 605
A ruadh chiabh ma seach anns a ghaoith,
Sgiath a' boillsgeadh ri soillse o 'n ear,
Sleagh fhada a' casadh 'na làimh.'

'Gairm e gu cuirm Thighmòra,'
Thuirt òg rìgh a' sìoladh gu soillse ; 610
'Gairm e gu talla nam mòr thriath,
Mhic Geal-làmh nan gnìomh 's nan dàn.
'S e 'n gaisgeach o Etha a th' ann,
E tighinn a nall fo chliu.
Ceud fàilte air coigreach nan treun, 615
An caraid thu féin do Chormac ?
Charuill, 's gruamach e 's cha chiuin ;
Tha e tarruing o 'chùl an lann.
An e so nìac Usnoth fo chliu,
A bhaird a chuir as ùr na bh'ann ? 620

'Cha 'n e mac Usnoth a th' ann,
Ach Cairbre, do namhaid fo cholg,
C' uim a thàinig thu fo lainn,
A thriath dhubh-ruaidh nam mala borb ?
Na tog do chruaidh a thréin air rìgh. 625
C' uim a ghluaiseas gun strì do luaths ?'

Ghluais es' ann a dhùbhra ciar ;
 Ghlac e làmh an rìgh 'na làimh.
 Chunnaic Cormac féin am bàs,
 Lasair feirg a' snàmh m' a shùilean. 630

' Tréig so, a thriath Atha nam beud ;
 Thig Nathos an treun le còmhrag.'
 ' Tha thu dàna am meadhon mo thalla,
 'S mo ruighe neo-neartor fo lainn.'
 Ghluais an claidheamh suas ro' 'chliabh ; 635
 Thuit an talla a shinns're an triath,
 A chiabha àluinn sgaoilt' air thalamh,
 Is deathach na fala m' an cuairt.

' Na thuit anns an talla,' thuirt Carull,
 ' Mac Artho bu taithrise fial, 640
 Gun sgiath Chuchullin bhi mar ris,
 No sleagh athar, am mòr thriath ?
 Is brònach sibhs, a chruacha Eirinn,
 Is e gun éirigh measg a shluaigh.
 Sìth le t-anam féin, a Chormaic, 645
 Chaidh thusa fo dhorch a an òige.'

Ràinig focala Charuill suas
 Gu cluais Chairbre nan ruadh chiabh.
 Dhuin e na barda fo dhùbhra ;
 Bha eagal air m'a lann a shìneadh 650
 Gu bard, ge dorch a cli a chliabh.
 Fada bha sinne fo bhròn.

Thàinig Cathmor còrr, an triath ;
 Chual e ar guthan o 'n chòs :
 Thionndaidh e 'shealladh gu fiar 655
 Air Cairbre nan ciar smuainte.

' A bhràthair Chathmoir,' thuirt an seòd,
 ' Cia fada bhios bròn air m' inntinn,

- Do chridhe gun chaomh mar charraig,
 Do smuainte làn fala, is dorch a ? 66)
 Ach 's bràthair thu do Chathmor féin,
 Bidh Cathmor le feum an còmhrag.
 Cha choltach ar n-anama, a thréin,
 Thusa, 's laige làmh an còmhstri.
 Tha solus mo chleibhsa fo smal 665
 Le gnìomhaibh cas mo bhràthar.
 Cha chuir barda fonn air mo chliu ;
 'Their iadsa, ' Bha Cathmor treun,
 Ach bha 'bheuma air taobh Chairbre.'
 'Theid iadsa thar m' uaigh gun leus ; 670
 Cha chluinnear mo chliu a chaoidh.
 A Chairbre, tuasgail-sa na baird ;
 Is iadsa clann an àm chaidh sìos ;
 Cluinnear an gutha air ard,
 'Nuair dh'aomas gu làr ar sìol, 675
 Sìol rìghre Thighmòra nan crann.'
- Thàinig sinne mach mar thuirt,
 Chunna' sinn an curaidh 'na neart ;
 Bu choltach e, a rìgh, ri d' òige,
 'Nuair thog thu an toiseach a mhòr sgiath. 680
 Bha eadan mar thuar na soillse,
 Grian a' boillsgeadh gun nial air speur.
 Cha robh dorch a àir astar a ghruaidhe.
 Thàinig e le mìlte do shluagh
 Gu cobhair Chairbre nan ruadh chiabh. 685
 A nois a dhioghailt a bhàis,
 A rìgh Mhòirbheinn nan ard chraobh."
- " Thigeadh Cathmor," a fhreagair an rìgh ;
 Tha mo làmhsa an strì nan treun ;
 Tha 'anam am mòrchuis a' boillsgeadh ; 690

- Tha 'ruighe an soillse a nèirt,
 A chòmhraga 'g iadhadh mu chliu.
 An t-anam beag mar chearb do cheò,
 Tha còmhnuidh mu loch gun ghaoith.
 Cha ghluais e mu na cruachaibh mòr, 695
 Eagal gu 'n tig 'na chòir 's e faoin,
 Osag fhiar o fhaobhar nam beann ;
 Tha 'chòmhnuidh am meadhon nan carraig
 A' gluasad gath tannais a' bhàis.
 Tha ar n-oig're, a ghaisgeàcha treun, 700
 Mar an sinns're fèin fo chliu
 'N an òige measg chomhstri nam beum.
 Thuit iadsa le beus san ùir.
 Tha Fionnghal féin an dùbhra mall
 Nam bliadhna thall. Na tuiteam féin, 705
 Mar dharaig thar sruth a tha gann ;
 'Na ghaire tha ceuma an t-sealgair,
 'S i sìnnte seargta fo gharbh-ghaoith ;
 Cia mar thuit an crann so féin !
 'S e feadaireachd 's a leum air falbh. 710
 Togar suas am fonn, an aird,
 Fonn sòlais a bharda Mhòirbheinn.
 Cuirear dìchuimhn air àm a dh'fhalbh ;
 Biodh gach anam mu gharbh chòmhrag.
 Tha reulta a sealtuin o nial, 715
 An sàmhchair dol sìos gu tuinn.
 Grad thig an dearsa gu h-iar
 A' feuchainn gu 'n trian naimhde Chormaic.
 Fhillein, a mhic, gabh mo shleagh,
 Gluais gu Mòra nam mala ciar ; 720
 Biodh do shealladh aig astar nan sliabh ;
 Coimhid gu 'n trian ar naimhde ;

Coimhid astar Chathmoir na fial.
Cluinneam fuaime tha fada thall,
Mar charaig nan carn tha tuiteam sìos 725
An gleannaibh fiar nan ciar fhàsach.

Buail-sa an sgiath air an àm,
Mu 'n tig iad a nall ro' 'n oidhche,
Eagal tuiteam do chliu na Mòirbheinn.
Tha mis am aonar an so, a thriath ; 730
Na tuiteadh mo chliu an ciar na h-aoise."

Chualas ard guth caoin nam bard ;
Tha aomadh an rìgh air sgéith Thréimhoir ;
Thuit cadal mu shùilean an tréin,
Sàmhla còmhraig ag éirigh 'na inntinn. 735
Tha 'n sluagh fo chadal balbh m' an cuairt.
Tha Fillean dubh-ruadh ri naimhdibh ;
Tha 'cheuma air cruachaibh nan stuadh ;
Chuala sinne air uair a sgiath.

TIGHMORA.

DUAN II.

ATHAIR nan triath garbh, a Thréinmhoir,
Ard-chòmhnuidh leat an fhior-ghaoth,
'Measg thorunn dubh-ruadh nan speur !
Tein-athair a' beumadh nan nial.
Fosgail talla ciar nan stoirm, 5
Thigeadh barda le toirm nan dàn ;
Thigeadh iad o 'n àm a dh'aom,
Le clàrsaichibh faoin a nall.
Cha lag a thuineas an ceò mall ;
Cha shealgair sruth gann an còmhnaid, 10
'S e Oscar nan carbad a th' ann
O leirg nan cath garbh 's nan còmhrag.
Is grad do chaochla-sa, mo mhac,
O do dhreach air chiar Mhoiléna ;
Tha 'n osag ga d' thilleadh fo smachd, 15
'Nuair is fuaimear a neart air speuraibh.
An seall thu mu 'n athair, tha faoin
Ri taobh shruth gàireach na h-oidheche ?

Tha triatha Mhòrbheinn fo chadal air raon ;
 Cha do chaill iadsa mac o shoillse. 20
 Chaill sibh gaisgeach treun an còmhrag,
 A thriatha Mhòrbheinn nam fuaim ard.
 Co 'n gaisgeach bu choimeas do 'n òg threun,
 Ri taobh garbh chomhstri nam blàr,
 Mar dhùbhra trom nan uisge dòmhail ? 25
 C' uim tha m' anam féin fo mhulad ?
 Bu chòir da bhi lasadh an cunnart,
 Eirinn ri mo làimh le neart,
 Rìgh Shelma 'na aonar le feart.
 'Na aonar cha bhi m' athair treun, 30
 'Nuair a dh'éireas sleagh fhada dhomh fhéin.
 Ghluais mi am armaibh gu grad,
 Mo chluas ri guth lag na h-oidhche.
 Cha chualas sgiath Fhillein nam buadh ;
 Chrith m' anam mu luath mhac an rìgh. 35
 C' uim thuiteadh treun nan ciabha donn ?
 C' uim thigeadh naimhde nall ro' 'n oidhche ?
 Fada thall bu bhalbh am fuaim,
 Mar onfhadh truagh o loch na Léige,
 'Nuair thraoghas uisg' o thaobh gu taobh, 40
 An là tha caoin is reotha mall,
 An eigh uile briseadh 's a' beucadh,
 Sìol Làra coimhead crom nan speura
 A' gabhail dhoibh féin an stoirm.
 Chunnas Fillean dorcha balbh, 45
 Ag aomadh thall o charraig Mhòra.
 Chual e glaodh nan naimhde mall,
 Ghluais giorrag air 'anam le sòlas.
 Bhuail farum mo cheum a chluas ;
 Ghrad chas e le fuaim a shleagh. 50

“ An d’ thàinig mac oidhche an sìth ?
 No ’n tachair thu le strì ri gruaim ?
 Is naimhde an so, naimhde an rìgh ;
 Labhair mìn, neo fairich cruaidh,
 Cha sheasar an so le fear faoin, 55
 Tha mar sgéith do thriath Mhòrbheinn.”

“ Na seasadh gun fheum no gu faoin
 Sìol Chlatho nan caoin rosg mall.
 Tha Fionnghal ’na aonar an aois,
 Dùbhra dùnadh m’a laithibh tha falbh. 60
 Tha dà mhac aig rìgh nan triath,
 Dha ’m bu chòir dealradh measg cath ;
 Dha ’m bu chòir bhi mar theine nan sliabh
 D’a cheum ’s e dol sìos mar ghath.”

“ Mhic Fhionnghail,” ghrad fhreagair an t-òg,
 “ Cha ’n fhada sleagh mhòr ann mo làimh ; 66
 Cha lionor comharra mo lainne.
 Teine nach gann m’ anam féin,
 Triatha Bholga dlùthadh m’ an cuairt,
 Sgiath Chathmhoir nan cuacha fial 70
 An garbh thional thall air an t-sliabh.
 An sìn mi sìos mo cheum ’nan còir ?
 Do ’n Oscar ghéill a mhàin mo luaths
 An comhstri mu chruachan Chòna.”

“ Fhillein, na gluais-sa ’nan còir ; 75
 Na tuiteadh am fear òg gun chliu :
 Chualas air m’ ainmsa am fonn,
 Theid mise null ’nuair is eiginn.
 O thruscan ciar na h-oidhche ciuin
 Chi mise gu ’n cùl an sluagh. 80
 C’ uim a bha d’aithris mu ’n Oscar ?
 C’ uim a mhosgladh leat osunn mo chléibh

Cuirear air chùl am mòr thriath,
 Gus an sìoladh na siana o 'r taobh.
 Na seasadh mulad measg a' chunnairt, 85
 No deoir thuirse an sùil nan sonn.
 Dhi-chui'nich athaire an sàr chlanna
 Gu deireadh launa blàir is airm.
 Thionndaidh 'n sin am bròn as ùr,
 Fonna glan o thuirse nam bard, 90
 Conar, brathair còrr do Thrathal,
 Ceann nam fear dha 'n dàn am bàs.
 Fuil a naimhde mu mhìle sruth,
 Le 'chliu lìonadh gleanna Eirinn
 Mar aiteal beusach gaoith' 's i fann. 95
 Chruinnich cinneacha mòr Ullin ;
 Chuir iad cuireadh gu rìgh nan lann,
 Gu rìgh o shinns're mòr a' mhonaidh,
 Sìol Shelma nan curaidh nach fann.
 Triatha Eirinn o dheas ag éirigh 100
 An dùbhra dùinte 'n ardain thréin ;
 An dubh chòs Mhuma dlùtha ri cheile,
 An sanas mhùig am focala féin.
 ' Is minic,' thuirt iadsa, ' mu 'n tom
 Chìte tannais lom nam fear, 105
 Feuchainn an crutha dubh-dhearg crom
 O charradh bhrìste lom na lear,
 Cur cuimhne mu chliu nam Bolg.
 C' uime,' thuirt iad, ' bhiodh Conar 'na rìgh,
 Sìol coigrich na strì o Mhòrbheinn?' 110
 Thàinig iad mar shruthaibh o shliabh
 Measg farum an ceud chlann.
 Bha Conar mar charraig an triath ;
 Briseadh, thaom iad sìos o 'lainn.

Ach thill iadsa minic is tric ; 115
 Thuit, a Shelma, do shliochd am blàr ;
 Sheas an rìgh measg uaighibh nan treùn,
 Is eudan fo bheud ri làr :
 Thrus 'anam e féin fo smachd ;
 Chuir e comhara 's clach air sliabh, 120
 Anns an tuiteadh an triath le cliu,
 'Nuair a thàinig 'na neart fo sgéith
 Mòr Thrathal o neulaibh Mhòrbheinn,
 Bràthair Chonair am mòr thréun.
 Cha d'thàinig an gaisgeach leis féin ; 125
 Bha Colgar gun bheud r'a thaobh,
 Colgar mac do rìgh nan lann
 Is ainnir nam mall rosga gorma.

Mar Threunmor an truscan do dhealan
 A' tearnadh o thalla nan sìan, 130
 Measg torrunn cur dòruinn o thalamh
 Air dubh-dhruim na mара fo nial,
 Mar sin a bha Colgar an cath
 'S e caitheadh 's cur as an raoin.
 Mòr sòlas athar féin mu 'n triath. 135
 Thàinig iuthaidh gu dìomhair air treun :
 Dh'éirich clach dha gun deur air sliabh :
 Diolaidh 'n rìgh a gharbh mhac fhéin.
 Bhoillsg Treunmor an còmhrag mar dhealan ;
 Threig Bolgai an talamh fo bheud. 140
 'Nuair thill sìth do raon a' bhàis,
 'Nuair ghluais gorm-thonn an treun do Mhòrbh-
 einn,
 'N sin chuimhnich an rìgh a mhac féin ;
 Thuit sàmhach o' cheud na deòir.
 Ghairm barda nam fonn trí chuairt 145

Aig còsaibh nam fuar-thonn dòmhail
 Anam Cholgair, triath gharbh nam buadh
 G' a chruachaibh o thalamh a' chòmhraig.
 Chual e iadsan 'na cheò mall,
 Chuir Trathal a lann an còs, 150
 Ball sòlais do 'mhac am bàs."

" A Cholgair, mhic Trathail," thuirt Fillean,
 " Bha cliu dhuit measg dhaoine, 's tu òg :
 Cha do sheall an rìgh air mo lainn-sa,
 A bha dealradh san àm air chòmhnard, 155
 Tha mise dol maille ri sluagh
 'S a' tilleadh le buaidh gun chliu.
 Tha naimhde druideadh oirnn, a thriath,
 Tha farum air sliabh fo mhùig,
 Tha farum an casa mar thorrunn 160
 'S e gluasad fo thalamh gu baoth,
 'Nuair a chrathas na beannta an cranna,
 'S nach éirich mall anail o ghaoith
 Air mala ghruamaich fhuair nan speur."

Thionndaidh Oisian grad air a shleagh. 165
 Thog mi lasair air magh o gharbh chraoibh.
 Sgaoil mi air a' ghaoith am fuaim.
 Sheas Cathmor nam buadh o 'cheum ;
 Sheas e mar charraig a' boillsgeadh
 Measg seacharan na h-oidhche ghaothair,' 170
 'Nuair ghlacas an osag an sruth
 'Ga dhlùthachadh tiugh fo eigh.
 Mar sin a sheas cara' nan dàimh ;
 Thog osna nan carn a chiabh ;
 Treun a's mò 'shiol Eirinn a th'ann, 175
 Rìgh Atha nan garbh shruth ciar.

“ A cheann nam bard,” thuirt Cathmor féin,
 “ Fhonnar, gairm triath’ na h-Eirinn ;
 Gairm Cormar is dearg-ruadh ciabh,
 Gairm Malthos a’s fiadhaiche fàbhrad ; 180
 Thigeadh gruaim Mharonnain a nall,
 Is Foldath an ardain fhiar ;
 Faiceam dearg-shùil Thurloich nan lann ;
 Na dìchuimhn’ Hidala, an triath ;
 Is caoin a ghuth an cunnart baoth, 185
 Mar fharum a’ bhraoin a thuiteas mall
 Mu ’n fheasgar air seacadh nan raon
 Aig Atha nan sruth traoghta gann ;
 Is ciuin am fuaim air cluain an fheoir,
 Torrunn briste nan speur a falbh.” 190

Thàinig iad ’nan armaibh grad
 Dh’aom gun stad gach ceann r’a gluath,
 Mar gu ’n labhradh tannas o nial
 O ’n sinns’re ’s iad triall na h-oidhche.
 Uas’ach an dealra dubh-ruadh 195
 Mar eas Bhrùmo tuiteam an toirm
 ’Nuair a ghluaiseas tein-athair ro’ ’n dùbhra
 Mu shùilean fir astair an stoirm.
 Critheas e truagh measg a thrìall’,
 ’S e feitheamh ri gréin o ’n ear. 200

“ An sòlas do Fholdath,” thuirt an rìgh,
 “ Dortadh fola an strì na h-oidhche ?
 An gann a bheuma measg bruaillein na frìth,
 ’Nuair a lasas gath laithe an soillse ?
 Cha lìonor ar naimhde m’ an chuan ; 205
 C’ uim bhiodh truscan na gruaim oirn fèin ?
 Is àillidh solus do na tréin,

A tha bualadh bheud o'n tìr.
 Faoin do chomhairl-sa; thriath Mhòma;
 Cha 'n'eil sùile Mhòrbheinn fo ròsg. 210
 Mar iolaire faire nan còrr thriath
 Air còineach na scòrr-bheinn ard.
 Biodh gach triath fo nial le shluagh,
 Neart dòmhail nam fuaim ard:
 Mu 'n ear an solus gluaiseam féin 215
 A thachairt nan ceud mu Bholga.
 B' fhuasach, ge h-ìosal an treun
 Mac Dubh-shùil nam beud Borbail."

" Cha 'n ann gun chomhara," thuirt Foldath,
 " Ghluais mo cheuma fa chòir nan triath: 220
 An soillse bhuaileadh leam an còmhrag
 Le Cairbre an comhstri nan sliabh.
 Ach dh'éirich a chlachsa gun deoir;
 Cha robh bard do rìgh Eirinn air uaigh.
 'M bi sòlas aig naimhdibh 'n fhir mhòir 225
 Air còineach is scòrrbheinn nan cruach?
 B' e mo charaid féin a bh' ann;
 'S iomadh focal, air àm bha dìomhair,
 A lùb sinn mu shàmhchair nan gleann
 An còs Mhòma nan ard thriath, 230
 'Nuair bha thu sa do bhalachan faoin
 A' leantuinn air raon nan cluaran.
 Le gaisgeachaibh Mhòma ri m' làimh
 Bheir mi mach fo lainn na naimhde,
 O dhùbhra dùint' an cruachan féin. 235
 Tuitidh Fionnghal gun fhonn air sliabh,
 Rìgh nan leadana liath o Shelma."

" Am barail leat, fhir a's laige làmh,"
 Thuirt Cathmor fo sgàth feirge;

“ Am barail leat gu ’n tuit an sonn 240

Gun iomradh nó fonn an Eirinn ?

Nam biodh na barda féin an sàmhchair

Mu chloich air tràigh do rìgh Shelma,

Bhriseadh fo ’n anail an rùn,

’S bhiodh anam fo chliu do ’n rìgh. 245

’S ann ’n uair thuiteas tusa sa’ bhlàr,

A dhì-chuimhneas barda am fonn.

Dorcha gruamach thusa féin,

Ge d’ tha ruighe nam beum an còmhrag,

Mar mhòr thionail dòruinn nan speur. 250

An dì-chuimhn do Chathmor rìgh Eirinn

An tuineas caol gun leus an uaigh ?

An dì-chuimhn domhsa féin an Cairbre,

Mo bhràthair garg nach tréig mo luaidh ?

Chomharaich mi dealra an t-sòlais 255

Bha siubhal le mòrchuis nan gnìomh

Air ’inntinn sìos fo niala dubh,

’Nuair a thill mi le cliu o shliabh

Gu Atha nan sìan is nan sruth.”

Mòr, fo fhocal ard an rìgh, 260

Gu fhine féin a ghluais gach treun ;

Iad ag aomadh mu chrualaich na frìth,

Dealradh faileis an strì nan reulta,

Mar thonna an cala nan scorbheinn

Fo ghaoith an comhstri na h-oidhche. 265

Ri daraig shìn an rìgh e féin,

Sgiath bhallach nam beum an gruaim

Ri carraig air làimh do ’n ard-threun.

Sheas coigreach nam beus o chuan,

Gath soluis a rùn fo chiabh, 270

O Lumon nam sliabh ’s nan ruadh.

Is fada thall a chualas guth
O Fhonnar nan cruth 's nam fonn,
Le gnìomhaibh trom an àm o shean.
Chailleas air uairibh na dàin 275
An toirm Lùbhair nach gann fuaim.

“ Thuinidh Crothar,” thuirt am bard,
“ An Atha nan alda gorma.
Le mìle craobh o shlios nan carn
Dh'éirich talla nan ard chuirm, 280
An sin bha tional baoth an t-sluaigh
M' an cuairt fleagh rìgh a's guirme sùil.

Co esa measg triath nam buadh
Bu choltach ri Crothar fo chliu ?
Las gaisgich am fianuis an triath ; 285
Bhris osna gu dìomhair o òigh
Laoch cliùthar Alnecma nan sliabh,
Ceann fineacha ciar nam Bolg.

Bhuail e sealg an Ullin chaoimh
Air faobhar còinich nan Druim-ard. 290
O choille sheall ainnir nan laoch,
Nighean Chathmhìn, m' an luaidh na baird,
Gormshùil ghlan bu chaoine làmh.
Bhris a h-osna gu dìomhair mu 'n t-sonn.
Bha aomadh gruaidh ainnir nan triath 295
Measg seachran a ciabha donn.

Choimhid ré ro' oidhche, 's i làn,
Air ruighe bàn a' gluasad thall.
Bha 'smuainte mu Chrothar nan dàn,
An ciar aimsir nan aisling mall. 300

Tri lài sgaoil Cathmin an cuirm ;
Air a' cheathramh thog toirm na ruaidh.
Ghluais Caomh-làmh gu seilg nan tom,

- Mar shiubhal nam fonn a ceum.
 Thachair i ri Crothar an triath 305
 An ais're chumhainn nan sliabh faoin.
 Thuit bogha is iuthaidh o 'làimh ;
 Thionndaidh i gu mall a gruaidh
 Leth cheilte fo tlàth chiabhaibh.
 Mhosgail rùn an tréin gu luath ; 310
 Thug e ainnir nam buadh gu Atha ;
 Thog barda am fonn 'na còir.
 Thuinidh sòlas mu chòir nighinn Chathmhìn.
 Mhosgail ardan o Thurloch nam beum,
 Og threun a thug rùn agus annsa 315
 Do gheal-làmh nan rosga caoin.
 Thàinig e le còmhrag gu Atha,
 Gu Alnecma nan eilide ruadh.
 Ghluais Cormul amach gu strì,
 Bràthair do rìgh nan carbad ; 320
 Ghluais a mach ; ach thuit an triath ;
 Bhreis osna air sliabh o 'shluagh.
 Sàmhach is mòr thar na sruthaibh
 Thàinig dubh-ghruaim neart an rìgh :
 Thaom e an nàmhaid o 'n tìr, 325
 O Alnecma nam frìth, is thill e
 Measg sòlais Chonlàmhha nan teud.
 Bhuail cath air cath ; thaom fuil air fuil ;
 'N àm oidhche chite mìle cruth
 Air iomall ard niala na h-Eirinn. 330
 Thionail o dheas gach ard-thriath
 Mu sgéith Chrothair is ard fuaim.
 Thàinig e le bàs a nall,
 Gu aisre gann a naimhde féin.
 Thuit deura o òighe na h-Ullin, 335

'S iad a' coimhead ri mullach nan sìan :
 Cha tearnadh òg shealgair o mhonadh ;
 Tha sàmhchair a' dubhadh san tìr :

Mall is truagh an osag thall

Am feur a tha gann air uaigh.

340

Tearnadh mar iolair nan speur
 Le 'uile sgéith fhuaimear r'a thaobh,
 'Nuair a thréigeas e ghaoth le sòlas,
 Thàinig mac Thréinmhoir nam beum,
 Conar treun, garbh làmh nan creuchd,
 O Mhòrbheinn nan treun 's nan craobh.

345

Thaom e 'neart air Eirinn ghuirm,
 Am bàs dubh borb air chùl a lainne,
 Leth-fhaicte le 'cheumaibh mòra.

Theich sìol Bholg o thriath nan lann,
 Mar fhear astair o shruth nach gann,
 A bhriseas o fhàsach nan sìan,

350

'S a bhuaineas an talamh o 'n t-sliabh
 Le crannaibh fuaimnear garbh.

Ghluais Crothar an còmhrag, an treun ;

355

Theich Ainema fo bheud o leirg ;
 Shiubhail an rìgh, ach mall a cheum ;

Anam mùchtà fo bhròn feirg'.

Dhealradh leis mu dheas 'na dhéigh,

Mar ghréin foghair nach 'eil treun,

360

'Nuair a thig i an truscan nan nial,

Gu Lara nan sruth 's nan sìan :

Bidh dealta air seacadh nan raon ;

Tha 'n dealra gu faoin fo bhròn."

" C'uim a mhosgladh am bard dhomh féin,"

Thuirt Cathmor an treun, " na seoid

366

A thréig an leirg, ge mòr an cliu ?

'N d'aom tannas do chluas o nial
 Gu Cathmor chur sios o 'n raon
 Le sgeulaibh faoin an àm o shean ? 370
 Sibhs a chòmhnuidh's an cirb nan nial,
 Mar osaig shian bhur guth dhomh féin,
 A ghlacas ceann nan cluaran dubh,
 A' sgaoileadh leth 'fheusaig air sruth,
 Tha guth ìosal am meadhon mo chléibhe, 375
 Nach buail cluas eile le fuaim.
 Dha 'anam tha smachd air rìgh Eirinn,
 'S cha 'n fhàg e 'na dhéigh an còmhrag.'"
 'Shìolaidh sios am bard an oidhche
 'S e 'g aomadh gun soillse thar sruth, 380
 A smuainte air laithibh an Atha,
 'Nuair a chualas le sàr a ghuth;
 Bha deoir a' tuiteam sìos le 'ghrùaidh,
 Gaoth fhuar is i fuaim 'na fheusaig.
 Thuit cadal mu ghorm shùilean Eirinn. 385
 Cha robh cadal do threun m'a shùilibh.
 Dorcha 'na anam ag éirigh
 Garbh Chairbre nam beud fo smùire
 Chunnaic e gun fhonn no dàn
 Air osaig a' snàmh na h-oidhche. 390
 Mhosgail is ghluais e cheuma
 Air iomall nan ceud gu 'n cùl,
 'S bhuail e sgiath chopach nam beum.
 Thàinig fuaim air mo chluais sa' mhùig
 Air mala ghruamaich chòinich Mhòra. 395
 "Og Fhillein, tha 'n nàmhaid a' triall;
 Ceart chluinneamsa sgiath nam blàr.
 Seas, a ghaisgich, an cuaich nan sliabh;
 Chi mise gu 'n trian na sàir.

- Ma shaltraicheas sluagh thar mo bhàs 400
 O chopa tog ard am fuaim ;
 Dùisg Fionnghal air faire nan carn
 Seal mun siubhail a chliu 's a bhuaidh.
 Mi gluasad an torrunn nan arm,
 Mo gharbh cheum thar sruthaibh a' leum, 405
 Bha 'g iadhadh tre 'n dùbhra ro' shàr,
 Rìgh Atha nàm blàr 's nam beum,
 Ghrad-thàinig rìgh Atha fo shleagh
 Air mo shiubhal ro' m'agh am mùig.
 An sin a bhiodh an còmhrag garbh 510
 Mar thanais nam marbh a' spairn,
 A' cromadh o nialaibh, tha falbh,
 Taomadh gaoith air faobhar nan carn ;
 Mar fhaiceadh Oisian arda shuas
 Cruaidh cheanna-bheart rìghre na h-Eirinn, 415
 Sgiath iolair a' sgaoile m' an cuairt,
 Measg iomairt nam fuar ghaoth :
 Measg 'ite bha reul a' boillsgeadh.
 Chaisg mi san oidhche mo shleagh.
 " Tha ceanna-bheart nan rìghre a'm chòir ! 420
 Co thusa, m'hic dubhadh nan speur ?
 Am bi cliu do shleagh Oisein, fhir mhòir,
 'Nuair a thuiteas an còmhrag an treun ?"
 Ghrad-aom e a shleagh o cheann,
 Mo choinneamh a' fàs an cruth mòr. 425
 Shìn e anns an oidhch' a làmh
 'S e labhairt focail chòrr nan rìgh.
 " A chara' taibhse faoin nan sonn,
 'Na thachair an dùbhra sinn-féin ?
 C'uim nach fhacas do cheum, a sheoid, 430
 An laithidh sòlais Atha nan teud ?

C'uim a thogar orts a sleagh ?
 Chi grian sinn air magh an còmhrag,
 'Nuair a thionndaidh's gu beud an dà rìgh
 A' dealradh an strì na mòrchuis. 435

Chi gaisgich 'n ar déigh am ball
 Am mòr eagal m' an àm o shean ;
 Chi iad e mar àite fuaith
 Cur sòlais is gruaim mu 'n inntinn."

" An dì-chuimhn iad," fhreagair mi féin, 440
 " Aite coinneimh dò thréin an sìth ?

Bheil cuimhn' a' chòmhraig an còmhnuidh
 Chio taitneach do mhòrchuis nan triath ?
 Nach fhaic sinn le sòlas na raoin,
 'S na sgaoil sinns're nach b'fhaoim am fleagh ? 445
 Ach lìonar ar sùile le deoir

Air an leirg dha 'n robh còmhrag nan treun.

Eiridh chlachsa féin air aird,
 Measg còinich nan carn ciar
 Le focail do bhliadhnaibh nach d'fhalbh. 450

'Nuair chaillear thusa, chlach nan saoi ;

'Nuair a thraoghas sruth Lùbair o lear,

Aomaidh fear astair a thriall,

An cadal air sliabh nam fear :

Gluaisidh ré mar chearcad dubh 455

Thar a cheann an aisling nan cruth ;

Thig sinne suas 'na shealladh faoin,

A' cur a chuimhne air an raon.

C'uim a thionndaidh's tu cho dorcha,
 Mhic Borbair nan colg fiar ?" 460

" An dì-chuimhn, mhic Fhionnghail nan lann,
 Cha bhi sinne a' snàmh nan gaath,
 Ar gnìomha an dealra nach gann

Roimh shùilibh nam bard a chaoidh.
 Tha dùbhra dubh mu Atha féin ; 465
 'Tha rìgh bu treun gun dàn, gun fhonn.
 Bha dealra glan a' briseadh riamh
 Do Chathmor o 'chiar inntinn,
 Mar ré is i coimhead o nial
 Measg torrunn dubh-ruadh na h-oidhche." 470

" Mhic Eirinn," fhreagair mi féin,
 " Cha 'n'eil m' fhearg dol 'na dhéigh gu h-ùir ;
 Ghluais mo ghamhlas* mar iolair nan speur
 O naimhdibh fo bheud is smùir ;
 Cluinnear leis na baird le fonn ; 475
 Bidh sòlas air sonn sa' ghaoith."

Dh'éirich anam an rìgh air aird,
 Tharruing e a lann o thaobh ;
 Chuir e 'dealra glan a'm' làimh ;
 Le osna an sàmhchair uam féin 480
 Ghluais Cathmor nam buadh trenn.

Lean mo shùil an laoch 's e falbh
 Mar gharbh-chruth tanais a' boillsgeadh,
 'Nuair a thachras baoth shamhla nam marbh
 Air fear astair am balbh na h-oidhche, 485
 An truscan ciar nan sliabh fo ghaoith ;
 Bidh 'fhocala mar fhonn o shean,
 Le madainn o lear a' sileadh
 An cruth leth dheanta do mhùig.

Co e sud o Lubar thall 490
 O thruscan nan gleann do cheò ?
 Tha drùchd nan speur m'a cheann ;
 Tha 'cheuma gu mall fo bhròn.
 Co ach Carull o 'n àm a dh'fhalbh

* ghallt' nas.

O chòs Thùra nan garbh sheòd. 495

Chi mi 'n còs dorch a an carraig

Ro' cheò a tha tarruing do 'n aonach.

Theagamh gu 'm bheil an t-ard thriath

Cuchullin air sgiathaibh na gaoithe,

Tha lùbadh nan craobh r'a thaobh. 500

Is taitneach fonn am madainn chiuin,

O bhard Eirinn nam mòr chliu.

Tha tonna a' briseadh 's a' falbh

Gu dòmhail fo 'n garbh eagal féin,

Iad a' cluinntinn thu 'g éirigh le fuaim 505

O thalla nan stuadh, a ghrian.

Fuasach thu 'na d' uile thréin',

A mhic nan speur, 'nuair ghluaiseas bàs

Le leadan làn a's gloine sgèimh,

'Nuair chuireas tu do niala còrr 510

Air seacadh nam mòr shluagh.

Ach 's taitneach do dhearrsa do shealgair

'Se suidhe fo gharbh fhuaim nan stoirm,

'Nuair sheallas tu o bhriseadh nan nial

A' boillsgeadh a chiabh fo bhraon, 515

Esa coimhead sìos air gleann,

Air sruthaibh nan àld gun ghruaim,

'Nuair a thearnas na ruaidh o charn.

Cia fada dh'éireas tu air còmhrag,

Mar mhòir sgéith, làn fala nan speur? 520

Chi mi bàs ealamh nan triath

Mar dhùbhra ag iadhadh mu d' ghnùis.

C'uim a tha iadhadh focail Charuill?

Bheil bròn air mala gun bheud?

Cha 'n'eil gruaim air a shiubhal a' tarruing, 525

Tha sòlas 'na theine treun

Am boillsgeadh a sholuis gun mhùig.
Théid thusa air chùl do là féin ;
Thig orts a àm riabhach na smùir,
'S tu dlùthadh 's a' crith ro' do speur. 530

“ Taitneach dhòmhsa guth a' bhaird ;
Taitneach do m' anam am fonn,
Mar fhras chiuin na maidne thall
Gluasad ro' ghleann le caoin fhuaime,
'Nuair sheallas grian o cheò nan carn 535

'S e 'g éirigh gu mall o chruaich.
Cha 'n àm so, a bhaird, do dhàn,
No gu suidhe a bhàn le fonn.
Tha Fionnghal fo armaibh sa' ghleann.
Faic dealra o sgéith nam buadh. 540

Tha ghnùis a' dorchadh measg a chiabh,
Sìol Eirinn air sliabh cho dòmhail.

Nach fhaic thus, a Charuill, an uaigh
Air bruaich nan sruth fhuaimear o charn,
Tri chlacha le 'n liath-cheannaibh shuas 545

Fo dharaig tha cromadh o 'n aird ?
Tha righ gun leus an sin fo smùir.
'Thoir 'anam as-ùr do ghaoith.
Bràthair e do Chathmor féin ;
Fosgail talla nan speur do 'n t-sàr ; 550

Fuadaich-sa le fonn a ghruaim
O thanas dubh-ruadh Chairbre.

TIGHMORA.

DUAN III.

Co ESA mu ghorm shiubhal Lubhair ?
Co fo lùbadh crom-charn nan ruadh,
Ard ag aomadh ri craoibh o chùlaobh,
Reub oṣag an dùbhra nan cruach ?
Co th' ann ach Mac Chumhail an treun, 5
Tha lasadh measg deireadh nam blàr ?
Tha 'liath chiabh air oṣaig o bheinn,
E tarruing garbh Luno nan lann.
Tha 'shùile garg air leirg Mhoiléna,
Air naimhdibh treun tha gluasad ciar. 10
An cluinn thu guth an rìgh ag éirigh,
Mar bhriseadh treun nan sruth o shliabh,
'Nuair a thig iad o fhuaime nan cnoc
Air raon tha fo sheacadh na gréine ?
Garbh chearbach a thearnas an nàmhaíd, 15
Shìl Shelma nan cran, bi suas ;
Bithibhse mar scòrr ar talmhuinn
An ciar shlios fo charradh nan àld.

Gath sòlais air m' anamsa féin
 Mi faicinn nan treun am chòir ; 20
 An uair is lag an nàmhaid thall
 Cluinnear osna o spairn mo chléibh :
 Tha m' eagal mù ghluasad a' bhàis-
 Air a' chliu so tha snàmh a'm' dheigh.
 Co thairneas gu còmhrag an lear, 25
 Gu Alnecma nam fear treun ?
 'S e m' àmsa féin garbh àm a' chunnairt ;
 An sin a dhealras guineach mo lann :
 Mar sin a rinn iad féin o shean
 O Threunmor, fear riaghlaidh nan gaoth ; 30
 Mar sin a thearnadh sìos gu lear
 Mòr Thràthal fo ghormadh nan sgiath.
 Grad aomadh nan triath gus an righ,
 Gach ciar dhiubh a' strì mu 'n bhlàr
 Le iomradh nan gnìomh an robh brìgh, 35
 Gach sùil ag iadhadh mu Eirinn gu mall.
 Ach fada roimh na seòda treun
 Sheas mac Mhorni nam beum cruaidh ;
 An sàmhchair sheas an gaisgeach féin.
 Co nach cuala mu fheum o Ghall ? 40
 Anam mòr fo dhealradh nan gnìomh,
 A gharbh làmh gu dìomhair ma lainn,
 An lann a thug e o Shrumon suas,
 'Nuair a cheileadh o chruadal Morni.
 Sheas Fillean o Shelma thall 45
 Air sleagh am measg falbhan a chiabh.
 Tri chuairt thog e shùile mall
 Air Fionnghal an spairn o chliabh.
 Shìolaidh sìos gun bhrìgh a ghuth,
 Cha robh Fillean fo dhubhadh nam blàr. 50

Ghrad-shìn e thall a cheum,
 Is sheas e fo bheud thar sruth,
 A dheoir a' dlùtha gu tiugh m'a ghruaidh.
 O àm gu àm a bhuail fo 'shleagh
 Liath chluaran nam magh le 'chrann. 55
 Cha robh e gun fhaicinn do 'n rìgh,
 'S e sealltuinn o thaobh a shùla.
 Chunnaic a mhac féin fo strì
 Na sòlais bha dìreadh 'na urla.
 Thionndaidh e measg anam mhòir 60
 An sàmhchair gu Mòra nan ùr-choill';
 Cheil e a dheoir fo 'chiabh.
 An sin chualas o thriath an guth.
 " A cheud mhic Mhorni nan cruaidh lann,
 A charradh nan carn fo stoirm, 65
 Tarruing mo chòmhrag gu blàr
 Mu mhuintir nan sàr 's mu Chormac.
 Cha mhaide balachain do shleagh,
 Cha dhearrsa gun seagh do chruaidh.
 Mhic Mhorni nan garbh each sa' mhagh, 70
 Faic do naimhde; air t'aghairt, is buail.
 Fhillein, seallsa air an triath,
 Nach robh riamh an còmhrag mall;
 Ach cha las a mhòr anam gu thrìan
 An ard charraid nan sgiath garbh : 75
 Fhillein, seallsa air an triath,
 Tha cho làidir ri Lubar o shliabh
 Gun chobhar, gun trian gàire.
 Air Mòra nan nial air faire
 Chi Fionnghal o 'n aird an strì. 80
 Bi-sa, Oisein, ri làimh t'athar
 Air sruth tha 'g a chaitheadh o bheinn.

Fàgaiblis' a bharda, am fonn ;
 Gluaiseadh Selma gu lom a chòmhnaird ;
 'Se mo raon deiridh a th'ann ; 85
 Cuiribh dearrsa nach gann sa' chòmlhrag."

Mar mhosglas suas gu grad a' ghaoth
 'Na garbh aomadh air faobhar a' chuain,
 'Nuair a thogas an dorchadas baoth
 Faoin thanas air taomadh nan stuadh 90
 Thar Innis nan cruaidh leac,
 Innis dubh-chòmhnuidh do cheò
 'S an doimhne mhòir an ciar nam bliadhna ;
 Cho uabhasach ri sin am fuaim
 Bha 'g éirigh o shluagh air an raon. 95
 Bha Gall le 'cheumaibh ard air ceann,
 Liath dhearrsa nan àld fo 'leumadh ;
 Thog na barda fonn r'a thaobh ;
 Bhuail e o àm gu àm an sgiath.
 An truscan na h-osaig o shliabh 100
 Chluinnte gu 'thrian am fonn.

" Air Cròna," so mar thuirt na baird,
 " Brisidh sruth o ard na h-oidhche
 Atadh an iadhadh nan àld
 Gu dearrsa na madainn is soillse ; 105
 'N sin thig e gu h-ìosal o charn
 Le cragaibh nan ceud crann a' boillsgeadh.
 Biodh mo cheuma fada o Chròna ;
 Tha 'm bàs a chòmhnuidh uime féin.
 Bithibhse mar shruthaibh o Mhòra, 110
 Shìol Mhòirbheinn is dorch a nial.

Co tha 'g éirigh o charbad Chlùtha ?
 Tha 'm monadh a' dùbhradh roimh 'n righ,
 A chiar choill' a' freagradh ri fuaim,

Rì dealan a chruaidh' a' boillsgeadh. 115

Faic e measg a naimhde treun,

Mar thanas nan leum colgach,

A sgapas na niala o bheinn ;

Is e marcachd air steud na fiar ghaoith ?

Co ach Morni nan each srannach ? 120

Bi-sa mar t'athair, a Ghail.

“ Tha Selma fosgailt fada thall,

Làmha baird a' crith mu chlàrsaich,

Deich gaisgich le daraig o 'n aird

Talla farsaing bu shàr fleagh. 125

Tha dearrsa gréine air an t-sliabh

Stuadh osaig gu ciar air an fheur.

C'uim tha thus' a Shelma, cho sàmhach ?

Tha 'n rìgh a' tighinn a nall le 'chliu.

Nach uabhasach garbh fhuaim na strì ? 130

Tha gloine na sìth m'a' ghruaidh.

B' uabhasach garbh fhuaim na strì,

Ach thilleadh an rìgh le buaidh.

Bi-sa mar d'athair, Fhillein.”

Ghluais iad fo chaoìn fhonn nam bard ; 135

Bha 'n arma air ard a' gluasad

Mar luachair nan raon san fhoghar,

A ghéilleas fo aghaidh nan gaoth.

Air Mòra sheas an rìgh fo chruaidh ;

Bha 'n ceò a' cur suas m'a sgéith, 140

'S i ceangailt ri géig nan cruach

Air cragan dubh-ruadh Chormuil.

An sàmhchair sheas mi féin r'a thaobh

Mo shùile claon ri coille Chromla

Air eagal gu 'm faicinn air raon 145

Sluagh an comhstri nach faoin còmhrag,

Bhiodh m'anam a' leum sa' chath,
 Mo leth-cheum romham air an t-sliabh.
 Bhia dearrsa m' an cuairt o mo chruaidh;
 Bu choltach mi ri sruth o Thromo, 150
 A chuireas gaoth lom fo 'eigh
 An truscan ciar na h-oidhche.

Chi balachan sud air an àird
 Glan fo dhearrsa tlàth o 'n ear;
 Tionndaidh e chluasa 'na cheann 155
 Gun iongantas gann m' an t-sàmhchair,

Cha 'n ann ag aomadh thair an alltan
 Bha Cathmor mar ard òigfbear,
 'Nuair chlosas caoin shìth an raon.

Ghluais esan an còmhrag a nall, 160
 Mar stuadh ciar ard o mhòr chuan.

'Nuair chunnaic e an rìgh air Mòra,
 Mhosgail anam na mòrchuis gu h-ard.

"Am buail rìgh Atha féin am beum,
 Gun ard rìgh nan treun san raon? 165

Fholdaith, gluais mo chairde gu feum;
 'S gath teine thu féin nach 'eil baoth."

Ghluais a mach Foldath o Mhòma
 Mar neul, truscan còmhnuidh nan taibhs.
 Tharruing e mar theine fo bhuaireadh 170

Lann chruaidh o chruachann a thaoibh,
 Is dh'iarr e gu còmhrag gluasad

H-uile cinneadh gu luath san fhraoch;
 Mar stuaidh dhruimionn ghlas dol suas,
 Thaom ard neart nan sluagh air an raon. 175

Bu mhòrchuiseach garbh a cheum féin,
 A dhearg shùil fo fheirg 's i claon.

Ghairm e triath Chormuil o 'n Dùn
Ratho nan tùr ; is chual e.

“ A Chormuil, tha 'n t-aisre fo d' shùil ;   180
Sud uain' i air chùl an nàmhaid ;
Cuir do ghaisgeacha treun a null,
Eagal Shelma fo smùir ar fàgail
'S gun caisgte mo lann o chliù.

A bhaird Eirinn a's uaine snuagh,   185
Na éireadh guth ri cluais le dàn,
Sìol Mhòrbheinn a' tuiteam mu 'n stuadh
Gun fhilidh, gun luaidh, fo lainn,
Droch naimhde thréin Chairbre o thuath.
Tachraidh air fear astair, fo chiar,   190
Dubh cheathach nan sliabh air Léna,
Mu 'n taibhse fo ghiùlan a' triall,
Mu lochan nan liath-chuile ag éirigh.
Gu siorruidh cha tréig iad an talamh,
Gun fhonn, gu talla nan gaoth.   195

Cormul a' dorchadh is e siubhal ;
A chinneadh a' dubhadh air a chùl :
Thuit iad sìos fo chraig a' bhruthaich.
Thuirt Gall ri Fillean òg o Shelma,
A shealladh falbh gu mall an déigh   200
An dubh-shùilich thalmhaidh o Ratho ;
“ Am faic thu ceuma Chormuil thall ?
Biodh do ruighe-sa garbh is làidir ;
'Nuair a chuireas tu 'n triath sin air chùl,
Thig air t'ais as-ùr do Ghall,   205
An so tuiteam sìos sa' chòmhrag
Measg choi'-thionail mhòir nan sgiath.”
Ghluais comhara truagh a' bhàis,

Fuaim fhuasach fhàs sgéith Mhorni.
 Thaom a ghuth o Ghall. Air ard 210
 Dh'éirich Fionnghal an carn Mhora.
 Chunnaic e iad o thaobh gu taobh
 Ag aomadh mar aon an còmhrag.
 Dearsadh air a dhubh charn féin
 Sheas Cathmor o cheud sruth Atha ; 215
 An dà rìgh mar thanasaibh speur
 A' seasadh leo féin air dà nial,
 'Nuair thaomas iad a mach a' ghaoth
 Togail stuadh baóth a' mhòr chuain,
 Na gorm thonna 'g aomadh 'nan còir 220
 Le comhara lorg nan torc,
 Iadsa sàmhach a' dearsadh thall
 Gaoth togail gu mall an ceò-chiabh.
 Gath dealain an airde nan speur !
 Co e féin ach treun lann Mhorni ? 225
 Tha 'm bàs air ciar astar do dhéigh,
 A ghaisgich uan geur bheum an còmhrag,
 Thu trusadh nam fear an cearb d'fheirge.
 Mar òg chrann a bhuaineadh o bheinn
 Le h-uile gheug féin r'a thaobh, 230
 'Thuit Turlath, uchd arda nam buadh,
 A bhean ghasda, an aislinge faoin,
 A' sgaoilleadh aig baile a làmha,
 A ruighe bàn do thilleadh an triatha,
 'S i fo chadal an iomal nam mòr shruth 235
 Measg falbhan a troma chiabh.
 'S e 'thanas a th'ann, Oighchaomha ;
 Ghabh do ghaisgeachsa còmhnuidh air làr.
 Na éisd-sa ri gaothaibh nan stuadh ;
 Na gabh iad mar fhuaim o 'sgéith, 240

Aig a shruthaibh chaidh briseadh fo airm ;
 Ghluais thairis a toirm a chaoidh.

An sìth cha robh Foldath 's a làmh' ;
 Bha e 'g iadhadh 's a' snàmh am fuil.
 Thachair Conall ris anns a' bhlàr 245

Cur ma seach cruaidh lanna is fuaim.
 C'uim a chitheadh mo shùile na triatha ?
 Tha thu, Chonnaill, fo liath nan ciabh.
 Caraid nan coigreach a bh' ann,
 'N Dunlòra nan carn còinich, 250

'Nuair a thrusadh na speura sa' ghleann,
 Bhiodh fleagh gun bhi gann sgaoilte ;
 Chluinneadh sìol coigrich a' ghaoth,
 An sòlas nach faoin m' an bhord.

Mhic Charthuinn nam buaidh lann, 255
 C'uim a shìn thu féin thall am fuil ?

Tha aomadh craoibh sheacai mu d' cheann ;
 Tha teann ort sgiath nach 'eil slàn ;
 Tha do dhearg-fhuil air uisge nan sliabh,
 Fhir bhriseadh nan sgiath àillidh. 260

Thog Oisian a shleagh am feirg ;
 Ghluais Gall thar an leirg gu Foldath ;
 Chaidh lagaich ma seach o thaobh ;
 Bha 'shealladh nach faoin air Mòma.

Thog na triatha sleagha riabhach a' bhàis 265
 Gun fhaicinn gun dàil thàinig iuthaidh ;
 Ghrad ghluais i do Ghall ro' a làimh ;
 Air talamh thuit a lann le fuaim.

Og Fhillean fo gharbh sgéith Chormuil
 'Ga sgaoileadh mòr fa chòir an triath'. 270

Chuir Foldath suas a sgairteachd gheur
 A mhosgladh gu feum an raon,

Mar osaig o fhaobhar nam beann,

A thogas na lasaire mall

Mu Lumon nan crann fuaimear.

275

“ Mhic Chlatho nan gorm shùl mall,

Og Fhillein,” thuirt Gall, “ thu fhéin

Gath teine nan speur ard,

A thuiteas air ciar chuan nam beuc

'S a cheanglas suas sgiatha nan stoirm ;

280

Thuit Cormul fo d' lainn gu 'chùl.

Is òg tha thu 'n cliù do shinns're.

Na gluais-sa cho grad, a thriath,

Gun chobhair om' sgéith nom' shleagh.

Tha mise mar dhaoi air an t-sliabh ;

285

Ach éiridh air àird mo ghuth ;

Cluinnidh sìol Shelma an fhuaim,

Bidh 'n cuimhne air buaidhe dh'aom.”

Ghluais a ghuth air gaoith nan carn ;

Bhuail a shluagh gun dàil an cath ;

290

Is minic a chual iad e féin

An Sruthmon nan treun san t-seilg,

'Nair a ghairm e gu dearg is ruadh.

Sheas e ard am measg a' bhlàir,

Mar dharaig an sgàile nan stoirm

295

O àm gu àm an truscan ciar ;

Air uairibh feuchainn a liath chinn :

Tionndaidh an sealgair a shùil gu h-ard

O chaolrath nan àld is na luachair.

Tha m' anam a' d' dhéigh-sa, Fhillein,

300

Troimh astar glan caol do chliu ;

Tha thu 'g ioman nan naimhde do chòir ;

Tréigidh Foldath, ge mòr e, an learg.

Ach thuit an dubh oidhche fo nial ;

Chualas stoc Chathmhòir fo fhuaim ; 305

Chuala Selma guth o 'n rìgh

O Mhòra nam frìth fo cheò.

Thaom na baird am fonna féin

Mar dhealta air tréigeadh a' bhlàir.

Co thigeas o Shruthmon nan àld 310

Am measg falbhan nan àill' chiabh,

'S i brònach le ceumaibh mall

A gorm-shùil a nall gu h-Eirinn ?

C'uim tha Emhir chaoim fo bhròn ?

Co tha coltach ri mòr nan cliu ? 315

Theiring e sìos anns a' chòmhrag ;

'Thill mar chòrr theine nial ;

Thog e 'lann dhubh-ghorm am feirg ;

Shiòlaidh iadsa fo mheirg o Ghall.

Tha sòlas, mar aiteal o ghleann, 320

A' tigh'nn a nall mu ghruaidh an rìgh ;

Tha chuimhne mu chomhrag o shean,

Mu laithibh beuma treun a shinns're,

'S e faicinn a mhic fo chliu.

Mar shòlas o ghréin gun nial, 325

'S i coimhead sìos air craoibh a ghluais

Fo dearrsa suas air gruaidh nan sliabh,

'S i crathadh 'na h-aonar a cinn

O thaobh nan gleann ; mar sin bha 'n rìgh

Fo shòlas mu Fhilleam a mhac. 330

“ Mar shiubhal an torruinn air sliabh,

Raon Làra fo chiar is sàmhach,

Mar sin a bha ceuma Shelma

Taitneach is garbh do mo chluais.

Bha farum mòr thilleadh nan triath 335

Mar iolair gu ciar nan carn

'N déigh reubadh na faoibh air sliabh,
 Donn shìola nam fiadh san aird.
 'Tha sòlas bhur sinns're san nial,
 A chlann nan sruth liath o Shelma." 340

B'e so guth oidhche nan caoin bhard
 Air Mòra cruachan ard nan ruadh.
 Ghluais boillsge o cheudaibh daraig,
 A bhris 's a tharruing gaoth o Chormul.
 Bha cuirm is fleagh sgaoilte air thalamh ; 345
 Shuidh gaisgich fo fhaileus an arm.
 Bha Fionnghal an sin fo a neart,
 Sgiath fireoin m'a bheart a' fuaim
 Caoin osag a' bualadh o 'n iar,
 A' siubhal gu 'n trian ro' 'n oidhche. 350
 Is fhada sheall an rìgh m' an cuairt ;
 'N sin thogadh leis suas a ghuth.

" Tha m' anam fo chall do shòlas,
 Mi faicinn briseadh mòr mo chairde.
 Tha aomadh craoibh bu mhòr, gu làr, 355
 Is thaom a' ghaoth gharbh mu Shelma.
 C'àite bheil Triath Lòra nan dùn ?
 C'uim bhiodh Connal air chùl aig fleagh ?
 C'uin a dhì-chuimhn esa dàimh
 Measg farum a shàir thalla ? 360
 C'uim tha sibh sàmhach am fhianuis ?
 Cha tuit thu, Chonaill, sìos ni 's mò !
 Tachradh sòlas ri t'anam, a thriath,
 Mar dhearrsa o ghréin a' soillseadh.
 Gu ma luath do thrìall gu d' shinns're 365
 Measg torrunn gun isleadh na gaoith.
 Tha d' anam, Oisein, mar ghath dealain ;
 Soillsich suas cuimhne an rìgh.

Mosgail a chòmhraga an gleannaibh,
'Nuair a ghluais e 'n toiseach gu strì. 370

A Chonail, bu liath do chiabha féin ;
Bha t'òige, a thréin, measg m'òige :
An aon là chuir Carthonn gu beinn
Ar bogha gu leum nan ruadh
Gu Dunlòra nam baoth stuadh." 375

" Is iomadh," thuirt mi fhéin, " an dàn,
Ar n-astara nall gu Eirinn,
Innis àill' nan ceud gleann uaine.
Is tric a thog sinn suas na seoil
Air stuaidh nam mòr shiubhal gorm, 380
'Nuair thàinig sinn an laithibh a dh'fhalbh,
Le cobhair gu garbh shliochd Chonair.

Mhosgail strìtha ard nam fuaim
Air Alnecma nan cruacha deas,
Aig siubhal Duthùla nan stuadh, 385
Faoin chobhar a gluasad fo eas.
Le Cormac theiring sìos gu blàr
Dubh-carthonn, an sàr o Shelma.
Cha 'n ann leis féin a theiring an triath ;
Bha Connal an ciabh òige 390

A' togail f'a chòir a shleagha.
Fo d' fhocal-sa ghluais iad gu strì
Le cobhair gu rìgh na h-Eirinn.

Mar gharbh neart briseadh o mhòr chuan
Thionail Bolga gu cruaidh chòmhrag, 395
Colc-ullamh ard cheannard nan sluagh,
Triath Atha nan stuadh gorma.
Thaom iad cath sa' chéile air raon ;
Las Cormac an taobh na strì
Glan mar chruthaibh a shinns're féin. 400

Ach fad'as fear cobhrach an rìgh
 Ghearr Carthonn nam frìth na naimhde.
 Cha do chaidill làmh Chonaill ri taobh
 A mhòr athar air aomadh nan sliabh.
 Ach choisinn Colc-ullamh an raon. 405
 Mar cheò a tha taomadh 's a' triall,
 Theich a ghaigich o'n triath Cormac.
 Las claidheamh Dubh-charthuinn fo bhuaidh ;
 Las Conall fo chruaidh is sgéith mhòir,
 Chuireadh fasgath air cairdibh fo 'n ruaig, 410
 Mar charraig air chruaich nan scòrr,
 'S an ceanna fo ghiuthas a' fuaim.
 Thuit oidhche air Duthùla nan sìan ;
 Ghluais sàmhach na tréith air an raon,
 Garbh shruth o na cruachaibh dol sìos ; 415
 Cha robh Carthonn gu 'thrian ri leum.
 ' C'uim a sheas thu, m'athair féin ?
 Tha mi cluinntinn nan treun air chùl.'
 ' Teich, a Chonaill, teich o'n raon ;
 Tha mo neartsa gu faoin is fann ; 420
 Fo lota thréig mi am blàr ;
 Leig sìth-thàimh do shàr an oidhche.'
 ' Cha bhi thu a'd' aonar,' thuirt Conall,
 Measg dòruinn is dorrain a chléibh ;
 ' Mar sgéith na h-ìolair tha mo sgiath 425
 Eadar cunnart an tréith 's a naimhde.'
 Chrom e thar athair an dùbhra,
 Dubh-carthonn nan cliu fo shuain.
 Mhosgail là, is thuit an oidhch' ;
 Cha robh bard ann an soillse air sliabh, 430
 A cheuma iò iadhadh a smuaintè.
 Cia mar thréigeadh Conall an uaigh,

Gun a chliu bhi fo luaidh nam bard ?
 Chrom e 'm bògha air àros nan ruadh,
 Fleagh dhìomhair mu chruachaibh nan carn. 435
 Seachd oidhche leig e cheann air uaigh ;
 'Na aisling fhuar bha athair treun
 An cearb nan dubh osag gun tuar,
 Mar cheò a' dol suas o Légo.
 Ghluais ceuma Cholgair a null, 440
 Bard Thighmòra nan ard fhuaim.
 Fhuair Dubh-carthonn nan lann a chliu
 'S e dealradh air gaoith a thuar."
 " Is taitneach," thuirt an rìgh, " dhomh féin
 Ard chliu nan treun air cheann nan triath, 445
 Dha 'm bi bogha gu làidir am feum,
 'Nuair a thaisicheas bròn iad gun fhìamh.
 Mar so féin biodh m' ainm fo chliu.
 'N àm gluasad o thùr nam bard
 Dealradh glan air m' anam 's e 'g éirigh. 450
 A Charuill, chinn-fheadhna nan lann,
 Gabhsa bard, is tog an uaigh.
 An nochd biodh Conall fo phràmh
 'N a thigh caol gun leus an suain :
 Na biodh anam a ghairbh thréith 455
 Air seacharan an ciar nan gaath.
 A' priobadh gu gann air Moiléna
 Chithear solus o'n ré am measg chraobh',
 Tha 'g aomadh o thaobh nan gleann ;
 Tog clachan fo bhoillsge tha fann, 460
 Dhoibhs' uile thuit thall sa' bhlàr.
 Cha bu thréith iad féin ; ach bha 'n làmh
 Co làidir ri tréin anns a' chath.
 B' e mo neart iad an cunnart nan lann ;

Mo charraig an àm nan gath, 465

Am monadh air an d' éirich suas

Sgiath fhuaimear iolair mo chliu.

'S iadsa thog dealradh do bhuaidh ;

Na di-chuimhnich, a Charuill, an ùir."

Labhar o làn cheud do bhardaibh 470

Dh' éirich ard marbh fhonn na h-uaigne.

Ghluais Carull rompa air a' charn ;

Mar thoirm o shruth aonaich tha 'm fuaim

A' taomadh m'a cheum 's e triall.

Bha sàmhchair an gleannaibh Mhoiléna, 475

Gach aon dhiubh fò iadhadh nan àld

Siubhal eadar na h-arda ciara.

Bha m' aomadh-sa thall thar mo sgéith,

Gutha tairis o thriall nam bard ;

Fonn a' sìoladh o'n ceumaibh gu thrìan. 480

Bha m' anam a' lasadh gu h-ard,

Leth-dheanta na focala trom

A' briseadh nam fonn air a' ghaoith.

Mar sin fhéin a chluinneas a' chraobh

An gleannan cumhann nam faoin bheann 485

Guth an èarraich ag iadhadh m' a taobh,

A duille a' taomadh m' a ceann,

'S a' fosgladh fò ghathaibh na gréine

Crathaidh a geuga 's i na h-aonar,

Toirm seillein an aonaich m' an cuairt : 490

Chi sealgair le sòlas a h-aomadh

O sheargadh 's o mhaoile nan cruach.

Sheas Fillean òg 's e fada thall,

A cheann-bheart air làr a' boillsgeadh,

A dhubh chiabh gun trusadh m' a cheann, 495

Gath soluis, mac Chlatho, a' soillseadh.

Chual e guth an rìgh le sòlas ;
Bha aomadh a chòrr thréin air sleagh.

“ A shàir mhic,” thuirt Fionnghal nan carbad,
“ Chunna’ mi do gharbh ghùomh an còmhrag ;
Bha sòlas air m’anam gun mhùig. 501

Tha cliu ar sinns’re, thuirt mi fhéin,
A’ briseadh o speuraibh nan nial.
A mhic Chlatho, tha thusa treun,
Ach ro theinndi an strì nan sliabh. 505

Biodh do ghaigich air do chùlaobh ;
’S iad do neart air urlar nan gleann.
Mar sin cha d’imich mise riamh,
Ged nach robh mi fo fhìamh naimhde :
Bi’dh tusa fada fo do chliu, 510

Is chi thu ùir is uaigh nan sean.
Tha cuimhne na thuit a’ tigh’nn suas,
Gnìomh bliadhna nam buadh a bh’ann,
’Nuair theiring mi an tùs o chuan
Air innis a’s uaine gleann. 515

Bha éisdeachd gach cluais ri a ghuth ;
Sheall an ré o dhubh nan nial ;
Bha liath cheò ag éirigh o shruth,
Glas chòmhnuidh nan cruth a bha triall.”

TIGHMORA.

DUAN IV.

“ FO DHARAIG,” so labhair an rìgh,
“ Shuidh mi sìos ri carraig nan sruth,
'Nuair dh'éirich Conall thall o chuan
Le sleagh Charthuinn nan ciabha dubh.
Fada uainn sheas an triath 5
A' tionndadh air sliabh a shùilean.
Bha chuimhn' air athair is a thriall
Air monadh fo chiar is uaine.
Dhorchaich mi san àite féin,
Mo smuainte fo smùir a' dol suas 10
Air m' anam mar cheò air beinn.
Ghluais romham rìghre Eirinn thall ;
Is tharruing mi mo lann gu leth,
'Nuair thàinig na gaisgich a nall
Togail sùile gu sàmhach ma seach. 15
Mar nialaibh dubh speura iad féin
Feitheamh ri beumaibh beoil o ghuth,

Mo ghuth mar ghaoith tha tlàth is treun,
Chuireas o speur gach ceò is dubh.

Sgaoil siuil gheal fo fhocal suas 20

Ri gaoith a bha fuaim o Chòna ;

Bha tri cheud òig-fhear a' chuain

A' coimhead cruaidh chopan a' chòmhraig :

Air a' chrann an airde bha 'n sgiath

Dealradh sìos air doimhne nam beuc. . 25

'Nuair thuit an oidhche gu dubh o liath,

Bhuail mi cop caismeachd nam beun ;

Bhuail mi is choimhid mi suas

Mu ruadh-chiabh is teine Iùl-Eirinn.

Cha b'fhada uainn reul ùr nan stuadh, 30

A dearg shiubhal gluasad measg nial.

Lean mi Iùl thaitneach a' chuain

Fo bhoillsgibh fann fuar, is i triall.

Le madainn dhruid Eirinn an ceò ;

Bhuail sinn caladh mòr Mhoiléna, 35

Gorm shiubhal nan uisge fo thòrr,

Am meadhon fuaim coille ag éirigh.

Cormac 'na thalla dhìomhair féin

O neart Chole-ullaimh, triath nam faobh.

Cha 'n es' a mhàin a theich o'n treun ; 40

Bha Roscranna nam beus ri thaobh ;

Roscranna nan gorm-shùl gun bheud,

Nighean gheal-làmhach àillidh an righ.

Glas, liath is air crann bha gun chruaidh

Ghluais suas gu m' cheumaibh Cormac ; 45

Fiamh gàire air gaisgeach nam buadh,

Bha dorran air anam is dòruinn.

“ Chi mi airm ghailbheach Thréinmhòir ;

An so féin tha ceuma an righ ;

Tha Fionnghal mar dhearrsa ag éirigh 50
Air anam bha ciaradh fo strì.

Is luath thu féin fo chliu, a thriath ;
Ach 's làidir treun tha naimhde Eirinn,
Mar fharum nam mòr shruth o shliabh,
Mhic Chumhail nan srian 's nan carbad." 55

“ Ge mòr iad, theid an taomadh sìos
O m' anam, is e 'g éirigh suas ;
Cha sìol nan lag ar triathan,
A righ do 'm bu ghorm sgiathach sluaigh.
C'uim a bhiodh an t-eagal mall 60
Ag iadhadh dall mar thaibhs fo chiar ?
Fàsaidh anam nan treun air àm
A chinneas naimhde nach gann air sliabh.
Na taomsa gruaim, a righ Eirinn,
Air òg a tha 'g éirigh gu còmhrag." 65

Thuit deoir an righ gu làr ;
Ghlac e làmh an t-sàir an sàmhchair.
“ Shìl Thréinmhoir nan garbh ghnìomh fo lainn,
Cha téid nial uam air dealra do chléibh,
Tha lasadh an teine do shinns're ; 70
Chi mi, a righ, do mhòr chliu ;
Tha comhara do thriall gu còmhrag
Mar ghath soluis air ciaradh speur.
Ach feith-sa ri Cairbre, a thréin,
Mo mhac féin le beum nan lann ; 75
Tha e gluasad shìl Eirinn gu feum
O shruth nan gleann tha fada thall."

“ Thàinig sinn gu talla an righ,
Bha 'g éirigh an sìth nan carn ;
Air an taobh bha ciar shruth nam frìth, 80
Sean chomhara siubhail nan àld,

Daraga leathan fo chòinich m' an cuairt
 Is na bethe a' gluasad fo ghaoith.
 Leth cheilte an coille nán cruach
 Roscranna thog luaidh nan laoch. 85
 Bha 'geal-làmh air clàrsaich thall ;
 Chunnaic mi a gorm-shùil mhall
 Mar ghlan thaibhs an iomart a' triall
 Leth-cheilte an cirb nan dubh nial.
 Tri lài bha fleagh air Moiléna ; 90
 Bha ainnir nam beus orm a' snàmh.
 Chunnaic Cormac mi dorchadh an Eirinn ;
 Thug e brollach gun bheud do mo làimh.
 Thàinig i le 'sùilibh caoin
 Measg chiabh a bha taomadh trom. 95
 Thàinig i—ghrad-ghluais san raon
 Colcullamh nach faoin. Thog mi sleagh.
 Bha dealra mo lainne measg mo shluaigh.
 Theich Alnecma ; thuit nàmhaid gun bhuaidh :
 Thill Fionnghal fo luaidh nam bard. 100
 Is cliùthar, Fhillein, esa féin,
 A bhuaileas beum an neart a shluaigh ;
 Tha na barda le dàn 'na dhéigh
 An tìr fhada nan treun naimhde.
 Ach es' a bhuaileas cath 'na aonar 105
 'S gann do 'n àm tha aomadh a ghnìomh :
 Tha e dealradh an diugh mar sholus,
 Am màireach am brollach a' bhàis :
 Tha 'chliu an aon fhonn gu baoth.
 Tha ainm an aon raon, gun chuimhne 110
 Ach sgaoileadh aon uaighe fo fheur."
 Mar sin bha focail ard an rìgh
 Air Mòra nam frìth 's nan ruadh.

Tri barda o Chormul an sìth
Gu taitneach cur sìos an luaidh. 115

Thuit cadal caoin is faoin fo 'n fhuaim,
Air garbh chirb nan sluagh fo oidhche.

Thill Carull le 'bhardaibh féin
O uaigh an ard thréin o Dhun Lòra.

Cha ruig sanas na maidne an treun 120
Air leabaidh gun leus a' mhòir fhir :

Mhic Charthuinn nan ciabha ciar,
Cha chluinn thusa saltairt nan ruadh
Ri caol thalla uaigh air chòmhnard.

Mar thaomas garbh bhruaillean nan nial 125
Mu sholus roimh chiaradh na h-oidhche,

'Nuair a shoillsicheas iadsa gu'n trian
Air fairge nan sìan a' boillsgeadh ;

Mar sin a bha coi'thional Eirin
Mu Chathmor ag éirigh an soillse. 130

Esa 's aird' am measg nan triath
A' togail gun chial a shleagha,

Mar tha éirigh no tuiteam nam fonn
O Fhonnar, do nach lom clàrsach.

Teann air, ag aomadh air carraig 135
'Tha Sùilmhall bhanail nan gorm-shùil,

Nighean Chonmhoir an ùrla 's gloine,
Nighean rìgh Innis uaine nan tùr.

Gu 'chobhair thàinig fo ghorm-sgiath
Mòr Chathmor nan triath, a chaisgeadh naimhde.

Chunna' Sùilmhall a thriall . 141
An talla farsuing nam fial chlàra,

Cha 'n ann gun fhios a dh' iadh a shùile
Air ainnir nan ùr chiabh àillidh.

- An treas là a bhriseadh o chuan, 145
Thàinig Fìli nan luaidh le dàn
O shruthaibh is chruachaibh Eirinn.
Labhair e air thogail na sgéithe
An Selma nan triath ; labhair e
Mu chunnart Chairbre, cinn nam Bolg. 150
Thog Cathmor a shiuil an Clùba ;
Bha na gaotha an cùl nan tìr thall.
Tri lài bha 'chòmhnuidh air tràigh,
A shùile 'g iadhadh mu ard thalla Chonmhoir ;
Nighean coigrich 'na chuimhne a ghnàth, 155
Bha 'osna ard an còmhnuidh.
Fo ùrachadh gaoith air a' chuan
An armaibh o chruaich thàinig òg
Thogail lainn fo Chathmor nan sluagh
Air raonaibh fo f huaim a' chòmhraig, 160
Sùilmhalla nan ruighe geal-làmh
'S i dìomhair fo cheann-bheart do chruaidh,
A ceuma an aisre an t-sàir ;
A gorm-shùil ag iadhadh le sòlas
Mur mhòr thriath, 's a chòmhnuidh m'a shruth.
Bu bharail le Cathmor an treun 166
Gu'n robh ceuma nam beus air Lumon,
'S i dlùthadh air àros nan ruadh ;
Bu bharail gu'n robh làmh-gheal thall
A' togail mall a ruighe do ghaoith 170
A' taomadh caoin o Eirinn aird,
Talamh uain a h-annsa féin.
Gheall e gu 'n tilleadh e le ràimh,
Le siuil bhàn gu 'ghràdh fo ghruaim.
Tha 'n òigh gu teann ort fhéin, a Chathmhoir,
Aig carraig nan clach, 's i fo chruaidh. 176

Sheas airde nan triath m' an cuairt,
 Ach Foldath bu dubh-ruadh fabhraid.
 Es' ag aomadh air craoibh fada thall
 Filleadh 'anama san àm am mòrchuis, 180
 A chiabh 'na gagan an aisre na gaoith',
 Fonn òrain 'ga mhùchadh 'na bheul,
 Bhuaile chraobh an sin le feirg,
 Grad ghluais e fo mheirg gus an righ.
 Sàmhach is mòr aig an ord 185
 Sheas Hidala, an t-òg thriath;
 Bha chiabha a' sgaoileadh m'a ghruaidh
 An imeachd nan dual fo dhearrsa.
 Bu chaoin a ghuth an Claonrath féin,
 Gleannan còmhnuidh a threun shinns're. 190
 Bu chaoin a ghuth 'nuair bhuaile clàrsach
 An talla ard a's gàirich' sruth.
 "A righ Eirinn," thuirt treun le séimh,
 "So ùine chur nam fleagh m'an cuairt;
 Tog gutha nam barda air magh, 195
 Chur siubhal na h-oidhche so uainn;
 Tillidh anam ni 's géire o 'n dàn
 Gu comhstri nam blàra tuathal.
 Shuidhich dùbhra o cùl mu Eirinn;
 O bheinn gu beinn tha aomadh nial 200
 Le cearbaibh ciara ag éirigh.
 Fada thall air thaobh nan sliabh
 Garbh cheuma nan liath thaibhse,
 Taibhse na thuit anns a' bhlàr
 Ag aomadh gu dàn o 'n sìanaibh. 205
 Eireadh o Chathmor na clàrsaich
 Chuireas dearrsa air sàir sa' ghaoith."

- “ Fo dhì-chuimhn gach duine tha marbh,”
 Thuirt Foldath an garbh fheirg,
 “ Nach do ghéill mi gu h-ìosal sa’ bhlàr ?   210
 C’uim an cluinneadh leam dàn air an leirg ?
 Cha robh mo shiubhal faoin san strì ;
 Bha lagaich gun bhrìgh ri mo chùlaobh ;
 Theich naimhde o mo lainn an sìth.
 An Claonrath nam frìth fo Dhùbhra   215
 Togadh Hìdala guth clàrsaich,
 Oigh bhanail o choill’ an tòrr
 A’ coimhead air òr do chiabha.
 Fàg Lubar a’s fuaimire raoin ;
 So tuineas nan daoine fo chliu.”   220
 “ Rìgh Eirinn,” thuirt Malthos an triath,
 “ Leatsa féin tha riaghladh nam blàr ;
 ’S tu tein’ ar sùl air sliabh,
 Air monadh tha ciar gu h-ard.
 Mar osaig do shiubhal thar sluagh ;   225
 Chuir thu mìlte fo thruaigh am fuil :
 Ach ’na d’thilleadh, a thréin, le buaidh,
 Co chuala fo luaidh do ghuth ?
 Tha sòlas nam feargach am bàs ;
 Tha ’n cuimhne a’ tàmh air gach beum,   230
 Bhuail an lann gu feum an cath ;
 Tha strì ’g a filleadh féin ’nan cliabh
 Is cluinnear an cian am mòrchuis.
 Thriath Mhoma, bha do shiubhal féin
 Mar chiar shruth a’ leum o ghleann ;   235
 Bha ’m bàs ag aomadh suas mu d’ cheum.
 Thog sinn uile gu beud ar lainn ;
 Cha robh sinne gu lag air do chùlaobh ;
 Bha na naimhde dlùtha is làidir.”

- Chunnaic Cathmor am fearg ag éirigh, 240
 Is aomadh nan treun r'a thaobh,
 Leth tharruingt' an lanna gu beumadh,
 Sùilean sàmhach a' teumadh fo phlaosg.
 A nis a bhitheadh còmhrag garbh,
 Mar lasadh dubh-fhearg an righ. 245
 Rùisg e lann mar dhealan oidhche
 Ri solus is soillse nan crann.
 "A chlann na mòrchuis," thuirt an treun,
 Cuiribh anam fo bheus is smachd;
 Fo dhorchadh na h-oidhche leibh féin. 250
 C'uim a ghluaisleadh gu beudaibh m' fhearg?
 Am bi comhstri mo làimh' ruibh maraon?
 Cha 'n àm so, a dhaoine, gu strì.
 O 'n chuirm sibh mar nialaibh om' thaobh;
 Na mosglaibhse anam an righ." 255
 Thuit iad sìos o thaobh an tréin
 Mar dhà mheall dubh do cheò san iar,
 An uair tha madainn chiuin sa' bheinn;
 'S a sheallas eatorra féin a' ghrian
 Glan bhoillsgeadh air chraig nan carn. 260
 Dorcha tha 'n aomadh dubhadh thall
 Gu lòn nan cuile mall fo 'n tòrr.
 Shuidh triatha an sàmhchair ri cuirm;
 Bha 'n sealladh air uairibh mu 'n righ,
 Gharbh cheuma air eudan a' chuirn 265
 Measg sìtheachadh 'anama o strì.
 Shìn an sluagh mu thaobh an raoin;
 Thuit cadal claon air faoin Mhoiléna;
 Ghluais guth o Fhonnar caoin araon
 O chraoibh, bha fada thall ag éirigh. 270
 Ghluais a ghuth mu mholadh an righ,

Ard shìol Larthoinn o fhrìth Lumoin.

Cha chualas le Cathmor a luaidh,

'S e sìnte fo fhuaime gharbh shruth :

Bha farum na h-oidhche 'na chluais, 275

Is caol-fheada nan dual chiabha.

Thàinig gu 'aisling a bhràthair

Leth-fhaicte troimh fhàs thaoibh a nial.

Bha sòlas measg dorchadh a ghàire ;

O Charull ghluais dàna gu triath ; 280

Bha gaoth fo nial bu duirche cearb,

Ghlac esa o gharbh uchd oidhche

'S e 'g éirigh o mholadh nan carbad

Gu talla nam marbh an soillse.

Gu leth am measg alda nam fuaim, 285

Thaom esa gu fuar is fann.

“ Tachradh sòlas do t'anam féin ;

Chualas caismeachd o threun air magh ;

Thug am bard an dàn le feum.

Tha astar mo cheuma sa' ghaoith ; 290

Tha mo chruth an talla ciar

Mar dhealan nan sìan fo fhuath,

'Nuair a bhriseas e claon air sliabh,

Stoirm oidhche a' triall o Thuath.

Cha bhi am bard air chall o t'uaigh, 295

'Nuair a thaisgear thu suas san ùir.

Tha sìol nan dàn mu thréin a' luaidh ;

Tha t'ainm mar fhuaime o ghaoith tha ciuin.

Tha toirme trom a' bhròin sa' ghleann ;

Tha guth fada thall air Lubar. 300

Ni 's labhra, fhaoine thaibhse nan carn,

Bha 'm marbh, nach robh fann, cliùthar.

Dh'at am farum fada mall ;

Cluinnear osag nan crann araon.

Is luath a thuislich thu faoin, a Chathmhoir!" 305

Fillte suas 'na bhaoth chruth féin

Air garbh uchd nan speur fo ghaoith,

Chrith an darag fo ghluasad sa' bheinn,

Fead ag iadhadh gun leus m'a ceann.

Chlisg Cathmor o aisling nan ciar; 310

Ghlac e bàs-shleagh nan triath 'na làimh;

Phlaoisg a shùil air faoin shlios nan sliabh;

Cha 'n fhac ach dubh-chearb na sìan oidhche.

" 'S e guth mo blhràthar féin a bh' ann;

A nis cha 'n fhaicear gann a chruth: 315

Gun lorg tha 'ur n-astar sa' ghleann,

Shìol imeachd na h-oidhche fo dhubh.

Is minic, 'mar shoillse ghath speur,

Chithear leum air beinn a tha fàs,

Sibhse teicheadh air osaig leibh fhéin 320

Roimh ghluasad ar ceumana mall.

Gluaisibh, a lagaich, o thréin;

Cha 'n'eil gliocas no feum n'ur dàil,

Bhur sòlas cho dona ribh fhéin,

Mar aisling gun leus am pràmh, 325

No smuainte fo sgiathaibh tha lom,

Ag aiseag a null thar a' chliabh.

An tuislich Cathmor féin gu luath

Dubh-thaisgte gun tuar an tigh caol,

Anns nach éirich a' mhadainn o stuaidh, 330

A sùilean leth-fhosgailt 's i baoth?

As m' fhianuis, a thanais gun bhrìgh,

Buinidh còmhrag nan rìgh dhomh féin:

As m' fhianuis gach smaoin ach strì.

Mar iolair na frìthe o bheinn 335

Siùbhlams' a mach air an raon
 Ghlacadh dealra nach faoin do chliu.
 An gleannan dìomhair nan sruth mall
 Fanaidh anam nach sàr fo mhùig ;
 Thig bliadhna is aimsire nall ; 340
 Bithidh esan a ghnàth fo smùir ;
 An osaig fo nialaibh thig bàs
 Cuiridh liath-cheann air làr gun chliu :
 Tha thanas an dùbhra nan carn
 Ag iadhadh 's a' snàmh mu 'n lòn ; 345
 Cha bhi astar air monadh nan speur,
 No 'n gleannaibh san treun a' ghaoth.
 Mar sin cha téid thu, Chathmhoir, sìos ;
 Cha bhalachan* gun fhiach thu air raon,
 Tha comhrachadh leabaidh nan ruadh 350
 Air cruachaibh fuara nam fuaim ard.
 Bhuaill mi mach am measg nan rìgh,
 Mo shòlas am frìth nam fuath,
 Anns am brisear an sluagh le strì
 Mar ghaoith a tha dìreadh a' chuain.' 355
 So thuirt Alnecma an treun,
 Anam dealradh gu beud do 'n triath.
 Bha treunas mar theine fo leus
 A' glanadh gu feum 'na chliabh.
 Aillidh is ard a cheum air an raon, 360
 Gath soluis na maidne o'n ear,
 Liath choi'-thional fhear air an leirg
 Ag aomadh 's a' taomadh an soillse.
 Bha 'shòlas mar thanas nan speur,
 'Nuair a shìneas e cheuma air cuan 365
 Is e faicinn nan tonna fo bheus,

* ba-laochan.

Gun a ghaoth a bhi treun o thuath.
 Ach togaidh e na stuaidh gun dàil
 'G an iomain gu tràigh na fuaimhe.
 Air bruachan nan luachar thar àld 370
 Chaidil nighean an t-sàir o Lumon ;
 Thuit a ceann-bheart o ceann air làr ;
 Bha h-aisling thall 'na tìr féin.
 An sin a bha madainn air raon ;
 An liath-shruth a' taomadh o chruaich, 375
 Na h-osaga ciara is faoin
 Dubh-aomadh air faobhar nan stuadh.
 An sin a bha farum gu seilg,
 'N sin gluasad nan triath o 'n talla,
 Na b' airde na càch air an leirg 380
 Treun Atha nan alda cama ;
 Bha shùil ag aomadh air a luaidh,
 Sùilmhalla nan cuacha glana ;
 O 'cheumaibh, is e mòr air sliabh,
 Le mòrchuis thionndaidh is' a gruaidh 385
 A' cur a bogha fo thaifeid theann.
 Mar sin bha aisling fhaoin na h-òigh,
 'Nuair a thàinig r'a còir Atha :
 Chunnaic e gruaidh a b' àillidh snuagh,
 Measg siubhal a cuach-chiabha. 390
 Dh'aithnich e òigh o Lumon thall.
 Ciod tha 'n comas do shàr a dheanamh ;
 Dh'éirich osna ; thuit na deoir,
 Ghrad thionndaidh e mòr a cheuma.
 Cha 'n àm so dhuitsa féin, a righ, 395
 D'anam mhosgladh fo strì dhìomhair ;
 Tha còmhrag a' taomadh o 'n fhrìth
 Mar shruthaibh ciara o mhonadh sianar.

- Bhuail e copan caismeachd a sgéithe,
 Aite còmhnuidh guth ciar nam blàr. 400
 Ghluais Eirinn m'an cuairt do 'n ard thriath
 Fuaim sgéith' iolair riabhaich nan carn.
 Chlisg òigh o 'caoin chadal san uair,
 Ciabh àillidh m'a gruaidh a' dol mall;
 Thog i ceann-bheart o eudan na cruaidh. 405
 Chrith ise fo thruaigh anns a' bhall.
 C'uim bhiodh fios doibh an Eirinn m'an òigh,
 Nighinn Innis nan còrr gheug uaine?
 Bha 'cuimhne mu shinns're nan righ,
 'S bha h-anam a' strì fo mhòrchuis. 410
 Bha 'ceuma glan air chùl nan carn
 Aig gorm shruthan nam blàr air chòmhnard;
 Aite faicinn nan ruadh sa' ghleann,
 Seal m'an d'thàinig a nall an còmhrag.
 An sin air uairibh ghluaiseas suas 415
 Guth Chathmhoir gu cluais Shulmhalla;
 Bha h-anam fo chiaradh gun tuar;
 Thaom i focala fuar air gaoith.
 " Ghluais aislinge caoine nam féin;
 Thréig iad m' anam fo bheud is dòruinn: 420
 Cha chluinn mi guth seilg anns a' bheinn;
 Tha mi ceilte an cearb a' chòmhraig.
 Tha mi sealltuinn sìos o mo nial;
 Cha 'n'eil dearrsa gu thrìan air mo cheumaibh.
 Tha mi faicinn a' ghaishgich dol sìos; 425
 Tha righ na mòr sgéithe ag éirigh;
 Es' a choisneas buaidh an cunnart,
 Triath Shelma nan sleagha 's nam beuma.
 Thaibhs Chonmhoir, a thréig sinn fo nial,
 Bheil do cheuma triall na gaoithe? 430

An tig thu air uairibh oirnn sìos
Gu talamh nan sìan a tha baoth,
Athar neartoir Shùlmhalla fo bhròn ;
Is ceart gu 'n tig thu fhéin, a thriath' ;
Chualam t'fhocal fo shian na h-oidhche 435
'N àm m' éirigh gu Eirinn nan sgiath,
Innis àillidh nan ceud shruth a' boillsgeadh.
Thig taibhse ar sinns're an guth
Gu anam tha dubhadh fo bhròn,
'Nuair a chi iad 'nan aonar fo dhubh 440
Sìol teaghlaich m' an dùnadh an ceò.
Gairm mi, athair thréin, dhuit féin,
'Nuair bhios Cathmor fo bheud air làr.
An sin bithidh Suilmhalla gun fheum
Measg dòruin leatha féin m' a sàr." 445

TIGHMORA.

DUAN V.

THUS', tha chòmhnuidh am measg nan sgiath,
Tha cho arda sa' chlar thalla,
A chlarsach, o t'aite thig a nìos,
Is cluinneam gu mìn do ghuth.
Mhic Alpinn, buail-sa an teud ; 5
Mosgail anam do 'n treun bhard :
Ghluais torman shruth Lora uam féin
Coi'-thional nan sgeul a bha ann.
Mi seasadh an neulaibh nam bliadhna,
'S gann am fosgladh 's is ciar na dh'fhalbh ; 10
'Nuair a thig dhomh an sealladh gun deanamh,
Tha e doilleir ag iadhadh m'an àm.
Cluinneam thus', a chlarsach o Shelma ;
Tillidh m'anam gu dàna dhomh féin,
Mar aiteal na gaoithe tha mall, 15
Thogas griann o shàmhchair nan gleann,
Aite còmhnuidh do'n dall cheò.

Tha Lubar a' dealradh am fhianuis
Is i taomadh gu fiar ro' ghleann ;
Air gach taobh air cruachaibh nach ìosal 20
Ard choslas nan rìghre gu h-ard ;
An sluagh a' taomadh dlùth m'an cuairt,
Ag aomadh suas gu guth nan triath,
Mar gu'n labhradh an sinns're o stuaidh
A' tearnadh o fhuar ghaoith nan sliabh. 25
Iadsa mar charraigibh shuas,
An ciar cheann fo bhuaireadh nan craobh,
An stoirm is ceò a' snàmh m' an cuairt :
Ard air an aomadh tha sruth
A' taomadh a chobhair air gaoith. 30

Fo fhocalaibh arda rìgh Atha
Thaom Eirinn gun tàmh air an raon
Mar fhuaim, nach 'eil faoin, o dhealan ;
Garbh chearbach an tearnadh gu Lubar,
Rompa Foldath as-ùr le 'cheumaibh. 35
Thriall an rìgh a raon gu beinn ;
Shuidh e sìos fo gheugaibh daraich :
Tha siubhal nan sruthan ris féin ;
Thog e dealradh nam beuda thairis,
Sleagh alluidh nan rìgh bha 'na làimh ; 40
Bu dhealradh ise féin do shluagh
An garbh mheadhon a' chruaidh chòmhraig.
Teann air sheas ainnir nan triath,
Nighean Chonmhoir nan sgiath gorma,
Glan aomadh ri carraig 's i fann : 45
Cha bu shòlas dhise an strì ;
Cha robh anam na mìne mu fhuil.
Tha gleannan uaine sgaoilte thall
Aig iomall mill o'n gloine sruth ;

An sàmhchair tha ghrian air an àld, 50

'S a' tearnadh o'n ard na rùaidh :

Orrasa bha sùile nam beus

Measg smuainte bha 'g éirigh 'na cliabh.

Chunnaic Fionnghal air an ard

Treun mhac Bhorbair, an t-sàir Dhubhail : 55

Chunnaic Eirinn 'teachd dòmhail a nall

Fo sgiathaibh nan carn an dùbhra.

Bhuail e copan, comhara chòmhraig,

Caismeachd do mhòr shluagh gu géilleadh,

'Nuair chuireadh e romp' a sheòda 60

Gu leirg ò'm bi mòrchuis ag éirigh.

'S lìonar ghluais na sleagha fo ghréin,

Fuaim nan sgiath a' freagradh m' an cuairt,

Cha robh eagal ag iadhadh mar nial

Measg coi'-thional gailbheach nan sluagh ; 65

Bha esa féin an rìgh ri 'n taobh,

A neart nach faoin o Shelma thall.

Bha sòlas a' dealradh m' an laoch ;

Chualas gu caoin a ghuth mall.

“ Mar imeachd na gaoith' air an stuaidh 70

Sìol Shelma nam fuaim a' dol sìos ;

Tha iadsa mar uisge o chruaich,

Nach caisgear am buaireadh a strì.

A so féin a ghluaiseas mo chliu

Chuir ainm dhomh as-ùr o'n tìr ; 75

Cha robh mi na m'dhearrsa air chùl,

Bhur ceumanse dlùthadh am dhéigh.

Cha robh mi féin mar chruth bha faoin,

A' dubhadh baoth 'n ur fianuis thall.

Cha bu thorrunn mo ghuth do laoich ; 80

O mo shùilibh cha taomadh am bàs.

'Nuair a thigeadh sliochd mòrchuis gun fheum,
 Cha tuiteadh iad féin fo mo rosg
 Fo dhì-chuimhn an talla nan-teud,
 Mar dhubh-cheò o bheinn a' sìoladh. 85

Tha dealan ùr dol suas g'ur còir :
 Cha lìonor an còmhrag a cheuma ;
 Cha lìonor ; ach tha e gu còrr.
 Cumaibh an dubh-chiabh òg o éiginn ;
 Thugaibh air ais Fillean le sòlas. 90

'Na dhéigh so bi'dh 'chòmhrag 'na aonar.
 Tha dhealbhsa mar shinns're nan còrr ghnìomh ;
 Tha 'anam mar dhealan an cliu.
 Mhòir mhic Mhorni a' mhòir charbaid,
 Biodh do cheuma a' falbh m'an òg ; 95
 Biodh do ghlaodh 'na chluais le garbh ghuth
 O chirb is o fhalbhan a' chòmhraig.
 Cha 'n ann gun fhios tha feum do thriath
 Ard bhriseadh nan sgiath an comhistrì."

Shin an rìgh a cheum gun dàil 100
 Gu ard charraig chathair Chormuil ;
 O àm gu àm bhuail dearrsa thall
 A ghorm-sgiath nam ball 's na mòrchuis,
 'Nuair ghluaiseas mall ard rìgh nan triath,
 Tha 'shùil a' sealltuinn borb o thaobh 105
 Mu shiubhal nan daoine a' dùnadh.
 Leth liath a bha chiabha sa' ghaoith
 M' a ghnùis nach robh faoin fo dhùbhra,
 A thuar a' lasadh le sòlas fiar,
 Mise dorchadh 's a' triall 'na dhéigh. 110
 A nis a thàinig Gall an triath,
 A sgiath bhallach air iall ri laoch ;
 Labhair e, 's e grad a' dol sìos ;

“ Mhic Fionnghail, tog sgiath ri m' thaobh,
Tog ard ri mo thaobh i, thréin ; 115

Saoilidh naimhde gu 'r feum mo shleagh,
'S iad 'g a faicinn a' soills' ann mo làimh.

Ma thuiteas mi, thréin, air chruaich,
Ceil, Oisein, an uaigh air an raon,

Cha 'n imrich an làmh so a' chruaidh. 120
Na cluinnear orm luaidh tha faoin ;

Na cluinneadh ainmhir chaomh mi féin,
'S i deargadh fo bheus a ciabha.

Fhillein, fo shùilean an rìgh
Na dìchuimhn dhuinn strì nam beum ; 125

C' uim a thigeadh na gaisgich o 'n fhrìth
Thoirt cobhair do raon a thà 'm feum.”

Leum an sonn an trom an t-sluaigh,
Sgiath bhallach a' fuaim ri thaobh.

Lean mo ghuth treun garbh-ghnìomh nam buadh
Roi' astar gu bualadh nan laoch. 131

“ C' uim a thuiteadh mac Mhorni san ùir
Gun aithris a chliu an Eirinn ?

Tha gnìomha nan gaisgeach air chùl,
Gun chuimhne, gun diù ri éirigh ; 135

Tha 'n astar gun stoirm air an raon ;
Cha cluinnear gu faoin an guth,”

Mo shòlas mu cheumaibh an triath,
Mo thriall gu carraig an rìgh,

E suidhe an seachran a chiabha 140
Measg gaoith nan carn liath 's nam frìth.

Mar bhruachaibh dubh an sluagh ag aomadh
Gu chéile aig taomadh na Lubair,

So Foldath mar chaol nial air beinn,
Og Fhillean a' dealradh o dhùbhra : 145

Gach aon fhear le 'shleagh annis an t-sruth
 A' taomadh a ghuth fo gharbh chòmhrag.
 Bhuaill Gall copan Shelma nam fuaim;
 Thuit an sluagh an cruadal a' bhlàir.
 Mar a thaomas dà àld o chruaich, 150

Bha cruaidh air chruidh a' dealradh thall,
 Dà àld thig o 'n aonach le fuaim
 O dhà charraig ghrumach nan carn
 'S iad a' measgadh an geal chobhair shìos.

Faicsa mac a' chliu air sliabh 155
 E gearradh sìos ard neart an t-sluaigh!
 Tha 'm bàs air an osaig m'an triath,
 Na gaisgich gu 'n trian gun bhuaidh
 Mu astar Fhillein an cruas blàir.

Rothmar, sgiath chopach a shluaigh, 160
 Aig dà charraig shuas fo bheumaibh;
 Dà dharaig fo ghaoith o stuaidh
 An geuga m'a chruidh a' leumadh.

Phlaoisg e 'shùile dorcha thall
 Ag iadhadh mall m'a chairde féin, 165
 'S e feitheamh an sàmhchair ri Fillean.

Chunnaic an rìgh an còmhrag treun;
 Bha 'anam ag éirigh gun fhìamh.
 Mar thuiteas clach Lòda le fuaim
 O iomall cruaike nan druim ard, 170
 'Nuair thogas taibhs an talamh shuas,
 Thuit Rothmar nan cruaidh sgiath air làr.

Teann air bha do cheuma, Chùilmhìn;
 Thàinig òg nan ciabh ùr fo dheoir;
 Ghearr e 'n osag le beumaibh o chùlaobh, 175
 Roimh mheasgadh an dealradh nan lann
 Ri Fillean do nach gann a' bhuaidh.

Chuir e bogha fo thaifeid réidh,
 Le Rothmar nan ceud sruth shuas ;
 Bha 'n comhara mu ruaidh sa' bheinn, 180
 'S gath gréin' a' leum thar chruaich.
 C'uim, a mhic Chùl-àluinn nam beus,
 C'uim, a Chùilmhìn gu treun dhearrsa ?
 Gath tein e tha losgadh m' an cuairt ;
 Teich gu luath, a mhic Chùl-aluinn ; 185
 Cha bu choimeas bhur n-aithriche féin
 Ann an comhstri nam beum air raon.

Tha màthair Chùilmhìn anns an talla,
 A sùil air gorm chlàra nan sruth ;
 Tha fiar ghaoth ag éirigh o fhairge 190
 Ag iadhadh 's a' tarruing gu dubh
 Mu chruth is mu thaibhs a mic ;
 Tha donnal chon 'nan àite féin,
 A sgiath gun fheum san talla 'm fuil.
 " Na thuit thu, a mhòir thi' bha treun 195
 An còmhrag nam beud an Eirinn !"

Mar ruadhaig fo fhiui gu dìomhair
 Sìnte sìos m' a sruthanaibh féin ;
 Chi sealgair an luighean gun fheum
 Bidh cuimbne a ceum 'na chliabh : 200
 Mar sin a shìnear mac Chùil-àluinn
 Fo shùile an t-sàir air sliabh,
 Barr a chiabh' an sruthan caol,
 Fuil a' briseadh air aonadh a sgéithe.
 Bha làmh san àm air lainn gun bheud, 205
 A chruaidh a thréig an treun an cunnart.
 " Thuit thu," thuirt Fillean, 's e brònach,
 " Mu 'n cualas air chòir do chliu.
 Chuir t'athair air feachd thu le còmhrag ;

Tha 'bharail gu 'n cluinn e as ùr 210

Do gnìomha a' dlùthadh m'a chluais.

Tha e liath aig a shruthaibh féin ;

Tha 'shùil air Moiléna nan sìan ;

Ach cha till thu gu sìorruidh, a thréin,

Le faoibh o do cheud naimhdibh." 215

Thaom Fillean an ruaig thar Eirinn,

Es' a' leantuinn ro' threun fhuaim an raoin.

Ach triath air thriath thuit Mòrbheinn sìos

Fo dhubh fheirg gun chéill' Fholdaith.

Fada thall air slios nan sliabh 220

Le tuille 's trian do chòmhrag.

Sheas Dearmud an àigh fo ghruaim,

Sìol Shelma m' an cuairt a' taomadh.

Bhris Foldath a sgiath fo 'lainn ;

Theich a shluagh gu mall air sliabh. 225

An sin thuirt an nàmhaid le mòrchuis,

" Theich iadsa, is thòisich mo chliu.

A Mhalthos, gu Cathmor nam mòr ghnìomh,

Cuireadh faire air mòr thuinn a' chuain ;

Air talamh tuitidh nàmhaid treun ; 230

Mu lochan fo bheinn bidh 'uaigh ;

Cha 'n éirich fonn mharbh-rann da féin ;

Bithidh thanas gun fheum fo ghruaim

An ceò mu lòn cuilceach a' chàthair."

Chuala Malthos an smuainte ciar 235

A dhearg shùil cur sìos is sàmhach ;

Maith 'aithne air mòrchuis an triath' :

Chuir e shealladh mu 'n rìgh air ard bheinn ;

Thionndaidh e an dorchadh a chléibh

Is bhuaile an treun a lann an còmhrag. 240

An caol ghleannan Chlòna fo dhubh
 Tha aomadh dà chraoibhe thair an t-sruth ;
 An sin sheas sàmhach am bròn
 Siol Dhuthno nan còmhrag còrr ;
 Fuil a' taomadh 's ag iadhadh m'a thaobh, 245
 A sgiath sgoillt' 's briste air raon.
 Ri carraig sheas a shleagh mhòr.
 C'uim, a Dhearmuid, cho dubhach do bhròn ?
 “ Tha mi cluinntinn garbh fhuaime a' chòmhraig
 Mo chairde air chòmhnard leò féin, 250
 Mo cheuma gu mall, air a' mhòr mhagh ;
 Sgiath bhriste an comhstri gun fheum.
 Am bi esan a ghnàth fo bhuaidh ?
 Bithidh Dearmud san uaigh le cliu,
 Seal mu 'n éirich an dùbhra suas. 255
 Gairmidh mi thusa gu còmhrag,
 Is tachram ri mòrchuis Fholdaith.”

Ghlac e shleagh le sòlas ciar,
 Mac Mhorni an triath g'a thaobh.
 “ Mhic Dhuthno, caisg-sa do luaths ; 260
 Tha do cheuma gun tuar fo fhuil ;
 Cha leatsa garbh chopan do sgéith ;
 C'uim a thuitedh an triath gun airm ?”
 “ Shìl Morni, dhomhsa do sgiath ;
 Is tric a dh'aom i sìos an còmhrag : 265
 Caisgidh mi shiubhal air sliabh.
 Shìl Morni, faic clach air chòmhnard ;
 Clach a thog a liath cheann suas
 Roi' 'n fheur a tha fuaim an gaoith :
 Tha treun do mo chinneadh san uaigh ; 270
 Taisg an sin mi suas san oidhche.”

Ghluais e gu mall air a' chruaich ;
 Chunnaic e fo bhuaireadh an raon,
 Garbh dhearrsa a' chòmhraig dol suas
 Briseadh mu 'n cuairt da gu claon. 275
 Mar lasair an oidhche sa' ghleann
 Ag éirigh fada thall san fhraoch,
 Anis a' mùchadh fo mhùig a cinn,
 Anis a' togail a dearg shruth baoth
 An àm éirigh is aomadh nan gaoth : 280
 Mar sin féin a thachair còmhrag
 Sùile Dhearmuid na mòr sgéith.
 Roimh shluagh bha ceuma mòr an Fholdaith
 Mar chiar luing air faobhar nan stuadh,
 'Nuair a ghluaiseas i mach o dhà Iunnis 285
 Dol air h-aghairt 's a' tilleadh air chuan
 Measg bhuairidh an fhuair ghairbh ré.

Chunnaic Dearmud le feirg a thriall ;
 Chuir e suas gu 'thrian a neart ;
 Ach thréig e cheumaibh air sliabh ; 290
 Thuit deura o threun nam feart.
 Chuir e stoc athar fo fhuaim ;
 Bhuail e tri chuairt a mhòr sgiath ;
 Tri chuairt ghairm e ceann an t-sluaigh :
 Chuala Foldath e shuas, an triath, 295
 Measg gàire is fuaim a' chòmhraig.
 Chunnaic Foldath le sòlas an treun ;
 Thog e suas gu feum a shleagh,
 Is i nighte gu leth am fuil.
 Mar charraig a's ruadh shrutha claon 300
 A' taomadh dearg le 'tacbh an stoirm ;
 Mar sin fo sheachran fala 'n laoch,
 Ciar cheannard nan daoine fo airm.

Air gach taobh a dh'aom an sluagh
O chomhstri gu buaidh an dà rìgh. 305

Thog mar aon am faobhair suas—
Ghrad thàinig an cruaidh na Selma
Fillean o iomall an t-sluaigh.

Tri ceuman air ais dh'aom Foldath
O 'n dearrsa bhuail claon a shùilean, 310

A thàinig mar dhealan o nial,
Chur dìon air triath bha fo leòn.
Sheas e 's e fàs suas am mòrchuis
Gairm uile gu còmhrag a chruaidhe.

Mar thachras air sgiathaibh leathan treun 315
Dà iolair air éiginn an gaoith'

A' strì air an itibh gu léir,
Ghluais grad gu beud an dà shaoi.

Ma seach tha ceuma nan rìgh
Air aghairt gu strì o 'n dà chruaich ; 320

Bha 'n còmhrag a' ciaradh dol sìos
Air an lannaibh fo chli nam buadh.

Bha sòlas nan treun ann do chliabh,
A Chathmhoir air faobhar nan sliabh,
An sòlas tha dìomhair a ghnàth 325

'N àm éirigh cunnart nan sàr.

Cha do lùb a shùile mu shliabh ;

Bha shealladh ag iadhadh gu h-ard
Mu rìgh Shelma a b' àiliosaich tuar.

Chunnaic e a ghluasad air Mòra 330
Am mòrchuis a chòrr arma.

Thuit Foldath gu mall air a sgéith,
Shleagh Fhillein ro' thriath gu làr :

Cha do choimhid an t-òig-fhear gu 'thrian
Cur roimhe nan ceuda sa' bhlàr. 335

Ghluais suas da ceud guth a' bhàis—

“ Mhic Fhionnghail bi mall an triall.

Nach fhaic thu cruth àillidh tha thall,

Dubh chomhara mharbh air sliabh?

Na dùisg-sa rìgh Eirinn as-ùr, 340

Mhic Chlatho nan sùile gorma.”

Chunnaic Malthos am Foldath air làr

Is dhorchaidh an sàr mu 'n triath;

Ghluais gàmhlas o 'anam gu bàrr,

Mar charraig am fàsach nan sliabh, 345

Air an iadhadh gu dubh sruth nan sìan,

'Nuair a dh'imicheas sìos ceò mall,

Na cranna a seacadh gu 'n trian,

Fo osagaibh ciar-dhubh nan carn.

Labhair e ri triath fo bhàs, 350

A' foineachadh o shàr m'a uaigh;

“ An éirich do liath chlach an Ullin,

No air Mòma nan iomadh coill',

Anns an coimhead an solus gu dìomhair

Air gorm-shruth Dhalriabhaich nan carn? 355

An sin tha ceuma mall na h-òigh',

Do nighean chòrr nan gorm shùil, Léna.”

“ An cuimhne dhuit is', a thriath,

Gu'n mhac dhomh ag iadhadh a'm' dhéigh

Gun òg dhomh gu còmhrag air sliabh, 360

Gu mise a dhìoladh, a thréin?

A Mhalthos, chaidh mo dhìoladh féin;

Cha robh mise, a thréin, an sìth;

Tog uaigh do na mharbh mi sa' bheinn

M' an cuairt do thigh caol gun bhrìgh. 365

Is tric a thig mi sìos gu luath

O osaig gu h-uaighibh mo naimhde,

'Nuair chi mi iad a' sgaoileadh shuas
Feur fada fo ghluasad nan gaath."

Ghreas 'anam a null le fuaim 370

Gu caol ghleann fo chruachaibh Mhòma ;

Thàinig e an aisling gun tuar

Gu dearrsa Léna a' stuaim chòmhraidh',

'S i cadal mu shruth an Dalruaidh

Air tilleadh o ruaig nam fiadh. 375

Bha bogha caoin ri taobh na h-òigh

Gun taifeid, na h-osaga tlàth a' snàmh

Mu h-uchd bàn le 'ciabhaibh :

Fo éididh na h-àille an òige

Shìn air talamh òigh chòrr nan triath. 380

Dubh-aomadh o chearbaibh nan cruach

Thàinig Foldath gun tuar am fuil ;

Chunnaic is' e air uairibh o stuaidh,

E 'g a chleith air uairibh an ceò.

A' briseadh fo rachd na deoir 385

Bha 'fios mu thriath mòr air làr,

Dh'ise bha 'n dearrsa bu chòrr

O 'anam anuair bu mhòr stoirm.

Bha thusa ma dheireadh air chùl,

A Dhearrsa-Léna nan sùil gorm. 390

Garbh chearbach o fhuaim shruthan Lubair

Theich Bolga gu cùlaobh nan sliabh ;

Bha Fillean m' an ceumaibh a' dlùthadh ;

Air an fhraoch chuir e dùbhra bàis.

Bha sòlas ard Fhionnghail m'a mhac. 395

Ghluais Cathmor fo thlachd nan gorm sgiath.

Tréig, a Chlatho nan gorm shùl,

Tréig-sa talla' nan ùr theud ;

Faic dearrsa tha dealradh gu' chùl ;

Tha seacadh nan sluagh m'a cheum. 400

Na coimhid ni 's fhaide 's e dorch' ;

Gu h-eutrom o chaol-mheadhon clàrsaich

Buaileadh òighe nan sàr am fuaim ;

Cha shealgair tha tearnadh o'n fhàsach,

O dhealta air carnaibh nan ruadh ; 405

Cha chrom e am bogha air gaoith ;

Cha chaill e 'liath fhiui air magh.

Fada shìos an dearg a' chòmhraig,

Faic comhstri gu dòmhail r'a thaobh

Ag imeachd an iadhadh an strì, 410

Bàs mhìlte a' dìreadh m'a lainn.

Tha Fillean mar thanas nan speur,

A thearnas treun o chirb nan sìan ;

Tha 'n fhairge am bruailein fo 'cheum

Is e 'leum' o thuinn gu tuinn ; 415

Tha 'astar a' lasadh 'na dhéigh ;

Crathaidh innise an ceud cheann

Air cuan ag éirigh gun bheus thall.

Tréig a Chlatho nan gorm shùil,

Tréig-sa talla nan ùr theud. 420

TIGHMORA.

DUAN VI.

“ THA Cathmor ag éirigh sa’ charn ;
’N glac Fionnghal an lann o Luno ?
Ciod a thigeadh rid’ chliu-sa san àm,
Mhic Chlatho ’n uchd bhàin ’s nan sùl gorm ? .
Na tionndaidh do rosgan uam féin, 5
A nighean nan treun Innisthorc :
Cha chaisg mi do dhearrsa, dheò-gréine,
Tha dealradh air m’anam an nochd.
Eireadh coille chearbach o Mhòra,
Eireadh eadar còmhrag ’s mi féin. 10
C’uim a chitheam an strì so air chòmhnard,
Eagal tuiteam do ’n dubh-chiabhadh threun.
Am measg nam fonn, a Charuill, taom
Ard fhuaim nach ’eil faoin o chlàrsaich.
An so tha guth carraig tha caoin, 15
Liath shiubhal shruth baath o fhàsach.
Athair Oscair, tog-sa do shleagh ;
Dion air magh glan òg nan arma :

Ceil do cheuman o Fhillean san uair,
 Mu 'n eòl da mi-earbsa m'a chruaidh. 20
 Cha 'n éirich nial uam féin, mo mhac ;
 Cha bhi do theine fo smachd, a thréin."

Fo charraig cheileadh an sonn
 Am fuaim nam fonn o Charull thall ;
 Mi dealradh an sòlas nach gann, 25
 Sleagh Thighmòra am làimh 's mi triall.
 Chunna' mi air chòmhnhard Mhoiléna
 Baoth bhruaillean a' chòmhraig ag éirigh ;
 Strì a' bhàis ag iadhadh gu mall ;
 Sluagh a' briseadh fo dhealradh nan lann. 30
 Bha Fillean mar lasair o speur ;
 O sgéith gu sgéith garbh cheum an tréin ;
 Leagh còmhrag o fhianuis an laoich
 Is e filleadh an raoin fo mhùig.

A nise sìos tha triall gu strì 35
 Mòr Chathmor an rìgh 'na armaibh ;
 Sgiath iolair dubh aomadh m'an cuairt
 Thar teine a chruaidh cheann-bheirt.
 Gùn chùram ghluais e ard cheuma
 Mar gu'm biodh sealg Eirinn air làimh. 40
 Thog e suas air uairibh a ghuth ;
 Thionail Eirinn fo dhubh m'an cuairt ;
 Thionndaidh 'n anama sìos mar shruth
 Le iongantas mu 'n ceumaibh 's an tuar ;
 Mar dhearrsa maidne an treun 45
 Ag éirigh air beinn bha fo fhuaith,
 Fear siubhail air astar leis féin
 Sealltuinn sìos o thaobh a ghruaidh
 Air leirg nan cruth fuar fo dhubh.
 Grad o charraig ghlais Mhoilèna 50

Sùilmalla nan ceuman àillidh :
Ghlac darach a sleagh o 'geal làimh.
Leth-aomta chaochail i chruaidh ;
Bha sùile sìos air rìgh na h-Eirinn
O fhalbhan is éirigh a ciabh' : 55
Cha strì so measg chairdean air raon ;
Cha chuspaire faoin th' air an réidh,
Mar gu 'm biodh òg laoiach o Lumon
A' dlùthadh fo shùilibh Chonmhoir.

Mar charraig Runo dùbhradh shuas, 60
A' glacadh 'nan ruaig nan niala,
'S i fàs am measg dubhadh a gruaidh
Thar sliabh nan glas chruach 's nan liath shruth,
Mar sin bu mhò Cathmor Atha
'N àm tional nan sàr m' an cuairt. 65
Mar osagaibh siubhal a' chuain,
Gach aon dhiubh is stuadh f'a còir,
Mar sin a bha 'fhocuill do 'shluagh
Cur a ghaigich m' an cuairt do 'n tòrr.
An sàmhchair cha robh Filleann shuas ; 70
Bha 'fhocuill measg fuaime a sgéith :
Mar iolair an treun air a' chruaich,
Gach ite fo ghruaim m'a chliabh,
E gairm nan gaoth gu charraig féin,
'Nuair a chi e fo cheum na ruaidh 75
Air Luthar a's dubh-luachrach raon.

Thaom iad sa' chéile sa' bhlàr,
Ard rìghre nan sàr o thaobh gu taobh
A' losgadh teine mu anam an sluaigh.
Leum Oisian air sleagh is e triall, 80
Craobh is carraig dol suas gun dàil
Eadar am blàr is e féin.

Ach chuala mi chruaidh nach robh mall
 Measg farum mo mhàile sa' bheinn.
 'N àm éirigh an soillse o chruaich 85
 Chunna mi an sluagh a' géilleadh,
 An ceuman air ais anns anuair,
 Sùile corrach gu 'n gruaidh' ag éirigh;
 Thachair tréin am buaireadh a' chath',
 Dà rìgh flatha nan gorm sgiath; 90
 Mòr is dorch am meadhon nan gath
 Measg soillse bha garbh strì nan triath,
 Bhuaile suas mu Fhillean baoth,
 Bròn a' lasadh 's a' taomadh ro'm' chliabh.

Thàinig mi; cha do theich an rìgh; 95
 Cha d' thàinig e le strì am choir.
 Mar charraig do eithe anns an fhrìth,
 Fuar is garbh a bha brìgh an t-seoid.
 An sàmhchair bha ar ceuma suas
 Air dà thaobh buaireadh an t-sruth'. 100
 Thionndaidh sinn mar aon fo ghruaim,
 Is thog sinn ruinne cruaidh nan sleagh.
 Thog sinn sleigh; ach thuit an ciar;
 Bha sàmhchair air sliabh fo dhorcha,
 Ach gu 'n cluinntear ceuma nan triath 105
 A' fuaim air an leirg a' falbh.

Thàinig mi gus an àit' a bha faoin,
 Anns na chuireadh le Fillean cath:
 Cha robh focall no fuaim air an raon,
 Sgiath bhrìste is ceann-bheart nam flath 110
 Air talamh is gath gun fheum.
 C' àite bheil Fillean nan sgiath?
 C' àit' an t-òg thriath o Mhòirbheinn?
 Chual e 's e ri carraig nan sliabh,

Bha 'g aomadh gu 'trian air mòr-shruth : 115

Chual e, 's e dorcha is fann :

An sin chunnaic mi thall an laoch.

C'uim a' sheasas an truscan do dhùbhra

Mac Shelma m' an dlùthadh a' choill' ?

An dealradh tha t'astar, mo bhràthair, 120

An liath raon nan sàr a bha treun.

Is fhada bha do strì, a thriath ;

Stoc Fhionnghail 'ga d' iarruidh sa' chruaich,

Gluais gu neulaibh t'athar féin,

Gu 'chuirm air eudan nan sliabh. 125

An ceò an fheasgair suidhidh 'n rìgh

'S e cluinntinn guth cli na clàrsaich

O chaoin Charull a's fuaim'oire fonn :

Thoir sòlas do 'n aois, a chòrr thriath,

Fhir-bhriseadh nan sgiath, bi fàlbh. 130

“ 'N dthig sòlas mu lagaich, a thriath?

Cha 'n'eil, Oisein, mo sgiàth leam féin ;

Tha i briste is sgaoilt air an t-sliabh ;

Bhriseadh ite eoin riabhaich nan speur

Air mo cheann-bheirt fo bheum a' chòmhraig.

'Nuair a theicheas an nàmhaid gu dian, 136

Bi'dh aithriche thriath fo shòlas ;

Ach éirigh an osna gu 'trian,

'Nuair théid gaisgich gu dìth air chòmhnard.

Cha 'n fhaicear le Fillean an rìgh ; 140

C'uim a bhiodh e fo strì a' bhròin ?”

Mhic Chlatho a's guirme sùil,

Og Fhillein, na dùisg mo chliabh.

Nach robh thu 'na d' theine gun mhùig,

'S nach bi sòlas as-ùr air thriath ? 145

Cha 'n'eil lìonadh do chliu dhomh fhéin ;

Mar ghréin tha'n treun do mo thriall :
 Tha e coimhead mo cheuma le sòlas,
 Gun fhaileas a' còmhnuidh m'a ghnùis.
 Suas, Fhillein, gu Mòra nan tòrr ; 150
 Tha cuirm anns a' cheò sgaoilte.

“ Oisein, thoir dhomh féin mo sgiath,
 Na h-ite tha ciar fo ghaoith :
 Cuir iadsa mar ri Fillean, a thriath,
 Gus nach caill e ach trian d'a chliu. 155
 Thréin Oisein, tha laigs' orm fhéin ;
 Cuir mise fo bheud sa' chòs.

Na tog orm clach anns a' bheinn
 Eagal foineachd mu Fhillean ni 's mò.
 Thuit mise ann mo cheud chath 160
 Gun chliu is gun rath air mo lainn.
 Biodh do ghuthsa a mhàin, a thriath,
 'Na shòlas dom' anam 's e triall.
 C'uim a bhiodh bard a' còmhradh
 M' an dearrsa òg o chaoin Chlatho ?” 165

Bheil t'anam air fiaradh nan gaoth,
 Oig Fhillein, a bhriseadh na sgiatha ?
 Biodh sòlas a' leantuinn an laoich
 Ro' fhilleadh gharbh nan ciar nial.
 Tha samhla do mhòr shinns're, Fhillein, 170
 An cruthan ag aomadh m' an sìol ;
 Tha mi faicinn an tein air an aonach,
 Gorm sgaoile an ceò fo shian
 Mu Mhòra measg fiaradh na gaoith'.
 Tachradh sòlas ri mo bhràthair. 175
 Thréig thusa na sàir 's iad fo bhròn.
 Mu thimchioll na h-aoise tha 'n nàmhaid,
 Cliu a' sìoladh o airidh 's e 'n ceò :

Tha thusa d'aonar air an t-sliabh,
A rìgh nan liath chiabh o Shelma. 180

Chuir mi e an carraig nan còs
Aig fuaime nan sruth mòr san oidhche ;
Bha dearg reul a' sealltuinn o'n tòrr,
Nach do chuir am fear òg an soillse :
Thog na gaotha mall a chiabh. 185

Bha mi 'g éisdeachd—cha chualas fuaime :
Bha 'n gaisgeach gun tuar am pràmh.
Mar dhealan air neul dubh-dhonn
Ghluais smuainte gu trom mo chliabh ;
Mo shùile mar thein ann mo cheann, 190

Mo cheuma nach mall air sliabh
Measg farum mo chruaidh mhàile.
Tachraidh mise is rìgh Eirinn :
Measg co'-thional cheud tachraidh sinn.
C'uim a theicheadh an neul so féin, 195

A chuir dearrsa nan spèur air chùl ?
Lasaibh tein-athair nan cruach,
Lasaibh suas, mo shinns're féin ;
Is cuiribhse mo cheum fo shoillse—
Caithidh mis' an nàmhaid am feirg. 200

Ach mur tilleadh mise féin,
Tha 'n rìgh fo bheud is e gun mhac ;
Tha liath chiabh measg naimhdean an tréin
A làmh an robh feum fo smachd ;
A chliu a' sìoladh sìos an Eirinn. 205

Na faiceam gu sìorruidh an sàr
An deireadh nam blàr fo smàl.
Ach cia mar thilleam féin do 'n rìgh ?
Nach fiosraich e le brìgh m'a mhac ?
C'uim nach d'thug thu Fillean o'n strì ? 210

Tachraidh Oisian shìos r'a nàmhaid ;
O shùilibh a chairdean tha thriall.
Ard Eirinn a's uaine gleann,
Is taitneach do mo chluasaibh t'fhuaim.
Tha mi grad air do shluagh fo lainn, 215
A sheachnadh sùilean an rìgh fo ghruaim.
Ach cluinneamsa gu h-ard an rìgh
Air Mòra nam frìth an ceò :
Tha e gairm a dhà mhic o'n strì ;
Tha mi tighinn 's mi sìos fo bhròn : 220
Tha mi tighinn mar iolair o chruaich,
Thachair teine nan stuadh an oidhche,
E 'g iteach o'n fhàsach so shuas
Le 'sgiathaibh dubh-loisgte an soillse.
Fada thall m' an rìgh air Mora 225
Thaom Mòrbheinn o bhriseadh an raoin.
Thionndaidh an sùilean o'n mhòr thriath ;
Gach aon diubh ag aomadh g' a thaobh
'S a shealladh gu baoth o shleagh.
'Nam meadhon sheas sàmhach an rìgh, 230
A smuainte strì dol suas m'a chliabh,
Mar thonnaibh air lochan nam frìth,
Gach aon diubh fo chobhar 's e liath.
Sheall e sìos ; cha 'n fhac e mac
Le sleagh ghlan fo smachd 's e triall. 235
Ghluais 'osna suas gun dàil
A cheil e fo shàmhchair a' bhròin.
An sin sheas mis' fo dharaig thall ;
Cha d'éirich guth mall uam féin.
Ciod a b' urrainn mi labhairt san àm, 240
Ri Fionnghal measg bròin an tréin ?
A nise ghluais am focal suas ;
Dh'aom an sluagh air ais o 'ghuth.

“ C’ àit’ am bheil mac Shelma, an triath,
 Am fear a dh’ imich an sgéith còmhraig? 245
 Cha ’n fhaic mi cheum air an t-sliabh
 ’S e tilleadh o thriall na mòirchuis
 Measg co’-thional còrr mo shluaigh.
 Na thuit an ruadh òg air a bheinn,
 Es’ bu mhòrchuisich ceum air cruaidh? 250
 Thuit e, sibh sàmhach ’na dhéigh,
 Sgaoilte sgiath chomhstri gu luath.
 Cuiribh mo mhàile chruaidh rium féin;
 Mac an Luinn a bha ciar donn.
 Tha mi mosgladh air ard na beinne; 255
 Bi-m am màireach an còmhrag nan sonn.”

Arda air Cormull bha craobh
 A’ lasadh fo ghaoith is i fuaime;
 Bha liath chearb do cheò air a taobh
 A’ sgaoileadh gu caoin m’ an cuàirt. 260
 An sin bha ceuman an rìgh am feirg
 Fada thall o’chirb an t-sluaigh.
 Bha ’chòmhnuidhsa riamh air an leirg,
 ’Nuair lasadh còmhrag garbh m’a chliabh.
 Air dà shleagh shuas a mhòr sgiath. 265
 Truagh chomhara ciar a’ bhàis,
 An sgiath sin fo bhualadh an rìgh
 An oidhche roimh strì nam blàr.
 An sin féin a dh’ aithnich na laoich
 Am a ghluasaid gu baath-chòmhrag: 270
 Cha do thog e a sgiath gu faoin,
 Gus an éireadh r’a thaobh an còmhstri.
 Bha ’cheuman a’ beumadh gu h-ard
 Is dealradh fo shàr gath chraoibh.
 Cho fuathasach ri cruth nam fuath 275

Fo neulaibh dubh fuar na h-oidhche,
 'Nuair a chuireas e fo thruscan gruaime
 A dhlùth chleasa truagh an leth shoillse,
 'S e gabhail do charbad nan gaoth
 Air bruailean baoth an fhaoin chuain mhòir. 280
 Gun sìoladh o stoirm a' ghairbh chòmhraig
 Bha Eirinn nam mòr thriath thall;
 Bha 'm faileas fo ré air a' chòmhnard,
 Mall thoirm an déigh comhstri a' bhlàir.
 'Na aonar bha ceuma Chathmhoir 285
 Air adhart 's air ais air an t-sliabh,
 E ag aomadh fo 'armaibh gu léir
 Air Mòirbheinn nan treun fo ruaig.
 Nise thàinig e gus a' chòs
 San robh còmhnuidh òig Fhillein san oidhche; 290
 Bha aona chraobh air taobh an t-sruth' mhòir,
 Bha tuiteam o 'n tòrr 's a' boillsgeadh.
 An sin fo ré ri faicinn shìos
 Sgiath bhriste aig triath mac Chlatho,
 Is teann air 'na shìneadh air fear 295
 Cas mholach an treun chu, Bran.
 Cha 'n fhac es' an triath air Mòra;
 Ghluais e 'na chòdhail air gaoith:
 Shaoil leis gu 'n do dhùnadh do shealgair
 A ghorm shùil an cearbaibh a phràimh. 300
 Cha ghluaiseadh osag air an t-sliabh
 Gun fhios do leum riabhach nan ruadh.
 Chunnaic esa cù an uchd bhàin;
 Chunnaic e an sgiath bhriste thall;
 Thill dùbhra air ais air a chliabh; 305
 Bha smuainte dubhach ag éirigh ciar
 Mu thuiteam nan triath air an raon.

“ Thig sluagh mar shruth tha taomadh sìos ;
 Thig cinne nach fhiach ’nan déigh ;
 Ach comhraichidh trian diubh an sliabh 310
 Dol thairis le ’n gnìomhaibh treun ;
 Freagraidh na cruachan an iarruidh
 Ro’ shiubhal nam bliadhna dhubh-chiar ;
 Bi’dh gorm shruth ag iadhadh m’ an cliu.
 Dhuibhse féin biodh treun o Atha, 315
 ’Nuair a chuirear air làr a cheann.
 Tachradh guth nan àm tha thall,
 Ri Cathmor ann am mall ghaoith,
 ’Nuair a leumas e osaga ciar
 Air iomall dubh-riabhach nan stoirm.” 320

Thionail Eirinn m’ an cuairt do ’n rìgh
 A chluinntinn guth a’ chumhachd thréin,
 Gach eudan ag aomadh le sòlas,
 An solus nam mòr chraobh.
 Thréig na bha uabhasach a’ chruach ; 325
 Bha Lubar ag iadhadh ro’ n t-sluagh.
 B’ e Cathmor an teine o speur,
 Bha dealradh a chairde gu léir ;
 ’Nam meadhon bha urram do ’n rìgh,
 An anama ri sòlas a’ strì. 330

Cha robh sòlas air ’anam no fiamh ;
 Cha bu choigreach an triath dō chòmhrag.

“ C’ uime tha ’n rìgh fo bhròn ?”
 Thuirt Malthos a b’ fhiadhaiche sùil :
 “ Bheil nàmhaid aig Lubar nan tòrr ? 335

Bheil acasa na thogas o ’chùl
 Sleagh fhada is ùr gu bàs ?
 Cha’n ann cho mìn ri so, a thriath,
 Bha Borbair na féile, t’athair féin,

An rìgh a thogadh gu feum sleagh. 340
Bha fhearg mar theine losgadh riamh ;
Bha shòlas an cian mu naimhdibh,
A thuiteadh marbh fo spairn nan sgiath.
Tri lài bha cuirme do thriathaibh
O laoch nan liath chiabh àillidh, 345
'Nuair shìn Calmar a bhàs air sliabh,
Thug cobhair do Ullin' o Làra,
Caoin thalamh nan sàr 's nan sruth.
'S tric a dh' fhairich e le 'làimh
Roinn na cruaidh a bhuail an lot, 350
Chuir nàmhaid am blàr air chùl ;
'S tric a dh' fhairich e le 'làimh ;
Bha sùile an t-sàir fo leus.
Bha 'n rìgh mar ghréin do 'chairdibh féin ;
Na aiteal treun do 'n geugaibh uaine ; 355
Bha sòlas an talla nan teud ;
Bha 'aansa mu threunaibh Bholga.
'Tha 'ainm a' tuinidh 'n diugh an Atha,
Mar chuimhne dubhach air fàs fhuathaibh,
'Nuair a thàinig is b' fhuathail an tàmh : 360
Ach shéid iad na garbh shianta uainn.
Eireadh gutha caoin na h-Eirinn
A thogail o bheud anam' an rìgh,
Esa mar dhealra nan speur,
A' boillsgeadh an ciaradh na strì, 365
'Nuair a chuir e gu sìth na tréin.
Fhonnair o na liath charnaibh shuas
Taom tuire is luaidh nan àm ;
Taom iad air Eirinn nam buadh,
Gus an sìolaidh a' chruaidh fo dhàn," 370

“ Dhomhsa,” thuirt Cathmor an treun,
 “ Cha ’n éirich fonn nan teud no dàn
 O Fhonnar aig Lùbar nan leum :
 Bha iad neartor tha sìnnte thall ;
 Na fuadaichsa mall thriall nam fuath. 375
 Fada, Mhalthos, fada uam,
 Biodh Eirinn le luaidh is le fonn ;
 Cha ’n’eil sòlas mu nàmhaid tha fuar,
 ’S nach éireadh sleagh suas le sonn.
 Le maduinn a thaomas ar neart ; 380
 Tha Fionnghal fo bheart air a’ chruaich.”
 Mar thonnaibh dol air an ais fo ghaoith,
 Thaom Eirinn o thaobh an righ :
 Dubh dòmhail an raonaibh na h-oidhche
 Sgaoil crònan gun soillse o shluagh. 385
 Fo chraoibh o bheinn gach bard air àm
 Na shuidhe thall fo ’chlàrsaich féin ;
 Thog iad am fonn nach robh gann,
 Is bhuail iad ceòl caol mall o theud,
 Gach aon diubh do thriath do ’n robh luaidh. 390
 Ri losgadh an daraich bha thall,
 Bhuail Sùilmhalla mall an teud ;
 Bhuail i clàrsach o àm gu àm,
 Gaoth ag iadhadh mu chiabha nam beus.
 An dùbhra dubh bha Cathmor féin, 395
 Fo chraoibh a bha aosda a cheann.
 Bha lasadh an daraich o’n treun ;
 Chunnaic e i ; cha ’n fhac i e thall ;
 Bha ’anam a’ taomadh gu dìomhair,
 ’Nuair a chunnaic e shìos a sùil mhall ; 400
 Ach tha cruadal nam blàr ’nad chòir.
 Mhic Borbair nam mòr thriath.

Am measg nan teud o àm gu àm
 A dh'éisd i thall mu triath 's mu shuain :
 Bha h-anamsa suas gun dàil ; 405
 B' e 'toilsa san tràth fo ghruaim,
 A chur suas a fonn brònach féin.
 Sàmhach an raon ; air thaobh an sgiath
 Theich osaig is sian na h-oidhche.
 Ghéill na barda ; roi' a' chiar 410
 Tha comhara' liath dhearg a' soillséadh
 Fo bhoillsge glas nam faoin fhuath:
 Dhorch' an speur, cruth faoin nam marbh
 Measg tional nam balbh nial.
 Gun smaointe bha aon nighean Chonmhoir 415
 Mu lasadh bha falbh an cnàmh.
 Bha thusa 'na t'aonar 'na miann,
 A thriath Atha nach faoin carbad.
 Thog ise gu caoin am fonn,
 Is bhuail i a lom chlarsach. 420

Thàinig Clungheal ; cha d' fhuair òigh.
 “ C' àite bheil a chòrr shoillse ?
 Shealgaire o chòinich nan còs,
 Am fac sibh gorm-shùil nan seòd boillsgeadh ?
 Bheil a ceuma mu Lumon an fhéir 425
 Mu leabaidh o'n leum na ruaidh ?
 Mise truagh ! tha 'boghasa thall
 An talla do 'n gnàth na cuirm.
 C' àite bheil gath soillse mo chléibh ?”

“ Tréig mi, luaidh Chonmhoir nan treun ; 430
 Cha chluinn mi thu féin air sliabh ;
 Tha mo shùile air ard rìgh nam beum ;
 Tha 'astar fo bheudaibh nan gnìomh !
 'Esa dha 'm bheil m' anam gu léir

An ciar aimsir mo cheud aisling. . 435
Domhain dorch a shìos an còmhrag
Cha 'n fhaic gaisgeach, tha mòr, mo nial.
C'uim, a ghrian Shùlmhalla nan còrr thriath,
Nach coimhead thu dòchas dhomh sìos?
Tha mo chòmhnuidh féin an duibhre, 440
O mo chùlaobh snàmh tharam ceò;
Fo dhealta mo chiabha a' lùbadh:
Seall ormsa o d' nial, a sheoid,
A ghrian Shùlmhalla nam mòr thriath. * * *

*Red Ink. Condemned by Mac Lean
as bad Gaelic.*

*See Edition of 1763 in which
the Gaelic of this work was published
The spelling has been altered and as
as I think the meaning has been*

TIGHMORA.

*changed,
in several*

cases: not

intentionally

DUAN VII.

but from

*a misunderstanding of MacPherson's
orthography. See West Highland Tales*

Vol IV. 248

O LINNE doir-choille na Légo .

Air uair éiridh ceò taobh-ghorm nan tonn,

'Nuair a dhùineas dorsa na h-oidhche

Air iolair-shùil gréine nan speur.

Dòmhaill mu Lara nan sruth

5

Thaomas dubh-nial a's duirche gruaim :

Mar ghlais-sgéith ro' thaomadh nan nial

Snàmh seachad tha gealach na h-oidhche.

Le so éididh taibhsean o shean

An dlùth-ghleus am measg na gaoithe,

10

'S iad a' leum o osna gu osna

Air dubh-aghaidh oidhche nan sìan.

An taobh oiteig gu pàillion nan seòd

Taomas iad ceathach nan speur,

Gorm-thalla do thanais nach beò

15

Gu àm éirigh fonn mharbh-rann nan teud.

Tha torman am machair nan crann !

'S e Conar, rìgh Eirinn, a t'ann,

A' taomadh ceò tanais gu dlùth
Air Faolan aig Lubar nan sruth. 20
Muladach suidhe fo bhròn

Dh'aom an taibhs an ceathach an lòn :
Thaom an osag esan ann féin ;
Ach phill an cruth àluinn gu dian :
Phill e le 'chrom shealladh mall, 25
Le 'cheò-leadan mar shiubhal nan sìan.

X Is doilleir so !

A ta na slòigh 'nan suain san àm
An truscan ciar na h-oidhche.
Dh'ìlsich tein' an rìgh gu h-ard, 30
Dh'aom e 'na aonar air sgéith :
Thuit codal mu shùilibh a' ghaigich ;
Thàinig guth Fhaolain 'na chluais.
“ An codal so do 'n fhear-phòsda aig Clatho ?
'M bheil còmhnuidh do m' athair an suain ? 35
'M bheil cuimhne 's mi 'n truscan nan nial,
'S mi m' aonar an àm na h-oidhche ?”

“ C' arson tha thu a'm' aisling féin ?”
Thuirt Fionnghal 's e 'g éirigh grad.
“ An dì-chuimhn dhomhsa mo mhac 40
No 'shiubhal teine air réidhlean nan laoch ?
Ni mar sin air anam an rìgh
Thig gnìomh sheòd àluinn nan cruaidh bheum.
Ni 'n dealan iad a theicheas an dùbhra
Na h-oidhche 's nach fàg a lorg. 45
'S cuimhne leam Faolan 'na shuain :
Tha m' anam ag éirigh borb.”

Ghluais an rìgh le 'shleagh gu grad,
Bhuail e 'n sgiath is fuaimnich cop ;
An sgiath a dh'aom san oidhche ard, 50

Ball mosglaidh do chath nan lot.

Air aomadh dubh nan sliabh,

Air ghaoith theich treud nan taibhse ;

O ghleannan ciar nan iomadh lùb

Mhosgail guth a' bhàis.

55

Bhuail e 'n sgiath an dara cuairt ;

Ghluais cogadh an aisling an t-sluaigh.

Bha comhstri nan lann glas

A' dealradh air anam nan seòd,

Cinn-fheadhna a' druideadh gu cath ;

60

Sluagh a' teicheadh—gnìomh bu chruaidh

Leth-dhoilleir an dealan na stàilinn.

'Nuair dh'éirich an treas fuaim,

Leum féidh o chòs nan carn ;

{ Chluinnte screadan eun san fhàsach, }

65

'S gach aon diubh air osna féin.

'Leth-éirich sìol Albainn nam buadh ;

Thog iad suas gach sleagh bu ghlas ;

Ach phill sàmhchair air an t-sluagh ;

'S e bh'ann sgiath Mhòirbheinn nam fras.

70

Phill codal air sùilibh nam fear.

Bu dorch a trom an gleann.

Ni 'm bu chodal duitse san uair,

A nighean shùil-ghorm Chonmhoir nam buadh.

Chuala Suil-mhalla an fhuaim :

75

Dh'éirich i san oidhche le gruaim ;

Tha 'ceum gu rìgh Atha nan colg ;

Ni 'm mosgail cunnart 'anam borb.

Trom a sheas i, 'suilean sìos.

Tha 'n speur an losgadh nan reul.

80

Chualas leatha sgiath nan cop.

Ghluais—ghrad sheas an òigh.

Dh'éirich a guth—ach dh'aom e sìos.

Chunnaic i e 'na stàilinn chruaidh

A' dealradh ri losgadh nan reul : 85

Chunnaic i e 'na leadan trom

Ag éirigh ri osna nan speur.

Thionndaidh i 'ceumna lé fiamh.

“ C'ar son a dhùisgeams rìgh Eirinn nam Bolg ?

Ni 'n aisling do 'chodal thu féin, 90

A nighean Innis uaine nan colg.”

Gu garg a mhosgail an torman :

O'n òigh thuit a ceann-bheart sìos ;

Tha 'm farum air carraig nan sruth.

Plaosgadh o aisling na h-oidhche 95

Ghluais Cathmor fo a chrann féin :

Chunnaic e an òigh bu tlàth,

Air carraig Lubair nan sliabh ;

Dearg reul a' sealladh sìos

Measg siubhail a trom chiabh. 100

“ Cò tha ro' oidhche gu Cathmor

An ciar aimsir 'aisling féin ?

Bheil fios dhuit air strì nan cruaidh bheum ?

Cò thusa, mhic duibhre nan speur ?

An seas thu am fianuis an rìgh 105

Do chaol-thanas o'n àm o shean ?

No 'n guth thu o neul nam fras

Le cunnart Eirinn nan colg sean ?”

“ Ni 'm fear siubhail duibhre mi féin,

Ni 'n guth mi o neul nan gruaim : 110

Ach tha m'fhocal le cunnart na h-Eirinn ;

An cualas leat copan nam fuaime ?

Ni 'n taibhs' e, rìgh Atha nan sruth,

A thaomas an fhuaim air oidhche.”

“ Taomadh an seòd a ghuth féin, 115
 ’S fonn clàrsaich do Chathmor an fhuaim :
 Tha aiteas, mhic duibhre nan speur,
 A’ losgadh air m’ anam gun ghruaim.
 So ceòl chinn-fheadhna nan cruaidh bheum
 ’N àm oidhche air aisridh nan sìan, 120
 ’Nuair a lasas anam nan sonn,
 A’ chlann an cruadal d’ am miann.
 Tha sìol meata an còmhnuidh ’nam fiamh
 An gleannan nan osna tlàth,
 Far an aom ceò maidne ri sliabh 125
 O ghorm-shiubhal sruthain nam blàr.”

“ Ni ’m meat’ a chinn-uidhe nan sonn,
 Na sinns’re o’n thuit mi féin :
 Bu chòmhnuidh dhoibh dùbhra nan tonn
 An tìr im’chéin sìl cholgaich nam beum. 130
 Ach ni ’n sòlas do m’ anam tlàth
 Fuaim mhall a’ bhàis o’n raon.
 Thig esan nach géill gu bràth :
 Mosgail bard focail is caoin.”

Mar charraig is sruthan r’a taobh, 135
 Am fàsach nam faoin bheann
 Sheas Cathmor, ceann-feadhna nach maoin,
 An deoir—

Mar oiteig air ’anam le bròn
 Thàinig guth caoin na h-òigh 140
 A’ mosgladh cuimhne talmhuinn nam beann,
 A caomh chòmhnuidh aig sruthain nan gleann,
 Roimh an àm an d’thàinig e gu borb
 Gu cobhair Chonmhoir nan colg fiar.

“ A nighean coigrich nan lann,” 145
 (Thionndaidh i a ceann o’n t-sonn)

“ 'S fhada fò m' shùil an cruaidh
 Crann flathail Innis uaine nan tonn.
 Tha m' anam, do thubhairt mi fhéin,
 An truscan nan sìan ciar. 150

C' arson a lasadh an dealra so féin,
 Gus am pill mi an sìth o'n t-sliabh ?
 'N do ghlas m' aghaidh na t'fhianuis, a làmh-gheal,
 'S tu togail dom' eagal an rìgh ?
 'S àm cunnairt, ainnir nan trom chiabh, 155

Am dom' anam, mòr thalla na strì.
 Atas e dòmhail mar shrùth
 A' taomadh air Gaill nan cruaidh bheum.

An taobh carraig chòsach air Lona,
 Mu chaochan nan sruthan crom 160

Glas an ciabh na h-aoise
 Tha Claonmhal', rìgh clàrsaich nam fonn ;
 Os a chionn tha crann daraich nam fuaim,
 Agus siubhal nan ruadh-bhoc sliom.

Tha farum na strì 'na chluais 165

'S e 'g aomadh an smaointibh nach tiom :

An sin biodh do thalla, Shùilmalla,

Gus an ìlsich farum nam beum,

Gus am pill mi an lasadh na cruaidhe

O thruscan duibhre na beinne, 170

O'n cheathach a thrusas o Lòna

Mu chòmhnuidh mo rùn féin."

Thuit gath soluis air anam na h-òighe ;

Las i suas fa chòir an rìgh :

Thionndaidh i a h-aghaidh ri Cathmor, 175

A ciabh bhog anns na h-osna a' strì.

Reubar iolair nan speur ard

O mhòr shruth gaoithe nan gleann,

'Nuair a chi e na ruadh bhuic f'a chòir
 Clann eilid nam faoin bheann, 180
 Mun tionndaidh Cathmor nan cruaidh bheum
 O'n strì mu 'n éirich dân.

Faiceams thu, ghaosgich nan geur lann,
 O thruscan an duibhre dhuibh,
 'Nuair thogas ceò mu m' chòmhnuidh féin, 185
 Air Lòna nan iomadh sruth.

'Nuair is fhada o m' shùil thu, a sheoid,
 Buail copan nam fuaim ard ;
 Pilleadh sòlas do m' anam, 's e 'n ceò,
 'S mi ag aomadh air carraig leam féin. 190
 Ach ma thuit thu, mar-ri coigrich a ta mi !
 Thigeadh do ghuth o neul
 Gu òigh innis uaine, 's i fann.

“ Og-gheug Lumoin an fheoir,
 C'uim a dh'aomadh tu 'n strachdadh nan sìan ?
 'S tric a thionndaidh Cathmor o'n bhlàr 196
 Dubh-thaomadh air aghaidh nan sliabh ;
 Mar mheallain domh féin tha sleagha nan lot
 'S iad a' bruanadh air còs nan sgiath.
 Dh'éiream, mo sholus, o'n strì, 200
 Mar thein' oidhche o thaomadh nan nial.
 Na pill, a dheò-ghréine, o'n ghleann,
 'Nuair a dhlùthaicheas farum nan colg,
 Eagal teicheadh do 'n nàmhaid o m' làimh,
 Mar a theich iad o sheannsra nam Bolg.” 205

Chualas le Sonnmor air Cluanfhear,
 A thuit fo Chormac nan geur lann.
Tri lài dhorchaidh an rìgh
 Mu 'n fhear a dh'aom an strì nan gleann.
 Chunnaic mìn-bhean an sonn an ceò ; 210

Bhrosnuich sud di siubhal gu sliabh :

Thog i bogha fo 's ìosal

Gu dol mar-ri laoch nan sgiath :

Do 'n ainnir luidh dùbhra air Atha,

'Nuair a shiubhladh an gaisgeach gu gnìomh. 215

O cheud sruthan aonaich na h-oidhche

Thaom sìol Alnecma sìos.

Chualas sgiath chaismeachd an rìgh ;

Mhosgail an anam gu strì ;

Bha 'n siubhal am farum nan lann

220

Gu Ullin, talamh nan crann.

Bhuail Sonnmor air uairibh an sgiath,

Ceann-feadhna nam borb thriath.

'Nan déigh lean Sùil-àluinn

Air aomadh nam fras ;

225

Bu sholus is' air aonach,

'Nuair thaom iad air gleanntaibh glas ;

Tha 'ceuman flathail air lom,

'Nuair thog iad ri aghaidh nan tom ;

B'eagal di sealladh an rìgh

230

A dh'fhàg i 'n Atha nam frìth.

'Nuair dh'éirich farum nam beum

Agus thaom iad sa' chéile sa' chath,

Loisg Sonnmor mar theine nan speur ;

Thàinig Sùil-àluinn nam flath,

235

X A folt sgaoilte san osna,

A h-anam ag ospairn m' an rìgh.

Dh'aom e 'n strì mu rùn nan laoch :

Theich nàmhaid fo dhùbhra nan speur ;

Luidh Cluanfhear gun fhuil,

240

Gun fhuil air tigh caol gun leus.

Ni 'n d'éirich fearg Shonnmhoir nan lann ;
 Bha là gu dorcha 's gu mall.
 Ghluais Sùil-àluinn mu 'gorm shruth féin,
 A sùil an reachdaibh nan deur : 245
 Bu lìonmhor a sealladh gu caoin
 Air gaisgeach sàmhach nach faoin :
 Ach thionndaidh i a sùilean tlàth
 O shealladh an laoich thuathail.
 Mhosgail blàir mar fharum nan nial ; 250
 Ghluais dorran o 'anam mòr ;
 Chunnas a ceuma le aiteas
 'S a làmh gheal air clàrsaich nam fonn.
 'Na chruaidh a ghluais an rìgh gun dàil ;
 Bhuail e 'n sgiath chòsach ard, 255
 Gu h-ard air darach nan sìan,
 Aig Lubar nan iomadh sruth.
 Seachd copana bh'air an sgéith,
 Seachd focail an rìgh d'a shluagh,
 A thaomadh air osnaibh nan speur, 260
 Air fineachaibh mòr nam Bolg.
 Air gach copan tha reul do'n oidhche,
 Ceann-mathann nan ros gun scleò,
 Caol-dearrsa o neul ag éirigh,
 Iùl-oidhche an truscan do cheò. 265
 Tha Caoin-chathlinn air carraig a' dealradh,
 Reul-dùbhra air gorm-thonn o'n iar
 Leth chleith a sholus an uisge.
 Tha Beur-theine, las-shuil nan sliabh
 Sealladh sìos o choille san aonach 270
 Air mall shiubhal sealgair 's e triall
 Roimh ghleannan an dùbhra bhraonaich
 Le faoibh ruadh-bhuic nan leum ard.

Dòmhail am meadhon na sgéithe
Tha lasadh Tuinn-theine gun neul, 275

An rionnag, a sheall ro' 'n oidhche

Air Lear-thonn a' chuain mhòir ;

Lear-thonn, ceann-feadhna nam Bolg,

An ceud fhear a shiubhail air gaoith.

Leathan sgaoil siuil bhàn an righ 280

Gu Innis-fàil nan iomadh sruth.

Thaom oidhche air aghaidh a' chuain,

Agus ceathach nan truscan dubh ;

Bha gaoth a' caochladh dlùth san speur ;

Leum luingeas o thuinn gu tuinn ; 285

'Nuair dh'éirich Tonn-theine nan stuadh,

Caoin shealladh o bhriseadh nan nial.

B' aiteas do Lear-thonn tein iuil nam buadh,

A' dealradh air doimhne nan sìan.

Fo shleagh Chathmoir nan colg sean, 290

Dhùisg an guth a dhùisgeadh baird :

Thaom iad dubh o thaobh nan sliabh

Le clàrsaich ghrinn 's gach làimh.

Le aiteas mòr sheas romp' an righ,

Mar fhear-siubhail ri teas là 'n gleann, 295

'Nuair chluinneas e fada san réidh

Caoin thorman sruthain nam beann,

Sruthain a bhriseas san fhàsach

O charraig thaobh-ghlas nan ruadh-bhoc.

" C' arson a chluinneam guth ard an righ 300

'N àm codail an oidhche nam fras ?

Am facas tanas nach beò

Measg t'aisling ag aomadh glas ?

Air neul am bheil an àiteach fuar

A' feitheamh fonn Fhonnair nam fleagh ? 305

Is lìonmhor an siubhal air réidh,
Far an tog an sìol an t-sleagh ?
No 'n éirich ar crònan air thùs
Mu 'n fhear nach tog an t-sleagh gu bràth,
Fear chosgairt air gleann nan slògh 310
O Mhòma nan iomadh bad ?

Ni 'n dì-chuimhn dhomh dorchadh nam blàr,
Chinn-fheadhna nam bard o thùs,
Togar cloch dha aig Lubar nan carn,
Aite-còmhnuidh do Fholdath 's d'a chliu : 315
Ach taom m' anam air àm nan laoch,
Air na bliadhnaibh san d'éirich iad suas
Air tonn Innis-uaine nan colg.
Ni 'n aiteas do Chathmor a mhàin
Cuimhne Lumoin, innis uaine nan slògh ; 320
Lumon, talamh nan sruth,
Caoin-chòmhnuidh nam bàn-bhroilleach òigh.

Lumon nan sruth,
Tha thu dealradh air m' anam féin ;
Tha do ghrian air do thaobh 325
Air carraig nan crann bu trom.
Tha t'eilid chiar,
Do dhearg bàr mhòr am measg nam bad
A' faicinn air sliabh
An colg-chù a' siubhal grad. 330
Mall air an réidh
Tha ceumna nan òigh,
Oigh làmh-gheal nan teud
'S nam bogha crom sa' mhagh,
Togail an gorm shùl tlàth 335
O'n leadan bàrr-bhuidh air sliabh nam fath.
Ni bheil ceumna Lear-thonn sa' bheinn,

Ceann Innis nan geug uaine.

Tha e togail dubh dharaich air tonn

An camas Chluba nan iomadh stuadh, 340

'N dubh-dharach a bhuain e o Lumon

Gu siubhal air aghaidh a' chuain.

Thionndaidh òighe 'n sùilean tlàth

O'n rìgh mun tuiteadh e sìos :

Ni 'm facas leo riamh an long 345

Ciar mharcach a chuain mhòir.

Ghlaodh a nis an rìgh a' ghaoth

Measg ceò na mara glais.

Dh'éirich Innis-fàil gu gorm.

Thuit gu dian oidhche nam fras. 350

Bhuail eagal clann Bholga gu luath

Ghlan neoil o Thonn-theine nan stuadh.

An camas Chùlbeinn' dh'àitich an long,

Far am freagradh a' choille do thonn :

Bu chopach an sin an sruth, 355

O charraig Dubh-uamha nan còs,

San dealra tanais nach beò

Le 'n cruthaibh caochlach féin.

Thàinig aisling gu Lear-thonn nan long,

Seachd sàmhla do na linne nach beò ; 360

Chualas an guth briste trom.

Chunnaas an sìol an ceò,

Chunnaas sìol Atha nan colg,

'S an clann, cinn-uidhe nam Bolg :

Thaom iad am feachda féin, 365

Mar cheathach a' tearnadh o'n bheinn,

'Nuair a shiùbhlas e glas fo'n osna

Air Atha nan iomadh dos.

Thog Lear-thonn talla Shàmhlà
 Ri caoin fhonn clàrsaich nan teud. 370
 Dh'aom eilid Eirinn o 'cheumnaibh
 Aig aisridh ghlas nan sruth.
 Ni 'n dì-chuimhn da Lumon uaine,
 No Flathal gheal-làmhach nam buadh
 'S i coimhead air marcach nan tonn 375
 O thulaich nan eilid ruadh.

Lumon nan sruth ;
 Tha thu dealradh air m' anam féin."

Mhosgail gath soluis o'n ear ;
 Dh'éirich ard chinn cheathach nam beannan ; 380
 Chunnas air cladach nan gleannan
 An crom chaochain ghlas-shruthach féin.
 Chualas sgiath Chathmhóir nan colg ;
 Mhosgail sìol Eirinn nam Bolg
 Mar mhuir dhòmhail 'nuair ghluaiseas gu geur 385
 Fuaim éiti air aghaidh nan speur
 'Taomadh thonn o thaobh gu taobh
 Ag aomadh an glas cheanna baoth
 Gun eòlas air siubhal a' chuain.

Trom is mall gu Lòn nan sruth 390
 Ghluais Sùil-malla nan rosg tlàth :
 Ghluais is thionndaidh 'n òigh le bròn
 A gorm shùil fo shileadh blàth.
 'Nuair thàinig i gu carraig chruidh
 Dubh chromadh air gleannan a Loin, 395
 Sheall i o bhriseadh a céille
 Air rìgh Atha—dh'aom i sìos.

Buail teud, a mhic Alpuin nam fonn.
 Bheil sòlas an clàrsaich nan nial ?
 Taom air Oisean, a 's osan gu trom, 400

Tha 'anam a' snàmh an ceò.

Chualas thu, bhaird, a'm' oidhche :

Ach siùbhladh fonn eutrom uam féin.

'S aiteas caoin thuireadh do Oisean

Am bliadhnaibh chiar na h-aoisé. 405

A dhroighion uaine thulaich nan taibhs,

A thaomas do cheann air gaoith oidhche,

Ni bheil t'fharum na mo chluais féin,

No faiteal tanais na d' ghéig ghlais.

Ach 's lìonmhor ceum nam marbh bu treun, 410

Air osna dubh-aisridh na beinn',

'Nuair ghluaiseas a' ghealach on ear,

Mar ghlas-sgéith dubh shiubhal nan speur.

Ùllin, a Charuill, a Raoinne,

Guthan aimsir a dh'aom o shean, 415

Cluinneam sibh an dorchadas Shelma,

Agus mosglaibhse anam nan dàn.

Ni 'n cluinneam sibh, shìol nam fonn :

Cia an talla do neoil bheil ur suain ?

Na thribhuail sibh clàrsach nach trom 420

An truscan ceò maidne is gruaim,

Far an éirich gu fuaimear a' ghrian

O stuaidh nan ceann glas.

TIGHMORA.

DUAN VIII.

MAR ghlacas gaoth gharbh reoidh fo ghruaim
Ciar lochan càthair nan ruadh bheann ;
Mar ghlacas san oidhche na fuaim,
Caol ruinne nam fuar thonna thall
Sgaoileadh trusgan do eith mu'n cuairt, 5
Geal fo shùil maidne an t-sealgair
Tha uisge nan garbh charn a' gluasad,
Réir barail na tonna a' falbhan.
Faoin fharum tha marbh m'a chluasaibh,
Gach tonn dhiubh a' dealradh an sàmhchair 10
Fo gheugaibh is bhàrr ruadh an fheoir.
Tha critheadh 's a feadadh fo ghaoith
Air an àiteachaibh baoth fo reòdh :
Cho sàmhach 's cho glas a bha 'n sluagh
Ri madainn dol suas o'n ear, 15
Gach gaisgeach o 'cheann-bheart do chruaidh
A' sealltuinn air cruaidh an rìgh,
Cruaidh Fhionnghail thall fo nial,

- A gharbh cheum a' dol sìos an ceò.
 Air àm a chite an t-ard threun 20
 Leth fhaicte an leus a mhòr-arm ;
 O smuainte gu smuainte ghluais còmhrag
 Ag iadhadh gu dòmhail m'a chliabh.
 Mar so ghluais amach an triath ;
 Lann Luinne nam beum a' soillseadh ; 25
 Sleagh fhada a' druideadh o nial,
 Leth fhaicte a sgiath 's i boillsgeadh.
 'Nuair a thàinig e uile fo cheum
 Le 'liath chiabh ag éirigh ri gaoith
 Fo dhealt a' taomadh m' an cuairt, 30
 Ghluais a suas garbh fhuaim nan sluagh
 Thar an cinneachaibh buaireadh gu strì,
 Iad a' sgaoileadh an dealra m' an cuairt
 Le 'n uile sgiath' fuaimear m' an righ.
 Mar so tha gluasad glas a' chuain 35
 M' an cuairt do fhuath o chruaich nam beann,
 'Nuair a thearnas e 'n gaoith air na stuaidh,
 Fear astair fo ghruaim fada thall
 A' togail a chinn thar a' bhruaich
 'S e coimhead air bruailleinn a' chaoil, 40
 E saolsinn gu 'm faicear an cruth
 Leth dhubh am measg comhstri nam beuc,
 Garbh thonna fo àilghios m' an cuairt,
 Gach baoth dhruim a' buaireadh fo chop.
 Fada thall mac Mhorni nam beum, 45
 Mac Dhuthno thréin is bard caoin Chòna.
 Sheas iadsa, gach fear dhiubh gun fheum
 Fo gharbh-chrann féin gun chuimhn air còmhrag.
 Chum sinne o shùilibh an righ ;
 Cha do bhuadhaich linn strì nan raon. 50

Bha srùthan beag a' taomadh sìos,
 Mi 'ga bhualadh gu thrìan le sleagh,
 Gun m' anam ag iadhadh r'a thaobh,
 Ag éirigh baòth o smaoin gu smaoin
 Mall osna o ùrlar mo chléibh. 55

“ Shìl Mhorni,” thuirt rìgh nan sluagh ;
 “ A Dhearmuid, shealgair nan ruadh ciar,
 C'uim a tha sibh cho dorcha san uair,
 Mar charraige air chruachaibh nan sliabh
 Sileadh dubh uisge air an 'taobh ? 60

Cha 'n'eil fearg air m'anam gun fheum
 Rì gaisgeachaibh treun nan sluagh,
 Mo neart ann an còmhrag nam beum,
 Mo shòlas an sìth an déigh buaidh.
 Mo ghuth mar aiteal a' dol suas 65

Air maduinn 's na ruaidh fo shéilg,
 Og Fhilleán cur a bhogh' air sheòl.
 Cha 'n'eil an sealgair sin sa' bheinn,
 'S e druideadh air leum nan ruadh.
 C'uim tha sìol bhriseadh nan sgiath 70
 Cho fada so shìos fo dhùbhra ?”

'Nuair dhìrich ar ceum gus an triath,
 A shùilean a' tionndadh rì sliabh Mhòra,
 Bha 'dheòir gu dlù a' dol sìos
 Mu ghorm-shùileach òg nam fial chòmhradh. 75

Ghlan dealradh a mhùig-sa gu trian
 Am fianuis sgiathan leathan a' chòmhraig.
 “ Feuch Cromall nan carraige fo chrann,
 Cathair na gaoithe, 's an ceann fo cheò ;
 Air an cùlaobh ag iadhadh sa' ghleann 80
 Tha Labha nan glan shruth, 's nam fiadh.
 Tha còs an eudann dhonn na carraige,

Air an àird sgiath iolaire tréine.
 Tha dorch roimhe sgaoileadh nan darag,
 Tha fuaim ri gaoith Chlunai sa' bheinn: 85
 An sin tha òg nan ciabh donn,
 Mac Chairbre nan rosg gorm,
 Ard rìgh nan sgiath leathan 's nan sonn
 O Ullinn nan ruadh 's nam mòr thìr.
 Tha 'chluas ri guth Chondain tha liath; 90
 Ag aomadh sìos an solus tha fann;
 Tha 'chluas ris; tha naimhdean an triath
 An Tighmòra nam fuaim nach gann.
 Thig esa mach o àm gu àm
 An cearb nan ceòtha gus na ruaidh. 95
 'Nuair a sheallas a' ghrian air a' ghleann,
 Cha 'n fhaicear e thall air a' chruaich
 Aig carraig no ri fuaim nan sruth,
 E g'a chleith o Bholga nan triath,
 Tha chòmhnuidh an ceud thalla shinns're: 100
 Innis da gu'n togas an t-sleagh,
 Is theagamh gu'n leagh a naimhde."
 " Shìol Mhorni, tog-sa suas an sgiath,
 A Dhearmuid, tog ciar shleagh Thighmòra;
 Biodh do ghuth-sa, Charuill, tha liath, 105
 Le 'n gnìomhaibh gu sìol nam mòr thriath;
 Thoir a rìs e gu taobh Mhoiléna,
 Raon ciar nam beum 's nan taibhse;
 An so buaileamsa còmhrag leam féin,
 An gleann cumhann nan ceud garbh ghnìomh.
 Mun teiring sìos an oidhche dhonn. 110
 Thig-sa gu lom Dhun-mòra.
 Coimhead o chiaradh nan tom,
 O'n cheò is e trom is dòmhail

Mu Léna nam mòr shruthan mall; 115
 Ma chithear mo bhrataiche caola
 Air Lubar nan glas lùbadh caoin,
 Cha do ghéill an comhstri nan laoch
 An raon deireadh a' bhaoith chòmhraig."

Mar sin a chualas focuil an triaith : 120
 Cha do fhreagair o'n triall na treuna
 Iad a' sìneadh an ceuma balbh
 A' sealltuinn 's a' falbh, o'n gruaidh
 Air sluaigh, is gruaim, is fuaim na h-Eirinn,
 Iad a' dorchadh air astar nan sliabh. 125

Cha do thréig iad an rìgh roimhe riamh
 Ann am meadhon nan sgiatha stoirmeil.
 An déigh nan triath le chlàrsaich mall
 Ghluais Carull fo cheann a bha liath;
 Chunnaic e bàs sluaigh anns a' ghleann, 130
 'S bu bhrònach is fann am fonn,
 Mar aiteal caoin gaoith bha 'm fuaim,
 Ma seach thig fo ghruaim air Légo
 Mu lochan nan cuile a tha ruadh,
 'Nuair a thearnas air gruaidh sealgair 135
 Caoin chadal air còinich nan còs.

"C'uim a tha aomadh a' bhaire o Chona,"
 Thuirt am mòr rìgh, "thar sruthan dìomhair?
 An àm so do bhròn is do dhòruinn,
 Athair Oseair, nach còmhnuidh an sìothaimh? 140
 Biodh cuimhne air gaisgich an sìth,
 'Nuair nach chluinnear air strì na gruaim
 Mu sgéith bhallaich an cruadal nam blàr.
 Aoms' an sin am bròn thar sruth,
 Air am buaileadh gaoth fhuar nan cruach; 145

Biodh san àm sin t'anam fo dhubh
 Mu na gorm-shùilich sìnte an uaigh.
 Tha Eirinn ag iadhadh mu'n chòmhrag
 Gu leathan, gu mòr, gu dorchach.
 Tog, Oisein, do sgiathsa air chòmhlach; 150
 Tha mi m' aonar sa' chomhstri, a thréin."

Mar thig guth uabhasach o ghaoith
 Air long an caol-ghlas Innis uaine
 'G a bualadh ro' 'n doimhne tha faoin,
 Ciar mharcach nam baoth thonna mòra; 155
 Mar sin chuir guth uaibhreach an rìgh
 Mòr Oisian gu strì nan sleagh.
 Thog e suas a' chruaidh an soillse,
 An cìrb dhuibh gun bhoillsge a' chòmhraig,
 Mar eudan ré leathan gun tuar, 160
 An iomall ciar nam fuar nial,
 Seal mun éirich an stoirm air chuan.

Ard-fhuaimneach o' chòinich Mhòra,
 Thaom gu dòmhail còmhrag sgiathach.
 Treun Fhionnghal a' gluasad a' mhòir shluaigh,
 Rìgh Mhòirbheinn nan scorr-shrutha ciara. 166
 Sgiath iolair a' sgaoileadh san àrd,
 A liath-fhalt a' taomadh m' a ghuaile,
 Gharbh cheuma mar thorrunn nan carn.
 'S tric a sheas e, 's a shealladh m' an cuairt, 170
 Teine losgadh o bhuaireadh nan arm.
 Bu choslach e ri carraig chruaidh,
 Fo liath eith am bruachaibh nan àld,
 A' choille fo ghaoith, is i fuaim;
 Srutha dealradh m'a gruaidh 's m'a ceann, 175
 Sgaoileadh àrd an còbhar air osaig.

A nise bhuail e còs craig Lubair,
 Is Fillean air chùlaobh an suain.
 Bha Bran 'na shìneadh air a sgéith,
 It' fhìreoin chòrr a' strì sa' ghaoith : 180

Glan o fhraoch chite thall
 Ceànn cruaidh sleagh fhada an laoch.
 Thog an dòruinn do anam an triath,
 Mar dhubh ghaoith tha fiaradh air loch.
 Thionndaidh e 'cheuma air an t-sliabh, 185
 'Se 'g aomadh o 'sgéith air a shleagh.

Leum Bran an uchd bhàin gu luath,
 Gu astar rìgh nan sluagh le sòlas :
 Thàinig e 's a shealladh air uaigh
 Anns 'na shìneadh 'na shuain an sealgair. 190

Moch 'sa mhaduinn b' annsa do threun
 Fuaim faoghaid mu bheinn nan ruadh.
 An sin bha sìleadh sìos do dheoir,
 O anam mòr an rìgh fo ghruaim.
 Mar thaomas an àrdaibh nan gaoth, 195

Stoirm uisge o fhaobhar nan cruach,
 A' fàgail shruth glan san fhraoch ;
 Grian a' dearrsa air aonach nan stuadh ;
 Ceanna uaine nan tom fo fheur :
 Mar sin a ghluais an dealra baotl 200

O chòmhrag air laoch nan triath,
 Leum e air a shleagh thar Lubar,
 Is bhuail gu cùl a mhòr sgiath.
 Bha aomadh is taomadh an t-sluaigh,
 Le 'n uile ruinn chruaidh gu blàr. 205

Chual Eirinn gun eagal am fuaim ;
 Leathan ghluais i a sluagh gu réidh.

Bha Malthos ciar an sgiath an raoin,
 Le sealladh nach faoin fo dhubh fhabhraid ;
 Is teann air bha dealradh sa' ghleann, 210
 Gath soluis nam bard 's nan triath,
 Hidalla, bha riamh cho ciuin.

Bha gruaim Mhathronnain sa' chruaich,
 Rosga sealladh o ghruaidh air nàmhaid.
 Air sleagh bha Clonar nam gorm sgiath, 215
 Cormar ciar nan ciabha mòra
 Gu dòmhail fo chomas na gaoithe.

Mall, o chùl tòrr àrd nan còs
 Ghluais gu mòr cruth còrr rìgh Atha ;
 An dà shleagh a' dealradh 'na làimh, 220
 Is leth a ghlais sgéith thall ag éirigh,
 Mar ghath teine an oidhche dol suas
 Air beanntaibh ruadh nam fuar thaibhse.

'Nuair a dhealradh leis uile am fàire,
 Thaom an sluagh am buaireadh strì 225
 Bha sradadh dearg dealain na stàillinn
 A beumadh 's a' snàmh o dhà thaobh.

Mar thachras am bruailleinn dà chuan
 Le 'n uile stuaidh, fo fhuaradh shian
 An àm dhoibh faireachadh fo ghruaim 230
 Ard chomhstri cruaidh nan gaoth 's nan nial
 An caol ghlas Lumoin nan crag fiar ;
 Air faobhar chruachan àrd nam fuaim
 Faoin astar nam fuath gun leus ;

O'n osaig tha thuiteam air cuan 235
 Ard choille o chruaich gach beinne,
 Measg cobhar is iadhadh nan torc :
 Mar sin a thaom sa' chéile an sluagh ;

Nis Fionnghal nam buadh, nis Cathmor
 Ag àrd-leum a mach air a' chruaich, 240
 Dubh aomadh a' bhàis air dà thaobh,
 Liath dhealradh o chomhstri na cruaidhe,
 A' leantuinn suas garbh astair nan triath,
 'S iad a' sìneadh an ceuma fo fhuaim,
 Gearradh sìos garbh-fhaobhair nan sgiath. 245

Thuit Mathronnan fo làimh an rìgh,
 Sìnte sìos thar strì nan sruth;
 R'a thaobh thionail uisge na frìth
 A' liath leum thar aomadh a sgéithe.
 Bhuaile Cathmor an Clonar a chruaidh; 250
 Cha do thuit e gun tuar air làr;
 Ghabh darag a' chiabh bha m'a ghruaidh,
 A gharbh cheann-bheart a' gluasad mall;
 Tuitidh deoir o Thlàthmhìn san talla
 Fo éirigh uchd banail na fial. 255

Cha do dhì-chuimhn mise féin
 Sleagh fhada nan treun an còmhrag.
 Bha aomadh nam marbh fo mo bheum,
 Og Hidala gun fheum sa' chomhstri.
 A chaoin ghuth Chlonrath nan sruth ciar, 260
 C'uim a thogas air triath a' chruaidh?
 Truagh! nach tachradh an talla fial,
 An strì mu 'n iadhadh na luaidh?
 Chumnaic Malthos ìosal an triath;
 Ghlac dubhar a thriall 's e gun chli: 265
 Air dà thaobh liath àldain nan sliabh
 Chrom sinn an ciaradh na strì.
 Theiring sìos an speur air a' chuan;
 Bhris gutha m'an cuairt o fhiar ghaoith,

An truscanaibh teine gach cruaidh, 270

Garbh thorrunn a' fuaime o cheò baoth.

An dùbhra shìolaidh sìos an nàmhaid ;

Sheas Mòrbheinn gun chàil is gun tuar ;

Bha m' aomadh thar sruthan a' chathair

Measg farum nach gann mu mo chluais. 275

'N sin chualas guth uabh'sach an rìgh,

Is toirm shìl Bholga o strì.

Chit' an treun o àm gu àm

An dealan a cheum, nach robh mall.

Bhuail mi sgiath chaismeachd nam fuaime, 280

Mi sìneadh Alnecma nan sluagh ;

Iad ag iadhadh an ciaradh nan gleann

Fo cho-thional mùig, nach 'eil gann.

Sheall a' ghrian gu 'trian a nial ;

Ceud sruthan dol sìos an soillse. 285

Bu mhall an ceò air thaobh nan sliabh,

Air eudan nan liath-charn a' boillsgeadh.

C' àit' am bheil na gaisgich treun ?

Mu shruth, mu bheinn, mu chraoibh o àrd ?

Mi cluinntinn fuaime arma nam beum : 290

Tha 'n strì-se mu iadhadh nan carn,

An achlais dhuibh mhaill a' cheò.

Mar sin tha strì nam fuath thaibhs féin

An oidhche dhuibh, air beinn nan nial,

Iad a' comhstri mu sgiathaibh garbh treun 295

Gaoith gheamhraidh, tha beumadh nan sian,

Thar taomadh is aomadh nan tonn.

Ghluais mi thall ; theich liath cheò mall ;

A' dealradh fann sheas iads' aig Lubar,

Treun Chathmhòr ri carraig nan àid 300

Leth aomta air sgéith, 's e fo dhùbhra,
 A ghabh gu cùl sruth ùr nan carn,
 Bha leum o charraig nan dos liath.
 Bha ceuma garbh an rìgh gu triall;
 Ach chùннаic e am fial fo fhuil; 305
 Thuit glas lann Luinne r'a thaobh;
 Labhair e 's a shòlas a' dorchadh.

“ An géill mac Bhorbair nan corn fial,
 No 'n togar leis sgiath is sleagh?
 Cha 'n'eil t'ainmsa fo shanas, a thriath, 310
 An àrd-Atha nan ciar-mhagh,
 Talla mòr nam fleagh 's nan sàr;
 Thàinig e mar aiteal thar stuaidh
 Gu mo chluais an tìr nam beann.
 Thig-sa gu mo chuirmibh, a thréin; 315
 Bithidh gaisgich fo bheud air àm.
 Cha teine do naimhdibh mi féin;
 Cha shòlas do threun mu mharbh
 No calmaì garbh air làr an còmhrag.
 Is eòlas dùnadh lot dhomh féin 320
 Gach dìthean tha 'm frìth no 'n gleann;
 Ghlac mi 'n caoin cheanna sa' bheinn,
 'S iad ag aomadh mu shruthaibh thall
 Fo charnaibh, bu dìomhaire gaoth.
 Is dorchà sàmbach am mòr thriath, 325
 Rìgh Atha nan ciar shruth 's nan dàimh.”

“ Aig Atha, 's ciara sruth,
 Tha éirigh dubh-charraige fo chòinich;
 Air a ceann tha seachran nan geug
 Fo bhaoth astar nan treun ghaoth; 330
 Dorcha fo h-eudan tha còs

Ri glan shruthan is mòr fuaim :
 Anns an àite sin féin, a thréin,
 Chuala mi ceuma nan dàimh,

'Nuair a ghluais iad gu talla nan teud 335

Is nan slige gun bheud fo dhàn ;

Las sòlas mar theine dhomh féin

Air m' anam mu charraig nan crann.

Biodh, an dorchà, an so mo chòmhnuidh

An gleannan còmhnhard m' eòlais féin. 340

O so bi'dh mo dhìreadh gu luath

'Air aiteal tha ruagadh nan cluaran,

Is coimhdidh mi sìos gun ghruaim

Air Atha nan cruach is nan sruth."

" C'uim a labhras an rìgh m'an uaigh ? 345

Oisein, thréig a thuar an laoch !

Biodh sòlas mu anamsa shuas

Mar shruth a tha fuaim gu baoth,

Ard Chathmor, ceann faoilidh nan dàimh.

A mhic, tha mo bhliadhna m'an cuairt, 350

Iad a' sanas an cluasaibh an rìgh,

Iad a' glacadh mo shleaghasa uam,

Dol thairis gun luaidh mu strì.

" C'uim nach sìolaidh," their iadsa féin,

" Liath Fhionnghal o fheum ann a thùr ? 355

Bheil do shòlas an lotaibh nam beum ?

An deuraibh nan treun fo mhùig ?

A liath bhliadhna, sìolaidh mi féin ;

Cha 'n'eil sòlas no feum am fuil.

Tha deura mar gharbh ré nan speur 360

Cur anam fo bheud 's fo dhubh.

'Nuair a shìneas mo shlios sìos an sìth,

Guth garbh nam baotli strì am chluais
 'Ga mo mhosgladh an talla nan righ
 'S a' tarruing gun chlà mo chruaidhe.— 365

Cha tarruing sin mo chruaidh ni 's mò :
 Glacsa sleagh t'athar, a thréin fhir ;
 Tog suas i an còmhragaibh còrr,
 'Nuair a ghluaiseas a' mhòrchuis gu beuma.

“ Tha mo shinns're air mo thriall, 370
 Mo ghnìomha do thriathaibh fo 'n sùilibh.

'Nuair ghluaiseas mi a mach air sliabh,
 Air mo raonsa tha liath an dùbhra.
 Chum mo làmh na lagaich o bheud,
 'S leagh mòrchuis gun fheum fo m'fheirg, 375
 Gun sòlas mu thuiteam nan treun

Mo shùile ag iadhadh mu leirg.
 Tachraidh mo shinns're 's mise thall
 Aig talla nan garbh ghaoth fiar
 An truscanaibh soluis neo-ghann, 380
 Sùile lasadh gu mall do thriath.

Do dhonaibh an armaibh gun fheum
 Mar ré iad an dùbhra nan speur,
 Tha trusadh tein-oidhche m'a gruaidh
 Dearg sheachran air eudan gun tuar. 385

“ Athair nan triath ard, O Thréinmhoir,
 Thus' tha chòmhnuidh leat féin am fiar ghaoith,
 Mo shleaghsa do Oisian nam beuma ;
 Biodh do shùile fo shòlas, a laoich,
 Chunna mise féin thu air àm 390

An dealra neo-fhann an neulaibh.
 Mar sin biodh do shealladh neo-ghann
 Mu mo mhacsa, 's e togail na sgéithe ;
 Mar sin bi'dh cuimhne air àrd threun,

Air do mhòr ghnìomh, a thriath nan garbh bheum.
Cha 'n'eil annad féin ach gaoth." 396

Shìn e 'n t-sleagh mhòr do mo làimhsa,
Is thog e air àrd clacha ciar
Gu labhairt mu iadhadh àm-sa,
'S an liath cheann an còineach nan sliabh. 400
Fo chloich dh'adhlaic triath a lann
'S glan chopan o shlios a sgéithe ;
E dorchadh fo smuaintibh neo-ghann ;
Bhris focail gu mall o 'chliabh.

" 'Nuair thuiteas tusa, chlach, fo smùir, 405
'S tu air chall am measg còinich nam bliadhna,
An sin thig fear siubhail o chùl
E feadaireachd air t'ùir, 's e triall.
Cha 'n aithne dhuits, a laig gun fheum,
So monadh Mhoiléna fo chliù, 410
Anns 'na ghéill an rìgh a shleagh fhéin
An deireadh a bheum' air an raon.
Grad o fhianuis, a thrìan do thuar,
An deireadh nam beum gu'n cùl.
Cha 'n'eil cliu no luaidh ann do ghuth ; 415
Do chòmhnuidh mu chaochan chruach,
Tha do bhliadhna gu luath fo dhubh ;
Cha bhi cuimhne no luaidh ort fhéin,
Fhir a's dona sa' bheinn fo cheò.

Tha mo chliùs' an truscan nan treun, 420
Gath soluis do 'n àm nach 'eil beò :
Shiubhail mise a mach an cruaidh
Shaoradh laigse gun bhuaidh an armaibh."

E lasadh suas 'na chliù mòr féin
Ghrad sgaoil an treun a cheuma còrr 425
Fo fhuaim daraig Lubair sa' bheinn,

Thar taomadh is beucadh sruith mòir
 Ag iadhadh sìos o thòrr an soillse.
 Gorm raona caol fo aomadh cruaidh
 Caoin thoirm nam fuaran shuas o charn, 430
 Bha sgaoile brataich mhòir nan sluagh
 A' taomadh air fuar ghaoith nam beann.
 So comhara iùil an òig rìgh
 O fhaoìn nam frìth an dìomhair glinn.
 Glan bhriseadh an athair o iar, 435
 Sheall grian a' dol sìos o speuraibh :
 Chunnaic an treun na sluaigh air sliabh ;
 Chual e guth an t-sòlais m'a cheumaibh
 Briseadh 's a' sgaoileadh m'an cuairt,
 Glan dearrsa dol suas o chruaidh. 440
 Ghlac aiteas còrr crìdh' mòr an rìgh,
 Mar shealgair 'na ghleann uaine féin
 'N déigh frasa tha sìoladh am frìth.
 Carraig ghlas tha boillsgeadh air beinn,
 An droighionn gorm air sgoirm nan carn 445
 'S e crathadh a chinn air gaoith mhall,
 Na ruadha coimhead o'n àiridh.

Liath thall aig còinich chaoìn nan còs
 Chrom Claonmhal' a cheann 's e fo aois,
 Gun léirsinn 'na shùilibh fo cheò. 450
 Air maide bard còr is e caoineadh.
 Glan làimh ris an siubhal a ciabh
 Sùilmhalla nan triath, is i fann
 Ri dànaibh thriath' Atha nan sgiath
 Ann an laithibh na h-aois a bha thall. 455
 Ghluais farum a' chòmhraig o 'chluais ;
 Chaisg focuil fo bhuaireadh a chléibh,

Mall osna gu dìomhair dol suas.
 Bha tanas' nam fuath, their iad féin,
 'Tric mar dhéalan a' beumadh a smuainte :
 Chunnaic e rìgh Atha an treun 460
 Fo chrom chrann na beinn' air chùlaobh.

“ C'uim a thàinig an dorch ? ” thuirt an òigh ;
 “ Shiubhail farum a' chòmhraig uainn :
 Ann a dheireadh thig an rìgh còrr
 Thar còmhnard gu 'shruthanan ruadh. 465
 Tha grian a' sealltuinn sìos o iar,
 An dubh cheò a' fiaradh o'n lòn
 E sgaoileadh gu tiugh air na sliabhaibh
 Mu luachair fo iadhadh nan tòrr.
 O cheò tha do thearnadh, a rìgh ! 470
 Faic a cheuma cur sìos fo chruaidh.
 Thig do chòs Chlaoimhail o strì,
 Shàir ghaigich, do 'm bi mo luaidh.”

'S e tanas rìgh Atha a th' ann,
 A gharbh cheuma mall, a chruth fo leus. 475
 Thuit esan an gearradh nan àld
 Ag iadhadh o charnaibh le beuc.
 “ 'S e 'n sealgair a th' ann,” thuirt an òigh,
 Fear faoghaid nan tòrr mu na ruaidh :
 Cha 'n'eil ceum da gu còmhrag nan seòd : 480
 Bhean ghasta 's i òg, a luaidh
 'S i feitheamh fo ghruaim na h-oidhche.
 Tilleas esan o thaobh nan sliabh
 Le faobhaibh nam fiadh eilid dhonn.”
 Sùil àillidh na h-òigh' mu na chruaich, 485
 Garbh thanas gun tuar a 'dol sìos,
 An sòlas a mhosgail i suas.

Thuit esa fo ghruaim 's e gu 'thrian :
 Shìolaidh an cruth gu mùgach thall
 Measg gaoith nan carn mall a' triall. 490
 Bha h-aithne mu thuiteam an triath' ;
 " Tha rìgh Eirinn nan sgiath air làr !"
 Na biodh cuimhn air a bròn gu thrian,
 Chaitheas anam na h-aoise gu bàrr.

Thuit dùbhra dubh air taobh Mhoiléna, 495
 Liath iadhadh nam fiar shruth an gleann :
 Chualas guth Fhionnghail ag éirigh
 Is lasair o chiar chraobh nam beann.
 Thionail thall na sluaigh fo shòlas,
 Le sòlas leth dorcha fo ghruaim, 500
 A' coimhead fo 'n gruaidhibh air mòr thriath
 Gun anam am mòrchuis san àm.

Is caoin o fhàsach nam faoin bheann
 Ghluais guth mall nan teud gu cluais,
 Mar thoirm nan sruth o shlios charn, 505
 Iad fada thall an gleann nan cruach
 Neo-throm air aomadh donn nan sliabh,
 Mar osag chiar air sgéith nan stuadh,
 'Nuair a ghlacas i fear nan dos liath
 Am fiaradh na h-oidhche fo ghruaim. 510

'S e focal chaoin Chondain a th' ann,
 Is Carull le clàrsaichibh theud.
 Thàinig an gorm-shùileach a nall
 Gu Mòra nam mall shruth fo bheuc.

Ghrad bhris na fonna o bhaird 515
 Air Léna nan carn 's nan àrd thòrr ;
 A bhuail na slòigh uile an sgiath'
 Measg tionndadh is fiaradh nam fonn.

Ghlan sòlas an eudan an rìgh,
 Mar dhearrsa dol sìos o nial, 520
 Air aomadh uaine nam mòr fhrìth,
 Seal mun éirich an fhiar lom ghaoth.
 Bhuail e copan caismeachd 'a sgéith ;
 Ghrad chaisg e na sléibh m' an cuairt :
 Bha aomadh nan sluagh ris an treun, 525
 Ri guth an tìr féin thar na stuaidh.

“ Shìol Mhòirbheinn, sgaoilear an so fleagh ;
 Cuirear thairis an oidhche am fonn ;
 Tha 'n dearrsa m' an cuairt air magh ;
 Shiubhail dùbhra nan torrunn a null. 530
 Mo shluagh so mo charraige treun
 O 'n sgaoilear sgiath iolair gu cùl,
 'Nuair a shiùbhlas mi mach gu beum,
 Is mi glacadh dhomh féin mo chliù.
 Tha, Oisein, mo shleaghsa a' d' làimh ; 535
 Cha bhioran fann balaoich a crann,
 A chuireas an cluaran air chall,
 Air raon, is e mall 'na thrìall.
 'So sleagh nan garbh threuna an àm
 Chur sìneadh nan làmh gu bàs. 540
 Coimhid-sa ri sinns'ribh nan treun,
 Tha mar dhearrsa nam fuath o speur.
 'Nuair a ghlasas caoin sholus air chuan,
 Gabh Artho nan sluagh ri d' thaobh,
 Gu Tighmòra, a's fuaimeara stuadh ; 545
 Cuir-sa rìghre ghorm Eirinn fo 'shùil,
 Crutha àillidh thog cliu o shean
 Gun dì-chuimhn na thuit anns a' bhlàr.
 Mosgàil fonn do na sàir air an raon :

Cuireadh Carull gu luaidh an dàn ; 550
Biodh sòlas mu ghluasad nan laoch
An ceò maidne mu iadhadh nan carn.
Eiridh am màireach mo shiuil bhàn
Gu Selma nan crann 's nan tùr
Garbh shrutha tha fiaradh o ghleann 555
Measg tuinidh nan ruadh fo mhùig.

CONLAOCH IS CUTHONNA.

AN cuala Oisian guth neo-fhaoin ?
No 'n gairm lài fo aomadh th' ann ?
Tric mo smaoin air aimsir nan raon,
Mar ghréin fheasgair, tha claon an gleann.
Nuadhaichear mòr thorman na seilg, 5
Sleagh fhada nam marbh a'm' làimh.
Is ceart a chual' Oisian an guth.
Co thusa, shìol dùbhra na h-oidhche ?
Tha clann gun ghnìomh an suain fo dhubh,
Gaoth am meadhon an tallai gun soillse. 10
Tha sgiath an rìgh a' fuaim air àm
Ri osaig cairn, a's àirde gruaim,
Sgiath chopanach balladh mo thallai,
Air an cuir mi car tamuill mo làmh.
'S ceart gu 'n cluinn mi mo chara' féin ; 15
Is fada guth an tréin o 'luaidh !
C'uim astar air dubh-nial gun fheum,
A shìol Mhorni nam beuma cruaidh ?
An gar dhuit cairde an triath fo aois,
Sàr Oscar neo-bhaoth air cùl sgéith' ? 20

Is tric a bha 'n gaisgeach ri d' thaobh,
A Chonlaoich, an àm aomadh nan sleagh.

TAIBHS CHONLAOICH.

Bheil cadal air mìn-ghuth Chòna
Am meadhon tallai fo mhòr-ghaoith toirm?
An cadal do Oisian nan còrr ghnìomh, 25
'S an ro-chuan m'a chòmhnuidh fo stoirm?
Chà'n'eil uaigh tha fò léirsinn an Innis.
Co fada bhios sinne gun chliu,
A rìgh Shelma a's fuaimear gleann?

OISIAN.

'S truagh Oisian do nach léir thu féin, 30
Is tu suidhe gun fheum air do neul.
An ceò thu bhàrr Lano, à thréin,
No tein-athair gun bheum air sliabh?
Co dheth tha cearb do thruscain bhaoith?
Co dheth do bhogha faoin nan speur? 35
Shiubhail e air osaig do ghaoith,
Mar fhaileus fò aomadh nan nial.
Thigsa o do bhalla féin,
A chlàrsach nan treun le fuaim;
Biodh solus na cuimhne air beinn 40
I-thonn mu 'n éirich an cuan.
Faiceamsa mo chairde an gnìomh.
Chi Oisian gu 'n trian na tréin,
Air Innis tha dubh-ghorm fo nial;
Tha còs Thonn nan sìan ag éirigh 45
Air carraig chòinich nan crom chrann:
Tha sruth a' torman aig a bheul;
Tha Toscar a' cromadh thar 'fhuaim;

Tha Ferguth fo mhulad r'a thaobh,
 Cuthonn a' caoidh fada shuas. 50
 Am bheil gaoth air aomadh nan tonn?
 No 'n cluinn mi air chrom an guth?

TOSCAR.

Tha 'n oidhche fo ghaillinn nan sìan ;
 Thuit coille gu 'n trian o chruaich ;
 Tha dubh-shiubhal mara fo nial, 55
 Tha beucail nam fiar-thonn m'an cuairt.
 Thàinig tein-athair le beum,
 'S le sealladh na fearnai do threun,
 Chunnaic mi, Fherguith gun bheud,
 An taibhs' dona bha treun o'n oidhche ; 60
 Gun fhocal sheas e air bruaich,
 A thruscan a' cur fuaime air gaoith.
 Chunnaic mi dheura le truaigh,
 Sean duine gun tuar, is e baoth,
 'S trom smaointe a' taoma mu chliabh. 65

FERGUTH.

'Se d' athair, a Thoscair, a bh' ann ;
 Tha e faicinn a' bhàis m' a shìol :
 Mar sin a bha choltas san àm
 'S an thuit mòr Ronnan fo nial.
 O Eirinn ! nan cnoc a's uaine fear, 70
 Cia annsa leam féin do ghlinn !
 Tha sàmhchair mu ghorm-shruth do shléibh,
 Tha grian air do raoin gun bhi mall.
 Is sèimh fonn do chlàrsaich an Selma,
 Glan guth o do shealgair an Cromla. 75
 Tha sinne 'n Ithonn nan garbh thoirm,

Trom is duilich fo mhara-bheuc thonn,
 Na tonna le geal cheanna baoth,
 Leum thairis air aomadh na tràgha ;
 Mise crithe ann am meadhon na h-oidhche. 80

TOSCAR.

C'àit' 'na shiubhail anam a' bhlàir,
 Dheagh Fherguith nan leadan liath ?
 Chunna' mis' thu gun eagal o bhàs,
 'S do shùilean dealrach an sòlas nan sgiath.
 C'àit' 'na shiubhail anam a' bhlàir ? 85
 Cha robh eagal air sàra riamh.
 Gluais, coimhid air glas lom na sàil :
 Thuit a' ghaoth le sàrachadh shian ;
 Tha crith air na tonna fo fhiamh
 Gu 'n caidil a' ghrian an ciabh nan stoirm. 90
 Gluais, coimhid am mòr chuan, gu 'thrian
 Tha maduinn gu iar, is i liath.
 Seallaidh solus nan speura o'n ear,
 Le mòr-chuis, mar fhear, m'a shoillse.
 Sgaoil mise mo shiuil le sòlas 95
 Fo thalla ard Chonlaoich nan triath ;
 Mo thurus gu Innis gun chala.
 Glan Chuthonn' air tòir nan agh ciar
 Chunnaic mi, mar dhearrsa na soillse,
 Teachd 'na bhoisge o na nialaibh ; 100
 A leadan mar dhubh-chùl na h-oidhche,
 Air geal urla ag éirigh gu dian.
 I 'g aomadh, a' tarruing an teud,
 A ruighe glan air a déigh a' dol sìos,
 Mar shneachda air Cromla gun bheud. 105
 Thigsa gu m' anam, a làmh-gheal,

Bhan-sealgair na sàr innis faoin.
 Tha h-uaire fo dheuraibh gun àireamh ;
 Tha i smuaine air Conlaoch neo-bhaoth.
 C'àite 'm bheil do shìth-sa, òigh, 110
 Chuthonn na mòr throma chiabh ?

CUTHONNA.

Craig chorrach tha 'g aomadh air sàil,
 Liath chranna fo aois le còinich ;
 Na tonna a' gluasad mu thràigh ;
 Air a thaobh Innis bhlàth nan ruadh : 115
 An sin tha 'g éiridh tùir mo rùin.
 Oighean na seilge thill o 'n bheinn :
 Chunnaic e 'n sealladh air chùl.
 C'àite bheil nighean Rumair nam beum ?
 Cha do fhreagair na h-òighean fo ghruaim. 120
 Tha mo shìth-sa air cruachan Mhòrai,
 Shìol innis na tìr fada shuas,

TOSCAR.

Tilleadh an òigh gu 'sìth féin,
 Gu talla nan teud aig Conlaoch :
 Is caraid do Thoscar an treun ; 125
 Bha fleagh do mo réir 'na mhòr thìr.
 O Eirinn éireadh osag thlàth
 Cur seòla gu tràigh na Mòrai,
 Air Mòra, tha sàmhchair do 'n òigh ghloin.
 Làl Thoscair tha snàmh gu dhòruinn. 130
 Suidhidh mise an còs fo dhian
 'S mi sealladh air grian an raoin ;
 Tha aiteal sna crannaibh o nial
 'S gu ciuip tha glan ainnir neo-fhaoin,

Cuthonn nan aoidh le 'guth bròn. 135
 Ach is fada o mo chluais an òigh
 An talla Chonlaoich nan corn fial.

CUTHONNA.

Co an nial tha tuiteam orm féin,
 Tha 'g iomrachadh mo threuna shuas?
 Tha mi faicinn an truscain gun fheum, 140
 Mar liath cheò air astar mo chruaich.
 C'uin a thuiteas mi, Rumair thréin?
 Tha mulad mo chléibh gu mo bhàs.
 Nach fhaicinnsa Conlaoch nam beum,
 Mus tuit mi an tigh caol gun chàil? 145

OISIAN.

Chi thus, a ghlan òigh, do rùn féin ;
 Tha astar an tréin air a' chaol,
 Bàs Thoscair a' dorchadh m'a shleagh.
 Tha lot, is e dubh, ann a thaobh,
 Gun tuar e aig tonna nan uamh, 150
 Is e feuchainn a chruth is e baoth.
 C'ait' am bheil thu féin le d' dheoir,
 'S àrd thriath na Mòrai gu bàs ?
 Thréig an aisling ghlas mo chliabh ;
 Cha 'n fhaic mi na triatha ni 's mò. 155
 A bharda nan àm a tha gun triall,
 Cuiribh cuimhn' air Conlaoch le deoir,
 Thuit an gaisgeach roimh iomall a lài ;
 Lion dorcha a thalla le bròn.
 Sheall a mhàthair air a sgiath air balla ; 160
 Is bhla snàmh na fala 'ga còir.
 B' aithne dh'ise gu 'n thuit thu, a thréin ;

Chualas a guth fo bheud am Mòra.
 Am bheil thu, òigh, gun tuar gun fheum
 Air taobh gaisgich nam beum, Chuthonn? 165
 Tha oidhche tighinn; tillidh ghrian
 Gun duine gu 'n toirt sìos gu 'n uaigh;
 Tha thusa cur eunlaith fo fhiamh;
 Tha do dheura mar shian mu do ghruaidh;
 Tha thu féin mar nial a's e glas, 170
 Tha 'g éirigh gu fras o lòn.
 Thàinig sìol Shelma o'n ear,
 Is fhuair iad Cuthonn gun tuar;
 Thog iad an uaighean gu léir;
 'S bha fois d'i ri Conlaoch nam buadh. 175
 Na gluais-sa gu m' aisling, a thréin;
 Fhuair Conlaoch nam beum a chliù;
 Cum fada do ghuth o mo thalla;
 Tuiteadh cadal fo fhaileus na h-oidhche.
 Truagh! nach dìchuimhnichinn mo chairde 180
 Gus nach fhaicear air àrd mo cheum
 Gus an tighinn le sòlas na 'n gara,
 An déighs mo chairis gun fheum.
 Le beud na h-aois chur sa' chaol-tigh fhuar.

CRIOCH.

Imitation and close translation of
a Gaelic passage collected by Macdonald
of Staffa.

and
civil
des.

Oscar quell the strong armed
Give aid to the weak handed needful
Be as spring tide winter flood stream
To combat the foes of the Feinne
But as summer still mild weak wind
Be to those that seek thine aiding
Such like was Dreamer of Victory
Such Truthful of route was after him
and Piann was a prop to the weak
To shield him from Tyrant's power
For his suitor stretched my hand
With welcome I'd go to meet him
And he'd get shelter and friendship
Under shade of the gleam of my blade

The nature from which these
ideas were taken, the wild
rushing winters' spring-tide
flood making round the
headlands, and the quiet
still breeze creeping over a
highland loch, was not
understood by MacPherson the
Waddenoch schoolmaster.

His English is poor and tame
beside the Gaelic got by Staffa

See page 148. of this Vol. and report
of the Highland Society 247

Condemned by New Dean as bad
 Gaelic. See his paper Vol IV. West Highland
 tales.

Cath. Lodunn	1	1
— " —	2	11
— " —	3	18
2 Caomh Mhalee		25
3 Canuig Hurra		35
4 Carthorn		55
5 Oigh nam Mòr-shul	1	66
6 Gaol nam daoin		72
7 Cromie		77
8 Calthorn is Caomhal		85
9 Fionnaghal	1	96
— " —	2	118
— " —	3	135
— " —	4	152
— " —	5	169
— " —	6	186
10 Fighmore	1	202
— " —	2	226
— " —	3	244
— " —	4	261
— " —	5	276
— " —	6	290
— " —	7	305
— " —	8	319
11 Conlach is Cuthna		338

I do not quite agree with all
Mac Lean's criticisms. See
my own paper. Vol. IV. West Highland
Tales. The more I look at this &
study it the more convinced

I am that the man who
wrote the English did not
write the Gaelic, and that
the trans. ^{is loosely} and ^{tinkered & joined bits} ~~loosely~~. The Gaelic
has more ideas, the
English more words.

A great deal of the Gaelic seems
to me very good, and
the worst passages are
generally those which join
the separate bits.

I am firmly convinced that
MacPherson had Gaelic for
a great part of Fingal
before ~~he~~ published his
English. Where he got it, and
where it has gone I cannot guess.
A cousin who was an Irish schoolmaster is
mentioned somewhere.

Sir,

Allow me to return you my
best thanks for your handsome
present of the Port Laureate's
"In Memoriam". The choice
delights me exceedingly; but
Sir, as a souvenir of yourself
I shall fondly cherish it to
the day of my death.

With devoted attachment
I have the honor to remain

Sir

Your most obedient
humble servant

Edw. T. Wardlaw

Edw. T. Wardlaw presents

J. Campbell Esq. 8 Nov. 1861.
to Mr. Wardlaw

